

Europos Sąjungos oficialusis leidinys

C 347

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

53 tomas

2010 m. gruodžio 18 d.

Pranešimo Nr.	Turinys	Puslapis
I	<i>Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės</i>	
	NUOMONĖS	
	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas	
	460-oji plenarinė sesija, 2010 m. vasario 17 d. ir 18 d.	
2010/C 347/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Kompetencijų derinimo prie kintančių pramonės ir paslaugų poreikių. Kaip šakinių užimtumo ir kompetencijų tarybų steigimas Europos lygiu galėtų padėti siekti šio tikslo? (tiriamoji nuomonė)	1
2010/C 347/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Lisabonos darbotvarkės ir vidaus rinkos (nuomonė savo iniciatyva)	8
2010/C 347/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Integracijos ir socialinės darbotvarkės (nuomonė savo iniciatyva)	19
2010/C 347/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Ekonominės partnerystės susitarimų poveikio atokiausiems regionams (Karibų jūros regionas) (nuomonė savo iniciatyva)	28
2010/C 347/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Būsimosios Europos pieno sektoriaus strategijos 2010–2015 m. ir tolesniam laikotarpiui (nuomonė savo iniciatyva)	34
2010/C 347/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žemės ūkio ES ir Viduržemio jūros regiono šalyse (įskaitant moterų darbo žemės ūkio sektoriuje svarbą ir kooperatyvų vaidmenį) (nuomonė savo iniciatyva)	41
2010/C 347/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES ir Lotynų Amerikos santykių socialinių ir ekonominių aspektų skatinimo (nuomonė savo iniciatyva)	48
2010/C 347/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Sąjungos ir Maroko santykių (nuomonė savo iniciatyva)	55

LT

Kaina: 4 EUR

(Tęsinys antrajame viršelyje)

III Parengiamieji aktai

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas**460-oji plenarinė sesija, 2010 m. vasario 17 d. ir 18 d.**

2010/C 347/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl biocidinių produktų tiekimo rinkai ir naudojimo COM(2009) 267 galutinis – 2009/0076 (COD)	62
2010/C 347/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl gabenamųjų slėginių įrenginių COM(2009) 482 galutinis – 2009/0131 (COD)	68
2010/C 347/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento dėl administracinio bendradarbiavimo ir kovos su sukčiavimu pridėtinės vertės mokesčio srityje (nauja redakcija) COM(2009) 427 galutinis - 2009/0118 (CNS)	73
2010/C 347/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvą 2003/71/EB dėl prospekto, kuris turi būti skelbiamas, kai vertybiniai popieriai siūlomi visuomenei ar įtraukiami į prekybos sąrašą, ir Direktyvą 2004/109/EB dėl informacijos apie emitentus, kurių vertybiniais popieriais leista prekiauti reguliuojamoje rinkoje, skaidrumo reikalavimų suderinimo COM(2009) 491 galutinis – 2009/0132 (COD)	79
2010/C 347/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Tarybai ir Parlamentui „2008 m. aplinkos politikos apžvalga“ COM(2009) 304 galutinis	84

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

460-oji plenarinė sesija, 2010 m. vasario 17 d. ir 18 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Kompetencijų derinimo prie kintančių pramonės ir paslaugų poreikių. Kaip šakinių užimtumo ir kompetencijų tarybų steigimas Europos lygiu galėtų padėti siekti šio tikslo?

(tiriamoji nuomonė)

(2010/C 347/01)

Pranešėjas **Marian KRZAKLEWSKI**

Bendrapranešėjis **András SZÚCS**

Europos Komisijos pirmininko pavaduotoja Margot Wallström, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. birželio 29 d. raštu paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę dėl

Gebėjimų derinimo prie kintančių pramonės ir paslaugų poreikių. Kaip šakinių užimtumo ir gebėjimų tarybų steigimas Europos lygiu galėtų padėti siekti šio tikslo.

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. vasario 4 d. priėmė savo nuomonę.

460-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. vasario 17–18 d. (vasario 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 149 nariams balsavus už, 6 – prieš ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas susidomėjęs stebi idėjos steigti šakines užimtumo ir gebėjimų tarybas Europos lygiu raidą. Komiteto nuomone, tinkamai organizuotos ir valdomos **šakinės tarybos**, kurias sudarytų įvairūs suinteresuotieji subjektai, **teiktų didelę paramą sektorių permainų valdymo procesui** ir padėtų numatyti užimtumo ir gebėjimų poreikio raidą bei **suderinti gebėjimų pasiūlą su paklausa**.

1.2 Komitetas įsitikinęs, kad Europos šakinės tarybos (EŠT) galėtų padėti valdyti permainas sektoriuose ir pasiekti iniciatyvos „Nauji gebėjimai naujoms darbo vietoms“ tikslus, ir kad tai būtų naudinga priimant Europos lygio sprendimus dėl permainų sektoriuose.

1.3 Remdamasis privalumų ir trūkumų analize, pateikta politinių galimybių pagrįstumo tyrime, skirtame įvairioms tarybos koncepcijoms, Komitetas linkęs remti šakinių tarybų koncepciją, kuri grindžiama Europos socialiniu dialogu. Šakinėms taryboms labai praverstų ryšiai (paremti bendradarbiavimo principu) su Europos šakinio socialinio dialogo struktūromis ir jų politinė veikla.

1.4 Komiteto nuomone, Europos šakinio socialinio dialogo komitetų veikla galėtų būti pavyzdžiu, kaip turėtų dirbti EŠT.

1.4.1 Tačiau svarbu pabrėžti, kad EŠT veiklos mastas galėtų būti platesnis, t. y. jas galėtų sudaryti didesnis suinteresuotųjų subjektų skaičius, jos veiktų savarankiškiau, palyginti su Europos šakinio socialinio dialogo komitetais, ir daugiau dėmesio skirtų gebėjimams ir darbo rinkai nei socialiniam dialogui.

1.4.2 Komitetas mano, kad Europos šakinio socialinio dialogo struktūrų neturinčioms sektoriams turėtų būti sudarytos galimybės įkurti EŠT. Nauja EŠT tada galėtų tapti pagrindu kurti naują Europos šakinio socialinio dialogo komitetą.

1.5 Komitetas mano, kad būsimos EŠT turėtų glaudžiai ir reguliariai bendradarbiauti su savo nacionalinėmis analogiškoms įstaigoms. **Komitetas rekomenduoja EŠT patarimais ir geriausios praktikos pavyzdžiais remti nacionalinių tarybų kūrimą ten, kur jų nėra.**

1.6 Komitetas mano, kad be paramos permainų sektoriuose valdymui, svarbiausi uždaviniai, kuriuos galėtų vykdyti EŠT, būtų:

- analizuoti tam tikro sektoriaus kiekybines ir kokybines darbo rinkos tendencijas,
- teikti rekomendacijas, kaip užpildyti ir panaikinti kokybines ir kiekybines darbo rinkos spragas, ir įgyvendinti programas bei priemones šiam tikslui pasiekti,
- remti sektoriaus įmonių ir profesinio mokymo (VET ⁽¹⁾) teikėjų bendradarbiavimą.

1.7 Komitetas mano, kad siekiant veiksmingos EŠT veiklos, svarbu, kad jos:

- taptų platforma, kuri apimtų socialinius partnerius, švietimo ir mokymo įstaigas ir organizacijas, institucijas, organizacijas ir valdžios institucijas, profesines asociacijas ir organizacijas, teikiančias profesinio mokymo ir pirminio profesinio mokymo paslaugas,
- būtų orientuotos į sektorius, t. y. daugiausiai dėmesio skirtų sektoriams plačiąja prasme ir nagrinėtų tiems sektoriams būdingų profesijų klausimus,
- atsižvelgtų į dinamiškus pokyčius sektorių veiklos srityse ir naujų sektorių kūrimą,
- užtikrintų darbdavių ir darbuotojų atstovų ir, jei reikia, mokymo paslaugų teikėjų ir valdžios institucijų dalyvavimą valdyme,

— turėtų tvirtą strateginę partnerystę, t. y. užmegztų ryšius su vidurinėmis mokyklomis, institucijomis, teikiančiomis profesinio mokymo paslaugas mokyklos nebaigusiais asmenims, aukštojo mokslo įstaigomis, įmonėmis, šakinėmis tarybomis ir regionų valdžios institucijomis,

— taikytų pagrįstas ir našias darbo strategijas, daugiausiai dėmesio skirdamos aktualioms pramonės problemoms ir neatidėliotiniams poreikiams (pavyzdžiui, informacijos apie darbo rinką ir darbuotojų pritraukimo į sektorius ir išlaikymo juose būtinybei) ir atsižvelgtų į MVĮ poreikius,

— laikydamosi europietiškos perspektyvos visų pirma atsižvelgtų į darbo rinkos padėtį ir jos poreikius,

— skatintų kurti sistemą, kurioje būtų taikoma bendra metodika, pagrįsta įmonėse atliekamomis užduotimis (rezultatais) – taip būtų galima užtikrinti aiškią audito seką: nuo darbo vietoje atlikto darbo iki galutinio mokymo, ugdymo ir kvalifikacijų.

1.8 Kad būtų sustiprintas EŠT poveikis permainoms sektoriuose, Komitetas siūlo EŠT atsižvelgti į tęstinį ugdymą visais lygmenimis, visų pirma į tęstinį profesinį mokymą – kartu su pirminiu profesiniu mokymu – ir į kitas gebėjimų ugdymo visą gyvenimą ir jų pripažinimo formas.

1.9 Komitetas siūlo ypatingą dėmesį skirti sektoriams, kurie ypač remiasi žiniomis; pageidautina kartu atsižvelgti ir į tokius aspektus kaip „žalioji ekonomika“.

1.10 Šakinių tarybų kūrimas, Komiteto nuomone, turėtų remtis politinių procesų laimėjimais, pavyzdžiui, **Europos kvalifikacijų sąranga (EQF)**, Europos kreditų perkėlimo sistema (ECTS), Europos profesinio mokymo kreditų sistema (ECVET), Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientacinė sistema (EQARF) ir Europos sistema. Šios tarybos turėtų prisidėti ir prie tolesnio minėtų procesų plėtojimo.

1.10.1 Remiantis atviruoju koordinavimo metodu svarbu siekti tęstinio mokymo politikos suderinimo.

1.11 Komitetas pageidautų, kad planuojamos EŠT tarybos nuolat bendradarbiautų su Europos universitetais ir aukštojo mokslo įstaigomis, nes tai padėtų atsirasti pramonės ir profesiniam mokymui skirtų akademinių tyrimų sąsajai. Universitetų ir įmonių forumas parodė, kad bendradarbiavimas yra naudingas ir pramonei, ir aukštojo mokslo sektoriui ⁽²⁾.

⁽¹⁾ VET – profesinio mokymo santrumpa anglų kalba (vocational education and training).

⁽²⁾ Komisijos komunikatas „Naujoji universitetų modernizavimo partnerystė. ES forumas universitetų ir įmonių dialogas“, COM(2009) 158 galutinis, 2009 m. balandžio 2 d.

1.12 Komitetas atkreipia dėmesį į **Europos šakinių tarybų ir Europos profesinio mokymo plėtros centro (Cedefop) bei Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondo (Eurofound) tarpusavio ryšius** ir nurodo, kad į Cedefop ir Eurofound teikiamą struktūrinę ir informaciją pagrįstą paramą šakinių tarybų darbui reikėtų atsižvelgti nustatant šių institucijų uždavinius. Šių fondų finansavimui reikia papildomų lėšų.

1.13 Komitetas ypač norėtų pabrėžti rekomendaciją, kad tiek Europos, tiek nacionalinio lygmens šakinės tarybos turėtų bendradarbiauti ir net užmegzti ryšius su **užimtumo ir gebėjimų observatorijomis** bei jų nacionaliniais ir europiniais tinklais. Tai pasakytina apie tas tarybas, kurių vidaus struktūroje nėra tokių observatorijų. Tose valstybėse narėse, kuriose šakinės tarybos įsteigtos, bet observatorijų dar nėra, rekomenduojama remti tokių observatorijų kūrimą ir jų tinklų bendradarbiavimą su regioninėmis observatorijomis.

1.14 Kalbant apie **šakinių tarybų kūrimo proceso ir jų veiklos** Europos lygiu **finansavimą**, Komitetas mano, kad šiam tikslui ištekliai turi būti skiriami pačioje tarybų steigimo proceso pradžioje. Be to, svarbu numatyti išteklius tarybų ir darbo rinkos ir gebėjimų observatorijų, kurios su jomis bendradarbiauja ar yra įtrauktos į jų struktūrą, vystymui remti.

1.14.1 Komitetas rekomenduoja, kad, kai bus kuriamas bandomasis EŠT projektas, Komisija apsvarstytų galimybę pirmiausia sukurti ribotą tarybų skaičių ir nekurti jų, tarkime, iškart dvidešimtyje sektorių. Tai susiję su biudžeto poreikiais. Bus lengviau užtikrinti 4–5 tarybų kūrimo per metus finansavimą. Atrodo, kad tokia vidutinės trukmės finansinė garantija EŠT projektui yra ypač svarbus klausimas.

1.15 EESRK ragina siekti **geresnio profesionalaus valdymo** švietimo inovacijų srityje. Labai svarbu patobulinti ES ugdymo ir mokymo sistemas, kad pagerėtų galimybės įsidarbinti ir sumažėtų nelygybė. Institucinės švietimo permainos atsilieka nuo visuomenės poreikių. Institucijos turi **atsižvelgti į glaudžią permmainų, inovacijų, ugdymo ir mokymo sąsajas būtinybę**.

1.16 EESRK ragina **grąžinti ugdymą ir mokymą į realų gyvenimą**, priartinti jį prie visuomenės poreikių ir naujos mokinių kartos įpročių.

2. Tiriamosios nuomonės pagrindas

2.1 2009 m. birželio 29 d. raštu Europos Komisijos pirmininko pavaduotoja Margot Wallström paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę „**Gebėjimų derinimas prie kintančių pramonės ir paslaugų poreikių**“. Kaip

šakinių užimtumo ir gebėjimų tarybų steigimas Europos lygiu galėtų padėti siekti šio tikslo“.

2.1.1 Rašte nurodoma dabartinė krizė ir priemonės, kurių galima imtis darbo rinkoje, kad būtų galima ją pritaikyti prie gamybos poreikių ir pradėti geresnį paslaugų ir pramonės permmainų socialinį valdymą.

2.1.2 Anot Komisijos, šiam tikslui pasiekti darbuotojai, kad galėtų prisitaikyti prie permmainų, ir dabar, ir ateityje privalės įgyti tokius gebėjimus, kokių reikia įmonėms. Ši tema nagrinėjama neseniai paskelbtame Komisijos komunikate „Nauji gebėjimai naujoms darbo vietoms“ (COM(2008) 868 galutinis), kuriame siekiama nustatyti ir įvertinti gebėjimų poreikį Europoje iki 2020 m. ir išugdyti Europos Sąjungoje pajėgumus geriau numatyti ir suderinti gebėjimus ir darbo vietas.

2.1.3 2009 m. lapkričio 4 d. Komitetas priėmė nuomonę dėl šio komunikato ⁽³⁾.

2.2 Paskelbus komunikatą, Komisijos prašymu, šiuo metu atliekamas galimybių steigti šakines užimtumo ir gebėjimų tarybas Europos lygiu pagrįstumo tyrimas. Rengdamas šią nuomonę, Komitetas naudojosi preliminarium šio tyrimo dokumentu ⁽⁴⁾.

3. Ugdymo ir mokymo tendencijos ir inovacijos Europos Sąjungoje

a) Inovacijų poreikis mokymosi sistemose

3.1 Kad būtų galima visapusiškai išnaudoti Europos darbo jėgos potencialą, būtina stiprinti žmogiškąjį kapitalą. Tai svarbu galimybės įsidarbinti ir darbo vietų, gebėjimo prisitaikyti prie pokyčių, visų pirma dabartinės ekonomikos krizės sąlygomis, taip pat socialinės sanglaudos požiūriu.

3.2 Didesnio judumo Europoje suteikimas piliečiams yra svarbus Lisabonos sutartyje iškeltas tikslas. Kad darbuotojai galėtų laisviau judėti tarp valstybių ir pramonės šakų, darbdaviai turi turėti galimybę palyginti galimo naujojo darbuotojo potencialą (rezultatus) su savo verslo poreikiais. Tai yra pagrindinis Komisijos prašymo principas – **gebėjimų derinimas prie pramonės poreikių**.

⁽³⁾ OL C 128, 2010 5 18, p. 74.

⁽⁴⁾ Galimybių steigti šakines užimtumo ir gebėjimų tarybas Europos lygiu pagrįstumo tyrimas, tarpinė ataskaita. Europos Komisijos Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių GD 2009 m. parengė ECORYS / KBA.

3.3 Reikėtų steigti tokias EŠT, kurios skatintų kurti sistemą, kurioje būtų taikoma bendra metodika, pagrįsta įmonėse atliekamomis užduotimis (rezultatais) – taip būtų galima užtikrinti aiškią audito seką: nuo darbo vietoje atlikto darbo iki galutinio mokymo, ugdymo ir kvalifikacijų.

3.4 EESRK ragina siekti **geresnio profesionalaus valdymo** švietimo inovacijų srityje. Labai svarbu patobulinti ES ugdymo ir mokymo sistemas, kad pagerėtų galimybės įsidarbinti ir sumažėtų nelygybė. Institucinės ugdymo permainos atsilieka nuo visuomenės poreikių. Institucijos turi **atsižvelgti į tai, kad yra būtina glaudai permainų, inovacijų, ugdymo ir mokymo sąsaja.**

3.5 Ugdymo inovacijos glaudžiai susijusios su žinių ir informacine visuomene. Mokymo įstaigos turėtų apsvarstyti naujas mokymosi formas ir teikti joms didelę reikšmę. Nauji mokymosi metodai, įskaitant IRT paremtus bendradarbiavimo modelius, turėtų padėti **koordinuoti mokymosi visą gyvenimą sritis** – suaugusiųjų mokymą, aukštąjį mokslą, mokyklinį ugdymą ir savišvietą – ir taip mažinti institucinį atskyrimą.

3.6 Strategiškai **svarbu daugiau dėmesio skirti anksčiau įgytoms žinioms ir jų pripažinimui**, visų pirma motyvuoti darbuotojus pasinaudoti mokymosi visą gyvenimą galimybėmis. Akreditavimo sistemos ir profesinės kvalifikacijos turėtų būti vis labiau susietos su mokymosi rezultatais, taip pat reikėtų sumažinti biurokratinę kliūtį.

3.7 Politikos priemonės turėtų apimti **savišvietą ir neformalųjį mokymąsi** pripažįstant, kad mokymasis visą gyvenimą tampa realybe, be kita ko, skaitmeninio ir socialiniais tinklais paremto mokymosi dėka.

b) *Siekis aktyviau įtraukti suinteresuotuosius subjektus*

3.8 Dėl dabartinio globalizacijos proceso ir jį lydinčių sparčių technologinių pokyčių kyla problemų, susijusių su darbo jėgos gebėjimų spragomis ir būtinybe geriau integruoti ugdymą, mokymą ir darbą. Aktyvesnis suinteresuotųjų subjektų įtraukimas į mokymąsi visą gyvenimą turėtų sudaryti geresnes sąlygas mokymosi sistemų inovacijoms, jų įgyvendinimui ir vertinimui, kad kintantis įgūdžių ir gebėjimų portfelis būtų veiksmingai valdomas. **Būtina pagilinti žinias, padidinti įmonių informuotumą apie šį procesą ir jų dalyvavimą jame.**

3.9 Darbdaviams ne tik vertėtų pripažinti, kad darbo jėgos mokymas padeda atitikti dabartinius ekonominius reikalavimus, bet ir sutikti, kad mokymas yra priemonė žmogiškajam kapitalui padidinti vidutinės trukmės ir ilgalaikio laikotarpio.

3.10 Daugiau dėmesio turėtų būti skiriama **verslumo dvasios ugdymo** svarbai. Laisvas darbuotojų judėjimas ir **darbo jėgos judumo** skatinimas turėtų būti labiau pripažįstami darbo rinkų stiprinimo priemone. Turėtų būti daugiau ir geresnės informacijos apie darbo rinkas, jų tendencijas ir reikalavimus gebėjimams, kartu turėtų būti teikiamos **geresnės orientavimo ir paramos paslaugos** darbo ieškantiems asmenims.

c) *Realiam gyvenimui artimesnis ugdymas ir mokymas*

3.11 EESRK ragina **grąžinti ugdymą ir mokymą į realų gyvenimą**, priartinti jį prie visuomenės poreikių ir naujos mokinių kartos įpročių. Inovacinės švietimo formos turėtų suteikti galimybę veiksmingai investuoti į švietimą ir priartinti mokymosi galimybes prie įmonių.

3.12 Būtina pereiti **nuo kursų prie mokymosi, orientuoto į mokymosi rezultatus ir profesines kvalifikacijas.**

3.13 Žinių visuomenėje darbas ir mokymasis persipina vis dažniau. Todėl turėtų būti skatinamos visos **mokymosi darbo vietoje** formos. Šiuo požiūriu pirmenybė turėtų būti teikiama **kiekvieno asmens motyvacijos mokytis stiprinimui** ir įmonių išpareigojimui motyvuoti darbuotojus mokytis.

4. Bendroji informacija apie šakines ir transversalias tarybas skirtingais lygmenimis ⁽⁵⁾

4.1 Šakinių ir transversalių ⁽⁶⁾ **tarybų** tikslas – geriau numatyti, kaip gali keistis **užimtumo ir gebėjimų** poreikiai, kad jos galėtų dalyvauti formuojant politiką. Tarybų darbas gali apsiriboti tyrimais arba apimti dar ir politikos pritaikymą bei įgyvendinimą.

4.2 Šios tarybos veikia organizuotai ir nuolat, taip pat suteikia platformą įvairiems valdyme dalyvaujantiems suinteresuotiesiems subjektams. Pagrindiniai suinteresuotieji subjektai yra šie: viešosios įstaigos ar institucijos, socialiniai partneriai, švietimo ir mokymo įstaigos ir mokslinių tyrimų institutai.

4.3 Šakinės tarybos gali būti organizuojamos įvairiais geografiniais lygmenimis. Jų tikslas – tirti atskiros profesijos ar pramonės sektoriaus ar gerai apibrėžtų jų grupių gebėjimų paklausos pokyčius. Kai kuriais atvejais nacionalinės šakinės tarybos gali turėti regioninius skyrius.

⁽⁵⁾ Pagal pagrįstumo tyrimą (žr. 4 išnašą).

⁽⁶⁾ Jei tarybos veikia apima visus tam tikros srities darbuotojus ir visas bendroves, ji gali būti vadinama transversalia (tarpšakine).

4.3.1 Dublino fondo nuomone, regionų arba sektoriaus lygmuo yra labai svarbus tarybų koncepcijai. Fondas pabrėžia, kad nacionalinio ir Europos lygmens tarybos turėtų veikti laikydamosi subsidarumo principo. Siekiant palengvinti įstaigų, valdančių regionines ir šakines tarybas, komunikaciją, svarbu stengtis pasinaudoti galima sąveika, pavyzdžiui, stebėsenos ir akademinio tyrimų srityje.

4.4 Kai kurios nacionalinio lygmens tarybos nagrinėja pirminio profesinio mokymo, o kitos – tęstinio profesinio mokymo klausimus. Kai kuriose šalyse jos gali nagrinėti abu klausimus, tai sukels sąveikos efektą ir bus išvengta dubliavimosi.

4.5 Pagrįstumo tyrime analizuojamos tarybos siekia to paties bendro tikslo – pagerinti paklausos ir pasiūlos pusiausvyrą darbo rinkoje kiekybinių (darbo vietos) ir kokybinių (įgūdžiai ir gebėjimai) kriterijų požiūriu. Tačiau skiriasi būdai, kaip šio bendro tikslo siekiama, taip pat skiriasi tarybos: vienos daugiausia dėmesio skiria pirminiam profesiniam mokymui, kitos – tęstiniam profesiniam mokymui. Tai pasakytina apie tas šalis, kuriose mokymas skirstomas į pirminį ir tęstinį profesinį mokymą.

4.6 Daugumoje valstybių narių pagrindinis **nacionalinių transversalių** (tarpšakinių) **tarybų** tikslas – ilgalaikių darbo rinkos tendencijų nustatymas, kiekybinė analizė ir prognozės, taip pat pasiūlymų, kokiais veiksmais reaguoti į atsirandančias tendencijas, teikimas.

4.7 **Transversalios tarybos** dažnai nagrinėja ne tik kiekybinius, bet ir kokybinius klausimus. Tokių tarybų, pavyzdžiui, Danijos švietimo ir mokymo patariamojo komiteto, nariai, remdamiesi darbo rinkos tendencijomis, pataria švietimo ministrui ar panaikinti su naujais įgūdžiais ir su esamų kvalifikacijų sujungimu ar panaikinimu susijusiais klausimais, bet ir bendrais profesinio mokymo klausimais, pavyzdžiui, dėl mokymo programų koordinavimo.

4.8 Kai kuriose šalyse regioninės transversalios tarybos turi tokius pat tikslus kaip ir nacionalinio lygmens tarybos. Jos teikia mokslinių tyrimų institutams regioninius duomenis, kuriais remdamiesi jie gali nustatyti būsimų darbo vietų skaičių ir gebėjimų poreikį. Įdomu pažymėti, kad kai kurios regioninės transversalios tarybos deda visas pastangas, kad būsimas kokybinių gebėjimų poreikis atitiktų dabartinius jaunimo, pradedančio pirminį profesinį mokymą, kiekybinius duomenis.

4.9 Pagrindinis nacionalinių šakinių tarybų, nagrinėjančių pirminio profesinio mokymo klausimus, tikslas yra užtikrinti, kad į darbo rinką ateinantys nauji darbuotojai turėtų tinkamus pagrindinius gebėjimus.

4.10 Pagrindinis nacionalinių šakinių tarybų, nagrinėjančių tęstinio profesinio mokymo klausimus, tikslas yra jau darbo rinkoje esančių žmonių gebėjimų tobulinimas. Todėl tarybos nustato

darbuotojų mokymo poreikius ir arba pačios teikia mokymo paslaugas, arba finansuoja išorės paslaugų teikėjų rengiamus kursus.

4.11 Skiriasi nacionalinių arba regioninių tarybų atliekamos **užduotys**. Toliau pateikiami užduočiai, kurias atlieka šakinės ir transversalios tarybos, pavyzdžiai:

- analizuoti kiekybines darbo rinkos tendencijas,
- analizuoti kokybines darbo rinkos tendencijas,
- siūlyti politikos priemones kiekybiniais trūkumams šalinti,
- siūlyti politikos priemones kokybiniais trūkumams kompensuoti,
- siūlyti atnaujinti kvalifikacijos įgijimo ir sertifikavimo procesą,
- skatinti bendrovių ir profesinio mokymo teikėjų bendradarbiavimą,
- įgyvendinti (kiekybines ir kokybines) programas ir veiksmus trūkumams šalinti.

4.11.1 Tik keletas šakinių tarybų valstybėse narėse atlieka visas šias užduotis. Faktiškai visos šakinės ir transversalios tarybos atlieka kiekybinių ir kokybinių darbo rinkos tendencijų tyrimus. Gerokai mažiau šakinių ir transversalių tarybų taip pat rengia politikos pasiūlymus. Dauguma jų atlieka arba užsako mokslinius tyrimus.

4.11.2 Taryboms labiau būdinga analizuoti kokybines darbo rinkos tendencijas ir rengti politikos pasiūlymus, pavyzdžiui, politikos, kurios tikslas rengti profesinio mokymo programų metmenis ir apibrėžti kokybinių trūkumų šalinimo būdus. Daug tarybų remia bendrovių ir profesinio mokymo teikėjų bendradarbiavimą.

4.11.3 Kai kurios nacionalinės tarybos įgyvendina programas ir vykdo veiklą, skirtą gebėjimų spragoms darbo rinkoje mažinti. Regioninės transversalios tarybos, visų pirma naujose valstybėse narėse, siūlo politikos priemones kokybiniais trūkumams ištaisyti.

4.12 Priemonės, kuriomis naudojasi įvairios tarybos, yra glaudžiai susijusios su jų tikslais ir užduotimis. Taryboms ypač svarbūs duomenys apie kiekybines ir kokybines darbo rinkos tendencijas. Paprastai šiuos duomenis renka ir analizuoja išorės organizacijos, išskyrus tuos atvejus, kai tarybos struktūra apima, pavyzdžiui, darbo rinkos observatoriją.

4.12.1 Reikėtų skirti, viena, darbo rinkos duomenų rinkimą ir analizę, kita, politinių sprendimų, kaip reaguoti į darbo rinkos tendencijas, priėmimą.

4.13 Šakinių tarybų, šiuo metu veikiančių ES ir kitur, valdybas sudaro darbdavių atstovai (paprastai einantys vadovaujamas pareigas), darbuotojų atstovai ir tam tikrais atvejais mokymo paslaugų teikėjų ir vyriausybės (regioninėse tarybose – vietos valdžios institucijų) atstovai. Kuriamos arba mažos valdybos, kad būtų stiprinamas sprendimų priėmimo procesas, arba gana didelės valdybos siekiant, kad jos būtų kiek įmanoma reprezentatyvesnės. Paprastai tarybos valdybos nariai turėtų būti iš pramonės srities, turėti didelį autoritetą sektoriuje ir kelti pasitikėjimą.

4.13.1 Vertinant tarybų valdymą reikia pabrėžti, kad tarybos darbotvarkėje neturėtų būti klausimų, susijusių su darbo santykiais, nes jie priklauso sektorinio dialogo komiteto kompetencijai. Tačiau kartu tarybos veikla, apimanti daugelį darbdaviams ir darbuotojams labai svarbių klausimų, padeda mažinti socialinio dialogo metu kylančią įtampą.

4.13.2 Šakinės tarybos dažnai bendradarbiauja vienoje organizacijoje. Kanadoje šį vaidmenį atlieka Šakinių tarybų aljansas, kur keičiamasi informacija ir priemonėmis bei planuojamos bendros procedūros, pavyzdžiui, susijusios su nacionalinių profesinių standartų vystymu.

5. Išsamios pastabos

Darbo rinkos observatorijos, kaip svarbus veiksmingos šakinių tarybų veiklos pagrindas

5.1 Valstybėse narėse nacionaliniu, sektoriaus ir regionų lygiu veikia įvairios darbo rinkos observatorijos. Kartais observatorių struktūros priklauso veikiančioms užimtumo taryboms arba veikia kitu pavadinimu.

5.1.1 Šios observatorijos:

- stebi darbo rinkos tendencijas ir politiką,
- renka, analizuoja ir aiškina duomenis,
- perduoda duomenis naudotojams pagal jų poreikius.

5.1.2 Svarbiausia sujungti šias observatorijas nacionaliniuose ir tarptautiniuose tinkluose. Šios observatorijos negali dirbti izoliuotos viena nuo kitos Europos ir pasaulio rinkoje, kuri išsiskiria lankstumu.

5.1.3 Kiekviena observatorija, kaip prognozavimo priemonė, veiksmingiau numatys permainas darbo rinkoje, vystysis ir taps įtakingesnė, jei sutelkusi dėmesį į savo tikslus reguliariai ir sistemingai palaikys ryšius su kitomis observatorijomis.

5.2 Užimtumo ir gebėjimų observatorių užduotis – teikti strateginę informaciją įvairiems permainų dalyviams. Be socialinių partnerių ir vyriausybės institucijų, jas sudaro mažosios ir vidutinės įmonės, mokymo įstaigos, vietos valdžios institucijos, įdarbinimo tarnybos ir paramos verslui tarnybos.

5.3 Darbo rinkos observatorijos veikla turėtų apimti:

- mokymo prioritetų nustatymą ir veiksmingesnės gebėjimų ugdymo ir darbo vietų kūrimo sąsajos užtikrinimą,
- darbo rinkos permainų ir poreikių stebėseną,
- darbo ir švietimo statistikos analizę,
- informacijos paslaugų teikimą ir paslaugas, skirtas palengvinti perėjimą iš ugdymo ar mokymo į darbą, pirmiausia siekiant:
- stebėti, koks kelias nueinamas nuo ugdymo ir mokymo iki įsidarbinimo,
- nustatyti pasiūlos ir paklausos pokyčius ir abipusę priklausomybę ūkio sektoriuose ir įvairiose profesijose,
- koordinuoti mokslinius tyrimus ir apklausas ir padėti skatinti inovacijas ir vystomąją politiką,
- skleisti informaciją apie užimtumą ir gebėjimus įvairioms tikslinėms grupėms.

5.4 Observatorija gali teikti sistemingą darbo rinkos analizę nacionaliniu, vietos ir sektoriaus lygiu. Ji atlieka lyginamąją analizę sektoriaus lygiu ir tiria įvairių profesijų ir specializacijų poreikį regionų, vietos ir sektoriaus lygiu siekdama tiksliai nustatyti būsimą gebėjimų paklausą.

5.5 Observatorijos, remdamos ar papildydamos šakinių ir transversalių darbo rinkos ir gebėjimų tarybų veiklą, gali atlikti šias užduotis:

- pateikti ir analizuoti socialinių ir ekonominių permainų prognozes nacionaliniu, sektoriaus ir regionų lygiu ir taip sudaryti galimybes nustatyti ir apibrėžti naujas darbo vietas, atsirandančias itin pažeidžiamuose sektoriuose arba regionuose,
- atnaujinti tradicinių sektorių struktūrų apibrėžtis, kad būtų veiksmingiau pritaikyti darbuotojų gebėjimai,
- skatinti partnerystės plėtojimą permainų ir inovacinės veiklos srityse:
- kuriant tinklus, kuriems priklauso kitos observatorijos ir suinteresuotieji subjektai,

- vystant tęstinio mokymo strategijas,
- teikiant profesinio orientavimo paslaugas,
- rengiant mokymo programas, kuriose dalyvautų bendrovės, sektoriai ir vietos užimtumo iniciatyvos.

5.6 Darbo rinkos observatorijos, vienijančios įvairius suinteresuotuosius subjektus, taip pat turėtų dalyvauti diskusijoje su suinteresuotomis šalimis, pavyzdžiui, šakinėmis ir transversaliomis užimtumo tarybomis, dėl Europos, nacionalinės, sektorių, regionų ir vietos ekonomikos vystymo. Observatorijoms tenka ypač svarbus vaidmuo nustatant naujas darbo vietas ir stengiantis supaprasti naują ekonominę veiklą, užimtumo modelius ir gebėjimus.

5.7 Kalbant apie dabartinius šakinių tarybų ir darbo rinkos observatorių santykius reikia pažymėti, kad kai kuriose ES šalyse (pavyzdžiui, Prancūzijoje ir Švedijoje) veikia šakinės darbo rinkos observatorijos, kurios nacionalinių tęstinio profesinio mokymo

tarybų iniciatyva nustato mokymo poreikius sektoriuje (Prancūzijoje tokius tyrimus observatorija atlieka Sektorių mokymo fondų komisijos iniciatyva ⁽⁷⁾).

5.7.1 Regioninių horizontalių tarybų prašymu, kai kuriose valstybėse narėse regioninės darbo rinkos observatorijos nustato, kurie sektoriai nyksta, o kurie auga. Šio proceso rezultatas yra išsamesnė ir nuoseklesnė informacija, į kurią atsižvelgia regionų valdžios institucijos, socialiniai partneriai ir mokymo paslaugų teikėjai, svarstydami, kokio pobūdžio pirminio profesinio mokymo ir profesinio mokymo kursai turėtų būti siūlomi regioninėse mokymo įstaigose.

5.7.2 Planuojamų EŠT atveju, Komitetas mano, kad su šiomis tarybomis bendradarbiaujančių Europos observatorių vaidmenį, ypač bandomųjų projektų srityje, galėtų atlikti Dublino fondas (Eurofound) ir Cedefop. Ateityje EŠT galėtų bendradarbiauti su viršnacionalinėmis darbo rinkos observatorių tinklų struktūromis.

2010 m. vasario 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

⁽⁷⁾ Pagal pagrįstumo tyrimą (žr. 4 išnašą).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Lisabonos darbotvarkės ir vidaus rinkos

(nuomonė savo iniciatyva)

(2010/C 347/02)

Pranešėjas **Edwin CALLEJA**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. vasario 26 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Lisabonos darbotvarkės ir vidaus rinkos.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. vasario 1 d. priėmė savo nuomonę.

460 plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. vasario 17–18 d. (vasario 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 184 nariams balsavus už, 16 – prieš ir 34 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Lisabonos strategijos tikslas – pasiekti, kad Europos ekonomika taptų dinamiškiausia ir konkurencingiausia žinių ekonomika pasaulyje, gebančia iki 2010 m. pasiekti tvarų ekonomikos augimą, sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų, stiprinti socialinę sanglaudą ir saugoti aplinką. 2005 m. persvarsčius strategiją, valstybių narių vyriausybės ėmė vykdyti savo nacionalines reformų programas ir kasmet vertinti pažangą, padarytą įgyvendinant nustatytus tvaraus vystymosi tikslus. Nors iki nustatytos datos – 2010 metų – tikslai nebus pasiekti, geresnis valdymas Europos lygmeniu turėtų padėti įgyvendinti reikiamas trumpalaikes priemones. Dar kartą svarstyti Lisabonos strategiją jau per vėlu. Tačiau šiuo klausimu Taryba priims sprendimą pavasario sesijos metu. Priimant sprendimą bus remiamasi Komisijos dokumentu „Konsultacijos dėl būsimosios ES 2020 strategijos“ ⁽¹⁾.

1.1.1 Todėl EESRK ragina ES Komisiją ir valstybes nares imtis būtinų ir ryžtingų veiksmų, kurie padėtų užbaigti kurti bendrąją rinką, taip pat reikia išsaugoti ir toliau plėtoti ekonominius, socialinius ir aplinkos standartus. EESRK atkreipia dėmesį, kad Lisabonos strategija ir bendroji rinka yra iš esmės susiję dalykai nepaisant skirtingų jų valdymo modelių. Dinamiška bendroji rinka yra būtina ES 2020 strategijos sėkmingam įgyvendinimui užtikrinti.

1.2 EESRK rekomenduoja valstybėms narėms keisti strategiją ir požiūrį į bendrosios rinkos taisykles ir norėtų matyti tokius poslinkius:

- **Geresnių taisyklių.** Skaidresnės ir aiškesnės taisyklės, kurių įgyvendinimas būtų užtikrinamas mažesnėmis sąnaudomis ir taupant įmonių ir visų piliečių laiką, yra labai reikalingos. Šių principų reikia laikytis, kad būtų sudarytos geresnės sąlygos tarptautinei veiklai. Be to, akivaizdu, kad problemos finansų rinkose, ekologiškesnės ekonomikos poreikis ir

paslaugų sektoriaus stiprinimas atsižvelgiant į demografinius pokyčius gali pareikalauti naujo požiūrio į bendrąją rinką ir rinkos ekonomiką. Geresnės taisyklės tai nebūtinai automatiškai mažiau taisyklių arba nereguliuojamos rinkos, tačiau jomis turi būti sukurtos būtinos sąlygos, kurios padėtų pašalinti protekcionistinį požiūrį ir konkuruojančias sistemas, perdėtai palankias kurioms nors valstybėms narėms. Nustatant taisykles reikėtų atsižvelgti į ekonomines ir socialines sąlygas, ir kartu sudaryti įmonėms vienodas veiklos sąlygas, užtikrinti didesnę sanglaudą, garantuoti socialinį teisingumą ir skatinti laisvą finansinių ir žmogiškųjų išteklių judėjimą.

- **Geresnio įgyvendinimo.** Visose valstybėse narėse taisyklės į nacionalinę teisę reikėtų perkelti vienodai, siekti vienintelio nuoseklaus tų taisyklių aiškinimo ir daryti kiek galima mažiau išimčių. Nesuderintose srityse reikia siekti daugiau abipusio pripažinimo.

- **Geresnės priežiūros.** Reikėtų tvirtesnių Europos Komisijos, kuri yra bendrosios rinkos sergėtoja, įgaliojimų. Kad priežiūra ir įgyvendinimas būtų geriau koordinuojami, kiekvienoje valstybėje narėje reikėtų įsteigti vieną struktūrą, į kurią būtų galima kreiptis ir kuri būtų įgaliota užtikrinti vienodą bendrosios rinkos taisyklių taikymą ir už tai būtų atskaitinga Europos Komisijai.

- **Glaudesnio tarpvalstybinio bendradarbiavimo, informacijos ir operatyvaus skundų tvarkymo sistemų.** Atsakingos valstybių narių institucijos turi stiprinti savitarpio pasitikėjimą ir supratimą užmegzdamos tarpusavyje tvirtesnius darbo santykius. Bendradarbiavimo pagrindu turėtų tapti Europos Komisijos sukurti tinklai, jeigu šie tinklai veiks visose valstybėse narėse, gins piliečius ir teiks jiems informaciją. Sklandžiai veikiantis tinklas užtikrintų veiksmingą priežiūrą ir radikaliai sumažintų iš trečiųjų šalių importuojamų prekių, kurios neatitinka ES standartų, srautą. Tai padidintų produktų standartus ir sustiprintų vartotojų apsaugą, taip pat būtų užtikrintos vienodos sąlygos ES pramonei.

⁽¹⁾ COM(2009) 647 galutinis, 2009 11 24.

- **Daugiau teisingumo piliečiams.** Teismai geriau užtikrins bendrosios rinkos taisyklių įgyvendinimą, jeigu valstybių narių teisėjams bus prieinamas atitinkamas Bendrijos teisės mokymas. Socialiniai partneriai šiuo metu analizuoja įvairias alternatyvas, kaip išspręsti prieštaravimą tarp vidaus rinkos laisvių ir pagrindinių teisių. Turi būti nustatyti aiškūs principai, padedantys išvengti keturių laisvių ir darbuotojų kolektyvinių teisių prieštaravimo.
- **Bendrosios rinkos tolesnė stebėsena ir stiprinimas.** Šis procesas turėtų užtikrinti geresnį reguliavimą ir politiką bei jų įgyvendinimą. Sprendimai turėtų būti pragmatiški ir skirti konkrečioms valstybių ir rinkos problemoms. Šis stebėsenos procesas taip pat leistų išsiaiškinti prekybos kliūtis bendrojoje rinkoje ir jas šalinti ⁽²⁾.
- **Bendrosios rinkos prioritetinių problemų nustatymas.** Reikėtų persvarstyti ES artimiausių metų prioritetus, nes neišspręstos bendrosios rinkos darbotvarkės problemos gali trukdyti siekti Lisabonos tikslų.
- Ypač svarbu Paslaugų direktyvą įgyvendinti visapusiškai laikantis bendrosios rinkos principų ir taisyklių. Šiuo požiūriu rimta problema yra ta, kad vis dar neužtikrintas laisvas darbo jėgos judėjimas iš kai kurių valstybių narių, įstojusių į Sąjungą per paskutinį plėtros etapą. Reikia veiksmingų ir aiškių įgyvendinimo taisyklių, kad būtų galima tinkamai taikyti Darbuotojų komandiravimo direktyvą ir pasiekti šios direktyvos tikslus, t. y. įgyvendinti sąžiningą įmonių konkurenciją, pagarbą darbuotojų teisėms ir vengti socialinio dempingo.
- Viena iš bendrosios rinkos ir ES problemų yra ta, kad darbo užmokestis ir darbo sąlygos tapo konkurencijos veiksnium. Bus dar svarbiau apsaugoti darbo rinkos standartus, tai reikės numatyti ir naujojoje ES 2020 strategijoje.
- Bendroji rinka skatina bereikalingą, aplinkai kenkiantį prekių vežimą dideliais atstumais. Tai prieštarauja griežtesniems reikalavimams aplinkos politikai ir tvariam vystymuisi.
- EESRK pritaria Aplinkos ministrų tarybos išvadoms ⁽³⁾ ir turėjo galimybę pristatyti savo nuomonę ⁽⁴⁾, kurioje pabrėžiama, kad nustatant teisingas kainas būtina internalizuoti išorės išlaidas, tuo pačiu metu atsižvelgiant į neveiklumo kainą ir ekosistemos funkcijų vertę.

⁽²⁾ Informacijos apie nepašalintas kliūtis bendrajai rinkai galima rasti EESRK Bendrosios rinkos observatorijos (BRO) tyrime http://www.eesc.europa.eu/smo/news/index_en.asp

⁽³⁾ 14891/09, 2009 10 23.

⁽⁴⁾ OL C 317, 2009 12 23, p. 80.

1.3 „ES 2020“ strategija priklauso nuo veiksmingos bendrosios rinkos. Kito Lisabonos proceso persvarstymo metu ES reikia drąsiai priimti pasaulinės ekonominio ir socialinio vystymosi lyderės vaidmenį. Todėl reikėtų pasinaudoti įvairiais ekonominiais konkurenciniais pranašumais, kuriais veiksmingose ir sklandžiai veikiančioje bendrojoje rinkoje pasizymi įvairūs ES regionai.

1.4 „ES 2020“ strategija turi spręsti neatidėliotinas problemas:

- Įgyvendinti ekonomikos atgaivinimo planą ir ištraukti ES iš ekonomikos nuosmukio bei padėti valstybėms narėms pasiekti jau patvirtintus tikslus ir uždavinius. Strategija turi remti permainas, kad pramonė laikytųsi ekologiškesnės strategijos, ir kartu siekti keisti vartotojų įpročius, kad būtų remiama ekologiškesnė ekonomika.
- Nustatyti konkrečias priemones ir parengti ekologinio efektyvumo gaires, ir šiais metais parengti integruotą strategiją ir ekologinių inovacijų rėmimo planą; taip pat parengti būsimą Europos inovacijų planą, kad būtų galima sukurti konkurencingą ir suderintą vidaus rinką šioje srityje.
- Parengti realią valstybės kišimosi į bankų, draudimo ir finansų sektorius stiprinant priežiūrą ir reguliavimą pasitraukimo strategiją. Ji turėtų apimti strateginį požiūrį į laipsnišką valstybės dalyvavimo mažinimą išlaikant finansų sektoriaus gyvybingumą, nustatant aiškius tikslus sektoriaus veiksmingumui užtikrinti, valstybės skolos našta sumažinti, kartu užtikrinant finansinės veiklos indėlį į stabilią ekonomiką ir augimą.
- Daugiau dėmesio skirti reikalingiems struktūriniams pokyčiams atsižvelgiant į demografinius pokyčius ir su tuo susijusias problemas. Dabar reikėtų imtis konkrečių veiksmų Smulkiojo verslo aktui įgyvendinti valstybėse narėse.

1.5 Tolesnės ES plėtros strategija. Tolesnė plėtra turėtų vykti tik tokiu atveju, jeigu naujoms valstybėms narėms iš anksto parengtų ir savo teise perkelti ES teisyną ir įvykdyti visus gero valdymo, teisinės valstybės ir tvarios ekonomikos reikalavimus.

1.6 Išėjimas iš finansų krizės

- Kadangi finansų krizė sudrebino patį ekonominės ir socialinės pažangos pagrindą, iš jos išbristi būtina kiek galima sklandžiau ir greičiau. Verslo finansavimas ir investicijų į mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą skatinimas yra būtini, jeigu norime išlaikyti užimtumo ir ekonominės gerovės lygį.

- Neatsiejama sprendimo dalis yra pasitikėjimo Europos finansų sektoriumi atkūrimas. Tai įmanoma tik iš esmės pertvarkius viešąją priežiūrą ir reguliavimą – juos reikia sugriežtinti, kad neatsiliktume nuo pasaulinio masto procesų ir operacijų finansų rinkose. Ne mažiau pageidautina pasauliniu lygmeniu koordinuoti privalomą finansinių reguliavimą ir priežiūrą, nes vienoje šalyje kilusi finansų krizė gali greitai ir didžiuliu mastu išplisti pasaulyje, nes jame didėja valstybių tarpusavio priklausomybė.
- Valstybės narės turėtų remti Europos centrinio banko (ECB) koncepciją, pagal kurią vienodai atsižvelgiama ir į ekonominę ir užimtumo aspektą, ir į kainų stabilumą ir įpareigoti ECB nuolat stebėti eurozonos ekonomiką ir teikti rekomendacijas Europos Sąjungos ekonomikos ir finansų tarybai. Šiuo požiūriu būtų naudinga apsvastyti realius Eurogrupės įgaliojimus ir jos indėlį apibrėžiant euro pinigų politiką.
- Kad finansų ir ekonomikos krizė dar labiau nepablogintų užimtumo ir socialinės situacijos, nacionaliniu ir ES lygmeniu reikia imtis visų būtinų priemonių, kad prie dabartinių aplinkybių būtų pritaikytos socialinės priemonės stengiantis nepabloginti dirbančiųjų padėties socialinės apsaugos ir perkamosios galios požiūriu, išsaugoti sanglaudą vidaus rinkoje ir atsižvelgti į socialinių sistemų tvarumą bei būtinybę užtikrinti patikimą mokesčių politiką. Kartu reikėtų ruošti ekonominiam pakilimui ir stabilizuoti darbo rinkas: reikia intensyviai įgyvendinti papildomas plataus masto priemones, skirtas darbuotojų mokymui ir tolesnio žiniomis pagrįsto mokymo įgyvendinimui, nes tai padės užtikrinti našesnes ir kokybiškesnes darbo vietas.
- Reikalingos geresnės pažangos vertinimo socialinėje, ekonominėje ir aplinkos apsaugos srityje priemonės. Būtina parengti papildomus, su BVP nesusijusius, rodiklius, kad su tvariu vystymusi ir gerove susijusi pažanga būtų geriau suprantama.

1.7 Europos pozicijų pasaulinėje rinkoje gerinimas

1.7.1 Europai reikia pagerinti savo pozicijas tarptautinėje arenoje. Norėdami tai pasiekti, turime spręsti vidaus ekonomines, socialines ir ekologines problemas, stiprinti Europos integraciją ir tarptautinį bendradarbiavimą.

1.7.2 Reikėtų skatinti ES pramonę savo veiklą perkelti į technologijoms imlius sektorius, kuriuose principingai laikomasi klimato tausojimo strategijos. Tai suteiktų ES konkurencinį pranašumą, nes pagerėtų išorės prekyba, būtų sukurta ekologiškų darbo vietų, būtų siekiama ilgalaikio ekonominio tvarumo ir jis būtų užtikrinamas.

1.7.3 Siekiant šios pusiausvyros reikia vadovautis novatorišku mąstymu, kad pažanga socialinėje ir aplinkosaugos srityje prisidėtų prie konkurencingumo.

1.7.4 Tolesnis ekonominių ir teisinių kliūčių šalinimas turėtų paskatinti intensyvesnę integraciją vidaus rinkoje ir apskritai padidintų Europos konkurencingumą⁽⁵⁾. Aktyvesnis socialinių partnerių ir organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas pasibaigus Lisabonos procesui pagreitins pažangą.

1.7.5 Globalinis problemų mastas reikalauja papildomų bendrų pastangų. Kiekviena valstybė narė turėtų imtis savo nacionalinės darbotvarkės ir bendradarbiaudama su kitomis valstybėmis narėmis siekti nustatytų bendrų tikslų. Iš jų paminėtini:

- aktyvesnio vaidmens pasaulyje siekis, nepamirštant, kad traukos centras slenka link Azijos ir sparčiai augančios ekonomikos valstybių,
- strateginė energetikos politika, sustiprinta dvišaliais ES ir kitų šalių susitarimais ir naujos mažai anglies išskiriančios, intelektualiosios ir decentralizuotos energetikos infrastruktūros vystymu,
- ES turėtų reikalauti, kad tos valstybės, su kuriomis ji prekiauja, pasirašytų ir laikytųsi atitinkamų Jungtinių Tautų ir šios organizacijos agentūrų, pavyzdžiui, TDO bei kitų tarptautinių organizacijų tarptautinių sutarčių ir konvencijų, kuriomis nustatomi aplinkosaugos, darbuotojų teisių standartai, įskaitant vienodo užmokesčio už vienodą darbą standartus, ir draudžiamas vaikų darbas.

2. Išanga

2.1 Lisabonos tikslai

2.1.1 Paskelbusi Lisabonos darbotvarkės įgyvendinimo pradžią, 2000 m. pavasario Europos Vadovų Taryba nustatė Europos Sąjungai strateginį tikslą iki 2010 m. tapti dinamiškiausia ir konkurencingiausia žinių ekonomika pasaulyje, gebančia užtikrinti tvarų ekonomikos augimą, sukuriantį daugiau ir geresnių darbo vietų, didesnę sanglaudą ir tvaresnę aplinkosaugą. Europa laikėsi savo įsipareigojimo suderinti savo įgyvendinamą politiką, institucines ir finansines priemones su savo strateginiais prioritetais. EESRK yra pabrėžęs ypatingą Lisabonos strategijos svarbą – ji labai padeda išlaikyti reformų, kuriomis stiprinama, toliau vystoma ir konsoliduojama bendroji rinka, pagreitį⁽⁶⁾. Reformos prekių, paslaugų, darbo ir kapitalo rinkose turėtų padėti sukurti sklandžiai veikiančią ir veiksmingą bendrąją rinką ir prisidėti prie dar gilesnės valstybių narių integracijos į ekonominę erdvę po 2010 m. Ši erdvė bus konkurencingesnė ir labiau priartės prie Lisabonos darbotvarkės tikslų įgyvendinimo, joje taip pat bus užtikrinta ekonominio, socialinio ir aplinkosaugos tvaraus vystymosi ramsčių pusiausvyra.

⁽⁵⁾ OL C 277, 2009 11 17, p. 6.

⁽⁶⁾ OL C 77, 2009 3 31, p. 15.

2.2 Antrasis Lisabonos darbotvarkės etapas

2.2.1 Šis etapas prasidėjo 2005 m. vidurio laikotarpio persvars-tymu, kai buvo įvertinta padėtis kiekvienoje valstybėje narėje, at-sakingoje už įgyvendinimą nacionaliniu lygmeniu. Buvo patikslinti prioritetai, paskelbtos naujos politinės ir finansinės priemonės. Buvo priimtos naujos integruotos ekonomikos augi-mo ir darbo vietų kūrimo gairės, kurias reikėjo įtraukti į naciona-lines reformų programas.

2.3 Lisabonos darbotvarkė po 2010 m.

2.3.1 2008 m. kovo mėn. Europos Vadovų Tarybos susitikime taip pat buvo nuspręsta pradėti diskusijas dėl Lisabonos darbot-varkės ateities po 2010 m. daugiausia dėmesio skiriant:

- investicijoms į žmogiškąjį kapitalą ir darbo rinkų modernizavimui,
- verslo potencialo realizavimui,
- investavimui į žinias ir inovacijas,
- klimato kaitai, energetikai ir investicijoms į infrastruktūrą.

2.4 Finansų krizės ištikta Europa

2.4.1 Europos Sąjunga šiuo metu yra apimta JAV kilusios pa-saulinės finansų krizės, kuri jau išaugo iki pandemijos, apėmusios viso pasaulio ekonomiką, pakenkusios investicijoms, atėmusios iš įmonių joms labai reikalingas kredito linijas ir prisidėjusios prie tokio pasaulinės prekybos apimčių sumažėjimo, kuris prilygsta nebent laikmečiui po Antrojo pasaulinio karo. Europos Sąjungo-je krizės socialiniai padariniai – darbo vietų mažėjimas ir suma-žėjusi darbuotojų perkamoji galia – pasiekė nerimą keliantį lygį, o ekonomikos atsigavimo perspektyvos kol kas atrodo tolimos. ECB ėmėsi priemonių, kad apsaugotų eurą nuo infliacijos ir de-fliacijos. Valstybės narės turėtų remti Europos centrinio banko (E-CB) koncepciją, pagal kurią vienodai atsižvelgiama ir į ekonominį ir užimtumo aspektą, ir į kainų stabilumą, ir ECB įpareigotos nuo-lat stebėti eurozonos ekonomiką ir teikti rekomendacijas Europos Sąjungos ekonomikos ir finansų tarybai. Šiuo požiūriu būtų nau-dinga apsvarstyti realius Eurogrupės įgaliojimus ir jos indėlį api-brėžiant euro pinigų politiką. Rinkų atvėrimas finansų sektoriuje buvo teigiamas poslinkis. Tačiau viešojo priežiūra ir reguliavimas atsiliko nuo finansų rinkų pasaulinės dinamikos. Tai – papildo-mos problemos, kurias Europa turės spręsti peržiūrėdama ir su-griežtindama reguliavimą.

2.5 Bendrosios rinkos ir Lisabonos darbotvarkės nesėkmės

2.5.1 Globalizacijos iššūkiai. Atsižvelgiant į ES susiklosčiusią padėtį, akivaizdu, kad bendrosios rinkos ir Lisabonos darbotvar-kės laukia rimti sunkumai. Globalizacija ir jos iššūkiai niekur ne-sitrauks ir krizei praėjus. Europai reikia užimti geresnes pozicijas

tarptautinėje arenoje, taigi reikia siekti pažangos sprendžiant vi-daus ekonomines, socialines ir ekologines problemas ir stiprinant Europos integraciją ir tarptautinį bendradarbiavimą. Kad ši stra-tegija būtų veiksminga ir vadovaujantis persvarstytais Lisabonos darbotvarkės prioritetais, būtina išlaikyti ekonominę, socialinę ir aplinkosaugos vystymosi pusiausvyrą.

2.5.2 Socialinė sanglauda

2.5.2.1 2000 m. pradėjus įgyvendinti Lisabonos strategiją, so-cialinė sanglauda buvo svarbus klausimas ir jo svarba iki šiol ne-sumažėjo. Vis dėlto nuvilia menka pažanga skurdo ir nelygybės mažinimo srityje tiek tarp valstybių narių, tiek jose. Skurdas ir ne-lygybė vis dar laikomos viena didžiausių Europos problemų. At-liekant Lisabonos strategijos peržiūrą, daugiau dėmesio turi būti skiriama skurdui ir socialinei sanglaudai, taip pat turi būti nu-statyti aukštesni ekonominio ir socialinio vystymosi tikslai, kurie padėtų iš esmės sumažinti skurdą ir nelygybę.

2.5.2.2 Socialinis aprūpinimas ir jo užtikrinimo sistemos ES ša-lyse gerokai skiriasi. Kai kuriuos skirtumus lėmė visiškai skirtin-gos mokesčių sistemos ir mokesčių konkurencija. Vienose šalyse įmonių mokesčiai ir mokesčiai už gautus dividendus ir palūkanas yra aukšti, o kitose – žemi. Dėl fiksuoto dydžio mokesčių mode-lių taikymo padidėjo valstybių narių pajamų mokesčio ir pajamų skirtumai. Vienose šalyse socialinės išlaidos, išreikštos BVP pro-centais, viršija 30 proc., o kitose šalyse, kuriose taikomi nedideli fiksuoto dydžio mokesčiai, nesiekia 15 proc. Visų šalių socialinio aprūpinimo sistemoms ateityje kils problemų.

2.5.2.3 Aukštesni švietimo standartai, geresni ir daugiau rinko-je paklausių įgūdžių, daugiau mokslininkų turėtų tapti pagrindi-niais aukštesnio lygio konkurencingumo ramsčiais kuriant ekologiškesnę Europos pramonę, kuri turi užtikrinti pirmaujan-čią poziciją inovacijų srityje, įskaitant aukštesnes technologijas, di-desnį našumą ir didesnę papildomą vertę. Taip bus sukurta daugiau ir geresnių darbo vietų ir spartinamas ekonominis ir so-cialinis vystymasis, kuris leis sumažinti skurdą ir nelygybę.

2.5.2.4 Tikslingos priemonės būtų atvirasis koordinavimo me-todas ir prioriteto teikimas vienašaliams ir sąveikaujantiems veiks-mams ES, valstybių ir regionų lygiu. Įtraukiant Nacionalinių parlamentų, socialinių partnerių ir organizuotos pilietinės visuo-menės įtraukimas valstybių narių lygmeniu turėtų suteikti supra-timą ir atsakomybę už pagrindines problemas bei veiksmus, kurių reiktų imtis.

2.5.2.5 Viešųjų paslaugų teikėjai gali padėti išspręsti socialinės sanglaudos ir dabartinės ekonomikos ir finansų krizės problemas, nes jie atlieka svarbų darbą, kuriuo remiamos vyriausybės pastan-gos stabilizuoti ekonomiką ir darbo rinką. Viešasis sektorius spar-tina ekonomikos augimą ir sudaro sąlygas klestėti privačiam verslui. Geresnės viešosios paslaugos (pavyzdžiui, švietimas, svei-kata, socialinė apsauga ir pan.) turėtų būti naujos Europos strate-gijos dėl ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo pagrindas ir tarnauti visų Europos piliečių interesams.

2.6 Pasipriešinimas nuosmukio tendencijoms

2.6.1 Veiksmingesnė bendroji rinka turėtų padėti ES vystytis vidutinės trukmės laikotarpiu ir sparčiau išbristi iš dabartinės finansų ir ekonomikos krizės. Struktūrinės reformos reikėtų rengti taip, kad jos padėtų patikimai ir ilgam atgaivinti ekonomiką. Nepamiršdami būtinos socialinės pusiausvyros tikslo, reformomis turėtų siekti pasipriešinti įsivyravusioms nuosmukio tendencijoms ir stabdyti tolesnį ES gamybinio pajėgumo mažėjimą. Jeigu valstybės narės pavyktų pasiekti sąveiką ir pasiryžti drauge grąžinti ekonomiką į tvaraus augimo vėžes, atsirastų stiprus bendro tikslo ir kryptingumo jausmas. Valstybės narės turėtų būti pasiruošusios skatinti paklausą vidaus rinkoje ir atkurti vartotojų perkamąją galią pagal pažangą, pasiektą stengiantis išieiti iš dabartinės ekonomikos ir finansų krizės ir įveikti su tuo susijusių nuosmukį.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Šioje nuomonėje išvardytos tam tikros sritys, kuriose bendroji rinka galėtų įnešti indėlį į Lisabonos darbotvarkę po 2010 m. Šios sritys apžvelgiamos toliau.

3.2 Vidaus rinkos dydis

3.2.1 Prekių prekybos ES vidaus rinkoje apimtis beveik dvigubai viršija prekybą su likusiu pasauliu – šis rodiklis yra pastarųjų metų integracijos procesų rezultatas (7). Manoma, kad Europos prekių bendroji rinka turi didelį konkurencinį pranašumą ir suteikia valstybėms narėms gerą pagrindą sėkmingai veikti išorės rinkose ir kurti gerovę ir darbo vietas savo piliečiams. Netrukus vis tiek išsils tolesnės ES plėtros perspektyva, taigi bendroji rinka tik didės.

3.3 Pažanga tęsiant ir įgyvendinant bendrosios rinkos projektą

3.3.1 Bendrosios rinkos projektas yra dar nebaigtas darbas, tačiau tam tikrus svarbius klausimus būtina skubiai spręsti. Nepaprastai svarbu teisingai taikyti bendrosios rinkos teisinę. Reikia išlaikyti įvairių interesų pusiausvyrą ir nuoseklumą. Be to, valstybės narės bendrojoje rinkoje konkuruoti turėtų taip, kad vartotojui geriausia kaina būtų siūlomi kokybiškesni ir saugesni produktai, o pramonei būtų užtikrintas tvirtesnis ir veiksmingesnis pagrindas plėsti išorės prekybą. 2009 m. sausio mėn. paskelbtoje ataskaitoje (8) nurodomi iki šiol neįgyvendinti 1992 m.

vidaus rinkos programos aspektai. Ataskaitoje daroma išvada, kad šiuo metu galiojantys teisės aktai skirtingai interpretuojami ir skirtingai įgyvendinami, taip pat trūksta derinimo. Ataskaitoje taip pat kalbama apie dideles administracines sąnaudas ir siūlomi būdai, kaip visiškai panaikinti esamas kliūtis įmonėms.

3.3.2 ES įdiegė naują išorės sąnaudų internalizavimo metodą visų rūšių transporto priemonėms. EESRK jau turėjo galimybę pateikti savo pastabas šiuo klausimu (9) ir pakartoja savo rekomendacijas, kad laukiamą poveikį bus įmanoma pasiekti tik tuo atveju, jeigu ši koncepcija bus taikoma vienodu mastu visose srityse, kur susidaro išorės sąnaudos. 2009 m. spalio 23 d. Taryba savo išvadoje šią koncepciją pabrėžė kaip priemonę nustatyti teisingas kainas ir paragino valstybes narses suaktyvinti diskusijas, kaip geriausiai panaudoti ekonomiškai efektyvias ekonomines priemones, kad būtų geriau atspindimos tikrosios su aplinkosauga susijusios išlaidos, ir nustatyti numatomą kainą už išmetamą anglies dioksidą. Taryba taip pat paragino Komisiją nustatyti konkrečias priemones ir naujoje „ES 2020“ strategijoje parengti ekologinio efektyvumo gaires, bei šiais metais pristatyti integruotą strategiją ir ekologinių inovacijų rėmimo planą; taip pat parengti būsimų Europos inovacijų planą, kad būtų galima sukurti konkurencingą ir suderintą vidaus rinką šioje srityje. Šiuo metu išorinės išlaidos nėra perkeliama atskiroms transporto rūšims ir jų naudotojams. Tai gali suteikti konkurencinį pranašumą toms transporto rūšims, kurios sukuria dideles visuomenines išlaidas. Internalizavimas padėtų panaikinti šiuos konkurencijos iškraipymus, o tai paskatintų perėjimą prie ekologiškesnių transporto priemonių. Svarbu aktyviau taikyti šią koncepciją, kadangi jos taikymas galėtų lemti transporto sektoriaus operatorių ir naudotojų struktūros pokyčius.

3.4 Paslaugų sektorius

3.4.1 Paslaugų vidaus rinka dar turi trūkumų. Tikimasi, kad padėtis pagerės pradėjus įgyvendinti Paslaugų direktyvą, kuri turi įsigaliooti šių metų pradžioje. Opūs tebėra tarpvalstybiniai klausimai, ypač energetikos, pašto ir finansų paslaugų sektoriuose. Kai kuriais klausimais europiniai sprendimai yra visiškai neįmanomi dėl valstybių narių pasipriešinimo, tvyro įtampa ir ryškėja protekcionizmo tendencijos. Valstybių vyriausybėms reikia atsakyti tokių trumpalaikių ir trumparegiškų priemonių. Tačiau jos turėtų kontroliuoti padėtį ir užtikrinti, kad pirmiau minėtos srityse nesumažėtų socialiniai, kokybės, aplinkosaugos ir saugumo standartai. EESRK ragina valstybes narses tinkamai mokyti administracijos darbuotojus, jei norima užtikrinti sklandų pereinamąjį laikotarpį įgyvendinant ES paslaugų direktyvą. Paslaugų sektorius turi būti plėtojamas taip, kad galėtų atremti demografinių pokyčių keliamus iššūkius, su kuriais susidurs ir vidaus rinka. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad Paslaugų direktyva neapima kai kurių socialinių paslaugų.

(7) Vidaus rinkos rezultatų suvestinė, 2008 m. gruodžio mėn.

(8) *Kada iš tiesų pasieksime 1992-uosius. Konkretūs pasiūlymai, kaip užbaigti kurti vidaus rinką* (angl. *When will it really be 1992 – Specific Proposals for Completing the Internal Market*), paskelbta Nyderlandų darbdavių federacijų VNO – NCW, MKB (žr. http://www.eesc.europa.eu/smo/prism/moreinformation/literature/7/index_en.asp).

(9) OL C 317, 2009 12 23, p. 80 ir CESE 1947/2009, 2009 12 17 (TEN/356).

3.5 Pinigų sąjunga

3.5.1 Pinigų sąjunga ir euro sėkmė yra labai svarbūs kapitalo vidaus rinkos gilesnei integracijai ir stiprinimui. Reikia pripažinti, kad ekonominio nuosmukio tarpsniais vidaus rinka ir euro zona parodė galinčios užtikrinti įmonių stabilumą, nes ES vidaus prekyba mažėja lėčiau nei prekyba su ES nepriklausančiomis šalimis. Šie ženklai rodo, kad dar esama tolesnės integracijos galimybių.

3.6 Euro išorės poveikis

3.6.1 Nustatyta, kad įvedus eurą prekyba išaugo beveik 5 procentais ⁽¹⁰⁾. Rinkoms taip pat bus naudinga gilesnė euro zonos integracija, įskaitant makroekonominės politikos koordinavimą, atstovavimą užsienyje ir finansų rinkų reguliavimą, ypač dabartinio ekonominio nuosmukio aplinkybėmis.

3.7 Keturių laisvių įgyvendinimo sunkumai

3.7.1 Judėjimo laisvė padeda stiprinti ES valstybių narių ekonomiką, nes didina konkurenciją, o vartotojams siūlo didesnę kokybiškesnių produktų už mažesnę kainą pasirinkimą. Ši laisvė taip pat padeda ES įmonėms konkuruoti trečiųjų šalių rinkose. Tačiau yra požymių, kad nacionaliniu lygiu egzistuoja neaiškios Darbuotojų komandiravimo direktyvos taikymo taisyklės, dėl kurių gali kilti nesąžininga konkurencija tarp įmonių, nepakankamai atsižvelgiama į darbuotojų teises ir atsiranda socialinis dempingas.

3.7.2 Pastaraisiais metais užimtumo gairės dažniausiai būdavo skirtos darbo jėgos judumui – darbo rinkos struktūros gerinimo priemonei. Aktyvus darbo rinkos principų, darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų propagavimas (atsižvelgiant į susitarimus su socialiniais partneriais ir vyriausybėmis), mokymosi visą gyvenimą ir profesinio tobulėjimo skatinimas, atsparių, tinkamų ir tvarių socialinės apsaugos sistemų sukūrimas, sąlygų lygioms galimybėms sudarymas, lyčių lygybės užtikrinimas, darbo, asmeninio ir šeiminio gyvenimo derinimas ir visų diskriminacijos formų išgyvendinimas yra būtini, kad darbo rinka labiau prisidėtų prie Lisabonos tikslų įgyvendinimo.

3.8 Reguliavimo suvaržymai

3.8.1 Nuo praėjusio amžiaus devintojo dešimtmečio daug ES teisės aktų reglamentavo prekių, paslaugų, darbo jėgos ir kapitalo judėjimo laisvę. Reguliavimo aplinka, kurioje veikia įmonės, yra labai svarbi jų konkurencingumui ir gebėjimui augti ir kurti darbo vietas. Taisyklės gali užtikrinti sąžiningą konkurenciją, tačiau

dėl jų gali pablogėti verslo klimatas. Todėl teisės aktus reikėtų persvarstyti ir supaprastinti sudarant įmonėms sąlygas greitai prisitaikyti prie pokyčių, išsaugant sąžiningas ir palyginti saugias rinkas. Visoms 27 valstybėms narėms reikėtų imtis suderintų priemonių veiksmingam Europos rinkos sistemos stabilizavimui. Taip pat skubiai reikia imtis priemonių užtikrinti, kad bankai daugiau dėmesio skirtų savo pagrindinei veiklai – realiosios ekonomikos likvidumui užtikrinti naudojantis stabiliais finansavimo šaltiniais, kuriuos sukuria pačios ekonomikos uždirbamos pajamos, labiau rizikingą ir spekuliacinę veiklą finansų rinkose patikint pavieniams, šioje srityje besispecializuojantiems, veiklos vykdytojams.

3.8.2 Per pastaruosius penkerius metus bendrosios rinkos teisinė bazė, reguliuojanti laisvą prekių ir paslaugų judėjimą, pastebimai patobulėjo. Iš esmės tai susiję su Abipusio pripažinimo reglamentu, kuriuo buvo nustatytos bendros techninės taisyklės. Šios taisyklės mažina papildomas administracines ir gamybos sąnaudas. Prie laisvo judėjimo iš principo prisidėjo ir Akreditavimo ir rinkos priežiūros reglamentas, kuriuo siekiama aukštesnių standartų vartotojams ir parduodamų prekių saugos.

3.8.3 Svarbu parengti darniuosius standartus laisvam prekių, paslaugų, darbo jėgos ir kapitalo judėjimui. Tam tikri suvaržymai vis dar neleidžia bendrajai rinkai sklandžiai veikti.

3.8.4 ES Komisija jau įsteigė keletą tinklų, kurie turėtų veikti visose valstybėse narėse ir kurie turi pakankamai išteklių savo funkcijoms vykdyti. EESRK norėtų pirmiausia paminėti Vidaus rinkos informacinę sistemą (IMI), Skubaus įspėjimo apie ne maisto produktus sistemą (RAPEX), Skubaus įspėjimo apie nesaugius maisto produktus ir pašarus sistemą (RASFF) ir Vidaus rinkos problemų sprendimo tinklą (SOLVIT). Šios sistemos ir tinklai teikia informaciją ir gina ES piliečių interesus, taip pat užtikrina sklandesnį bendrosios rinkos taisyklių vykdymą ir stebėseną. Apskritai, didesnis visuomenės informuotumas turėtų prisidėti prie naudingų, bendrąją rinką stiprinančių reformų įgyvendinimo.

3.9 Išorinis poveikis aplinkai

3.9.1 Vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu ES privalo tapti tausiausia energiją ir išteklius naudojančia ekonomine bendrija, o klimato politika turi būti grindžiama tvarumo principu. Reikia išnagrinėti visas energijos taupymo galimybes, taip pat pasinaudoti vietos, atsinaujinančiomis ir regionų struktūromis. Energijos ir išteklių vartojimo efektyvumo didinimas bus vienas svarbiausių naujos strategijos elementų.

3.9.2 Kad ekonominis vystymasis būtų tvaresnis, reikia tvirtesnės sąsajos su ES išorės priemonėmis, kurios daro įtaką globalizacijai ir skatina tarptautinę strateginę konvergenciją siekiant tvaraus vystymosi.

⁽¹⁰⁾ Tyrimas dėl euro poveikio prekybai ir tiesioginėms užsienio investicijoms (angl. *Study on the Impact of the Euro on Trade and Foreign Direct Investment*), http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication12590_en.pdf.

3.9.3 Šiuo požiūriu prekių rinka prie Lisabonos tikslų įgyvendinimo prisidėtų daugiau, jeigu tarptautinėse derybose ES vis griežčiau ir nuosekliau kalbėtų vienu balsu.

3.9.4 Reikia daugiau investuoti į mokslinius tyrimus energetikos ir klimato kaitos srityje. Būsimų pramonės investicijų ES atrama turėtų tapti strateginė energetikos politika, kuri palaikytų ES ir kitų šalių dvišaliai susitarimai. Taip pat svarbus naujos mažai anglies išskiriančios, intelektualios ir decentralizuotos energetikos infrastruktūros vystymas.

3.10 Energijos ir pagrindinių prekių tiekimo saugumas

3.10.1 Tenka pripažinti, kad ES ekonomikai reikia nuolatinės ir patikimos prieigos prie energijos ir pagrindinių prekių, taigi šioje srityje ES turėtų užsitikrinti kuo geresnį apsirūpinimą šiais produktais.

3.10.2 Kai pastaraisiais metais energijos ir pagrindinių prekių kainos smarkiai svyravo, euras apsaugodavo nuo finansų rinkų svyravimų ir, būdamas stipri valiuta, prieš dvejus metus, kai pasaulio maisto ir energijos rinkose išaugo paklausa, sušvelnino kainų kilimo poveikį.

3.10.3 Šiuo atveju taip pat svarbu, kad kapitalo rinkos būtų atviros, ypač tarp valstybių narių. Šį atvirumą reikėtų skatinti, nes taip būtų galima finansuoti prekybos energijos ištekliais ir skatinti investicijas į energetikos sektorių.

3.10.4 ES energijos vidaus rinka taip pat turi tapti tikrai darnia sistema, kuri veiktų pagal bendrą politiką visiško sujungiamumo ir sąveikos sąlygomis ir užtikrintų sąžiningą konkurenciją ir saugotų vartotojų teises ir interesus. Įgyvendinant ES konkurencingumo politiką, stiprinant nacionalines reguliavimo institucijas ir vykdant visuotinės svarbos paslaugų politiką vartotojams būtų užtikrinamas tinkamas, saugus ir nepertraukiamas įvairių rūšių tvarios ir įperkamos energijos tiekimas.

3.11 Transporto ir ryšių infrastruktūra

3.11.1 Vykstant globalizacijai, bendrosios rinkos tinkamam veikimui transportas yra labai svarbus. Jis sustiprina tarptautinį bendradarbiavimą ir mainus tarp valstybių narių. Veiksmingos transporto sistemos sudaro sąlygas ekonominiam veiksmingumui, nes atsiranda platesnis konkurencingumais kainomis parduodamų prekių asortimentas. Europos vidaus geležinkelio infrastruktūra yra veiksminga ir ekologiška prekių vežimo priemonė, palyginti su autotransportu, kuris į aplinką išskiria daugiau teršalų.

3.11.2 2009–2018 m. Jūrų transporto strategija taip pat prisidės prie tvaraus ekonominio vystymosi. Kadangi vis daugiau laivų plaukioja trumpais nuotoliais prekybos ir tarptautinės prekybos tikslais, teks spręsti klimato kaitos ir kitas ekologines problemas.

3.11.3 Tikimasi, kad ES transporto sistemos permainos sumažins infrastruktūros apkrovą, o ES ekonomikai padės prisitaikyti prie globalizacijos iššūkių. Veiksminga transporto sistema didina verslo ir darbo galimybes ir užtikrina ilgalaikį konkurencingumą pačioje ES ir užsienyje. Transportas taip pat skatina inovacijas ir ekonomikos augimą.

3.11.4 Valstybių narių tarpusavio sąveikos ir sujungiamumo problemas visų pirma reikėtų įvertinti energijos tinklų ir galimybių visiems gyventojams naudotis plačiajuosčiu interneto ryšiu požiūriu. Tai turėtų didelės įtakos periferiniams regionams.

3.11.5 Kalbant apie keleivinio oro transporto paslaugas, periferiniai regionai vis dar yra labai nepalankioje padėtyje. ES turėtų iš naujo pažvelgti į šią problemą ir siekti, kad šių regionų gyventojai galėtų naudotis infrastruktūra, kuri yra lygiavertė infrastruktūrai pagrindinėje šalies teritorijoje.

3.12 Konkurencingumas bendrojoje rinkoje

3.12.1 Lisabonos strategija tikrai buvo sėkminga prekių rinkos kai kurių aspektų požiūriu. Europos bendroji rinka sudarė geresnes sąlygas prekybai prekėmis, o vartotojams pasiūlė daug didesnę labai konkurencingomis kainomis parduodamų produktų pasirinkimą. Vis dėlto, reikia sąžiningos konkurencijos, kuri turėtų būti pasiekta vykdant veiksmingą nacionalinio lygmens priežiūrą ir bendradarbiaujant valstybėms narėms.

3.12.2 Tenka pripažinti, kad išipareigojimais nacionaliniu ir Europos lygmeniu vykdomi nevienodai. Kadangi stiprėja tarptautinė konkurencija prekių ir paslaugų srityje, vis svarbiau skubiai didinti konkurencingumą Europos lygmeniu. Yra patikimų duomenų, rodančių, kad, mažųjų ir vidutinių įmonių (MVI) branduoliams ir didelėms bendrovėms geriau koordinuojant mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros pastangas, didėja konkurencingumas ir šis teigiamas poveikis peržengia vidaus rinkos ribas.

3.12.3 Pažymėtina, kad Europos pinigų sąjungos sukūrimas padėjo ES rinkai tapti konkurencingesne dėl mažesnių ir skaidresnių tarpvalstybinės veiklos sąnaudų. Tai taip pat atvėrė kelią į Europos rinką naujoms įmonėms, o neveiksmingiausiai dirbusios įmonės rinkoje neišsilaikė arba buvo perimtos. Vis dėlto vidaus rinkos lankstumą ir darbo jėgos judumą dar galima didinti. Iš tiesų visoms rinkoms būdingas didžiausias trūkumas yra tas, kad Europos bendroji rinka turi užtikrinti likusių vidaus kliūčių pašalinimą.

3.13 Bendrosios rinkos išorės aspektas

3.13.1 Europos atvirumas pasauliui prisidėjo prie jos klestėjimo. Todėl Europa suinteresuota plėsti savo išorės darbotvarkę, ginti savo gyventojų interesus ir jiems tarnauti. Ateityje visų sričių politika turėtų būti formuojama vaduojantis iš intravertiškumo sindromo, kuris išryškėjo jau 1957 m., kai buvo pasirašyta Romos sutartis. Dabar į globalizuotą ekonomiką ES turėtų pažvelgti būdama pasiryžusi imtis visaverčio vaidmens ir atsižvelgti į tai, kad traukos centras slenka Azijos ir stiprėjančios ekonomikos valstybių, ypač vadinamosios BRIC grupės šalių – Brazilijos, Rusijos, Indijos ir Kinijos link. Siekdama plėsti laisvosios prekybos zoną, ES taip pat turėtų vystyti ekonominį bendradarbiavimą su kaimyninėmis valstybėmis ir veikti per Europos kaimynystės politiką, Rytų partnerystę ir Viduržemio jūros regiono valstybių sąjungą. Atviros rinkos principai turėtų būti tokios partnerystės susitarimų sąlyga. Kartu labai svarbu gilinti ir gerinti vidaus rinką, nes tik taip ES pavyks išsaugoti pasaulio rinkos lyderės pozicijas.

3.13.2 Europai tenka pareiga spręsti pasaulines problemas ir daryti įtaką globalizacijos tempui ir pobūdžiui. ES, stengdamasi liberalizuoti prekybą pasaulinėje prekių ir paslaugų rinkoje, pasekė kitų didelių prekybos blokų pavyzdžiu. Šiuo metu deramasi dėl dvišalių laisvos prekybos susitarimų su Korėja, ASEAN grupės šalimis ir Indija. Teigiamai vertintina Transatlantinės ekonomikos tarybos padaryta pažanga. Ši strategija iš dalies rodo, jog nebėta, kad Dohos raundo derybas pavyktų užbaigti greitai ir sėkmingai. Tenka pripažinti, kad toks dvišališkumas paneigia visą daugiašalių prekybos derybų esmę. Reikia laikytis savo politinės pozicijos, kad tarptautinės rinkos turi būti atveriamos vadovaujantis abipusiškumo principu, ir prioritetą teikti Dohos raundo užbaigimui. EESRK ragina Europos Komisiją ir valstybių narių vyriausybės vadovus derybose dėl prekybos liberalizavimo primygtinai reikalauti trečiųjų šalių vyriausybės gerbti žmogaus teises, laikytis TDO konvencijų ir saugoti gamtos, ekonominius ir kultūros išteklius.

3.13.3 Pageidautina ir tikrai seniai laikas, kad ES būtų įvesta viena Bendrijos patento apsauga. Reikia griežtai ginti intelektines nuosavybės teises ir veiksmingai kovoti su prekyba nelegaliai nukopijuoto prekės ženklo produktais ⁽¹¹⁾.

3.13.4 Pastaraisiais metais ne kartą buvo pastebėta, kad ES nevykdoma veiksminga rinkos stebėseną ir priežiūrą – tai parodė pranešimai apie standartų neatitinkančius iš trečiųjų šalių importuotus maisto produktus ir žaislus. Kadangi nėra tinkamos iš trečiųjų šalių įvežamų prekių stebėsenos, gali kilti pavojus ES vartotojų sveikatai, be to, vartotojai priversti išsigyti standartų neatitinkančias ir žemesnės kokybės prekes. Tai iškreipia konkurenciją rinkoje ir ateityje gali neigiamai paveikti investicijas ir užimtumą Europoje.

3.13.5 Reikėtų pagalvoti apie ryžtingą ir suderintą strategiją Europos vartotojams apsaugoti nuo iš trečiųjų šalių importuojamų prekių ir paslaugų, kurios neatitinka techninių, socialinių ir aplinkosaugos standartų, vartotojų apsaugos ir darbuotojų darbo sąlygų. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad šalys, su kuriomis ES valstybės narės sudaro prekybos susitarimus, laikytųsi TDO, Jungtinių Tautų ir šios organizacijos agentūrų ir kitų tarptautinių konvencijų dėl asmens teisių, asociacijų laisvės, darbuotojų teisės burtis į organizacijas ir teisės į kolektyvines derybas, vaikų ir priverstinio darbo panaikinimo.

3.13.6 Dabartinė krizė parodė, kad pasaulinėse finansų ir prekybos rinkose stiprėja valstybių tarpusavio priklausomybė. Pasaulio finansų sistema reikia sustiprinti nustatant riziką ribojančias taisykles, gerinti priežiūrą vykdančių valdžios institucijų ir centrinių bankų veiklos koordinavimą ir komunikaciją, kad būtų ne tik didinamas skaidrumas, bet ir griežčiau kontroliuojamas nešvarių pinigų, gautų iš prekybos narkotikais, nusikalstamos veiklos ir neteisėtų ginklų sandorių, judėjimas.

3.13.7 Šiomis aplinkybėmis ES socialinio dialogo modelis turėtų tapti pavyzdžiu ES nepriklausančioms šalims, taigi EESRK turėtų aktyviau propaguoti šią koncepciją.

3.14 Socialinis aspektas

3.14.1 Siekiant tolesnės vidaus rinkos raidos, reikalingas visų Europos piliečių pritarimas. Socialinius vidaus rinkos aspektus sustiprino į Lisabonos sutartį įtraukta Pagrindinių teisių chartija. Tai turėtų suteikti svarumo organizuotos pilietinės visuomenės vaidmeniui kuriant vidaus rinką.

3.14.2 ES savo strategija po 2010 m. turėtų siekti sąžiningesnės ir teisingesnės visuomenės, apsaugodama ir vystydama ES visuomenės modelį pagal integruoto vystymosi politikos principus. Kiekviena valstybė narė turėtų prisitaikyti prie globalizacijos ir technologijų pokyčių gerindama kokybę ir nuolatinio švietimo ir mokymosi galimybes. Reikėtų pasinaudoti šiuo krizės laikotarpiu ir skatinti žinių gilinimą, taip paruošiant darbo jėgą ateičiai. Darbo neturintiems asmenims reikėtų suteikti galimybę keisti kvalifikaciją ir dalyvauti švietimo, įskaitant aukštąjį mokslą, programose, kurios leistų jiems sugrįžti į darbo rinką su geresnių darbo sąlygų perspektyvomis, o darbdavius reikėtų skatinti investuoti į naujus rinkos poreikius, kurie ateityje atsirastų dėl gausėjančių technologijų. Globalizacijos fondą ir Europos socialinį fondą reikėtų geriau naudoti ir pritaikyti šio pobūdžio iššūkiams vidaus rinkoje. Atsižvelgiant į ekonomikos krizės sukeltus padarinius, reikia kuo skubiau atnaujinti kovos su skurdu programas.

⁽¹¹⁾ OL C 116, 1999 4 28, p. 35 ir OL C 221, 2001 8 7, p. 20.

4. Baigiamosios pastabos

4.1 Dabartinės krizės sąlygomis ES reikia atitinkamai keisti Lisabonos strategijoje numatytas vidutinės trukmės laikotarpio ir ilgalaikės priemonės. ES struktūrinių reformų darbotvarkę reikia papildyti trumpalaikėmis priemonėmis ir toliau investuoti į ateitį. Tai galima pasiekti papildomai investuojant į mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą, inovacijas ir švietimą, aktyviai skatinant

valstybes nares laisvai keistis žiniomis ir remiant įmones (ypač MVĮ), kad jos galėtų prisidėti prie dinamiškesnės bendrosios rinkos. Priemonės, kuriomis siekiama ekologiškesnės ekonomikos, taip pat svarbios, nes jos padeda kurti naujas darbo vietas ir technologijas, parūpina alternatyvių energijos išteklių ir siekia aplinkosaugos tikslų. Tai padarysime tik sustiprinę valdymą Europos lygmeniu taip, kad pasiektume didesnę kolektyviškumą Europos Sąjungoje ir išvengtume pastangų ir išteklių dubliavimo.

2010 m. vasario 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

Toliau pateikiami diskusijų metu atmeti pakeitimai, už kuriuos buvo atiduota ne mažiau kaip 1/4 balsų (DTT 54 straipsnio 3 dalis)

1.2 punkto 8, 9 ir 10 įtraukos

- „Ypač svarbu Paslaugų direktyvą įgyvendinti visapusiškai laikantis bendrosios rinkos principų ir taisyklių. Šiuo požiūriu rimta problema yra ta, kad vis dar neužtikrintas laisvas darbo jėgos judėjimas iš kai kurių valstybių narių, įstojusių į Sąjungą per paskutinį plėtros etapą. Reikia veiksmingų ir aiškių įgyvendinimo taisyklių, kad būtų galima tinkamai taikyti Darbuotojų komandiravimo direktyvą ir pasiekti šios direktyvos tikslus, t. y. įgyvendinti sąžiningą įmonių konkurenciją, ir pagarbą darbuotojų teisėms ~~ir vengti socialinio dempingo~~.“
- ~~Viena iš bendrosios rinkos ir ES problemų yra ta, kad~~ Darbo užmokestis ir darbo sąlygos skiriasi ne tik atskirose valstybėse narėse, bet ir regionuose, todėl yra tapęs konkurencijos veiksniu. Bus dar svarbiau apsaugoti TDO konvencijomis pagrįstus darbo rinkos standartus, tai reikės numatyti ir naujojoje ES 2020 strategijoje.
- Dėl prekybos Bendrojoje rinkoje padidėjimo skatina bereikalingą, aplinkai kenkiantį didėja prekių vežimas dideliais atstumais. Todėl labai svarbu, kad į transporto poveikį Tai prieštarauja griežtesniems reikalavimams aplinkos politikai ir tvariam vystymuisi būtų atsižvelgta nustatant ES 2020 strategijos transporto politiką.

Paaškinimas

Žodis „dempingas“ šiuo metu paprastai vartojamas kaip tarptautinės prekybos teisės terminas, kuriuo nusakoma praktika parduoti prekę kitoje šalyje už kainą, kuri yra žemesnė negu tos pačios prekės kaina vidaus rinkoje arba jos savikaina. Todėl terminas „socialinis dempingas“ neteisingai vartojamas jį siejant su Darbuotojų komandiravimo direktyva, kadangi bendrovės išlaidos (ypač ekonomiškai menkiausiai išsivysčiusių valstybių narių) tiekiant prekes ir paslaugas į kitas valstybes narės nėra mažesnės nei jų savikaina. Terminas „socialinis dempingas“ siejimas su naujosiomis valstybėmis narėmis yra užgaulus ir vengtinas.

Teiginys, kad darbo užmokesčio ir darbo sąlygų skirtumai yra viena iš bendrosios rinkos problemų, yra prieštaringas vien dėl to, kad darbo užmokestis visada yra konkurencijos, vykstančios tarp bendrovių, dalis – tai yra laisvos rinkos ekonomikos pagrindas ir naudinga vartotojams. Kalbant apie darbo rinkos standartų apsaugą, reikėtų nurodyti, kurie standartai turėtų būti saugomi. Šie standartai yra apibūdinti TDO konvencijose, kurias yra pasirašiusios dauguma valstybių narių.

Kaltinti bendrąją rinką dėl kenksmingo transporto padidėjimo yra vienpusiškas argumentas. Lygiai taip pat būtų galima kaltinti laisvą asmenų judėjimą dėl padidėjusios naštos aplinkai. Į aplinkos ir tvaraus vystymosi aspektus būtina atkreipti dėmesį nustatant ES 2020 strategiją.

Balsavimo rezultatai:

Už: 93

Prieš: 131

Susilaikė: 8

3.7.1 punktas

„Judėjimo laisvė padeda stiprinti ES valstybių narių ekonomiką, nes didina konkurenciją, o vartotojams siūlo didesnę kokybiškesnių produktų už mažesnę kainą pasirinkimą. Ši laisvė taip pat padeda ES įmonėms konkuruoti trečiųjų šalių rinkose. Vis dar neužtikrintas laisvas darbo jėgos judėjimas iš kai kurių valstybių narių, įstojusių į Sąjungą per paskutinį plėtros etapą. Reikia veiksmingų ir aiškių įgyvendinimo taisyklių, kad būtų galima tinkamai taikyti Darbuotojų komandiravimo direktyvą ir pasiekti šios direktyvos tikslus, t. y. įgyvendinti sąžiningą įmonių konkurenciją ir pagarbą darbuotojų teisėms. Tačiau yra požymių, kad nacionaliniu lygiu egzistuoja neaiškios Darbuotojų komandiravim o direktyvos taikymo taisyklės, dėl kurių gali kilti nesąžininga konkurencija tarp įmonių, nepakankamai atsižvelgiama į darbuotojų teises ir kyla socialinis dempingas.“

Paaškinimas

Laisvo darbuotojų judėjimo apribojimai bendrojoje rinkoje taikomi iki šiol, nepaisant įrodymų, kad tokių apribojimų atsisakymas kai kuriose šalyse jų padėties darbo rinkoje nepablogino.

Žodis „dempingas“ šiuo metu paprastai vartojamas kaip tarptautinės prekybos teisės terminas, kuriuo nusakoma praktika parduoti prekę kitoje šalyje už kainą, kuri yra žemesnė negu tos pačios prekės kaina vidaus rinkoje arba jos savikaina. Todėl terminas „socialinis dempingas“ neteisingai vartojamas jį siejant su Darbuotojų komandiravimo direktyva, kadangi bendrovės išlaidos (ypač ekonomiškai menkiau išsivysčiusių valstybių narių) tiekiant prekes ir paslaugas į kitas valstybes nares nėra mažesnės nei jų savikaina. Terminas „socialinis dempingas“ siejimas su naujosiomis valstybėmis narėmis yra užgaulus ir vengtinas.

Balsavimo rezultatai:

5 pakeitimas (3.7.1 punktas) buvo susijęs su 3 pakeitimu (1.2 punkto 8, 9 ir 10 įtraukos) ir buvo atmestas balsavimo metu.

3.8.1 punktas

„Nuo praėjusio amžiaus devintojo dešimtmečio daug ES teisės aktų reglamentavo prekių, paslaugų, darbo jėgos ir kapitalo judėjimo laisvę. Reguliavimo aplinka, kurioje veikia įmonės, yra labai svarbi jų konkurencingumui ir gebėjimui augti ir kurti darbo vietas. Taisyklės gali užtikrinti sąžiningą konkurenciją, tačiau dėl jų gali pablogėti verslo klimatas. Todėl teisės aktus reikėtų persvarstyti ir supaprastinti, sudarant sąlygas įmonėms greitai prisitaikyti prie pokyčių, išsaugant sąžiningas ir palyginti saugias rinkas. Visoms 27 valstybėms narėms reikėtų imtis suderintų priemonių veiksmingam Europos rinkos sistemos stabilizavimui. EESRK rekomenduoja, kad pagrindinė bankų veikla būtų įmonių finansavimas, o labiau spekuliacinio pobūdžio sandorius finansų rinkose sudarinėtų subjektai, kurių specializacija ir būtų tokie sandoriai. Taip pat reikia skubiai imtis priemonių sugrąžinti finansų sistemai jai labai reikalingą likvidumą. Juk dėl sukrėtimo, kurį šiuo metu išgyvena Europos ekonomika, galima augimo norma vidutinės trukmės laikotarpiu turėtų mažėti, o 2009 m. smarkiai sumažės ir realus augimas.“

Paaškinimas

Išbraukiama pastraipos dalis nėra realistiška. Kokių priemonių būtų galima imtis? Jei neįmanoma paaškinti kokių, geriau apie jas nekalbėti, kadangi galima suklaidinti arba sukelti dvejonų. Kita vertus, dabartinė problema yra susijusi ne su finansavimo šaltiniais, o su pasitikėjimu realiaja ekonomika.

Manau, kad nuomonės 1.6 punktas puikiai atskleidžia šiuolaikines finansų sektoriaus problemas ir jų sprendimo būdus.

Balsavimo rezultatai:

Už: 82

Prieš: 127

Susilaikė: 19

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Integracijos ir socialinės darbotvarkės

(nuomonė savo iniciatyva)

(2010/C 347/03)

Pranešėjas **Luis Miguel PARIZA CASTAÑOS**
Bendrapranešėjis **Pedro ALMEIDA FREIRE**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. liepos 16 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Integracijos ir socialinės darbotvarkės.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. sausio 26 d. priėmė savo nuomonę.

460-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. vasario 17–18 d. (vasario 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 158 nariams balsavus už, 3 – prieš ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir pasiūlymai

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, būdamas institucija, tvirtai įsipareigojusia propaguoti ir vystyti socialinės politikos darbotvarkę bei skatinti migrantų ir etninių mažumų integraciją, nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva, kad **ES galėtų sustiprinti savo integracijos politikos ir socialinės politikos darbotvarkės sąsajas.**

1.2 2010 m. bus labai svarbūs metai ES socialinei politikai – tai Europos kovos su atskirtimi ir skurdu metai, metai, kai bus parengta strategija ES 2020 ir priimta nauja socialinė darbotvarkė.

1.3 EESRK mano, kad 2010 m. peržiūrint socialinę darbotvarkę turėtų būti geriau atsižvelgta į socialinę migracijos poveikį.

1.4 Kadangi migracijos / integracijos ir socialinės darbotvarkės klausimai priklauso skirtingų Komisijos narių ir skirtingų generalinių direktoratų kompetencijai, EESRK siūlo pagerinti politinį ir administracinį bendradarbiavimą Europos Komisijoje.

1.5 Integracijos politika turi būti susieta su pagrindiniais ES socialinės politikos tikslais, todėl ji bus naudinga visiems žmonėms, įskaitant trečiųjų šalių piliečius, ES piliečius, kurie yra migrantų kilmės arba priklauso mažumoms. Be to, kova su socialine atskirtimi turėtų būti orientuota į visus žmones, įskaitant imigrantus, nepaisant to, ar jie yra ES ar trečiosios šalies piliečiai.

1.6 EESRK mano, kad svarbiausia stiprinti integraciją Europos lygiu atsižvelgiant į ekonomikos krizę, imigrantų ir mažumų

padėtį užimtumo, socialinės aprėpties, lyčių lygybės, skurdo, švietimo ir mokymo, sveikatos priežiūros, socialinės apsaugos ir kovos su diskriminacija srityse.

1.7 Migracijos nulemta įvairovės perspektyva turėtų būti įtraukta horizontaliai, kai apibrėžiama konkreti politika ir priemonės bei jos įgyvendinamos, kartu vystant konkrečią, imigrantų ir etninių mažumų integracijai skirtą politiką ir iniciatyvas.

1.8 Todėl, atsižvelgiant į kitose politikos srityse įgytą patirtį ir kad būtų skatinama integracija, vienodos sąlygos visiems ir nediskriminavimas, **Komitetas siūlo integraciją įtraukti į ES politines, teisėkūros ir finansų priemones.**

2. Pristatymas

2.1 Europos Sąjunga imasi kurti bendros migracijos politikos, prie kurios Komitetas prisideda rengdamas savo nuomones ir pabrėždamas integracijos kaip sėkmingą migraciją lemiančio veiksnio svarbą. Jis pripažįsta, kad Europos šalių visuomenei būtina ugdyti gebėjimą valdyti migracijai būdingą įvairovę, kad padidėtų socialinė sanglauda.

2.2 Pastaruosius dešimt metų imigrantai svariai prisidėjo prie Europos ekonomikos ir socialinio vystymosi ⁽¹⁾. Daug vyrų ir moterų iš ES nepriklausančių šalių pateko į Europos darbo rinkas, padėdami vystyti ekonomiką, užimtumą, didindami socialinio draudimo įmokas ir mokesčių pajamas.

⁽¹⁾ COM(2008) 758 galutinis.

2.3 EESRK pasiūlė pilietinės integracijos koncepciją, palaipsniui suteikiančią „imigrantams tokias pat, kaip ir visiems likusiems gyventojams, teises ir pareigas, galimybes naudotis prekėmis, paslaugomis ir pilietinio dalyvavimo priemonėmis, suteikiant jiems lygias galimybes ir taikant vienodą požiūrį“ (2).

2.4 2010 m. Lisabonos strategiją pakeis strategija ES 2020 ir bus atnaujinta Socialinė darbotvarkė bei peržiūrėtas Integracijos fondas; ES jau patvirtino Lisabonos sutartį ir Pagrindinių teisių chartiją, buvo sušaukta naujos sudėties Komisija (3) ir prasidėjo pirmasis Parlamento kadencijos pusmetis.

2.5 2010 m. taip pat paskelbti Europos kovos su socialine atskirtimi ir skurdu metai, o tai suteiks galimybę atnaujinti savo išipareigojimą siekti solidarumo, socialinio teisingumo ir didesnis aprėpties.

2.6 Integracijos politika turi būti susieta su pagrindiniais ES socialinės politikos tikslais. Todėl EESRK siūlo gerinti politinį ir administracinį bendradarbiavimą Europos Komisijoje.

2.7 Ekonomikos krizės laikotarpiu daug imigrantų atsiduria pažeidžiamiausiose socialinėse grupėse ir nukenčia pirmieji: pirmieji netenka darbo, jiems sunkiau sugrįžti į darbo rinką ir kyla pavojus atsidurti už skurdo ribos, ypač moterims (4).

2.8 Imigrantų vaikai taip pat kur kas dažniau nebaigia mokyklos nei kiti vaikai.

2.9 EESRK mano, kad pastangos kovoti su diskriminacija turi būti paspartintos įgyvendinant esamas teisėkūros priemones ir sustiprinant valstybės politiką bei su integracija susijusius socialinius išipareigojimus.

2.10 Ekonominės krizės laikotarpiu kai kuriose šalyse politinių ir socialinių diskusijų metu padažnėja užgaulių žodinių išpuolių dėl imigrantų teisių, todėl priimami griežtesni teisės aktai ir stiprėja ksenofobija.

2.11 Be to, kai kurios vyriausybės mažina integracijos politikai numatytas valstybės lėšas, nors krizės laikotarpiu investicijos į socialinę politiką turėtų būti didinamos, o ne mažinamos.

2.12 EESRK mano, kad tinkama integracijos politika pagal atitinkamą bendrą imigracijos politiką yra ekonominio veiksmingumo ir socialinės sanglaudos veiksnys.

(2) OL C 125, 2002 5 27.

(3) Klausimai, susiję su integracija, ir tie, kurie susiję su Socialine darbotvarkė, priklauso skirtingų Komisijos narių ir skirtingų generalinių direktoratų kompetencijai.

(4) Eurostatas.

2.13 Integracijos politika Europoje yra nevienoda dėl skirtingų socialinių ir politinių normų bei teisinių sistemų. Tačiau integracijos tikslai siejasi su kiekvienos valstybės narės socialine politika.

2.14 Europos Sąjungoje imigrantų integracija į visuomenę vyksta skirtingu tempu. Šiuo metu migracijos procesai yra lėtesni Vidurio ir Rytų Europos naujose valstybėse narėse ir spartesni – pietinėse ir vakarinėse valstybėse narėse. Vis tik patirtis rodo, kad ateityje visos Europos šalys susidurs su didelio masto imigracija.

2.15 Komitetas nori pabrėžti, kad pagal išsamią Europos imigracijos politiką imigracijos ir vystymosi sąsajos turi būti stipresnės. EESRK parengė dvi nuomones, kurios remiasi šiuo požiūriu (5).

3. Integracija

3.1 Socialinės integracijos procesas vyksta įvairiose gyvenimo srityse: šeimoje, bendruomenėje, mieste, darbo vietoje, profesinėje sąjungoje, verslo organizacijoje, mokykloje, mokymo centre, asociacijoje, maldos namuose, sporto klube, ginkluotuose pajėgose ir pan..

3.2 Kadangi integracija yra visuomeninis procesas, vykstantis socialinėse struktūrose, būtinas tinkamas valdymas norint užtikrinti, kad šis socialinis procesas vyktų pagal valdžios institucijų parengtą atitinkamą politiką. Pagal įvairiose valstybėse narėse joms suteiktus įgaliojimus vietos ir regionų valdžios institucijos turi politinių, teisėkūros ir biudžetinių priemonių, kurias turi tinkamai panaudoti integracijos politikos srityje.

3.3 Pagal pagrindinį bendrąjį 10 principą (1 priedas) siūloma, kad integracija taptų neatskiriama visų politikos sričių visais valdžios lygiais dalis (įtraukimas).

3.4 EESRK parengė keletą nuomonių savo iniciatyva (6), raginančių imtis iniciatyvių integracijos politikos priemonių Europos Sąjungoje, skirtų ir priimančiajai visuomenei, ir imigrantams, kad būtų sukurta visuomenė, kurioje visi piliečiai, nepaisant jų kilmės šalies, turėtų tas pačias teises ir pareigas bei puoselėtų demokratinės, atviros ir pliuralistinės visuomenės vertybes.

(5) Žr. EESRK nuomones:

OL C 44, 2008 2 16, p. 91.

OL C 120, 2008 5 16, p. 82.

(6) Žr. EESRK nuomones:

OL C 27, 2009 2 3, p. 95.

OL C 125, 2002 5 27, p. 112.

OL C 80, 2004 3 30, p. 92.

OL C 318, 2006 12 23, p. 128.

3.5 EESRK mano, kad pilietinės visuomenės organizacijos gali vaidinti lemiamą vaidmenį integracijos procese. Ir imigrantai, ir priimančioji visuomenė turi pademonstruoti norą tapti integracijos šalininkais. Socialiniai partneriai ir pilietinės visuomenės organizacijos turi aktyviai dalyvauti įgyvendinant integracijos politiką ir antidiskriminacines priemones.

3.6 Integracija yra procesas, kuriame dalyvauja ir imigrantai, ir priimančioji visuomenė. Įvairių sričių viešojo administravimo institucijos ir socialiniai veikėjai turi parodyti ryžtą įgyvendinti šį procesą. Europos, valstybių narių, regionų ir vietos valdžios institucijos turėtų parengti savo srities programas. Siekiant užtikrinti programų ir priemonių veiksmingumą bei nuoseklumą, jos turi būti tinkamai remiamos ir koordinuojamos.

3.7 Kitoje nuomonėje (7) EESRK siūlo vietos valdžios institucijoms parodyti didesnę ryžtą, nes integracija yra iššūkis pirmiausia vietos ir regionų lygiu. Ši politika būtų įgyvendinama sėkmingiau, jeigu joje dalyvautų vietos ir regionų valdžios institucijos, o pilietinės visuomenės organizacijos būtų aktyvesnės.

3.8 Integracija yra dviejų kryptų procesas, pagrįstas trečiųjų šalių piliečių ir priimančiosios visuomenės teisėmis ir pareigomis, bei suteikiantis imigrantams galimybę visapusiškai dalyvauti. Kitoje savo nuomonėje EESRK apibrėžė integracijos koncepciją „palapsniui suteikiančią imigrantams tokias pat, kaip ir visiems likusiems gyventojams, teises ir pareigas, galimybes naudotis prekėmis, paslaugomis ir pilietinio dalyvavimo priemonėmis, jiems suteikiant lygias galimybes ir taikant vienodą požiūrį (8)“.

3.9 Komitetas mano, kad imigrantai turėtų laikytis konstruktyvaus požiūrio į integraciją ir kad dviejų kryptų koncepcija rodo, kad imigracija daro poveikį ne tik imigrantams, bet ir priimančiajai visuomenei.

3.10 Integracija ir socialinės aprėpties politika dėmesį turėtų skirti įvairioms sritims: atvykusių asmenų priėmimui, kalbų mokymui, įstatymams ir papročiams, kovai su diskriminacija, užimtumo ir mokymo politikai, lyčių lygybei, nepilnamečių mokymui, šeimos politikai, jaunimo politikai, būstui, sveikatos priežiūrai, skurdo problemos sprendimui, socialinių paslaugų išplėtimui ir geresnei galimybei imigrantų kilmės žmonėms tapti aktyviais piliečiais.

3.11 Tokia politika turėtų padėti imigrantų kilmės žmonėms gyventi darniai Europos priimančiosiose visuomenėse, kurios etninio ir kultūrinio požiūriu tampa vis labiau įvairesnės.

3.12 EESRK 2002 m. kartu su Komisija organizuotoje konferencijoje (9) pasiūlė ES institucijoms parengti Europos integracijos programą ir sukurti Bendrijos fondą. Komisija pradėjo vykdyti bandomąją programą integracijos srityje (INTI) ir 2006 m. pasiūlė sukurti Integracijos fondą, kuriam Taryba pritarė ir jis jau įtrauktas į 2007–2013 m. biudžetą.

3.13 2004 m. lapkričio mėn. Taryba parengė keletą Europos Sąjungos imigrantų integracijos politikos pagrindinių bendrųjų principų (10). Šie principai papildo įstatyminę bazę dėl žmogaus teisių, nediskriminavimo ir lygių galimybių bei socialinės aprėpties.

3.14 EESRK nori pabrėžti **bendro europinio požiūrio** svarbą, nes jis gerokai padidina integracijos politikos ir procesų užtikrinant kompleksines sąsajas su kitomis ES politikos sritimis, pavyzdžiui, strategija ES 2020, Socialine darbotvarke ir sanglaudos politika, pridėtinę vertę. Toks požiūris taip pat sustiprins integracijos ir ES vertybių bei principų, išdėstytų Europos pagrindinių teisių chartijoje ir Europos žmogaus teisių konvencijoje, sąsajas.

3.15 Integracijos fondas yra finansinė priemonė, skirta paspartinti į Europą orientuotos integracijos politikos vystymą ir padidinti pridėtinę vertę, atspindint bendruosius pagrindinius principus. Integracijos politika remiasi Sutarties 63 straipsniu ir skirta trečiųjų šalių piliečiams, o ESF – visiems ES gyventojams, įskaitant imigrantus. Integracijos fondas papildo ESF.

3.16 EESRK pritaria šešiems politiniams Integracijos fondo tikslams ir tikisi dalyvauti 2010 m. fondo laikotarpio vidurio peržiūroje, kad pasiūlytų tam tikrus pakeitimus.

3.17 Neseniai buvo sukurtas **Europos integracijos fondas**, kad padėtų pilietinės visuomenės ir imigrantų organizacijoms dalyvauti ES integracijos politikoje. Komitetas labai aktyviai dalyvauja forumo veikloje.

3.18 Europos Vadovų Taryba 2007 m. birželio mėn. išvadose dėl integracijos suprato, kad reikia vystyti 2005 m. bendrąją integracijos darbotvarkę ir parengė bendruosius pagrindinius principus.

3.19 EESRK nori remtis šiais principais ir mano, kad svarbiausia stiprinti integraciją Europos lygiu, atsižvelgiant į imigrantų ir mažumų padėtį užimtumo, socialinės aprėpties, lyčių lygybės, skurdo, švietimo ir mokymo, sveikatos priežiūros, socialinės apsaugos ir kovos su diskriminacija srityse.

(7) OL C 318, 2006 12 23, p. 128.

(8) OL C 125, 2002 5 27, 1.4 punktą (pranešėjas Luis Miguel Pariza Castaños).

(9) Konferencija „Pilietinės visuomenės vaidmuo skatinant integraciją“, 2002 m. rugsėjo 9–10 d., Briuselis.

(10) 2004 m. lapkričio 19 d. dokumentas 14615/04.

4. Socialinės politikos darbotvarkė

4.1 Tarptautinė finansinė padėtis lėmė rimtą ekonomikos krizę Europos Sąjungoje, dėl kurios socialinė padėtis dar labiau blogėja. Krizė daro didelę žalą integracijai.

4.2 Tada, kai buvo rengiama Atnaujinta socialinė darbotvarkė ⁽¹¹⁾ (2008 m.), nebuvo atsižvelgta į ekonomikos krizės, aukštesnio nedarbo lygio, mažėjančių valstybės finansų ir socialinės padėties neigiamas pasekmes.

4.3 Europos Komisija prognozuoja, kad ekonomika atsigaus lėtai ir kad šiek tiek ilgiau užtruks, kol bus sukurtos naujos darbo vietos.

4.4 EESRK mano, kad, bet kuriuo atveju, socialinis atsigavimas užtruks ilgiau nei ekonomikos. Todėl Europos socialinei politikai teks pagrindinis vaidmuo.

4.5 2010 m. ES socialinės politikos požiūriu bus labai svarbūs metai – tai Europos kovos su atskirtimi ir skurdu metai, metai, kai bus parengta strategija ES 2020, priimta nauja socialinė darbotvarkė, patvirtintos būtinos priemonės ir dokumentai.

4.6 Atnaujintoje socialinėje darbotvarkėje (2008 m.), kurioje pripažįstamas svarbus migracijos indėlis į užimtumą Europoje, siūloma gerinti integraciją ir įgyvendinti socialinę politiką švietimo, sveikatos priežiūros ir būsto srityse.

4.7 EESRK 2009 m. sausio mėn. nuomonėje ⁽¹²⁾ dėl Atnaujintos socialinės darbotvarkės pripažįsta, kad šis naujas požiūris yra sėkmingai taikomas ir svarsto problemas, kurias lemia migracijos srautų padidėjimas ir netinkama socialinė politika, pabrėždamas būtinybę ją toliau analizuoti.

4.8 ES pirmininkavusi Prancūzija paprašė Komiteto parengti tiriamąją nuomonę ⁽¹³⁾ dėl Naujos Europos socialinių veiksmų programos, kuri buvo priimta 2008 m. liepos mėn. EESRK mano, kad naujoji socialinių veiksmų programa turėtų būti naudinga sprendžiant problemas, susijusias su sunkia ekonomine ir socialine padėtimi. Komitetas siūlo naujoje programoje atsižvelgti į integracijos politiką, lygias galimybes, atvirojo koordinavimo metodo plėtojimą ir Integracijos fondui skirtų lėšų padidinimą.

4.9 2009 m. gegužės 6 d. Parlamentas priėmė rezoliuciją ⁽¹⁴⁾ dėl Socialinės darbotvarkės, kurioje jis numatė, kad migracijos politika turėtų remtis žmogaus teisėmis, būtų stiprinami antidiskriminaciniai įstatymai ir propaguojama integracijos ir lygių galimybių strategija.

4.10 Reikiamų dokumentų neturintys asmenys („neteisėti migrantai“) yra itin pažeidžiami, jie patenka į eksploatacinio darbo tinklus, būna pasmerkti skurdui ir itin didelio masto socialinei atskirtčiai. Todėl Komitetas pasiūlė galimybę šių asmenų administracinę padėtį sureguliuoti pagal Europos migracijos ir prieglobsčio paktą, atsižvelgiant į jų integraciją į socialinę ir darbo rinką. EESRK taip pat mano, kad „neteisėti migrantai“ turėtų būti įtraukti į ES socialinės politikos socialinės aprėpties tikslus ir programas bei į ESF.

4.11 Artimiausiais metais padidės Europos piliečių vidaus judumas ir trečiųjų šalių piliečių srautas į Europą. Šie procesai padidins ES nacionalinę, etninę, religinę ir kultūrinę įvairovę.

4.12 Nepaisant to, dabartinėje Atnaujintoje socialinėje darbotvarkėje tik nedideliu mastu atsižvelgta į Europos visuomenės įvairovę, imigrantų ir mažumų integraciją, vienodas galimybes ir kovą su diskriminacija. EESRK mano, kad 2010 m. peržiūrint Socialinę darbotvarkę turėtų būti labiau atsižvelgta į socialinę migracijos poveikį ir imigrantams, ir priimančiajai visuomenei.

4.13 Todėl turėtų būti sustiprinta Socialinės darbotvarkės ir integracijos sąsaja; šiuo tikslu EESRK siūlo integraciją įtraukti į įvairias ES politines, teisėkūros ir finansines priemones, kad būtų skatinama integracija.

5. Politinė aprėptis

5.1 Vaikai ir jaunimas

5.1.1 Jaunimo politikoje turėtų būti atsižvelgta į jaunųjų imigrantų poreikius ir aplinkybes tuomet, kai jie įžengia į suaugusiųjų pasaulį, ir jų socialinę integraciją.

5.1.2 Daug jaunimo – imigrantų sūnūs ir dukros – pasiekia profesinių aukštumų ir tampa aktyviais savo bendruomenės nariais, tačiau daugeliui, netgi antros ir trečios imigrantų kartos vaikų, kyla socialinės atskirties pavojus arba ją patiria, daug jų nebaigia mokslų, o dėl to kur kas dažniau kyla pavojus tapti bedarbiais.

5.1.3 **Paramos šeimai** svarba; kaip Komitetas ⁽¹⁵⁾ jau yra pasiūlęs, ES turėtų vykdyti aktyvesnę šeimos politiką.

5.1.4 Jaunimo reikalams taikomame atvirajame koordinavimo metode turėtų būti numatyti įvairios, migracijos ir nediskriminavimo rodikliai.

⁽¹¹⁾ COM (2008) 412 galutinis.

⁽¹²⁾ OL C 182, 2009 8 4, p. 65.

⁽¹³⁾ OL C 27, 2009 2 3, p. 99.

⁽¹⁴⁾ 2008/2330 (INI).

⁽¹⁵⁾ OL C 161, 2007 7 13, p. 66 ir OL C 120, 2008 5 16, p. 66.

5.1.5 Svarbu, kad jaunimas kuo geriau pasinaudotų Europos mokymosi visą gyvenimą, judumo, verslumo ir jaunimo pilietiškumo programomis, kad būtų įveiktos konkrečios kliūtys, su kuriomis susiduria jaunesni imigrantai, ir skatinama keistis patirtimi.

5.2 Švietimas ir mokymas

5.2.1 Valstybių narių integracijos politikoje švietimas ir mokymas nurodyti pagrindiniais proceso aspektais. Tačiau jaunesni imigrantai ir mažumos susiduria su konkrečiomis kliūtimis ir iššūkiais, kuriems reikia skirti ypatingą dėmesį.

5.2.2 Mokykloms dažnai kyla įvairiausių problemų ir sunkumų, kurių joms nėra lengva įveikti. Mokykloms reikėtų skirti papildomų lėšų, turėtų būti ugdoma atvirumo dvasia ir ji remiama mokytojams skirtose tarpkultūrinio mokymo ir įvairovės valdymo programose.

5.2.3 Turėtų būti parengti švietimo kokybės rodikliai, ir jie turėtų būti pakankamai lankstūs, kad atitiktų įvairėjančios studentijos poreikius.

5.2.4 Pagal atviros koordinavimo metodą sukurta struktūra švietimui turėtų padėti nustatyti gerosios praktikos pavyzdžius, atsižvelgiant į imigrantų kilmės jaunimo mokslo nesėkmes.

5.2.5 Tai reiškia, kad reikia apibrėžti tokius **rodiklius** kaip socialinė ir ekonominė padėtis, jaunimo mokyklos baigimas (privalomas mokslas), mokytojų gebėjimai dirbti kultūrų įvairovės sąlygomis, švietimo sistemos gebėjimas sudaryti sąlygas socialiniam judumui, imigrantų kilmės mokinių koncentracija, daugialkalbystės skatinimas švietimo sistemoje ir koku mastu švietimo sistemos yra atviros visiems vaikams ir jaunimui, kt.

5.2.6 EESRK savo nuomonėje *Migracija, judumas ir integracija* ⁽¹⁶⁾ pabrėžė, kad migrantų kilmės žmonių nepalanki padėtis atsispindi ir suaugusiųjų mokymo srityje: jie rečiau dalyvauja tęstiniame mokyme ir siūlomuose kursuose, kurie dažniausiai būna skirti tik kalbos įgūdžiams įgyti. Kad pagerėtų integracija, tęstinio mokymo aprėptis turėtų būti išplėsta, kad pasinaudotų visi gyventojai, bet pirmiausia vienodos sąlygos turėtų būti sudarytos imigrantų kilmės asmenims.

5.2.7 Į švietimo ir mokymo programas Europoje turėtų būti įtrauktas papročių, istorijos, Europos demokratijos vertybių ir principų bei imigrantų kilmės gyventojų (jeigu yra pakankamas skaičius) kultūros ir vertybių ugdymas.

5.3 Užimtumas

5.3.1 Pirmininkaujančios Ispanijos prašymu, šiuo metu EESRK rengia tiriamąją nuomonę ⁽¹⁷⁾ dėl *Imigrantų darbuotojų integracijos*, kurioje yra ir pasiūlymų dėl Europos socialinės darbotvarkės.

5.3.2 **Pateikimas į darbo rinką** yra esminė integracijos proceso dalis, kadangi deramas darbas yra gyvybiškai svarbus, kad imigrantai taptų ekonomiškai nepriklausomi, ir padeda imigrantams ir priimančiajai visuomenei užmegzti tarpusavio socialinius ryšius bei geriau pažinti vieniems kitus.

5.3.3 Tačiau darbuotojai imigrantai dažnai atsiduria nepalankioje padėtyje ir patiria tiesioginę arba netiesioginę diskriminaciją. Be to, jie susiduria su teisiniais sunkumais pripažįstant jų įgytas kvalifikacijas, o kai kurie imigracijos įstatymai net apriboja jų karjeros galimybes ir veiklos keitimą.

5.3.4 Todėl darbuotojai imigrantai dažnai dirba mažai kvalifikuotus darbus, jų atlyginimas mažesnis ir dirba pavojingomis sąlygomis. Moterys pirmiausia atsiduria tokioje sunkioje padėtyje.

5.3.5 Tapatybę patvirtinančių dokumentų neturintys asmenys, kurių padėtis nėra įteisinta, atsiduria pavojingiausioje padėtyje: jie dirba šešėlinėje ekonomikoje ir gali būti išnaudojami.

5.3.6 Naujos kartos užimtumo politikoje, kartu su Europos socialinio fondo ir Pažangos programos iniciatyvomis, turėtų būti nurodyti konkretūs kriterijai ir rodikliai, kaip padėti imigrantams rasti socialinį ir profesinį kelią į integraciją, įskaitant savarankišką veiklą. Šie būdai galėtų apimti (be kalbų mokymosi ir kultūros žinių) intensyvesnį imigrantų mokymą naujų technologijų ir profesinės rizikos prevencijos srityse.

5.3.7 EESRK mano, kad, bendradarbiaujant su **socialiniais partneriais**, teisės aktai ir valstybės politika turi papildyti viena kitą, kadangi integracija į darbo rinką yra ir visuomenės požiūrio bei profesinių sąjungų ir darbdavių išipareigojimo klausimas.

5.3.8 Darbuotojai imigrantai yra labiau linkę **persikelti**, tačiau nacionaliniai teisės aktai tam trukdo ir apriboja tokią judumą. Direktyva dėl trečiųjų šalių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso ⁽¹⁸⁾ (kuri į kai kuriuos nacionalinius teisės aktus buvo perkelta nevykusiai) galėtų pagerinti judumą. **EURES** tinklas taip pat galėtų būti veiksmingiau panaudotas darbuotojų imigrantų judumui Europos Sąjungoje pagerinti.

⁽¹⁶⁾ OL C 218, 2009 9 11, p. 85.

⁽¹⁷⁾ EESRK tiriamoji nuomonė dėl *Darbuotojų imigrantų integracijos*.

⁽¹⁸⁾ Direktyva 2003/109/EB.

5.4 Imigrantų verslumas

5.4.1 Daug migrantų nusprendžia imtis savarankiškos veiklos arba pradėti savo verslą. Imigrantų kilmės žmonių sukurtų įmonių skaičius nuolat didėja.

5.4.2 EESRK mano, kad ES turėtų remti migrantų verslumą ir rengiant ESF priemones verslumui skatinti turėtų atsižvelgti į imigrantus.

5.4.3 Darbdavių organizacijos ir prekybos rūmai turėtų atverti duris imigrantų kilmės verslininkams ir aktyviai skatinti galimybes jiems užimti vadovaujamas pareigas.

5.4.4 Daug imigrantų inicijuotų verslo iniciatyvų yra toliau vystomos **socialinės ekonomikos** srityje ir Komitetas mano, kad jas turėtų paremti ESF priemonės ir nacionalinės valdžios institucijos.

5.5 Socialinė apsauga

5.5.1 Europoje veikia daug įvairių nacionalinių pensijų sistemų. Turi būti užtikrinta, kad darbuotojai imigrantai mokėtų įmokas į pensijų sistemas ir turėtų teisę gauti atitinkamas išmokas be jokios diskriminacijos.

5.5.2 Turėtų būti užtikrinta galimybė perkelti pensijas, kad padidėtų judumas ir atliekant grąžinimo procedūras būtų gerbiamos atitinkamos teisės į pensiją.

5.5.3 Atvirojo koordinavimo metode turėtų būti numatyti rodikliai įvertinti, ar darbuotojai imigrantai dalyvauja pensijų sistemose be jokių išimčių ir diskriminacijos.

5.6 Būstas

5.6.1 Dėl ekonomikos krizės daugelyje miestų padaugėjo benamių, kurių dauguma yra imigrantų kilmės.

5.6.2 Daugeliui žmonių, pirmiausia jaunimui, dabar sunku įsigyti būstą.

5.6.3 Imigrantai ir mažumos taip pat susiduria su nemažai konkrečių sunkumų įsigyjant padorų būstą. Todėl EESRK mano, kad valstybių narių *būsto politika* turėtų būti įtraukta į integracijos, kovos su skurdu ir socialine atskirtimi politiką.

5.6.4 Dauguma europiečių, įskaitant imigrantus ir mažumas, gyvena miestuose. Kitoje nuomonėje ⁽¹⁹⁾ EESRK pabrėžė vietos ir regionų valdžios institucijų vaidmenį integracijos politikoje. Tinkama *miestų politika* gali paskatinti integraciją ir užkirsti kelią skurdžių urbanistinių getų atsiradimui kai kuriuose miestuose.

5.6.5 Todėl į būstų politiką turėtų būti įtraukti kriterijai, priemonės ir rodikliai esančioms kliūtims pašalinti. Būtinai iniciatyvus požiūris, apimantis visus visuomenės sluoksnius, kartu su valdžios institucijomis ir socialiniais partneriais.

5.7 Sveikatos priežiūros ir kitos paslaugos

5.7.1 Kai kurių valstybių narių nacionaliniuose teisės aktuose nėra numatyta daugelio imigrantų galimybė pasinaudoti sveikatos priežiūros sistemomis, ir tokie asmenys yra labai neapsaugoti.

5.7.2 Sveikatos priežiūros derinimo sistema ir Europos imigracijos teisės aktai turi užtikrinti imigrantams galimybę gauti visuomenės sveikatos priežiūros paslaugas bei kokybiškas sveikatos priežiūros paslaugas vienodomis sąlygomis. Todėl sveikatos priežiūros sistemos turėtų veikti atsižvelgiant į socialinę įvairovę.

5.7.3 Komitetas nori pabrėžti, kad kai kuriose valstybėse narėse daug sveikatos priežiūros specialistų ir slaugytojų yra imigrantų kilmės.

5.7.4 Reikėtų dėti daugiau pastangų darbuotojų sveikatos srityje, nes darbuotojams imigrantams dažnai kyla didesnis pavojus ir jie nėra gerai susipažinę su įstatymais ir prevencijos programomis.

5.7.5 Kai kuriose valstybėse narėse imigrantų kilmės asmenys neturi galimybių visapusiškai pasinaudoti **socialinėmis paslaugomis** ir šios paslaugos nėra skirtos įvairios kilmės gyventojams. Komitetas siūlo Komisijai įvertinti viešųjų paslaugų kokybę integracijos, įvairovės ir nediskriminavimo požiūriu.

5.7.6 EESRK nuomone, imigrantai neturėtų būti diskriminuojami sveikatos priežiūros ir socialinės politikos požiūriu, nes jie moka mokesčius ir socialinio draudimo įmokas kaip ir kiti gyventojai. Atsižvelgiant į dabartinę ekonomikos krizę ir biudžeto problemas, turi būti užtikrinta, kad kiekvienas asmuo mokėtų mokesčius ir socialinio draudimo įmokas, kad būtų garantuotas viešųjų paslaugų tvarumas.

5.8 Skurdas ir socialinė atskirtis

5.8.1 Daug imigrantų kilmės žmonių gyvena skurde arba jiems kyla skurdo pavojus. Dabartinė ekonomikos krizė, didėjantis nedarbas ir nepakankamas užimtumas tik gilina šias problemas. Imigrantų kilmės žmonės ir mažumos turi turėti galimybę dalyvauti perkvalifikavimo programose ir pasinaudoti apsaugos nuo nedarbo, būsto ir kitomis viešosiomis socialinėmis paslaugomis.

5.8.2 2010 m. Europos Sąjungoje yra Europos kovos su socialine atskirtimi ir skurdu metai. Komitetas mano, kad **aktyvi įtrauktis**, orientuota į imigrantus ir mažumas, turėtų būti pagerinta, kad būtų užtikrinta minimali alga, padidėtų galimybės pasinaudoti viešosiomis paslaugomis ir ištekliams bei patekti į darbo rinką.

⁽¹⁹⁾ OL C 318, 2006 12 23, p. 128.

5.8.3 EESRK ragina atkreipti dėmesį į kai kurių nusikalstamų tinklų, išnaudojančių neteisėtus migrantus, veiklą (pirmiausia prekybą moterimis ir nepilnamečiais bei prostituciją). Be teisinių ir teisėtvarkos priemonių kovai su šiomis gaujomis, turėtų būti parengta politika padėti ir apsaugoti nukentėjusius asmenis.

5.9 Kova su diskriminacija

5.9.1 Neseniai Europos Parlamentas ⁽²⁰⁾ priėmė rezoliuciją dėl naujos direktyvos dėl kovos su diskriminacija, kuri papildo jau seniau priimtas tris direktyvas ⁽²¹⁾. EESRK jau parengė nuomonę ⁽²²⁾, pritarančią Komisijos pasiūlymui ir rekomenduojančią atsižvelgti į daugialypę diskriminaciją.

5.9.2 Kai tik bus priimta naujoji direktyva, įgyvendinanti Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 19 straipsnį, nediskriminavimo principas bus pradėtas taikyti švietimo, sveikatos, socialinės apsaugos ir būsto srityse. EESRK ragina Tarybą priimti šią direktyvą, kurioje būtų atsižvelgta į Komiteto nuomonę.

5.9.3 Imigrantų kilmės žmonės, nepaisant to, ar tai moterys, vyrai, seni ar jauni, dažnai susiduria su diskriminacijos atvejais, kurie tampa dar sunkesni dėl to, kad šių asmenų – trečiųjų šalių piliečių – teisinė padėtis jiems suteikia mažesnę teisinę apsaugą. Daug žmonių patiria daugialypę diskriminaciją.

5.9.4 EESRK siūlo Europos Komisijai parengti veiksmų planą kovai su daugialype diskriminacija ir siūlosi padėti jį parengti.

5.9.5 Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra ⁽²³⁾ turėtų toliau registruoti daugelio imigrantų patiriamos tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos atvejus.

5.10 Lyčių lygybė

5.10.1 Imigrantų kilmės moterys susiduria su konkrečiomis problemomis vien dėl to, kad yra moterys; todėl integracijos politikoje turėtų būti numatyta atitinkama lyčių perspektyva.

5.10.2 EESRK mano, kad bendrieji pagrindiniai integracijos principai ir socialinė darbotvarkė turi sustiprinti lytimis pagrįstą požiūrį, kad būtų užtikrinta, jog moterys migrantės ir etninės mažumoms priklausančios moterys naudotųsi lygiomis galimybėmis ir nebūtų diskriminuojamos.

⁽²⁰⁾ 2009 m. balandžio 2 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl Pasiūlymo priimti Tarybos direktyvą, kuria įgyvendinamas vienodo požiūrio į asmenis, nepaisant jų religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos, principas.

⁽²¹⁾ Direktyva 2000/43/EB, Direktyva 2004/113/EB, Direktyva 2000/78/EB.

⁽²²⁾ OL C 182, 2009 8 4, p. 19 ir OL C 77, 2009 3 31, p. 102.

⁽²³⁾ ES–MIDIS (Europos Sąjungos mažumos ir diskriminacija) apklausė imigrantų ir etninės grupės priklausančius 23 000 narius, ar jie yra susidūrę su diskriminavimu, nusikalstamumu rasistiniais motyvais ir teisėtvarka Europos Sąjungoje.

5.11 Imigracija ir vystymasis

5.11.1 Kitose nuomonėse EESRK pasiūlė ⁽²⁴⁾, kad imigracijos politika galėtų prisidėti prie kilmės šalių ekonominės ir socialinės raidos ir todėl ES turėtų siekti, kad imigracijos teisės aktai taptų lankstesni.

5.11.2 Užsienio politikoje ES turėtų skatinti Jungtinėse Tautose parengti tarptautinę imigracijos teisės aktų bazę ir pasirašyti šiuo metu galiojančią konvenciją ⁽²⁵⁾.

6. Atnaujintos socialinės darbotvarkės priemonės

6.1 Įtraukimas

6.1.1 Integracijos įtraukimas apims politinių procesų (re)organizavimą, vystymą ir vertinimą, kad subjektai, dalyvaujantys Socialinės darbotvarkės priėmimo, integracijos, lygių galimybių ir vienodo požiūrio bei imigrantų nediskriminavimo nuostatas galėtų įtraukti į visus Socialinės darbotvarkės tikslus, veiksmus ir priemones, visais lygiais ir visose pakopose.

6.1.2 Kadangi kultūros modeliai Europos Sąjungoje skiriasi, įtraukimas turėtų visuotiniu mastu užtikrinti, kad į integraciją ir įvairovę pagrįstą požiūrį, į visas iniciatyvas ir socialinę veiklą, būtų įtraukta žmonių patirtis, igūdžiai, interesai ir poreikiai bei veiksmai būtų vertinami.

6.1.3 Pirmasis proceso etapas turėtų būti poveikio vertinamas, kad būtų galima numatyti poreikius ir užtikrinti, kad į socialinę įvairovę būtų tinkamai atsižvelgta visose atitinkamose srityse. Tai reiškia, kad reikia sparčiau nustatyti integracijos rodiklius, kurie papildo tuos, kurie numatyti atviruoju koordinavimo metodu, skirtu socialinei aprėpčiai. Europos integracijos forumas galėtų dalyvauti rengiant šiuos rodiklius.

6.1.4 Kad toks įtraukimas būtų sėkmingai įgyvendintas, atsakingų politikų vadovavimas ir visų viešųjų ir privačiųjų suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas yra svarbiausias. Todėl turi būti parengta bendradarbiavimo programa, kuri padėtų vystyti sprendimų priėmimo procesus siekiant permainingų.

6.2 Teisės aktai

6.2.1 Komitetas mano, kad bendrų Europos imigracijos srities teisės aktų kokybė turėtų tapti geresnė, o direktyvos turėtų suteikti imigrantams pakankamą apsaugą. Atsižvelgdamas į šį tikslą, EESRK parengė nuomonę savo iniciatyva ⁽²⁶⁾, kurioje siūloma ES imigracijos politikoje ir teisės aktuose visapusiškai gerbti žmogaus teises.

⁽²⁴⁾ OL C 44, 2008 2 16, p. 91.

⁽²⁵⁾ JT konvencija dėl darbuotojų imigrantų teisių apsaugos.

⁽²⁶⁾ OL C 128, 2010 5 18, p. 29.

6.2.2 Priėmus Stokholmo programą, EESRK tikisi, kad imigracijos ir prieglobsčio teisės aktų derinimas vyks lengviau.

6.2.3 Rengiant Europos imigracijos teisės aktus turėtų būti atsižvelgta į naujus antidiskriminacinius teisės aktus, kurie dabar rengiami remiantis Sutarties 13 straipsniu.

6.3 Socialinis dialogas

6.3.1 Socialiniai partneriai per dialogą ir derybas turi propaguoti vienodų sąlygų sudarymą bendrovėse. Rengiant nuomonę⁽²⁷⁾ EESRK ir Dublino fondas suorganizavo klausymą. Šio klausymo išvados, kurios pateiktos 3 priede, gali itin praversti socialiniams partneriams ir Komisijai, kad integravimas į darbo rinką vyktų vienodomis sąlygomis, nedarant skirtumo tarp priimančiosios šalies darbuotojų ir imigrantų.

6.3.2 Socialinis dialogas įvairiose srityse gali paskatinti aktyvią imigrantų kilmės darbuotojų ir mažumų aprėptį. Įmonėse lengviau užtikrinti aktyvų imigrantų kilmės darbuotojų dalyvavimą.

6.3.3 Su Europos socialiniais partneriais turėtų būti tinkamai konsultuojamasi ir į jų nuomonę turėtų būti atsižvelgta rengiant naująją Socialinę darbotvarkę.

6.3.4 ES pirmininkaujanti Ispanija paprašė EESRK parengti tiriamąją nuomonę⁽²⁸⁾ dėl *Darbuotojų imigrantų integracijos*. Joje EESRK siūlo keletą iniciatyvų integracijai užimtumo srityje pagerinti.

6.4 Pilietinis dialogas

6.4.1 Kartu su socialiniu dialogu pilietinis dialogas yra puiki valdymo procedūra, kuri yra Europos socialinio modelio dalis, o EESRK nuomonėje – esminė priemonė Europos socialinei darbotvarkai ir integracijai įgyvendinti.

6.4.2 Europos lygiu į integracijos politiką ir Socialinę darbotvarkę būtina labiau įtraukti pilietinės visuomenės organizacijas, kurios specializuojasi žmogaus teisių srityje ir padeda imigrantams bei mažumoms.

6.4.3 Turėtų būti konsultuojamasi su Europos integracijos forumu, kuris turėtų aktyviai dalyvauti rengiant naująją ES socialinę darbotvarkę.

6.4.4 Europos Sąjunga turėtų toliau propaguoti kultūrų dialogą, kuris papildo integraciją ir socialinės politikos tikslus.

6.5 Atvirasis koordinavimo metodas

6.5.1 Kaip rekomendavo Europos Komisija ir EESRK, atvirasis koordinavimo metodas turėtų būti sukurtas imigracijos politikos srityje.

6.5.2 Taryba nusprendė patobulinti dabartinę koordinavimo tvarką ir suteikti Komisijai svaresnį vaidmenį. EESRK pritaria šiam sprendimui, bet mano, kad jis turėtų būti platesnio užmojo.

6.5.3 Koordinavimo metodas turėtų numatyti konkrečius kokybinius ir kiekybinius rodiklius, kurie galėtų būti parengti kartu su EESRK ir Europos integracijos forumu.

6.5.4 Skirtingi atvirieji koordinavimo metodai socialinės politikos srityje padeda geriau apibrėžti integracijos tikslus ir rodiklius užimtumo, socialinės apsaugos, sveikatos priežiūros, kovos su skurdu ir socialine atskirtimi, kitose srityse.

6.6 Finansavimas

6.6.1 Komiteto nuomone, turėtų būti toliau didinama Socialinio fondo ir Integracijos fondo sinergija bei tarpusavio papildomumas.

6.6.2 *Europos socialinis fondas* skirtas tiems asmenims, kuriems sunku susirasti darbą, pavyzdžiui, moterims, jaunimui ir vyresnio amžiaus žmonėms. Jis padeda įmonėms ir darbuotojams prisitaikyti prie permainų, kurias lėmė naujos technologijos ir visuomenės senėjimas. ESF, ir šiuo programavimo laikotarpiu (2007 / 2013), ir ateityje, turėtų geriau įtraukti imigracijos nulemtos įvairovės aspektą į savo tikslus ir programas.

6.6.3 Po 2013 m. būtina padidinti *Integracijos fondo* finansinius išteklius, o Komisijai suteikti didesnius valdymo įgaliojimus.

6.6.4 *Progress* programa, skirta finansinei paramai teikti, kad būtų pasiekti ES užimtumo ir socialinės srities tikslai, taip pat turėtų sustiprinti penkių pagrindinių veiklos sričių (užimtumo, socialinės apsaugos ir integracijos, darbo sąlygų, nediskriminavimo ir įvairovės bei lyčių lygybės) integraciją ir įvairovę.

7. Įtraukesnė Europos pilietybė

7.1 Europos demokratijos yra atviros, laisvos visuomenės, kurios turėtų remtis visų žmonių aprėptimi. Integracijos politika ir imigracijos teisės aktai niekada neturėtų būti politiniu pasiteisinimu atimti iš imigrantų ir nepilnamečių teisę į pilietybę.

⁽²⁷⁾ OL C 318, 2006 12 23, p. 128.

⁽²⁸⁾ EESRK tiriamoji nuomonė dėl *Imigrantų darbuotojų integracijos* (SOC/364), pranešėjas Luis Miguel Pariza Castaños.

7.2 EESRK mano, kad mūsų demokratijos pagrindas turėtų būti išplėstas ir įtraukti nauji lygias teises ir pareigas turintys piliečiai. Nacionalinės ir Europos pilietybės teisės turėtų apimti visų formų įvairovę be jokios diskriminacijos.

7.3 EESRK pakartoja savo pasiūlymą, pateiktą kitoje nuomonėje ⁽²⁹⁾, kad Sąjungos pilietybė turėtų būti suteikta trečiųjų šalių piliečiams, turintiems ilgalaikio gyventojų statusą. Komitetas siūlo Komisijai, Europos Parlamentui ir Tarybai atsižvelgti į šį pasiūlymą rengiant kitos kadencijos tikslus.

7.4 Europos Komisija turėtų patvirtinti naują iniciatyvą skatinti į pilietiškumą orientuotą trečiųjų šalių piliečių mąstyseną ir raginti juos dalyvauti socialiniame ir politiniame gyvenime.

8. Naujos sudėties Europos Komisija

8.1 Siekiant integracijos, EESRK mano, kad naujos sudėties Komisijoje imigracijos klausimai neturėtų priklausyti tam pačiam

departamentui kaip saugumas, nes saugumo ir pagrindinių teisių klausimams yra skirti atskiri portfeliai.

8.2 Siejant imigraciją su saugumu Europos visuomenė ir imigrantai gali susidaryti neigiamą išpūdį, kuris prieštarauja pirmajam iš bendrųjų pagrindinių principų dėl integracijos – dviejų kryptų proceso. Jau ir taip pernelyg dažnai Europoje imigracija tapatinama su nusikaltimu!

8.3 Komitetas mano, kad integracijos požiūriu imigracijos ir prieglobsčio sritis vertėtų priskirti teisingumo ir pagrindinių teisių portfeliui.

8.4 Atsižvelgiant į tai, itin svarbu paspartinti integracijos įtraukimą į Socialinę darbotvarkę ir kitas Bendrijos politikos sritis, pirmiausia, kai tenka ginti ir saugoti pagrindines imigrantų teises.

2010 m. vasario 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

⁽²⁹⁾ Nuomonė savo iniciatyva, OL C 208, 2003 9 3.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Ekonominės partnerystės susitarimų poveikio atokiausiems regionams (Karibų jūros regionas)

(nuomonė savo iniciatyva)

(2010/C 347/04)

Pranešėjas **Hervé COUPEAU**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. vasario 26 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Ekonominės partnerystės susitarimų poveikio atokiausiems regionams (Karibų jūros regionas).

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. vasario 2 d. priėmė savo nuomonę.

460-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. vasario 17–18 d. (vasario 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę vieningai.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 2008 m. spalio 15 d. penkiolikos Karibų jūros regiono AKR ⁽¹⁾ šalių forumui priklausančių valstybių ⁽²⁾ su EB pasirašyto ekonominės partnerystės susitarimo (EPS) taikymo sritis yra ypač plati. Vis dėlto tam tikri veiksniai, nors jie ir nurodyti EPS, išlieka kliūtimi siekiant regioninės integracijos, tvaraus vystymosi arba CARIFORUM (Karibų jūros regiono valstybių forumui) priklausančių šalių ir atokiausių regionų bendradarbiavimo tikslų. Nors atokiausius regionus su Europa sieja ilgalaikės tradicijos, jie geografiniu, istoriniu, kultūriniu ir ekonominiu požiūriu yra susiję su CARIFORUM valstybėmis. Jų strateginė padėtis leidžia užmegzti tvarius prekybinius ryšius su kaimyninėmis salomis, taigi, šiems ES regionams EPS yra svarbesnis nei kitiems regionams.

1.2 EESRK supranta, kad derybos yra sudėtingos, suvokia, kad susitarimas CARIFORUM valstybėms, atokiausiems regionams ir apskritai ES gali sukelti pavojų ir atverti naujų galimybių.

1.3 EESRK labai rekomenduoja, kad visose su CARIFORUM ir EB EPS susijusiose konsultacijose dalyvautų atokiausių regionų vietos valdžios institucijos. Nors šie atokiausi regionai taip pat yra Prancūzijos Amerikos departamentai ir tuo skiriasi nuo CARIFORUM valstybių, jie gali prisidėti plėtojant veiksmingą regiono integraciją.

1.4 EESRK manymu, taip pat svarbu, kad atokiausių regionų pilietinė visuomenė ir vietos valdžios institucijos aktyviau dalyvautų diskusijose ir įvairiuose stebėsenos komitetuose, susijusiuose su susitarimo įgyvendinimu. Tai leistų pasiekti regioninės integracijos tikslą, kuriuo grindžiamas šis EPS.

1.5 Laipsniška CARIFORUM valstybių integracija į pasaulio ekonomiką tik tuomet bus sėkminga, kai bus išspręstos transporto (infrastruktūros ir transporto rūšių) problemos. EESRK rekomenduoja Komisijai sprendžiant transporto klausimą pasirinkti platesnę viziją ir daugiau dėmesio skirti konkrečioms CARIFORUM valstybių ir atokiausių regionų kartu pasirinktiems sprendimams.

1.6 Siekiant Karibų jūros regione sudaryti palankesnes sąlygas prekybiniais ryšiams, EESRK suinteresuotiesiems subjektams rekomenduoja numatyti muitų tarp atokiausių regionų ir CARIFORUM valstybių mažinimą.

1.7 EESRK džiaugiasi, kad EPS atsižvelgta į būtinybę nustatyti aiškią su sanitarinėmis ir fitosanitarinėmis (SFS) priemonėmis susijusią procedūrą. Vis tik EESRK rekomenduoja atokiausius regionus priskirti valdžios institucijoms, kompetentingoms įgyvendinti prekybai regiono viduje skatinti skirtas SFS priemones, ir įtraukti juos į derybas dėl dvišalių susitarimų. EESRK taip pat siūlo šiems atokiausiems regionams suteikti nuorodą „Atokiausi regionai“, kuri pabrėžtų jų gaminių kokybę ir tai, kad jie atitinka ES standartus.

1.8 EESRK primygtinai rekomenduoja atokiausių regionų žvejybos ir akvakultūros zonų valdymą derinti su CARIFORUM valstybėmis.

1.9 Galiausiai EESRK siūlo tobulinti paslaugų struktūrą, kad būtų sudarytos palankios sąlygos Karibų jūros regiono turizmui kurti.

1.10 EESRK mano, kad į susitarimą svarbu įtraukti aplinkosaugos ir socialinės apsaugos sąvokas ir gebėti išdėstyti viso šio regiono ateities viziją.

(1) AKR priklauso 79 Afrikos, Karibų jūros ir Ramiojo vandenyno šalys, 1975 m. pasirašiusios Lomės, o 2000 m. – Kotonu susitarimus.

(2) 2009 m. gruodžio 11 d. šį susitarimą pasirašė ir Haitis.

2. Įžanga ir bendrosios pastabos

2.1 Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 349 ir 355 straipsniuose pripažįstamas atokiausių regionų išskirtinumas. 1986 m. Europos Komisija įsteigė tarpžinybinę atokiausių regionų darbo grupę, kuriai buvo pavesta koordinuoti Bendrijos veiklą šių regionų klausimu ir būti tarpininku tarp ES ir atitinkamų nacionalinių ir regioninių valdžios institucijų. Nuo 1989 m. įgyvendinama konkreti šiems regionams skirta programa, kurios tikslas – remti socialines ir ekonomines priemones, kad būtų užtikrinta didesnė konvergencija su kitais Europos Sąjungos regionais.

2.2 CARIFORUM ir EB EPS 239 straipsnyje atsižvelgiama į atokiausių Karibų jūros regiono teritorijų (Martinikos ir Gvadelupos) ir CARIFORUM valstybių geografinį artumą: siekiant „stiprinti šių regionų ir CARIFORUM valstybių ekonominius bei socialinius ryšius, šalys siekia ypač gerinti bendradarbiavimą visais šiame Susitarime aptariamais klausimais bei sudaryti geresnes sąlygas prekybai prekėmis ir paslaugomis, skatinti investicijas ir tobulinti atokiausių regionų bei CARIFORUM valstybių transporto bei komunikacijos ryšius“. Tame pačiame straipsnyje taip pat pabrėžiama, kad CARIFORUM valstybės ir atokiausi regionai kartu dalyvaus bendrose programose ir specialioje veikloje, susijusioje su šiame susitarime aptariamomis sritimis.

2.2.1 EESRK atkreipia dėmesį į Nyderlandų užjūrio teritorijų, t. y. Karibų jūros regione esančių Bonairės, Kiurasao, Sabos, Sent Eustalijaus, Sent Marteno ir Arubos salų, svarbą. Tačiau, Europos požiūriu, šios salos yra „užjūrio šalys ir teritorijos“, todėl teisiškai skiriasi nuo atokiausių regionų Karibų jūros regione. Vis dėlto EESRK norėtų pabrėžti, kad EPS numatyta regioninė integracija bus pasiekta tik tuomet, jei bus labiau atsižvelgiama į su ES valstybėmis narėmis (Nyderlandais, Jungtine Karalyste, Prancūzija) susijusias teritorijas.

2.3 EESRK norėjo išnagrinėti minėto susitarimo ekonominį ir socialinį poveikį Karibų jūros regionui ir ypač atokiausiems regionams. Norėta nustatyti trumpalaikį ir ilgalaikį regioninės integracijos pastangų veiksmingumą prekių, paslaugų, bendradarbiavimo ir gero ekonomikos valdymo požiūriu su prekyba susijusiose srityse (konkurencija, investicijos, intelektinė nuosavybė ir kt.).

2.4 **Regioninė integracija plačiąja prasme (Europos atokiausių regionų strategija)** yra vienas pagrindinių EPS tikslų, taip pat ir vienas atokiausiems regionams numatytų tikslų siekiant regiono įtraukties. Tačiau tam tikri su susitarimu tiesiogiai susiję veiksniai daro neigiamą poveikį regioninei integracijai ir EPS veiksmingumui.

2.4.1 Kadangi vykstant deryboms dėl EPS nebuvo konsultuojamasi su atokiausių regionų regioninėmis tarybomis, jų vaidmuo Karibų regione susilpnėjo. Regioninės tarybos yra sukaupusios tam tikrą patirtį atokiausių regionų priešakinių ir pažeidžiamų

sektorių ⁽³⁾ klausimu ir pasitelkusios regioninius iniciatyvinius komitetus gali bet kada pateikti savo tyrimų rezultatus. Beje, Užjūrio generalinė asamblėja Prancūzijos vyriausybės iniciatyva teikia daug pasiūlymų, kaip šalinti EPS išskylančias kliūtis. Taip pat reikia pabrėžti, kad dėl geografinio ir kultūrinio artumo šios institucijos jau yra užmezgusios tam tikrus ryšius su CARIFORUM valstybėmis.

2.4.2 Atokiausi regionai nedalyvauja CARIFORUM ir EB Prekybos ir vystymosi komiteto, CARIFORUM ir EB parlamentinio komiteto ir netgi CARIFORUM ir EB konsultacinio komiteto veikloje, todėl jų įtaka Europos Sąjungoje silpsta. Todėl EESRK rekomenduoja, atsižvelgiant į galimybes, į įvairių pirmiau minėtų stebėsenos komitetų veiklą įtraukti atokiausių regionų parlamentų narius, pilietinės visuomenės ar vietos valdžios institucijų atstovus.

2.4.3 Dėl to, kad nesikonsultuojama su atokiausių regionų pilietine visuomene, nuolat susiduriančia su problemomis, kurias lemia prekybos su Karibų jūros regiono valstybėmis plėtojimo sunkumai (infrastruktūra, kvotos, „neigiami sąrašai“), nukenčia tiesioginiai ryšiai su CARIFORUM valstybių pilietine visuomene.

2.4.4 EESRK ragina suinteresuotąsias šalis sudaryti palankias sąlygas atokiausių regionų dalyvavimui Karibų jūros regiono regioninių institucijų, pavyzdžiui, CARIFORUM arba Rytų Karibų valstybių organizacijos (OECS) ⁽⁴⁾ veikloje stebėtojo teisėmis. Kadangi šios institucijos priima tam tikrus su Karibų jūros regionu susijusius sprendimus, kol atokiausi regionai nedalyvaus jų veikloje bent stebėtojo teisėmis, negali būti nė kalbos apie veiksmingą regiono integraciją.

2.5 Transportas

2.5.1 EESRK pabrėžia, kad prekių ir paslaugų liberalizavimas gali būti vykdomas tik tada, jei naudojamos atitinkamos transporto priemonės ir yra sukurta infrastruktūra. Karibų jūros regionas neturi pakankamai transporto priemonių. Yra dvi oro bendrovės ir dvi laivybos įmonės, vežančios keleivius iš salos į salą. Tačiau šios paslaugos nėra reguliarios, o prekių vežimo paslaugos neteikiamos. Nepaisant to, kad atokiausiems regionams (Gvadelupai, Martinikai ir Gvianai) buvo skirta 275,6 mln. eurų speciali finansinė parama su jų geografine padėtimi susijusioms didesnėms sąnaudoms atlyginti, Karibų jūros regiono atokiausi regionai susiduria su labai brangiai kainuojančio krovinių vežimo ir salų regionams nepritaikytų ES teisės aktų dėl kabotažo problemomis.

⁽³⁾ Atokiausių regionų konsultaciniai komitetai nustatė tam tikrą skaičių sektorių, kuriuose šie regionai užima reikšmingą rinkos dalį ir kurie yra minėtų regionų ekonomikos varomoji jėga (svarbūs sektoriai), taip pat sektorius, kurie yra pavojuje ir negaudami ES pagalbos artimiausiu metu galėtų išnykti (pažeidžiami sektoriai).

⁽⁴⁾ Organisation of the Eastern Caribbean States: regioninė organizacija, vienijanti devynias Karibų jūros regiono valstybes.

2.5.2 Siekdami išspręsti šias problemas, atokiausi regionai ir CARIFORUM šalys galvojo apie krovinio laivo arba keltų sistemą. Deja, kadangi nebuvo reikiamų lėšų, šių projektų nepavyko įgyvendinti.

2.5.3 Transporto klausimas minimas EPS 37 straipsnio žemės ūkiui ir žuvininkystei skirtame skyriuje, bet aiškūs sprendimai nepasiūlomi, tuo tarpu atokiausi regionai ir CARIFORUM valstybės jau buvo numatę bendrus sprendimus.

2.5.4 Būtų tikslinga, įgyvendinant artimiausią Europos plėtros fondo programą, vykdyti plačių užmojų struktūrinę politiką, kuri leistų sukurti visą Karibų jūros regioną apimančią transporto sistemą, pritaikytą salų regionams.

2.6 **Civilių ir komercinių ginčų sprendimas** EPS visai nepamintas. Jei būtų nagrinėjamas įmonės iš CARIFORUM ir įmonės iš atokiausių regionų ginčas, nėra jokios nuostatos, kuri leistų išspręsti jurisdikcijos konfliktą, teisės aktų kolizijos arba egzekvavimo procedūros problemas. Susitarime numatyti tik ginčų, susijusių su EPS aiškinimu ir taikymu, sprendimo būdai. Būtų tikslinga EPS numatyti tokio pobūdžio susitarimui derančias teises priemones.

3. Konkrečios pastabos. Karibų jūros regiono analizė

3.1 Žemės ūkis

3.1.1 **Bananai** plačiai auginami Karibų jūros regione ir yra vienas pagrindinių atokiausių regionų ekonominių išteklių. Su tuo susijusios 10 000 darbo vietų, o bananų eksportas sudaro 14 proc. Gvadelupos ir 24 proc. Martinikos eksporto į Europos Sąjungą; bananai atokiausiuose regionuose turi išskirtinę ekonominę ir socialinę svarbą. Europos Sąjunga visada suprato strateginę bananų pramoninio auginimo reikšmę: 2007 m. rugpjūčio 22 d. Europos Komisijos priimtoje POSEI paramos atokiausiems regionams programoje numatytas kasmetinė 129,1 mln. eurų suma. Tačiau šios paramos toli gražu nepakanka, kadangi problemų kyla ne tik dėl oro sąlygų: atokiausių regionų bananams grėsmę kelia „doleriniai“ bananai, kurių dalis ES rinkoje (ODEADOM⁽⁵⁾ teigimu) po rinkos liberalizavimo pasiekė 73,4 proc. Be to, 2009 m. gruodžio 15 d. ES sudarė susitarimą su Lotynų Amerikos šalimis gamintojomis, kuriuo siekiama iki 2017 m. bananų muito mokestčius sumažinti nuo 176 eurų iki 114 eurų už toną, o tai apsunkina atokiausių regionų ir kai kurių CARIFORUM valstybių padėtį.

3.1.1.1 Bananai yra nepaprastai svarbūs ir kitoms CARIFORUM valstybėms. Pavyzdžiui, Dominikoje vien tik bananų sektoriuje

sukuriamą 18 proc. BVP ir dirba 28 proc. darbo jėgos. Bananų sektoriaus krizė ištiko ne tik atokiausius regionus, pavyzdžiui, Sent Lusijoje šiandien tėra 2 000 bananų augintojų, nors 1990 m. jų buvo 10 000.

3.1.1.2 EESRK mano, kad būtų tikslinga sukurti bendrą Karibų jūros regiono profesinę organizaciją, kuri siektų, kad į ES būtų tiekiamas didesnė Karibų jūros regiono parduodamų bananų dalis. Ypač turint omenyje tai, kad kai kurios CARIFORUM valstybės (Sent Lusija, Dominika ir kt.) tiekia bananus į kitas šalis, pavyzdžiui, Kanadą, taikančias panašius į Europos Sąjungos sanitarinius ir atsekamumo reikalavimus.

3.1.2 **Cukranendrės, cukrus, romas.** Cukranendrių sektoriui atokiausiuose regionuose taip pat tenka labai svarbus vaidmuo. Cukranendrių plantacijos Gvadelupoje sudaro 32 proc., o Martinikoje 13 proc. žemės ūkio naudmenų. Šiame sektoriuje visą darbo dieną dirba 6 500 žmonių. 2006–2007 m. Martinikoje pagaminta 5 849 tonos, Gvadelupoje – 80 210 tonų cukraus. Kadangi Martinikoje romo pagaminama 79 352 hektolitrai⁽⁶⁾, o Gvadelupoje – 74 524 hektolitrai, šio produkto tiekimas už atokiausių regionų ribų turi nemenką strateginę svarbą.

3.1.3 **Daržovių ir vaisių** ištekliai nepakankamai naudojami, turint omenyje šių atokiausių regionų dirvožemio derlingumą. Tačiau pastebima, kad atokiausi regionai deda pastangas įvairinti savo žemės ūkio produkciją. 2006 m. Gvadelupoje išauginta 17 218 tonų, o Martinikoje – 8 666 tonos vaisių. Tais pačiais metais Gvadelupoje užauginta 43 950 tonų, o Martinikoje – 37 892 tonos šviežių daržovių. Be to, Gvadelupoje auginami aromatiniai ir parfumerijos pramonėje naudojami augalai (pavyzdžiui, vanilė), kava, kakava, prieskoniai, medicininiai augalai (sodininkystei naudojama 179 hektarai žemės), o Martinikoje daugiausiai auginami ananasai ir tam tikri prieskoniai (sodininkystei naudojama 105 hektarai žemės). Taigi, tai perspektyvi žemės ūkio šaka, ypač turint omenyje, kad atokiausi regionai nori plėtoti prekybą su kitomis Karibų jūros regiono valstybėmis tiek regioninės ir tarptautinės prekybos, tiek ir mokslinių tyrimų ir plėtros srityse.

3.1.3.1 Šio įvairinimo tikslas – visiškai patenkinti vidaus maisto produktų paklausą (būti pajėgiems apsirūpinti maistu), kadangi būdingas atokiausių regionų žemės ūkio bruožas – dominuoja eksportui auginami bananai ir cukranendrės. Pavyzdžiui, 2008 m. kiaulienos importas į Martiniką išaugo 10 proc., o į Gvadelupą – 68,2 proc. Be to, daržovės sudaro 67 proc. visų į Gvadelupą importuojamų šviežių gaminių. Siekdami minėto gebėjimo apsirūpinti maistu, atokiausių regionų žemdirbiai neseniai susibūrė į profesines organizacijas, kurios suvienijo gamybos, taip pat ir žemės ūkio produktų perdirbimo ir tiekimo, ir platinimo sektorių subjektus. Taigi, atstovaujama visai grandinei ir kiekvienam nariui tenka svarbus vaidmuo priimančiam sprendimus profesiniais klausimais⁽⁷⁾. Tačiau kaimyninėse salose tokios teisinės sistemos nėra, joms trūksta organizuotumo, todėl šios salos patiria sunkumų plėtodamos prekybą žemės ūkio produktais su atokiausiais regionais.

⁽⁶⁾ Hektolitrai gryno alkoholio.

⁽⁷⁾ IGUAFLHOR yra Gvadelupos vaisių ir daržovių augintojus ir sodininkus vienijanti organizacija.

⁽⁵⁾ Užjūrio departamentų žemės ūkio ekonomikos vystymo biuras.

3.1.4 Kliūtys atokiausių regionų ir CARIFORUM valstybių tarpusavio prekybai žemės ūkio produktais

3.1.4.1 Žemės ūkis yra pagrindinis regiono pragyvenimo ir vystymosi šaltinis, tai pažeidžiamiausias atokiausių regionų sektorius. Pagrindinės regiono problemos: maisto tiekimo užtikrinimas, nepakankama infrastruktūra ir regioninę prekybą bei socialinę apsaugą ribojantys muitai.

3.1.4.2 Kalbant apie maisto tiekimo užtikrinimą, CARIFORUM valstybių vaisių ir daržovių produkcija atitinka ne visus ne ES teisės aktus. Nors ir naudojami RVASVT⁽⁸⁾ metodai, jų produkcija neatitinka ES teisės aktų nustatytų standartų. Padėtį apsunkina tai, kad atokiausi regionai neturi tam tikrų gaminių, kurių CARIFORUM valstybėse gausu.

3.1.4.3 EPS 40 straipsnyje numatyta, kad sprendamos maisto tiekimo užtikrinimo klausimą, susidarius rimtų sunkumų keliančiai arba galinčiai sukelti padėčiai, susitarimo šalys gali taikyti apsaugos išlygą. Tačiau atokiausiems regionams pasinaudoti tokia galimybe per trumpą laikotarpį būtų sunku. Be to, numatoma, kad susitarimo sanitarinės ir fitosanitarinės (SFS) priemonės⁽⁹⁾ leis nustatyti regiono SFS standartus, atitinkančius PPO standartus, kad sudarant dvišalius susitarimus dėl SFS priemonių atitikties pripažinimo būtų sukurtos su ES taikomomis priemonėmis suderintos priemonės. Tačiau atokiausi regionai, kurie vadovaujasi ES teisės aktais, vis dar negali savo žemės ūkio ir žuvininkystės produktų ženklinti nuoroda „Atokiausi regionai“, nors to ne kartą prašė EESRK⁽¹⁰⁾, vietos valdžios institucijos⁽¹¹⁾ ir Europos Parlamento nariai⁽¹²⁾. Galiausiai, atokiausi regionai nėra priskirti valdžios institucijoms, kompetentingoms įgyvendinti prekybai regiono viduje skatinti skirtas SFS priemones, ir nedalyvauja derybose dėl dvišalių susitarimų.

3.1.4.4 Taigi, EESRK pritaria EPS siekiui didinti „prekybos tarp CARIFORUM valstybių ir prekybos tarp Šalių“ rinkodaros galimybes bei nustatyti „rinkodaros infrastruktūros ir transportavimo“ galimybes (43 straipsnio 2 dalies b punktas). Susitarime taip pat patikslinta, kad finansavimo ir bendradarbiavimo galimybių gamintojams ir prekybininkams nustatymas yra vienas pagrindinių tikslų žemės ūkio ir žuvininkystės srityje.

3.1.4.5 Tam tikri atokiausių regionų perdirbti produktai (uogienės, kava ir kt.) yra įtraukti į kai kurių kitų Karibų jūros regiono valstybių muitinių (muitų) „neigiamus sąrašus“, todėl juos minėtose šalyse sunkiau parduoti. Nepaisant EPS 9 ir tolesnių straipsnių muitų klausimu, atsižvelgiant į ypatingą atokiausių regionų padėtį Karibų jūros regione ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 349 ir 355 straipsniuose pripažintą jų išskirtinumą, EESRK suinteresuotiesiems subjektams rekomenduoja numatyti sumažinti muitus tarp atokiausių regionų ir CARIFORUM valstybių siekiant Karibų jūros regione sudaryti palankesnes sąlygas prekybininkams ryšiams.

3.2 Žuvininkystė

3.2.1 Žuvininkystės srityje dar reikia padaryti nemenką pažangą, kadangi nesusitarta, ar dėl žuvininkystės sudaryti atskirą susitarimą, ar įtraukti ją į EPS. Europos Sąjunga atsisakė regioninės žuvininkystės klausimus spręsti sudarant atskirą susitarimą ir pasirinko dvišalius susitarimus dėl žuvininkystės galimybių.

3.2.2 EPS 43 straipsnio 2 dalies e punkte numatoma gerinti CARIFORUM operatorių galimybes atitikti nacionalinius, regioninius ar tarptautinius techninius, sveikatos ir kokybės žuvų ir žuvų produktų standartus.

3.2.3 Įgyvendindama bendrąją žuvininkystės politiką (BŽP) Europos Sąjunga siekia, kad būtų vadovaujamasi ilgalaikė žuvininkystės valdymo vizija. BŽP grindžiama atsargumo principu siekiant apsaugoti ir išsaugoti vandens išteklius ir kiek įmanoma sumažinti žvejybinės veiklos poveikį jūrų ekosistemos. Tačiau ne visame Karibų jūros regione yra tokia pati padėtis, kadangi atokiausiems regionams taikomi labai griežti teisės aktai (tam tikrose zonose žvejyba draudžiama, reguliuojama langustų, didžiųjų strombidžių, ežiažuvių žvejyba, žuvų telkimo įtaisų naudojimas⁽¹³⁾ ir kt.), kurie netaikomi kitose CARIFORUM valstybėse. Žvejybos valdymas yra perduotas pačioms valstybėms narėms, bet neatsižvelgiama į Karibų jūros regiono ypatumus, dėl to šiame regione nukenčia žvejyba atviroje jūroje.

3.2.4 Taigi EESRK rekomenduoja žvejybos Karibų jūros baseine valdymą derinti su CARIFORUM valstybėmis.

3.3 Akvakultūra

3.3.1 Karibų jūros regione visų pirma gaudomos arti pakrančių gyvenančios žuvų rūšys: didžiosios strombidės (stambūs jūriniai pilvakojai moliuskai, kurių mėsa naudojama daugeliui vietos patiekalų), akmeniniai ešeriai, langustai, rifešeriai ir keletas kitų koralų masyvuose gyvenančių žuvų rūšių. Dėl giliavandenes žuvis žvejojantių laivų trūkumo ir su tropiniais vandenimis susijusių problemų tik dabar pradeda eksploatuoti jūrinius pelaginių žuvų išteklius.

⁽⁸⁾ Rizikos veiksnių analizės ir svarbiųjų valdymo taškų sistema (angl. *Hazard Analysis and Critical Control Point*) yra Amerikoje sukurta savi-kontrolės sistema, naudojama žemės ūkio ir maisto pramonės srityje. Ji grindžiama septyniais pagrindiniais principais. Ši sistema leidžia nustatyti, įvertinti ir valdyti rimtą pavojų, susijusį su maisto produktų sauga. Minėta sistema į vienus ES teisės aktus (Direktyva 93/43/EEB dėl maisto produktų higienos) įtraukta, o į kitus (Reglamentas (EB) 178/2002) – ne.

⁽⁹⁾ EPS 52 ir tolesni straipsniai.

⁽¹⁰⁾ OL C 211, 2008 8 19, p. 72.

⁽¹¹⁾ Užjūrio generalinė asamblėja.

⁽¹²⁾ Pavyzdžiui, EP narė Madeleine Degrandmaison.

⁽¹³⁾ Europos Sąjungos vidaus politikos generalinio direktorato pranešimas „Žvejyba Martinikoje“, 2007 m. sausio mėn.

3.3.2 Pastaraisiais metais dėl turizmo pramonės padidėjo paklausa vietos rinkose. Kartu reikia paminėti paskatas eksportuoti į Amerikos ir Europos rinkas, lėmusias pernelyg intensyvią žvejybą, dėl kurios laikui bėgant visame regione smarkiai sumažės žuvininkystės ištekliai.

3.3.3 Šiuo metu beveik visos Karibų jūros regiono šalys importuoja jūros produktus. Dėl pertekliaus akvakultūra neteko bet kurios prasmės ir daugumoje regiono šalių beveik nėra žuvų auginimo tradicijų. Todėl, nors visame pasaulyje akvakultūros mastai išsiplėtė, Karibų jūros regione akvakultūros produktų gamyba vystyta vangiai.

3.3.4 Akvakultūra pastebimai pagyvėjo tik pirmame XX a. dešimtmetyje. 2004 m. Martinikos akvakultūros produkcija sudarė 97 tonas (10 tonų langustų, 12 tonų saulėžuvis ir 75 tonos raudonojo kuprio).

3.3.5 Pagalbą akvakultūros produktų gamybai atokiausiuose regionuose paprastai skiria regioninės tarybos ir ŽOPF⁽¹⁴⁾. Tačiau turint omenyje didelę kai kurių Karibų jūros regiono valstybių persvarą (JT maisto ir žemės ūkio organizacijos duomenimis Jamaikos produkcija 2002 m. sudarė 6 000 tonų) ir tai, kad net ir gaudami šią paramą, atokiausi regionai yra priversti importuoti žuvininkystės produktus iš Venesuelos, Europos Sąjungos ir kai kurių Azijos valstybių, neatrodo, kad šios paramos pakaktų.

3.3.6 EESRK labai rekomenduoja numatyti bendrą akvakultūros vystymą Karibų jūros regione naudojant Europos plėtros fondą ir Europos žemės ūkio fondą kaimo plėtrai.

3.4 Turizmas

3.4.1 Turizmas yra svarbus atokiausių regionų pajamų šaltinis. Karibų jūros regionui būdingi tam tikri privalumai. Jo gamtinei aplinkai turizmo požiūriu neprilygsta joks kitas pasaulio regionas. Išskirtinė regiono geografinė padėtis lemia tai, kad jis yra viena svarbiausių pasaulyje turizmo rinkų. Be to, turint omenyje pasaulinę turizmo rinką, turizmo produktų pasiūla abipus Atlanto vandenyno lemia tai, kad taikomi nauji griežtesni standartai, leidžiantys patenkinti Karibų jūros regione besilankančių turistų lūkesčius.

3.4.2 Tačiau EESRK nori atkreipti dėmesį į atokiausių regionų ir kitų Karibų jūros regiono valstybių turizmo infrastruktūros skirtumus: Karibų jūros regiono valstybėse pagrindinis dėmesys skiriamas masiniam ir įvairesniam turizmui (kruizinių kelionių turizmui, jūrų turizmui ir gerokai mažiau – ekologiniam turizmui), tuo tarpu atokiausi regionai yra priversti apsiriboti nišinio turizmo, kuris yra daugiau sezoninio pobūdžio ir dažniausiai orientuotas į prancūzakalbius klientus, paslaugomis. Šiuos skirtumus lemia tam tikras CARIFORUM valstybių dirbančiųjų socialinis pažeidžiamumas.

3.4.3 EESRK taip pat nori pabrėžti, kad menkai teišvystytas turizmas iš salos į salą. Iš esmės, atmetus kruizinių kelionių turizmą,

tėra dvi oro bendrovės ir dvi laivybos įmonės, vežančios keleivius iš vienos Karibų jūros regiono salos į kitą salą. Be to, kai kurios nors CARIFORUM valstybės gyventojai nori vykti į kaimyninius atokiausius regionus, jie privalo gauti vizą, tad gali pririnkti kelių mėnesių, kol jie galės leistis į kelionę. Šie abu veiksniai riboja turizmą ir prekybinius ryšius regione.

3.4.4 EESRK reiškia pasitenkinimą, kad EPS turizmo paslaugoms skirta daug dėmesio ir numato tam tikrą skaičių taisyklių, susijusių su antikonkurencinės veiklos prevencija, MVĮ, aplinkos ir kokybės standartais, bendradarbiavimu ir technine pagalba. Tačiau nė viename straipsnyje nepaminėtas Karibų jūros regiono vidaus turizmas, ypač kelionės į atokiausius regionus, EPS kalbama tik apie laikiną fizinių asmenų apsistojimą verslo reikalais.

3.4.5 Karibų jūros regione (pagal Jungtinių Tautų sekretoriato apibrėžtį⁽¹⁵⁾) gyvena 250 mln. žmonių, o vien tik Karibų jūros regiono salose – 41 mln. žmonių. Tačiau šiame regione sudėtingas susisiektis tarp salų apsunkina turizmą regiono viduje. Todėl būtų apmaudu, jei nei atokiausi regionai, nei CARIFORUM valstybės nepasinaudotų Karibų jūros regiono turizmo rinkos plačiąja prasme potencialu.

3.4.6 EESRK mano, kad būtų pelninga patobulinus paslaugų struktūrą sukurti Karibų jūros regiono turizmo zoną.

3.5 Paslaugos

3.5.1 Prekyba paslaugomis sparčiai plečiasi: šis sektorius iš tiesų klesti, tai priešakinis atokiausių regionų sektorius. Prekių eksporto dalis Karibų jūros regiono ekonomikoje sumažėjo, bet padidėjo – visų pirma dėl turizmo – paslaugų eksporto dalis. Regione puikiai suprantamos prekybos paslaugomis teikiamos galimybės. Turizmas, draudimas, statybos, aplinkosaugos paslaugos, atsinaujinančiųjų išteklių energija, konsultacijos (kokybė ir rinkodara), kvalifikuota priežiūra, ryšiai, transportas – tai sektoriai, skatinantys regiono ekonomikos augimą ir prekybą.

3.5.2 EESRK mano, kad atokiausi regionai turėtų atlikti svarbų vaidmenį plėtojant paslaugų eksportą Karibų jūros regione, kadangi tokios šalys kaip Haitis ir Dominikos Respublika, kuriose gyvena šiek tiek mažiau nei 20 mln. žmonių, norėtų įsigyti pagal atokiausių regionų modelį teikiamų sveikatos paslaugų arba paslaugų įmonėms. Be to, kalbant apie judrųjį telefono ryšį, kai kurie operatoriai jau teikia paslaugas tam tikrose Karibų jūros regiono valstybėse, pavyzdžiui, Dominikos Respublikoje, bet jie galėtų ir norėtų plėsti savo veiklą.

⁽¹⁴⁾ Žuvininkystės orientavimo struktūrinė priemonė, kurią Komisija naudoja šio sektoriaus įrangai pritaikyti ir modernizuoti.

⁽¹⁵⁾ Karibų jūros regionui priklauso Antilai (Didieji Antilai ir Mažieji Antilai), Jukatano pusiasalis, Centrinės Amerikos Karibų jūros pakrantė, taip pat Kolumbijos, Venesuelos pakrantės lygumos ir Gvianos plokščiakalnis.

3.5.3 Nors EPS 75 ir tolesniuose straipsniuose aptariama tik CARIFORUM valstybių ir ES žemyninės dalies tarpusavio prekyba, spartesnis paslaugų liberalizavimas Karibų jūros regione (pavyzdžiui, Dominikos Respublikoje), įskaitant ir atokiausius regionus, kiekvienai susitarimo šaliai leistų pasinaudoti tam tikromis galimybėmis vadovaujantis abipusės naudos logika.

3.6 MVĮ ir MVPĮ (*Mažosios ir vidutinės įmonės ir Mažosios ir vidutinės pramonės įmonės*)

3.6.1 MVĮ ir MVPĮ reikia stabilios aplinkos, skaidrių taisyklių ir galimybės naudotis pažangiausiais procesais. Nuo 2000 m. trys ketvirtadaliai atokiausių regionų ekonominę struktūrą sudarančių įmonių yra smulkios įmonės, nesamdančios darbuotojų (INSEE⁽¹⁶⁾). 2007 m. buvo įsteigta ypač daug įmonių. Smarkus šuolis padarytas pramonėje (18 proc.), didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje (12,8 proc.), o ypač paslaugų sektoriuje, kuriam priklauso kiek daugiau negu pusė naujai įsteigtų įmonių.

3.6.2 Užjūrio departamentų MVĮ ir MVPĮ sąnaudos ir kainos neišvengiamai yra didesnės už kaimyninių šalių, bet jose taip pat

suteikiamos ES standartus atitinkančios kokybės garantijos. Šios garantijos, kurių nepaiso CARIFORUM šalys, bet kurias privalo suteikti atokiausi regionai, turi būti susietos su nuoroda „Atokiausi regionai“ (žr. taip pat 3.1.4.3 punktą).

3.6.3 Apskritai EESRK mano, kad siekiant užtikrinti sklandų Karibų jūros regiono rinkos veikimą būtų išties tikslinga sudaryti palankesnes sąlygas pasinaudoti tokio pobūdžio struktūromis. Taigi, atsižvelgiant į Komisijos⁽¹⁷⁾ ir EESRK⁽¹⁸⁾ Europos Sąjungoje vykdytą veiklą, būtų tikslinga pasiūlyti konkrečių sprendimų mažų ir vidutinių gamybos vienetų kūrimui skatinti. Mokėjimo terminų nustatymas, biurokratinės naštos mažinimas, tinklo kūrimas, investavimas į mažas ir vidutines įmones arba mokymasis visą gyvenimą jose yra priemonės, kurios leistų Karibų jūros regionui išlikti konkurencingam ilgalaikėje perspektyvoje.

3.6.4 Taigi, įgyvendinant regioninės plėtros programą ir (arba) artimiausią EPF programą reikėtų vykdyti placių užmojų politiką, kuri skatintų kurti MVĮ ir MVPĮ susibūrus į visą Karibų jūros regioną vienijantį tinklą.

2010 m. vasario 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

⁽¹⁶⁾ Nacionalinis statistikos ir ekonominių tyrimų institutas.

⁽¹⁷⁾ COM (2007) 724 galutinis ir COM (2008) 394 galutinis.

⁽¹⁸⁾ Nuomonė dėl įvairių politinių priemonių, išskyrus tinkamą finansavimą, galinčių prisidėti prie mažųjų ir vidutinių įmonių augimo ir vystymosi, OL C 27, 2009 2 3, p. 7; nuomonė dėl tarptautinių viešųjų pirkimų, OL C 224, 2008 8 30, p. 32; nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Visų pirma galvokime apie mažuosius“ Europos iniciatyva „Small Business Act“, OL C 182, 2009 8 4, p. 30.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Būsimosios Europos pieno sektoriaus strategijos 2010–2015 m. ir tolesniam laikotarpiui

(nuomonė savo iniciatyva)

(2010/C 347/05)

Pranešėjas **Frank ALLEN**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. liepos 16 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Būsimosios Europos pieno sektoriaus strategijos 2010–2015 m. ir tolesniam laikotarpiui

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. sausio 28 d. priėmė savo nuomonę.

460-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. vasario 17–18 d. (vasario 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 152 nariams balsavus už, 6 – prieš ir 6 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 ES pieno pramonės vaidmuo tiekti aukštos kokybės saugius pieno produktus ES gyventojams yra ilgalaikis ir strategiškai svarbus. ES niekada neturi tapti priklausoma nuo pieno tiekimo iš šaltinių už ES ribų. ES turi ir toliau laikytis aukščiausių gyvūnų gerovės, higienos, atsekamumo, veterinarijos, aplinkos apsaugos standartų ir tęsti tvarią gamybą.

1.2 Ūkininkai ir toliau gamins geros kokybės pieną, jei jiems tai bus pelninga (tačiau ilgai nustos tai daryti, jei tai bus nepelninga). ES pieno pramonė sumenks, o kai kuriuose regionuose visiškai išnyks, jei nebus stabilizuotos kainos ir jei esant tokioms kainoms nebus pelno. Ypatinę dėmesį reikia skirti mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms. Pieno gamintojai taip pat turi gauti finansinę kompensaciją už daugiafunkcinę žemės ūkį, t. y. teikia „neprekinės viešąsias paslaugas“, pavyzdžiui, saugo ir puoselėja kaimo kraštovaizdį, biologinę įvairovę, natūralias buveines, kaimo tradicinius menus bei kultūrą. Naujosiose valstybėse narėse reikėtų pagalvoti ir apie su gamyba susietas tiesiogines išmokas pieno gamintojams.

1.3 Kad pienininkystės pramonė taptų veiksmingesnė ūkių ir perdirbimo lygmeniu, pagrindiniai ištekliai turi būti skiriami inovacijoms, moksliniams tyrimams ir vystymui bei veislinei gyvulininkystei. Tai turi apimti geresnį ganyklų ir pašarų naudojimą ūkiuose, o perdirbimo lygmeniu – naujus produktus. Ūkiams ir perdirbėjams taip pat būtinos naujos ir geresnės technologijos. Didelės investicijos yra gyvybiškai svarbios šiam sektoriui vystyti. Šioje srityje turime pirmauti pasaulyje.

1.4 Labai svarbu, kad nepasikartotų 2007–2008 m. kainų svyravimas. Tai turi būti pasiekta tinkamomis paramos priemonėmis ir atidžia rinkos stebėseną, kad būtų užtikrinta derama pasiūlos ir paklausos pusiausvyra.

1.5 ES turi galimybę į rinkos pokyčius reaguoti taikant kvotų sistemą (bent jau iki 2015 m.), kad galėtų atitinkamai sumažinti gamybą. Nėra blogai keisti jau priimtą sprendimą, jei susidarius naujoms aplinkybėms paaiškėja, kad ankstesnis sprendimas turėtų būti pakeistas.

1.6 Atsižvelgiant į 2009 m. liepos mėn. Komisijos komunikatą, turi būti parengtas ir įgyvendintas veiksmų planas, kad būtų galima spręsti klausimą, kodėl vartotojų kainos tebėra 14 proc. aukštesnės nei buvo prieš pieno produktų kainų šuolį. Visa maisto grandinė privalo būti skaidri.

1.7 ES pieno pramonės gyvybingumui po 2015 metų užtikrinti vis dar reikės įvairių žemės ūkio priemonių, jas derinti su apsaugos tinklo sistema kainoms palaikyti ir stabilizuoti bei neleisti joms nukristi žemiau tam tikros ribos, apriboti pernelyg didelį kainų svyravimą, taip pat sukaupti pakankamas atsargas nenumatytiems trūkumams padengti arba įvykus stichinėms nelaimėms. Norint užtikrinti tvarią ir aplinką tausojančią pieno pramonę po 2015 m., būtina pasiūla ir paklausa grindžiamų rinkos priemonių sistema. Apskritai, maistas, ypač pienas, yra pernelyg svarbūs piliečių gerovei, kad jų būtų galima neapsaugoti nuo laisvos nereguliuojamos rinkos įnorių.

2. Įžanga

2.1 Pienininkystė yra viena svarbiausių ES žemės ūkio veiklos sričių. 2008 m. vienas milijonas ūkininkų pagamino 150 mln. tonų pieno, kurių vertė sudarė daugiau nei 40 mlrd. eurų, o tai yra 14 proc. visos ES žemės ūkio produkcijos vertės. Daugiau nei 60 proc. jautienos Europos Sąjungoje yra pagaminama iš pieninių bandų. Tarptautinės pieno produktų federacijos (IDF) duomenimis, ES yra didžiausia pieno gamintoja pasaulyje – joje pagaminama 27 proc. pasaulinės pieno produkcijos, Indijoje – 20 proc. ir JAV – 16 proc.

2.2 Pieno sektoriuje, įskaitant surinkimą ir perdirbimą, dirba apie 400 000 ES gyventojų.

2.3 Pienininkystė vaidina labai svarbų vaidmenį padedant išlaikyti ekonominę ir socialinę struktūrą mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse (MPŪV). Net 60 proc. visų 25 ES šalių pieno ūkių yra įsikūrę MPŪV. Pienininkystės įmonės yra vienos tinkamiausių išlaikyti ūkininkaujančias šeimas MPŪV, kurios kartu su galvijų ir avių auginimu taip pat vaidina svarbų vaidmenį saugant ir puoselėjant aplinką bei kraštovaizdį.

3. Padėties apžvalga

3.1 Per pastaruosius dvejus metus pasaulio pieno rinkose yra buvę didelių kainų svyravimų. 2007 m. ir 2008 m. pradžioje buvome pasaulinių pieno produktų kainų rekordinio kilimo liudininkais. Tačiau antrąjį 2008 m. pusmetį šios kainos dramatiškai krito.

3.2 Daugiausia pieno produktų suvartojama tame regione, kuriame jie yra gaminami. Apie 8 proc. pasaulinės pieno produkcijos yra parduodama pasaulio rinkose, vadinasi, net menka permaina pasaulinės produkcijos srityje gali turėti didelį poveikį pasaulio rinkai. Pavyzdžiui, 2 proc. skirtumas tarp gamybos ir suvartojimo pasaulio mastu atitinka maždaug 25 proc. pasaulinės prekybos pieno produktais.

3.3 Nors ES yra didžiausia sūrių eksportuotoja, platau vartojimo prekės, pavyzdžiui, pieno milteliai ir sviestas, sudaro didžiausią pieno produktų eksporto už ES ribų dalį. Apskritai, pasaulio pieno rinką galima apibūdinti kaip pieno produktų rinką.

3.4 Kadangi Europos Sąjunga 109 proc. apsirūpina pieno produktais, perteklinis 9 proc. kiekis gali būti tiekiamas pasaulio rinkai. Pagrindiniai ES eksportuojami produktai yra sviestas, sviesto riebalai, nugriebto pieno milteliai, sūriai, nenugriebto pieno milteliai ir sutirštintas pienas.

3.5 Nuo 2000 m. pieno suvartojimas pasaulyje kasmet išaugdavo apie 2,5 proc. per metus. Dabar šis skaičius yra sumažėjęs iki 1 proc. per metus.

3.6 2004–2006 m. laikotarpiu pieno suvartojimas pasaulyje viršijo jo gamybą ir dėl to buvo išnaudotos visos jo atsargos. Tai buvo pagrindinė pasaulio pieno produktų kainų staigaus padidėjimo priežastis. Nuo 2008 m. šis santykis pakito – dabar gamyba viršija paklausą.

3.7 Staigus pieno kainų šuolis galiausiai lėmė rinkos dalies sumažėjimą, nes vartotojai ėmė rinktis pigesnius pakaitalus ir, svarbiausia, pieno sudedamosios dalys buvo pakeistos pigesnėmis alternatyviomis dalimis. Pasaulinis nuosmukis ir naftos kainų mažėjimas prisidėjo prie tolesnio pieno produktų pardavimų mažėjimo. Naftą gaminančios šalys yra pagrindinės pieno produktus importuojančios šalys, o sumažėjus naftos kainoms gali sumažėti ir pieno produktų importas į tas šalis, ir tai gali lemti pieno produktų kainų pasaulyje mažėjimą.

3.8 Nors didesnės vertės pieno produktų kainų pokyčius atsekti daug sunkiau nei prekių, akivaizdu, kad vartotojams pradėjus rinktis pigesnius produktus sumažėjo pridėtinę vertę turinčių pieno produktų pardavimo apimtys.

3.9 Komisija savo 2009 m. liepos mėn. komunikate Tarybai nurodė, kad 2007 m. antrojo pusmečio kainų šuolis lėmė staigų pieno kainų padidėjimą ir didelį vartotojų kainų pakilimą. Palyginkite 2008 ir 2009 m. antruosius pusmečius, kurių metu sviesto kaina nukrito 39 proc., nugriebto pieno miltelių – 49 proc., sūrio – 18 proc. ir pieno – 31 proc., tačiau vartotojų kainos sumažėjimas (ES vidurkis) siekė vos 2 proc. Iš tikrųjų vartotojų kainos iki šiol yra vidutiniškai 14 proc. didesnės nei buvo iki kainų šuolio. Tačiau šalyse, kur daug pieno produktų parduodama mažmenininkams, prekiaujantiems žemomis kainomis, 2009 m. vyko „kainų karas“, kuriame pieno produktai buvo naudojami konkurenciniais tikslais kitiems mažmenininkams sužlugdyti ⁽¹⁾.

3.10 ES mažmeninės prekybos sektoriaus racionalizacija ir vis didėjanti koncentracija lėmė, kad šis sektorius igijo derėjimosi galią, kurios neturi likusi maisto tiekimo grandinė. Ūkininkai ėmė taikstytis su siūlomomis kainomis, o ne jas nustatinėti, ypač kai pieno pasiūla viršija paklausą. Galiausiai gali paaiškėti, kad didesnė naudą iš konkurencijos institucijų ir konkurencijos taisyklių turėjo daugialypis mažmeninis sektorius, o ne vienas milijonas pieno sektoriaus ūkininkų. Ūkininkai turėtų užimti tvirtesnes pozicijas derėdamiesi dėl pieno supirkimo kainos, kad maisto grandinėje būtų atkurta pusiausvyra ir darna.

3.11 Darbotvarkėje 2000, o vėliau ir vidurio laikotarpio peržiūroje bei būklės patikrinime, kurie skirti parengti ES žemės ūkio sektorių galimam PPO susitarimui ateityje, intervencinė kaina buvo sumažinta, o tai, kartu su kiekybiniais intervencijos apribojimais, susilpnino kainų palaikymo mechanizmą, todėl pieno supirkimo kainos nukrito iki žemesnio nei anksčiau lygio, dar prieš pradėdant veikti kainų palaikymo, pavyzdžiui, intervencijos, mechanizmui.

4. Rinkos perspektyva

4.1 Europos Sąjunga

4.1.1 ES pieno rinka yra viena tų, kurioje gamyba viršija suvartojimą 9 proc.

4.1.2 Pieno produktai taip pat importuojami į ES iš trečiųjų šalių sumažintais tarifais. Šio importo apimtis yra santykinai nedidelė palyginti su bendru ES suvartojimu. 2007 m. ir 2008 m. ES importavo į regioną atitinkamai 330 000 ir 300 000 tonų pieno produktų. Tarp į ES importuojamų pieno produktų – sūriai (1,1 proc. ES pagaminto kiekio), sviestas (4,3 proc. ES pagaminto kiekio) ir nugriebto pieno milteliai (2,4 proc. ES pagaminto kiekio). Pieno produktų importas siekia apie 2–3 proc. ES pagaminto pieno.

⁽¹⁾ OL C 128, 2009 5 18, p. 111 ir OL C 255, 2005 10 14, p. 44.

4.1.3 Ne daugiau kaip 40 proc. viso ES pieno yra perdirbama į sūrį, o apie 30 proc. naudojama šviežiems pieno produktams gaminti. Pastarąjį dešimtmetį suvartojimas Europos Sąjungoje išaugo būtent dėl šių dviejų produktų rūšių. Likusieji 30 proc. perdirbami į sviestą, miltelius ir kazeiną.

4.1.4 Intervencinės sviesto ir nugriebto pieno miltelių atsargos sparčiai augo dėl sumažėjusio suvartojimo Europos Sąjungoje, kainų pasaulio rinkose kritimo ir pasaulinio ekonomikos nuosmukio. 2008 m. ES kvotos buvo padidintos 2 proc., 2009 m. – 1 proc., o pridėjus būsimas padidėjusias kvotas, dėl kurių jau susitarta, pieno gamyba ES galiausiai galėtų padidėti.

4.1.5 Dėl eksporto grąžinamųjų išmokų intervencijos laikotarpiu netgi didesnės atsargos nepateko į intervencines.

4.1.6 Komisijos veiksmai lėmė, kad ES pieno kainos nenukrito iki pasaulinės rinkos kainų –14–15 eurocentų už litrą. ES kainos buvo išlaikytos aukštesnės nei pasaulinės. Kainos įvairiose valstybėse narėse yra nevienodos – nuo 16 centų Latvijoje iki 25–27 eurocentų už litrą pieno daugelyje kitų valstybių narių, o tai yra žemiau savikainos. Kuri kita visuomenės grupė dirbtų esant nuliui pelnui ar negaudama net įstatymais numatyto minimalaus darbo užmokesčio?

4.1.7 Šiuo metu pieno produkcija yra 4,2 proc. mažesnė už kvotą ir tikimasi, kad gamyba nesisieks 2009 / 2010 m. kvotų.

4.1.8 ES kainų atsigavimas (kuris jau prasidėjo) turbūt vyks palaipsniui. Gali būti, kad didelių intervencinių atsargų buvimas rinkoje gali trukdyti kainoms atsigauti. Tai priklausys nuo to, kada Komisija nuspręš intervencines atsargas tiekti rinkai.

4.1.9 ES duomenimis, išaugo karvių skerdimas. Manoma, kad daugiau skerdžiama pieninių karvių, todėl netolimoje ateityje pieno gamyba sumažės. Vis dėlto, palaipsniui kylant pieno kainoms kai kuriose šalyse gamyba netrukus ims augti.

4.1.10 Kadangi pieno kainos per vidutinės trukmės laikotarpį atsigaus, pieno gamyba iki 2015 m. išaugs ir galbūt augs tokiu pačiu tempu kaip kvotos, dėl kurių susitarta atlikus būklės patikrinimą.

4.1.11 Pieno gamybos mažėjimo tendencija pietinėse Europos šalyse ir kai kuriose šiaurinėse Sąjungos valstybėse narėse gali išlikti.

4.1.12 ES sūrinių ir šviežių pieno produktų vartojimas ir toliau gali išlikti nedidelis dėl sumažėjusių pajamų augimo perspektyvų.

4.1.13 Sumažėjus sviesto ir padidėjus sūrio gamybai, Komisija prognozuoja mažesnius perteklinio sviesto kiekius laikotarpiu iki 2015 m. Tai padėtų lengviau įgyvendinti reikalavimą sumažinti eksporto grąžinamąsias išmokas, dėl kurių deramasi PPO.

4.1.14 Kai kurie rinkos ekspertai mano, kad sviesto pertekliaus būtų galima tikėtis ir toliau, jei padidėtų liesų pieno produktų gamyba ir nustotų augti sūrio suvartojimas.

4.1.15 Rinkos perspektyvos Europos Sąjungoje iki 2015 m. tebėra neaiškios, tačiau kažin ar verta tikėtis tokio augimo, koks buvo paskutinįjį dešimtmetį.

4.1.16 Pastaraisiais metais ypatinga ES pieno rinkos problema buvo didelis kainų svyravimas. Tai lėmė dideles ūkių problemas, o dėl dažnai kintančių kainų nežinioje buvo ir vartotojai. Todėl reikėtų pasistengti sumažinti didelį kainų svyravimą rinkose tinkamomis priemonėmis.

4.2 JAV

4.2.1 Per paskutiniuosius penkerius metus iki 2008 m. JAV pieno gamyba kasmet padidėdavo 2,5 proc., o suvartojimas – maždaug 1 proc. per metus. JAV metinis eksporto perviršis sudarė iki 5 mln. tonų. Silpnas JAV doleris buvo naudingas eksportui.

4.2.2 Artimiausia JAV pieno pramonės perspektyva nėra gera. 2009 m. gamyba sumažėjo 1 proc., manoma, kad 2010 m. ji sumažės dar 1 proc. Tikimasi, kad gamyba vėl pradės augti per vidutinės trukmės laikotarpį, kai atsigaus pieno kainos, o pašarų kainos taps prieinamos. Toks gamybos padidėjimas labiausiai siejamas su sūrio gamyba ir jo suvartojimu šalies viduje.

4.2.3 JAV ekonominių tyrimų centras prognozuoja, kad 2010 m. pieno kainos JAV pakils, nes bus daugiau skerdžiama pieninių karvių ir padidės pieno produktų eksportas.

4.3 Naujoji Zelandija

4.3.1 Naujoji Zelandija yra didžiausia pieno eksportuotoja pasaulyje. 2007–2008 m. gamyba sumažėjo maždaug 3 proc., o tuo pačiu sumažėjo ir eksportas, tačiau 2008–2009 m. gamyba padidėjo 8 proc. Ekspertai tikisi 3 proc. vidutinio metinio gamybos augimo, tačiau iki 2015 m. ji ir vėl turėtų smukti. Kadangi Naujosios Zelandijos pieno gamyba priklauso nuo ganyklų, oro sąlygos gali turėti didelę įtaką gamybos lygiui.

4.3.2 Nors kainos yra žemos, gamyba Naujojoje Zelandijoje iki šiol nėra sumažėjusi. Bet ateityje, didėjant koncentruotų pašarų ir trąšų naudojimui, dėl nuolatinių mažų kainų pieno gamybos augimas gali ir sumažėti.

4.3.3 Aplinkos klausimai Naujoje Zelandijoje tampa vis svarbesni, o tai irgi gali apsunkinti augimą ilguoju laikotarpiu.

4.3.4 Vis tik tikėtina, kad Naujojoje Zelandijoje pieno eksportas ir toliau augs.

4.4 Pietų Amerika

4.4.1 Pietų Amerika tampa vis svarbesnė pieno produktų eksportuotoja ir gali konkuruoti su Europos Sąjunga Afrikos rinkose, bet ne su Naująja Zelandija dėl Azijos rinkų. Ypač Brazilijos eksportuotinas perviršis išsilaikys iki 2015 m.

4.5 Kinija

4.5.1 Pieno produktų gamybos augimas Kinijoje per pastarąjį dešimtmetį buvo itin staigus, bet augimo lygis per kitus dešimt metų tikriausiai sumažės. Kinijoje gamyba neatitiko suvartojimo, bet pieno produktų importas į Kiniją nėra toks didelis, kokio buvo laukiama.

4.5.2 Tikimasi, kad vidutinės trukmės laikotarpiu sūrio ir nugriebto pieno miltelių importas į Kiniją padidės, tačiau padidės ir nenugriebto pieno miltelių eksportas iš Kinijos.

4.5.3 2009 m. gruodžio mėn. išaiškinti du nauji pieno užteršimo melaminu atvejai, ir dėl to Kinijos eksportas gali patirti didelių nuostolių.

4.6 Rusija

4.6.1 Rusijos pieno gamyba turėtų atsigauti per artimiausius penkerius metus, kadangi mažo produktyvumo karvės keičiamos produktyvesnėmis importuotomis karvėmis. Spręsdama apsirūpinimo maistu klausimą, Rusija norėtų, kad savų pieno produktų padaugėtų nuo 70 proc. iki 95 proc. 2012 m. nustatyta 37 milijonų tonų pieno planinė gamybos užduotis. Todėl gali atsitikti taip, kad sviesto importas į Rusiją ilgai sumažės, tačiau sūrio importas gali išaugti.

4.7 Prognozuojama, kad pasaulio rinkos augimas bus lėtas ir priklausys nuo pasaulio ekonomikos atsigavimo masto – jis nulems vartojimo augimą, ypač trečiojo pasaulio šalyse.

4.8 Per kitus 30 metų gyventojų skaičius sparčiausiai išaugs trečiojo pasaulio šalyse, ir dėl to pieno produktų paklausa taip pat turėtų išaugti. Vis dėlto, jei nebus pakankamo ekonomikos augimo, šios šalys neturės galimybių įsigyti didesnio kiekio pieno produktų. Pieno produktai nėra tradicinis maistas Azijoje ir kai kuriose trečiojo pasaulio šalyse.

4.9 Teiginiai dėl pieno produktų maistingumo ir sveikatingumo bus pagrindiniai dalykai, kurie padės išlaikyti ir vystyti pieno produktams tenkančią rinkos dalį. Moksliniai tyrimai ir inovacijos šiose srityse yra itin svarbūs.

4.10 Svarbu, kad etiketėse būtų nurodyta, kad tai yra autentiškas pieno produktas, ir tinkamai paaiškintos tokio produkto maistinės savybės. Ateityje aplinkosaugos standartų laikymuisi gaminant pieno produktus bus skiriama daugiau dėmesio.

5. Aukšto lygio grupė

5.1 Komisijos nario Fischer Boel sudaryta aukšto lygio grupė (ALG) galutinę savo ataskaitą pateiks iki 2010 m. birželio pabaigos.

5.2 ALG bus svarstomi šie klausimai:

- pieno gamintojų ir pieno įmonių sutartiniai santykiai, siekiant geresnės pasiūlos ir paklausos pusiausvyros pieno rinkoje,
- kaip sustiprinti pieno gamintojų derėjimosi galią,
- skaidrumas ir informacija vartotojams, kokybės, sveikatingumo ir ženklinimo etiketėmis klausimai,
- inovacijos ir moksliniai tyrimai, būtini šio sektoriaus konkurencingumui didinti,
- galimybė sukurti pieno produktų ateities sandorių rinką.

6. Prancūzijos ir Vokietijos iniciatyva

6.1 Prancūzijos žemės ūkio ministras Bruno Le Maire nurodė tris pagrindinius Europos žemės ūkio sektoriaus tikslus:

- užtikrinti stabilias ir deramas ūkininkų pajamas taikant veiksmingas reguliavimo priemones,
- siekti skaidresnių kainų visoje maisto grandinėje, galbūt net paskiriant Europos priežiūros instituciją, ir
- siekti, kad inovacijos ir investicijos į žemės ūkio maisto produktų sektorių taptų svarbiausiu Lisabonos darbotvarkės klausimu.

6.2 Prancūzijos ir Vokietijos iniciatyva ES raginama imtis daugiau veiksmų dėl pieno sektoriaus ūkininkų apsaugos. Siūloma laikinai padidinti minimalią ES intervencinę kainą, kuri leistų ES išsipareigoti supirkti ūkininkų pagamintą perviršį.

7. Politika iki 2015 metų

7.1 Komisija griežtai prieštarauja bet kokiems pokyčiams, susijusiems su būklės patikrinimo metu nustatytų kvotų padidinimu. Kol kas tokio padidrinimo poveikis nėra didelis, kadangi 4,5 proc. kvotų ES neišnaudoja ir kažin, ar išnaudos dar ir kitais metais. Tačiau pieno kainai didėjant per vidutinės trukmės laikotarpį, gamyba išaugs ir atotrūkis tarp pieno gamybos ir suvartojimo padidės, o dėl to gali sumažėti supirkimo kainos, įvertinant padėtį pasaulio rinkoje.

7.2 Pasaulinės pieno produktų kainos paprastai yra mažesnės nei ES kaina. Taip yra dėl labai skirtingų standartų (o todėl ir skirtingų gamybos sąnaudų) taikymo ES ir už ES ribų. ES pienininkystės modelis niekada negalės konkuruoti su Naujosios Zelandijos ir kai kurių kitų šalių modeliais dėl absoliučiai skirtingos sąnaudų struktūros ir pieno ūkių dydžių.

7.3 Sūrių eksportas iš ES yra iš esmės konkurencinga sritis, bet suvartojimo už ES ribų padidėjimas priklauso nuo tvaraus ekonomikos augimo pasaulyje per tam tikrą laikotarpį.

7.4 Nesant papildomų priemonių siūlymas didinti kvotas neatšizvelgiant į paklausos lygį ir šitaip tikėtis vadinamojo laipsniško kvotų sumažinimo yra prieštaringas, jei norima vystyti europinį ūkininkavimo modelį ir užtikrinti, kad pieno gamyba mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse bus tęsiama. Kaimo aplinka turi būti gyvybinga, o pieno gamyba kai kuriose vietovėse yra pagrindinė sritis, galinti užtikrinti socialinę, ekonominę ir kultūrinę tokių vietovių ateitį. Kita pasirinkimo galimybė – apleisti žemę ir patirti žalingas socialines ir aplinkos pasekmes.

7.5 Pieno kvotų didinimas neatšizvelgiant į rinkos sąlygas ir galiausiai visišką pieno sektoriaus reguliavimo panaikinimas būtų logiškas, jeigu ES norėtų perimti Naujosios Zelandijos ir JAV ūkininkavimo modelį. Labai didelių šėrimo vietų, kuriose laikoma daugiau kaip 2 000 karvių, įrengimas JAV yra laikomas perspektyviu. Esant dabartiniam pokyčių tempui vos 500 ūkių netrukus gamins 1/3 viso JAV pagaminamo pieno. Tokia politika būtų gerokai pavojinga kultūros paveldui, kraštovaizdžiui ir ES kaimo vietovių vystymui, kenktų ES aplinkai ir biologinei įvairovei, dar daugiau – būtų apleistos kalnuotos vietovės ir pelkynai. Todėl manome, kad tai prieštarautų ES daugiafunkcinio žemės ūkio modeliui.

7.6 Daugiafunkcinis žemės ūkis reiškia, kad, be maisto gamybos, žemės ūkiui tenka ir kitos funkcijos – kaimo kraštovaizdžio, gamtos ir kultūros paveldo puoselėjimas, parama kaimo ekonomikai ir apsirūpinimo maistu gerinimas. OECD mano, kad žemės ūkio daugiafunkcionalumą turi sudaryti bendra tam tikrų prekių (maisto ir pluošto) gamyba, taip pat ir neprekiniių produktų, įskaitant aplinkos ir socialinius produktus bei paslaugas.

7.7 Didelio masto pienininkystės ūkiai, kuriuose nesilaikoma tam tikrų teisės aktų, pavyzdžiui, dėl dirvožemyje esančio azoto, turi didelį poveikį aplinkai.

7.8 Šiuo metu 50 proc. ES pieno gamybos sutelkta 11 proc. ES teritorijos. Neatsizvelgiant į jau priimtus politinius sprendimus, vidutinis bandos dydis Europos Sąjungoje toliau didės. Tačiau vargu ar reikėtų tokių politinių sprendimų, kurie skatintų itin didelio masto ir intensyvią pienininkystę vietovėse, turinčiose ypatingų privalumų sąnaudų požiūriu. Tokia politika galėtų būti labai pavojinga aplinkai.

7.9 Pienininkystės ūkiai yra ES daugiafunkcinio žemės ūkio modelio dalyviai. Net jei daugiafunkcinis ūkis ir gali padėti įveikti laikinus sunkumus, toks modelis nebus tvarus, jei nuolat svyruos supirkimo kainos. Supirkimo kainų stabilumas, užtikrinantis ūkininkams deramas pajamas, suteikia privalumų ir ūkininkams, ir vartotojams.

8. Politika po 2015 metų

8.1 Kad pienininkystė išliktų ir būtų vystoma kaip gyvybingas pramonės sektorius visoje ES, šio sektoriaus ūkininkams turi būti užtikrintos deramos pajamos, kad jie galėtų tinkamai gyventi, taip pat investuoti į savo kaip pieno ūkio ūkininkų ateitį. Deramos pajamos – tai pajamos, kurias galima palyginti su vidutinėmis ne iš ūkio gaunamomis pajamomis.

8.2 EB sutarties 33 straipsnyje nustatyti BŽŪP šie tikslai ir nuostatos: a) užtikrinti žemės ūkiu besiverčiančios bendruomenės deramą gyvenimo lygį, b) stabilizuoti rinkas, c) garantuoti pakankamą tiekimą ir d) užtikrinti vartotojams priimtinas tiekiamos produkcijos kainas.

8.3 Labai svarbu, kad būtų skiriama kur kas daugiau išteklių veislei gyvulininkystei, galvijų ligų profilaktikai bei moksliniams tyrimams ir inovacijoms ūkių lygiu, kad būtų galima vystyti efektyvesnę pramonę. Pienininkystės sektoriaus konkurencingumą galima padidinti geriau naudojant ganyklas ir pašarus. Reikia daugiau mokslinių tyrimų ir inovacijų perdirbimo srityje siekiant kurti naujus produktus, kad būtų galima padidinti rinkos dalį. Švietimo, medicinos įstaigos ir pilietinės visuomenės organizacijos turėtų propaguoti pieno produktų vartojimą, nes pienas yra ir maistas, ir vaistas, ir gaivinamasis gėrimas. Turi būti numatytos radikalios permainos šiose srityse. ES privalo užtikrinti pieno tiekimo saugumą Europos Sąjungoje ir apsirūpinimą savais pieno produktais. Būtų apmaudu tapti priklausomais nuo pieno produktų importo, kaip yra buvę su ES jautienos gamyba dėl mažų supirkimo kainų.

8.4 Audito Rūmų specialiosios 14/2009 ataskaitos 1 rekomendacijoje teigiama, kad „Komisija turi tęsti pieno ir pieno produktų rinkos raidos priežiūrą įgyvendindama priemones, būtinas užtikrinti, kad panaikinus sektoriaus reglamentavimą neatsirastų produkcijos perteklius. Antraip veikia paaiškės, kad Komisijos tikslo išlaikyti minimalų reguliavimo ir apsaugos priemonių lygį įgyvendinti neįmanoma“. EESRK yra įsitikinęs, kad „apsaugos tinklo“ intervencijai ir sandėliavimui būtinos su pasiūla ir paklausa susijusios priemonės rinkai stabilizuoti.

8.5 EESRK mano, kad gyvybiškai svarbu nustatyti sąlygas, kurios garantuotų visoje ES gyvybingos pieno pramonės ateitį.

8.6 Su pasiūla ir paklausa susietos priemonės bei atitinkamos tiesioginės paramos sistemos yra būtinos, norint, kad ES pieno pramonė užtikrintų visuomenės socialinius, ekonominius ir aplinkos poreikius ir taptų tikrai daugiafunkcine žemės ūkio sistema, kuri turėtų suteikti daugiau dinamizmo ES kaimo vietovėms. Tokia raida būtų naudinga visam ES vystymuisi socialiniu, kultūros ir ekonomikos požiūriais.

9. Konkrečios pastabos

9.1 Itin atsargiai reikia žiūrėti į „ateities sandorių rinkos“ panaudojimą pieno sektoriuje. Tačiau neturime pamiršti ir pasaulinės finansų sumaišties, kilusios dėl netinkamo finansinių produktų naudojimo. Komitetas jau yra užsiminęs, kad „į maisto prekes turi būti žvelgiama visiškai kitaip negu, pavyzdžiui, į pramonines prekes, nes pramonėje sąnaudų veiksnys didėle dalimi nulemia prekių gamybos vietą“.

9.2 Dauguma pieno sektoriaus ūkininkų yra susibūrę į kooperatyvus, o tai reiškia, kad tam tikru mastu jie gali daryti poveikį savo produktų pardavimui. Tie ūkininkai, kurie yra kooperatyvo nariai ir parduoda pieną tam kooperatyvui, yra geriau apsaugoti nei tie, kurie pieną parduoda privačiai pieninei. Jau yra sudaromos savanoriškos individualių ūkininkų sutartys su vartotojais, tačiau, jei pieninė privati, ūkininkas turi mažai galimybių derėtis dėl tokios sutarties. Šiose sutartyse apibrėžiamos pristatymo sąlygos, tačiau jos negali turėti poveikio bendroms visos ES rinkos tendencijoms. Patirtis rodo, kad reikia gerinti ūkininkų ir jiems maisto grandinėje atstovaujančių kooperatyvų padėtį rinkoje. Todėl reiktų išanalizuoti kooperatyvų galimybes konkurencijos teisės požiūriu.

9.3 Tačiau naujosiose valstybėse narėse daugelis ūkininkų parduoda pieną tiesiogiai privačioms pieninėms. Turint omenyje, kad pieno pramonė tampa vis labiau koncentruota, ūkininkai turi labai mažą pasirinkimą arba apskritai jo neturi, ir todėl supirkimo kainos krenta. Norint išlaikyti konkurenciją dėl pieno žaliavos, ūkininkai privalo turėti galimybę burtis į kooperatyvus, kurie tokiu atveju parduotų jų pagamintą pieną pramonei.

9.4 Daugumai pieno gamintojų naujausiose valstybėse narėse (Bulgarijoje ir Rumunijoje) parama nuo gamybos atsietomis tiesioginėmis išmokomis yra labai nedidelė. Dėl mažos paramos, nedidelio gamybos našumo, pajamų trūkumo ir sunkumų gauti kreditų ūkininkai negali investuoti į priemones, kurios sudarytų galimybes tenkinti ES higienos standartus.

9.5 Visi į ES importuojami pieno produktai turi atitikti ES standartus, ypač atsekamumo, gyvūnų gerovės, higienos, veterinarijų vaistų naudojimo, aplinkos apsaugos, maisto saugos ir tvarių gamybos metodų srityse. Netrukus teks nagrinėti dar ir anglies klausimą.

9.6 Turime užtikrinti, kad veikiantys organai, pavyzdžiui, patariamasis ir valdymo komitetai, turėtų pakankamai išteklių išanalizuoti pasiūlos ir paklausos padėtį pieno rinkoje. Turi būti prieinamos priemonės, būtinos užtikrinti tinkamą pieno kainą ūkininkams, kad jie galėtų padengti savo sąnaudas ir gauti pelną. ES turi išsaugoti gebėjimą gaminti pakankamą pieno kiekį. Negalime sau leisti tapti priklausomais nuo pieno tiekimo iš už ES ribų. Jei imsimės netinkamos politikos, kada nors ateityje taip ir nutiks.

9.7 Labai svarbu, kad pirmenybė pieno sektoriuje ir toliau būtų teikiama darbui visą darbo dieną ir darbui ne visą darbo dieną ir toks principas būtų toliau vystomas, ypač kaimo vietovėse.

9.8 Negalima pamiršti alkio ir tinkamo maisto trūkumo trečiojo pasaulio šalyse klausimų. Pasaulio klimato kaitos, maisto kainų ir aprūpinimo maistu klausimai yra tarpusavyje glaudžiai susiję. Mums tenka atsakomybė padėti nepakankamai išsivysčiusioms pasaulio šalims.

2010 m. vasario 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

PRIEDAS

Šis pakeitimas, už kurį buvo atiduota ne mažiau kaip 1/4 balsų, diskusijų metu buvo atmestas.

7.7 punktas

Išbraukti punktą:

„Didelio masto pienininkystės ūkiai, kuriuose nesilaikoma tam tikrų teisės aktų, pavyzdžiui, dėl dirvožemyje esančio azoto, turi didelį poveikį aplinkai.“

Balsavimo rezultatai:

Už: 56

Prieš: 76

Susilaikė: 25

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žemės ūkio ES ir Viduržemio jūros regiono šalyse (įskaitant moterų darbo žemės ūkio sektoriuje svarbą ir kooperatyvų vaidmenį)

(nuomonė savo iniciatyva)

(2010/C 347/06)

Pranešėjas **Pedro NARRO**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. vasario 26 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Žemės ūkio ES ir Viduržemio jūros regiono šalyse (įskaitant moterų darbo žemės ūkio sektoriuje svarbą ir kooperatyvų vaidmenį).

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. vasario 3 d. priėmė savo nuomonę.

460-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. vasario 17–18 d. (vasario 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 156 nariams balsavus už ir 7 susilaikius.

1. Išvados

1.1 Viduržemio jūros regiono žemės ūkis labai nevienalytis. Be gamybos sistemų skirtumų reikėtų paminėti nevienodą išsivystymo, valstybės pagalbos žemės ūkiui ar ekonominių struktūrų lygį. Vis dėlto visose Viduržemio jūros baseino šalyse žemės ūkio veikla yra pagrindinė veikla kaimo vietovėse ir jų ekonomikos varomoji jėga.

1.2 Nesulaikomas prekybos žemės ūkio produktais liberalizavimo procesas turės įtakos Viduržemio jūros regiono žemės ūkio tvarumui. Liberalizavimas pats savaime neturėtų būti ES ir Viduržemio jūros regiono šalių partnerystės (Euromed) tikslas, o veikiau priemonė prioritetiniam ekonominio, socialinio ir regioninio vystymosi tikslui abipus Viduržemio jūros pasiekti.

1.3 EESRK mano, kad turėtų būti nustatytas pereinamasis laikotarpis, per kurį būtų galima įgyvendinti atitinkamų šalių žemės ūkiui reikalingas permainas, padėsiančias joms ryžtingai įveikti dėl ekonomikos, prekybos ir žinių globalizacijos žemės ūkio sektoriuje kylančius iššūkius.

1.4 Europos Komisijos atlikti Viduržemio jūros regiono laisvosios prekybos zonos pasekmių žemės ūkiui poveikio tyrimai aiškiai rodo, kas labiausiai nukentėjo dėl šio proceso. Pietų Europos regionai, kurių specializacija – vaisių ir daržovių auginimas, nepajėgs konkuruoti su kaimyninėmis Viduržemio jūros regiono šalimis, o pietinės Viduržemio jūros regiono šalys savo ruožtu turės laipsniškai atsakyti savo „kontinentinės“ produkcijos (grūdų, pieno, mėsos ir kt.). Vykstant dabartiniam liberalizavimo procesui, turėtų būti apsaugoti „jautrūs“ produktai.

1.5 Šiam Viduržemio jūros regiono žemės ūkio pertvarkymo etapui, kuriam būdinga maisto krizė ir liberalizavimas, valdžios institucijos turėtų parengti tvirtą ir ilgalaikę strategiją, kuri padėtų

užtikrinti žemės ūkio veiklos tęstinumą ir gyvybingumą. Minėta strategija turi būti grindžiama trimis veiksniais: mokymu, technologijomis ir moksliniais tyrimais, kad būtų lengviau pereiti prie žemės ūkio, kuriame pirmenybė teikiama kokybei, pridėtinei vertei ir prekybos proceso tobulinimui.

1.6 Viešoji politika Viduržemio jūros regione turėtų būti sukurta į veiksmingą liberalizavimo pasekmių valdymą. EESRK mano, kad reikalinga trumpalaikė ir ilgalaikė politika, nustatanti realias kompensacijas pasitelkiant papildomą paramą ES gamintojams iš sektorių, kurie labiausiai nukentėjo dėl prekybos liberalizavimo. Kartu reikalinga veiklos įvairinimo kaimo vietovėse ir paramos ūkininkams bei jų įmonėms politika, kuri padėtų prisitaikyti prie naujų gamybos sąlygų.

1.7 Viduržemio jūros regiono šalys turi įgyvendinti žemės ūkiui skirtą mokymo politiką, kad paskatintų kurti kokybiškas darbo vietas, padėtų darbo jėgai prisitaikyti prie naujo gamybos modelio reikalavimų ir sumažintų neigiamą masinio gyventojų išsikėlimo iš kaimo vietovių poveikį užimtumui ir migracijos srautams.

1.8 EESRK mano, kad norint paremti Viduržemio jūros baseino žemės ūkio vystymą, visų pirma reikėtų sustiprinti vietos žemės ūkio organizacijų vaidmenį įgyvendinant vystymo projektus, kuriais būtų siekiama padidinti ūkininkų gebėjimą atstovauti ir paskatinti juos dalyvauti sprendimų priėmimo procese.

1.9 Siekiant didesnio Viduržemio jūros regiono žemės ūkio sektoriaus konkurencingumo, reikalinga dinamiškesnė rinkodaros strategija. Kooperatyvai ir kitos gamintojų organizacijos, kurios turės tapti priemonėmis, padedančiomis ūkininkams koncentruoti pasiūlą ir pagerinti savo padėtį rinkoje, bus tarp svarbiausių naujosios strategijos ramsčių. EESRK remia iniciatyvas, padedančias gerinti maisto grandinės veikimą ir pelno paskirstymą visoje grandinėje.

1.10 EESRK nuomone, itin svarbu tinkamai įvertinti moterų ir jaunimo vaidmenį žemės ūkyje ir kaimo vietovėse. Viduržemio jūros regiono pietinėse šalyse moterų indėlis į žemės ūkį labai reikšmingas, nors dažnai jų darbas nėra nei pripažįstamas, nei apmokamas ir yra stipriai veikiamas socialinių veiksnių. Reikalinga nauja struktūrinė politika ir paskatos, kurios suteiktų vertę moterų darbui, padėtų moterims nebedalyvauti šešėlinėje ekonomikoje ir paskatintų jungtis į asociacijas, kuriose būtų ugdomas žemės ūkio sričiai reikalingas verslumas.

1.11 Lemiamas Viduržemio jūros regiono žemės ūkio vystymo veiksnys yra vandentvarka. Vienas didžiausių klimato kaitos padarinių Viduržemio jūros regione bus žemės ūkiui naudojamų vandens išteklių sumažėjimas. EESRK pripažįsta, kad reikia skubiai įgyvendinti naują kontrolės ir modernizavimo politiką, kuri padėtų ne tik taupyti vandenį, bet ir optimaliai naudoti šį brangų turtą. Visa ši politika turėtų būti paremta naujų technologijų, kurios užtikrintų socialiniu, ekonomikos ir aplinkos požiūriu gyvybingą drėkinimą, taikymu.

1.12 Be institucinio bendradarbiavimo turi vykti ir glaudesnis pilietinės visuomenės subjektų bendradarbiavimas. ES visų pirma turėtų sudaryti palankesnes sąlygas regionų bendradarbiavimui ir aktyvesniam pilietinės visuomenės atstovų dalyvavimui siekiant pasidalyti patirtimi ir parengti konkrečius projektus, kurie padėtų Viduržemio jūros regiono žemės ūkio organizacijoms propaguoti daugiafunkcinį žemės ūkio modelį. Bet kuriuo atveju reikėtų aktyviau vykdyti Viduržemio jūros šalių sąjungos veiklą žemės ūkio srityje ir siekti pažangos kuriant Viduržemio jūros regiono banką.

2. Išanga

2.1 1995 m. pradėtas Barcelonos procesas suteikė postūmį Europos Sąjungos santykiams su kaimyninėmis Viduržemio jūros regiono šalimis ⁽¹⁾ ir nustatė gaires taikos ir klestinčios ekonomikos erdvei regione sukurti. Vis dėlto prabėgus penkiolikai metų po Barcelonos deklaracijos paskelbimo galima kalbėti tik apie labai nedidelę pažangą ir tam tikrą ES partnerių pietinėje Viduržemio jūros regiono dalyje nusivylimą.

2.2 Prancūzijos ir Vokietijos remiama nauja politinė iniciatyva įkurti Viduržemio jūros regiono šalių sąjungą (2008 m.) yra įrodymas, kad po ilgų sąstingio metų Viduržemio jūros regiono klausimas vėl prioritetas Bendrijos darbotvarkėje; tai paskatino atnaujinti diskusijas dėl tokio XXI a. strateginio sektoriaus kaip žemės ūkis.

⁽¹⁾ Šiuo metu Viduržemio jūros šalių sąjungą sudaro 27 ES šalys ir šios Viduržemio jūros regiono šalys: Alžyras, Marokas, Tunisas, Turkija, Egiptas, Izraelis, Palestina, Sirija, Libanas, Jordanija, Kroatija, Albanija, Juodkalnija, Bosnija ir Hercegovina, Monakas, Mauritanija ir Libija (stebėtojos teisėmis).

2.3 EESRK nusprendė parengti šią nuomonę savo iniciatyva norėdamas prisidėti prie būtinų diskusijų dėl Viduržemio jūros baseino žemės ūkio sektoriui tenkančio vaidmens. Dabar itin svarbus šio sektoriaus vystymosi etapas, kuris bus paženklintas didelių pasaulinio masto iššūkių.

2.4 Kadangi žemės ūkio Viduržemio jūros regione klausimas labai sudėtingas, nėra galimybės išsamiai nagrinėti kasdienių šio sektoriaus problemų. Vis dėlto Komitetas norėtų pradėti strateginius svarstymus dėl Viduržemio jūros regiono žemės ūkio ateities ir visų pirma įvertinti galimas laisvosios prekybos žemės ūkio produktais zonos įvedimo pasekmes abiem Viduržemio jūros baseino pusėms. Liberalizavimo pasekmės jaučiamos ne tik prekybos sektoriuje, jos turi didelį poveikį šalių ekonominiam, socialiniam ir aplinkosaugos vystymuisi.

2.5 Anksčiau Viduržemio jūros regiono pietinės šalys aršiai kritikavo ES dėl pernelyg didelio agrarinio protekcionizmo. ES savo ruožtu nerimą kelia tam tikrų įvežamų produktų neigiamas poveikis daugeliui Europos regionų. Visų pirma vaisių ir daržovių, importuojamų iš Maroko, kuris, turėdamas žemės ūkio potencialą ir geografinių bei kultūrinių požiūriu būdamas arti Europos yra vienas iš Viduržemio jūros regiono žemės ūkio lyderių. Dar viena svarbi Viduržemio jūros regiono žemės ūkio atstovė yra narystės ES siekianti Turkija. Žemės ūkis yra svarbiausias šios šalies ekonomikos sektorius, turintis didžiulį potencialą kaip vienas iš Europos žaliųjų rezervų. Pastaraisiais metais Egiptas taip pat tapo viena iš didžiausių žemės ūkio potencialą Viduržemio jūros baseine turinčių šalių.

2.6 Skubiai reikėtų sukurti išsamesnę ilgalaikę strateginę Viduržemio jūros regiono žemės ūkio viziją, kuri pranoktų tradicinę požiūrį į santykius Viduržemio jūros regiono žemės ūkio sektoriuje ir padėtų sukurti sąveiką bei paskatintų ekonominį bei socialinį šio sektoriaus gyvybingumą abiejose Viduržemio jūros pusėse.

2.7 Europos Sąjungos siekis gaminti kokybišką produkciją, skirti dėmesį produkto kilmei, modernizuoti infrastruktūrą ir užtikrinti mokymą turi būti laikomas sektinu pavyzdžiu ir padėti nustatyti naudingas gaires rengiantis Viduržemio jūros regiono pietinėje dalyje bręstantiems pokyčiams. Tačiau daug pasimokyti galima ne tik iš teigiamos patirties. Deja, Europoje nenuosekli paramos žemės ūkiui politika, ilgalaikio planavimo stoka ir nestabili maisto grandinė, kuriai būdinga stambiesiems mažmenininkams naudinga susiskaidžiusi pasiūla, išpėja apie tam tikrą pavojų, į kurį turi būti atsižvelgta taip vadinamu „svarbiausiu perinamuju Viduržemio jūros regiono žemės ūkio laikotarpiu“.

2.8 Pietų šalims būdingas ryškus žemės ūkio dvilypumas: viena vertus, tai dinamiškas sektorius, orientuotas į eksportą ir kapitalą kaupiantis iš stambiųjų prekybininkų, kita vertus, tai smulkių ūkininkų vystomas žemės ūkis, orientuotas į vietos rinkas ir stokojantis ekonominės struktūros.

3. Prekybos liberalizavimo procesas

3.1 Vadovaujantis veiksmų planu, parengtu pradedant Barselonos procesą (1995 m.), žemės ūkio produktams turi būti taikomas palankesnis režimas. Vykdamas laipsnišką prekybos žemės ūkio produktais liberalizavimą šalims abipusiškai taikant lengvatinio patekimo į rinką sistemą, atsižvelgiama į įprastinius prekybos srautus ir atitinkamą žemės ūkio politiką ⁽²⁾. Nuo 1995 m. prioritetas tikslas – 2010 m. sukurti laisvosios prekybos zoną. Ši data turėtų būti laikoma orientacine, o ne galutiniu terminu, kadangi šalys nevienodu tempu juda šios laisvosios prekybos zonos link.

3.2 Pastaraisiais metais Europos Sąjunga sudarė naujus plataus užmojo žemės ūkio susitarimus su Izraeliu, Jordanija ir Egiptu. Sudėtingos ir ilgos derybos su Maroku tebesitęsia. Nors Europos derybininkai nepateikia daug informacijos, atrodo, kad, pasibaigus pastarajam derybų etapui, 2010 m. susitarimas bus pasirašytas. Iš kitų Viduržemio jūros regiono šalių tik Tunisas ir neseniai Alžyras pradėjo naują derybų raundą.

ES ir Viduržemio jūros regiono šalių derybos dėl žemės ūkio

3.3 Žemės ūkio produktų apsauga Europos Sąjungoje užtikrinama įvairiomis priemonėmis, kurios paprastai derinamos: kvotos, muitai, terminai, importo licencijos, įvežimo kainos ir kt. Taigi, galima daryti išvadą, kad ES įprastai teikia paramą savo ūkininkams taikydama muitinės priežiūros priemones, kadangi tradicinė BŽŪP pagalba Viduržemio jūros regiono gamybai turi labai mažai reikšmės ⁽³⁾. Be šios vis mažesnės apsaugos nustatant muitų tarifus, taikomos žemės ūkio maisto produktų prekybai, jai itin svarbūs šie veiksniai: atstumas, gamybos sąnaudos ir infrastruktūra.

3.4 Pagrindines ES žemės ūkio organizacijas ir kooperatyvus vienijanti Europos organizacija COPA-COGECA, išdėstydamas savo poziciją dėl Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių susitarimų nurodė, kad vykstant deryboms ES privalo laikytis tam tikrų pagrindinių principų. Ji pirmiausia pabrėžė būtinybę išlaikyti „jautraus“ produkto sąvoką ir vaisių bei daržovių įvežimo kainą, sustiprinti muitinės tikrinimą siekiant išvengti sukčiavimo, įvesti veiksmingą fitosanitarinės kontrolės sistemą, atsižvelgti į produktų sezoniskumą ir taip palengvinti bendrą gamybos ir prekybos grafikų valdymą ⁽⁴⁾.

⁽²⁾ Reguliariai rengiamų Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių prekybos ministrų konferencijų uždavinys – liberalizavimo proceso prekybos aspektams suteikti politinį postūmį. Paskutinė ministrų konferencija įvyko 2009 m. lapkričio mėn. EESRK rūmuose, Briuselyje.

⁽³⁾ Vaisių ir daržovių sektoriuje pagaminama 16 proc. ES galutinės žemės ūkio produkcijos, o jam skirtos pagalbos suma neviršija 4,5 proc. Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo (EŽŪOGF) išlaidų.

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė dėl Importuojamų žemės ūkio ir maisto produktų saugos (OL C 100, 2009 4 30, p. 60).

3.5 Viduržemio jūros regiono pietinių šalių gamintojai patiria sunkumų taikydami Europos sanitarijos standartus. Iš tiesų, iš Viduržemio jūros regiono importuojamiems žemės ūkio produktams taikomi ne tokie griežti gyvūnų gerovės, atsekamumo ir aplinkos apsaugos standartų laikymosi reikalavimai kaip Bendrijos produktams. EESRK ragina ES mūsų partneriams Viduržemio jūros regione suteikti reikiamą techninę pagalbą prekybai, užtikrinti technologijų perdavimą ir padėti sukurti atsekamumo bei skubaus įspėjimo sistemas.

3.6 EESRK ne kartą yra pabrėžęs atsekamumo ir kokybės sertifikavimo kaip pagrindinio Bendrijos žemės ūkio modelio ramsčio svarbą. Ši ES sukurta sistema suteikia galimybę gauti informaciją apie maisto produktą „nuo lauko iki stalo“, nustatyti bei atsekti visus gamybos, perdirbimo ir platinimo etapus. Atsekamumas turėtų būti prioritetas derybų dėl žemės ūkio su Viduržemio jūros baseino šalimis klausimas.

3.7 Šiuo metu žemės ūkio liberalizavimas Viduržemio jūros regione, nors dar nepakankamas, jau apima 90 proc. prekybos. ES yra stambiausia maisto produktų importuotoja pasaulyje ir šiuo metu dalyvauja precedento neturinčiame prekybos atvėrimo procese. Nepaisant šio plataus atvėrimo, yra daug „jautrių“ produktų, dėl kurių numatytos konkrečios nuostatos, kad nenukentėtų tam tikri gamintojai, kuriems stipraus neigiamo poveikio gali turėti gerokai padidėjęs žemės ūkio produktų, visų pirma vaisių ir daržovių, importas.

3.8 Vaisių ir daržovių sektoriui šiame liberalizavimo procese tenka pagrindinis vaidmuo. Su šiuo sektoriumi susiję beveik pusė ES nepriklausančių Viduržemio jūros regiono šalių žemės ūkio maisto produktų eksporto. Daugelis Pietų Europos regionų specializavosi auginant vaisius ir daržoves, nuo to didžiąja dalimi priklauso jų ekonomika. Daugiau kaip pusė dvidešimties ES regionų galutinės žemės ūkio produkcijos priklauso nuo auginamų vaisių ir daržovių. ES, sudarydama žemės ūkio susitarimus su Viduržemio jūros regiono pietinėmis šalimis, turėtų pasirūpinti, kad būtų užtikrinta vadinamųjų „jautrių“ produktų, kuriems tokie susitarimai gali turėti daugiau neigiamų padarinių, apsauga.

3.9 Europos Komisijos ⁽⁵⁾ užsakyti prekybos liberalizavimo Viduržemio jūros regione poveikio vertinimai aiškiai rodo, kaip dalinio arba visiško liberalizavimo atveju ES padidintų vadinamųjų „kontinentinių“ produktų (grūdų, pieno produktų ir mėsos) eksportą. Kita vertus, kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, Maroke, minėtų produktų gamyba gerokai sumažėtų: per 14 metų pieno gamyba sumažėtų 55 proc., mėsos – 22 proc. ir kviečių – 20 proc. ⁽⁶⁾ Auginant vienos rūšies kultūras gali sutrikti tiekimas ir kilti priklausomybės nuo importo pavojus.

⁽⁵⁾ Sustainability impact assessment, Eu-Med Ag Pol.

⁽⁶⁾ Šie duomenys surinkti atlikus tyrimą „Defining a trade strategy for Southern Mediterranean Countries“. Antoine Bouet, Tarptautinis maisto politikos tyrimų institutas, 2006.

3.10 EESRK mano, kad į atitinkamus asociacijos susitarimus turėtų būti įtraukti kriterijai ir sąlygos, kurie leistų įvertinti atsiveriančios prekybos poveikį abiem šalims, visų pirma siekiant įsitikinti, ar įgyvendinama Bendrijos išorės politika padeda siekti galutinio tikslo – siekti pažangos aplinkos kriterijų ir darbo teisių laikymosi, o svarbiausia vietos gyventojų (o ne tik didelių vietos ir užsienio korporacijų) socialinės ir ekonominės raidos srityje. Šiuo požiūriu labai svarbu, kad Europos rinkų atvėrimas priklausytų nuo to, ar laikomasi tam tikrų būtiniausių socialinės ir profesinės, aplinkos ir sveikatos kriterijų, kad būtų užtikrintas ne tik Europos vartotojų aprūpinimas maistu, bet ir garantuotos geresnės pietinių Viduržemio jūros regiono šalių gyvenimo ir darbo sąlygos.

3.11 EESRK mano, kad turi būti nustatyti atitinkami mechanizmai ir patobulinti esami siekiant užtikrinti, kad būtų laikomasi asociacijos sutartyse abiejų sutarties šalių patvirtintų sąlygų dėl prekybos liberalizavimo, visų pirma susijusių su muitinių skaičiavimais ir nustatytą kvotų laikymusi.

Valdžios institucijų vaidmuo liberalizavimo procese

3.12 Viduržemio jūros regiono pietinės šalys šiuo metu susiduria su kai kuriomis didelėmis dilemomis, kurios buvo iškilusios ir ES. Kokį vaidmenį turi atlikti valdžios institucijos vykstant rinkų liberalizavimo ir reguliavimo panaikinimo procesui? Šiuo požiūriu ES, o konkrečiau – BŽŪP raida, paskatino neįtikėtinus politikos pokyčius, kurie turėtų tapti pavyzdžiu pietinėms Viduržemio jūros regiono šalims, kad jos, pasimokiusios iš savo Europos kaimynių sėkmių ir nesėkmių, vidutinės trukmės ir ilgalaikiu laikotarpiu taikytų veiksmingą ir nuoseklią viešąją politiką, kuri padėtų ryžtingai kovoti su globalizacija, kartais iškreipiančia padėtį žemės ūkio sektoriuje, kuris, atsižvelgiant į jo indėlį į šalies bendrąjį vidaus produktą, tarptautinėse derybose jokių būdu neturėtų būti laikomas tik dar vienu ekonomikos sektoriumi.

3.13 Dar visai neseniai žemės ūkis nebuvo ES nepriklausančių Viduržemio jūros regiono šalių politikos prioritetas. ES ir tarptautinių organizacijų bendradarbiavimui skiriamos lėšos buvo nukreipiamos į kitus sektorius (7). Tai buvo trumparegiška politika ir pakenkė šių šalių žemės ūkio vystymuisi. Pastaraisiais metais politikų mąstysena keičiasi.

3.14 2008 metų maisto krizė, kurios metu pakilo pagrindinių žaliavų kainos ir pasigirdo būgštavimų dėl liberalizavimo proceso, išjudino kai kurias nacionalines ir regionų valdžios institucijas ir paskatino jas keisti savo tradicinį požiūrį į žemės ūkį, paremtą siekiu didinti gamybą ir pastangas sutelkti į žemės ūkio produktų eksportą.

3.15 Viduržemio jūros regiono vyriausybės žemės ūkio strategija turėtų skatinti žemės ūkio sektorių daugiausia dėmesio skirti kokybei, pridėtinei vertei ir prekybos proceso tobulinimui. Principai, kuriais reikia vadovautis, aiškūs ir jiems visiškai pritaria visi Viduržemio jūros regiono suinteresuotieji subjektai, tačiau negailėstinga tikrovė rodo, kad ekonominių išteklių stoka yra labai sunkiai įveikiama kliūtis.

3.16 Mokymas, technologinė parama ir moksliniai tyrimai yra pagrindiniai aspektai, kurie turi būti įtraukti į būsimą Viduržemio jūros regiono šalių žemės ūkio politiką. Šių veiksmų derinys turėtų pagerinti Viduržemio jūros regiono žemės ūkio padėtį ir paskatinti jo gyvybingumą, kad būtų užtikrintas apsirūpinimas maistu, kovojama su skurdu ir sprendžiama išsikėlimo iš kaimo vietovių problema.

3.17 Nors daug Viduržemio jūros regiono šalių aktyviai pritarė žemės ūkio moksliniams tyrimams, jos neparodė reikiamos politinės valios sukurti tam palankią teisinę bazę. Mokslinių tyrimų srityje reikia dėti dvigubai daugiau pastangų, kad būtų patobulinti auginimo metodai ir, atlikus kokybinių šuolį, surastos naujos rinkos nišos. Dėl demografinio augimo šiuo metu iš vieno hektaro turi išsimaitinti tris kartus daugiau žmonių nei prieš 40 metų. Našumui padidinti būtina technologinė pažanga, o biotechnologijos gali labai prisidėti prie našesnio ir aplinkai žalos nedarančio žemės ūkio (8). Kalbant apie ateitį, moksliniai tyrimai turės sustiprinti bendradarbiavimą įgyvendinant viešąsias ir privačias iniciatyvas bei pagerinti įvairių organų veiklos koordinavimą, kad būtų patenkinti būtiniausi ir realūs žemės ūkio ir ūkininkų poreikiai.

Priemonė žemės ūkio problemoms spręsti – Maroko žaliasis planas

3.18 Šio naujo mąstymo pavyzdys gali būti 2008 m. balandžio mėn. Maroko pristatytas žaliasis planas, kuriame išdėstyta įdomi ir nauja žemės ūkio strategija Magrebe. Šiame plane per 10–15 metų žemės ūkį ketinama paversti pagrindiniu nacionalinės ekonomikos varikliu investuojant į jį daug valstybės lėšų (9), kad būtų pasiekti du svarbūs tikslai – modernus, didelę pridėtinę vertę sukuriantis žemės ūkis ir didesnės smulkių ūkininkų pajamos.

3.19 Šiems aukštiems tikslams pasiekti Maroko vyriausybė numatė parengti regioninius planus, orientuotus į trijų tipų projektus. Pirmo tipo planais būtų siekiama palengvinti perėjimą nuo grūdinių kultūrų auginimo prie didesnę papildomą vertę turinčių ir mažiau nuo vandens priklausančių kultūrų. Antro tipo planų tikslas – pagerinti intensyvų ūkininkavimą suteikiant ūkininkams naujus gamybos metodus. Galiausiai regioniniai planai padėtų diversifikuoti gamybą ir padidinti regionų ir vietos produktų vertę.

(8) EESRK nuomonė „ES ir pasaulinė maisto problema“ (CSE 1668/2008).

(9) Per artimiausius dešimt metų Marokas per Žemės ūkio plėtros agentūrą skirs apie 150 mln. dirbamų žaliajame plane numatytoms priemonėms įgyvendinti.

(7) Tik 5 proc. visų MEDA lėšų, suteiktų Viduržemio jūros regiono šalims partnerėms, buvo skirta žemės ūkiui ir kaimo plėtrai.

Neigiami liberalizavimo padariniai abiejose Viduržemio jūros pusėse

3.20 Regionų lygiu neigiami liberalizavimo padariniai bus ypač sunkūs tiems Europos regionams, kurių specializacija – vaisių ir daržovių auginimas. Bet kuriuo atveju šie regionai yra vieni labiausiai atsilikusių ir esančių nepalankiausiose sąlygose Europos regionų: Andalūzija (Ispanija), Tesalija (Graikija), Kalabrija (Italija), Šiaurės Dueras (Portugalija) ir kt. 2007 m. Europos Komisijos užsakytas ir Viduržemio jūros regiono aukštųjų agronominių tyrimų tarptautinio centro (CIHEAM⁽¹⁰⁾) parengtas poveikio įvertinimas aiškiai rodo, kad neigiamos šio proceso pasekmės palies ne visą Europą, o susitelks labai konkrečiuose regionuose, kurie labiausiai nukentės nuo liberalizavimo.

3.21 Smulkūs Viduržemio jūros regiono pietinių šalių ūkininkai tiesiogiai pajus neigiamas sienų atvėrimo proceso pasekmes, kadangi bus priversti atsisakyti gamybos dėl per menko pajėgumo konkuruoti su kaimyninių Viduržemio jūros regiono šiaurinės dalies šalių kontinentine produkcija. Liberalizuojant prekybą reikėtų numatyti būtinas priemones, kad smulkūs ūkininkai, kurie yra patys pažeidžiamiausi, turėtų naudos iš naujų susitarimų. Pirmenybę reikėtų teikti ūkininkų pajamų rėmimo, žemės ūkio organizavimo ir modernizavimo politikai.

3.22 Valdžios institucijos turi išsipareigoti pakeisti dabartinę pavojingą tendenciją, nes šis procesas naudingiausias stambiems ūkiams, tarptautinėms įmonėms ir užsienio investuotojams. Teigiamas rinkų atvėrimo poveikis turėtų tolygiai ir teisingai pasiskirstyti visoje gamybos grandinėje.

Gamybos sektoriaus organizavimas atsižvelgiant į naujas prekybos struktūras

3.23 Europos Sąjungoje pusiausvyros tarp įvairių maisto grandinės dalyvių stoka daro didelę žalą gamybos sektoriui, nepajėgiančiam pasipriešinti dominuojančiai stambių mažmenininkų padėčiai. Tokia pati stambių veiklos vykdytojų koncentracija gali atsirasti vystant žemės ūkį ir kitoje Viduržemio jūros baseino pusėje. Ūkininkai gali prarasti ryšius su šalies rinka ir būti priversti laikytis prekybos centrų reikalavimų.

3.24 Žemės ūkio sektoriaus konkurencingumas priklauso ne tik nuo kainos ir kokybės požiūriu geresnės gamybos. Kad „konkurencingumo“ sąvoka tikrai įgautų prasmę, labai svarbu sukurti rinkodaros ir prekybos strategiją. Dėl didelio gamybos sektoriaus susiskaidymo pasiūlos koncentracijos struktūrų, pavyzdžiui, gamintojų organizacijų, kooperatyvų ir kitų susivienijimų, stiprinimas ir vystymas, be abejonės, tampa pagrindiniais naujosios strategijos uždaviniais.

⁽¹⁰⁾ ES ir Viduržemio jūros regiono šalių prekybos liberalizavimo poveikio įvertinimas (EU-MED AGPOL), parengtas CIHEAM- IAM Monpeljė.

3.25 Suburti gamintojus į kooperatinius judėjimus – nelengvas uždavinys. Viduržemio jūros regiono pietinėje dalyje yra daug kliūčių žemės ūkio kooperatyvų steigimui, nors pradėti rengti teisės aktai, kuriais siekiama sukurti tam tinkamas sąlygas. Pagrindinės problemos, su kuriomis susiduria kooperatyvai Viduržemio jūros regione, yra šios: tinkamo personalo, galinčio valdyti kooperatyvą kaip įmonę, trūkumas, ekonominių išteklių stoka, pernelyg didelė priklausomybė nuo valstybės paramos, nelankstūs teisės aktai ir sunkumai patekti į rinkas. Kooperatinio judėjimo sėkmę lemia gebėjimas įveikti minėtas problemas ir vadovautis nauja filosofija, paremta kolektyviniu požiūriu. Vis dėlto visame Viduržemio jūros regione pagrindinis uždavinys – užtikrinti, kad ūkininkai galėtų tęsti savo žemės ūkio veiklą ir nebūtų priversti palikti šio sektoriaus.

3.26 Burdamiesi į kooperatyvus ir organizacijas ūkininkai gali pagerinti savo padėtį ir taip įveikti didelę susiskaidymo problemą. Sėkminga Maroko pieno gamintojų kooperatyvo COPAG, kasmet pagaminančio 170 mln. litrų pieno, t. y. 11 proc. visos nacionalinės produkcijos, veikla yra pavyzdys kitiems sektoriams. Šis kooperatyvas sukuria pridėtinę vertę, skiria subsidijas ir užtikrina minimalią kainą savo nariams. Tačiau kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, Libane daug kooperatyvų kuriama tik dėl to, kad tai būtina sąlyga dalyvauti NVO vykdomose vystymosi programose; deja, nustojus skirti lėšas, tokie kooperatyvai išyra ir išnyksta.

3.27 Viduržemio jūros regiono pietinėje dalyje asociacijų vystymui ir jungimosi į asociacijas skatinimui reikalinga tvirta valdžios institucijų parama. Būtina skatinti dalyvauti kooperatyvų veikloje, kad šie taptų ūkininkams naudinga ir pelninga priemone. Pats kooperatyvo sukūrimas dar nereiškia, kad jo veikla bus sėkminga. Kooperatyvai turi būti dinamiški, nestokoti verslumo, kad galėtų konkuruoti globalizuotoje rinkoje, didintų savo narių pajamas ir ugdytų jų gebėjimą pasinaudoti gamybos veiksniais, paslaugomis ir patekti į rinkas.

4. Socialiniai pokyčiai Viduržemio jūros regiono žemės ūkio sektoriuje

4.1 Laisvoji prekyba žemės ūkio produktais turi skatinti ir visiškai atitikti socialinę raidą ir regionų ypatumus. Komiteto nuomone, integracijos į pasaulinius prekybos srautus socialinės sąnaudos turėtų būti išsamiai analizuojamos, kad būtų galima įvertinti šio neišvengiamo proceso poveikį ir pačioms pažeidžiamiausioms bendruomenėms padėti prie jo prisitaikyti. Nors makroekonominiai duomenys rodo nedidelį žemės ūkio indėlį į Viduržemio jūros regiono šalių prekybą (tik 7 proc. viso eksporto ir 9 proc. importo), politinis ir socialinis šių produktų poveikis kur kas didesnis.

4.2 Viduržemio jūros regiono kaimo vietovėms būdingas socialinis pažeidžiamumas lemia skurdą, nedarbą, infrastruktūros stoką, dirvožemio blogėjimą ir nuolatinį masinį išvykimą iš kaimo vietovių. Pritaikant prie globalizacijos Viduržemio jūros regiono šalyse bus prarastas žemės ūkio turtas, sumažės gyventojų nepalankiausiose sąlygose esančiose kaimo vietovėse ir padidės spaudimas migracijos srautams, kaip tai įvyko ES šalyse.

4.3 Kad sušvelnintų neigiamas liberalizavimo pasekmes kaimo vietovėse, nacionalinės ir regionų valdžios institucijos turi įgyvendinti ryžtingą kaimo plėtros politiką, kuri padidintų smulkių ūkių konkurencingumą, suteiktų realių užimtumo alternatyvų ūkininkams, priverstiems atsisakyti savo profesinės veiklos, ir sudarytų kaimo vietovėms galimybę saugiai pertvarkyti šį jų socialinei ir ekonominei struktūrai itin svarbų sektorių. Ši pavojinga gyventojų mažėjimo kaimo vietovėse tendencija pasikeis tik tuomet, jei moterims ir jaunimui pavyks sėkmingai integruotis į žemės ūkio sektorių.

Moterys ir jaunimas – permainų veiksniai

4.4 Moterys ir jaunimas po keleto metų bus pagrindinis Viduržemio jūros regiono šalių žemės ūkio sektoriaus permainų variklis. Viduržemio jūros regiono tvaraus vystymosi strategijoje raginama rengti programas, kurios padėtų sustiprinti moterų vaidmenį sprendimų priėmimo procese ir išugdyti naujus žemės ūkio ir kaimo vietovių lyderius, kurie, turėdami gebėjimų diegti naujoves ir tam tikrą pasirengimą, būtų permainų iniciatoriai.

4.5 Moterys vis aktyviau dalyvauja Viduržemio jūros regiono žemės ūkio sektoriaus veikloje. Jos atlieka vis svarbesnį vaidmenį žemės ūkyje, jų potencialas yra didžiulis atsižvelgiant į nemenką gyventojų skaičiaus padidėjimą, klimato kaitą ir regiono vyrų migracijos srautus miestų ar kitų labiau klestinčių vietovių link ⁽¹¹⁾. Deja, trūksta oficialių statistinių duomenų ir jie tik iš dalies atspindi tikrąjį moterų indėlį į žemės ūkį.

4.6 Viduržemio jūros regione įgyvendinta įdomių iniciatyvų siekiant pagerinti moterų padėtį kaimo vietovėse. Programos MEDA lėšomis Maroke buvo finansuojami vien tik moteris vienijantys argano aliejaus kooperatyvai, kurių modelis buvo panaudotas ir kitose Viduržemio jūros regiono vietovėse. 2008 m. Libane įkurta nacionalinė kaimo moterų observatorija (NOWARA ⁽¹²⁾), nustatydama programas ir veiklą, skirtą moterų prieigai prie gamybos išteklių pagerinti, padėjo įgyvendinti daug iniciatyvų, skatinančių lyčių lygybę žemės ūkio sektoriuje.

⁽¹¹⁾ Moterų indėlis į žemės ūkio gamybą ypač didelis tose vietovėse, kurioms būdinga aktyvi migracija į miestus.

⁽¹²⁾ Daugiau informacijos rasite www.nowaralebanon.org.

4.7 Žemės ūkyje dirbanti moteris įvairiose šalyse vertinama labai skirtingai. Libane žemės ūkio sektoriuje dirba tik 3,4 proc. moterų, Alžyre padėtis panaši: labai mažai moterų dalyvauja ekonominėje veikloje. O štai Egipte 50 proc. žemės ūkio darbuotojų yra moterys, nors joms neleidžiama valdyti paveldėto žemės ūkio turto. Sirijoje padėtis iš esmės dar blogesnė: visuomeniniai papročiai verčia moteris atsisakyti savo teisių į žemę. Marokas išsiskiria aktyviu moterų dalyvavimu žemės ūkio darbuose – maždaug 60 proc. Turkijoje šis skaičius siekia net 70 proc. Minėtose šalyse moterys dažniausiai atlieka darbui imlius, nemechanizuotus darbus. Moterys atsakingos už derliaus nuėmimą ir maisto produktų sandėliavimą, aktyviai dalyvauja sėjant, drėkinant, kontroliuojant kenkėjus ir tręšiant dirvą.

4.8 Pietinių Viduržemio jūros regiono šalių žemės ūkio sektoriuje dirbančios moterys susiduria su daug didelių kliūčių, trukdančių vystyti jų veiklą: aukštas neraštingumo lygis, menkas išsilavinimas, neapmokamas darbas, ribota teisė į nuosavybę, nedalyvavimas sprendimų priėmimo procese, prastesnės negu vyrų darbo sąlygos, mažai galimybių gauti kreditą ir, be abejonės, religiniai bei socialiniai veiksniai, atimantys iš moters teisę spręsti. Deja, dar reikia daug ką nuveikti, kad moterys ir vyrai turėtų lygias galimybes žemės ūkio sektoriuje ir kaimo vietovėse. Todėl tai turi būti prioritetas Viduržemio jūros regiono vyriausybių uždavinys ⁽¹³⁾.

5. Viduržemio jūros regiono žemės ūkis klimato kaitos sąlygomis

5.1 Visi iki šiol atlikti moksliniai tyrimai rodo, kad Viduržemio jūros regioną klimato kaita palies labiausiai. Geografinės ir klimato sąlygos, turinčios įtakos šiose teritorijose plėtojama žemės ūkiui, lemia tai, kad Viduržemio jūros regione vykdomai žemės ūkio veiklai neigiami klimato kaitos padariniai gali būti ypatingai skaudūs, ypač atsižvelgiant į demografinį augimą Viduržemio jūros regione ir būtinybę padidinti maisto produktų gamybą, kaip pabrėžė FAO. Kai kurie galimi padariniai:

- kai kurių pasėlių išnykimas ir biologinės įvairovės praradimas,
- spartesnis dykumėjimas ir sausrinių vietovių išplitimas,
- naujų kenkėjų ir ligų atsiradimas,
- mažesni derliai ir dideli gamybos svyravimai,
- vandens išteklių sumažėjimas.

⁽¹³⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl Moterų verslumo skatinimo Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybėse, CESE 1004/2007, 2007 6 12. Šie klausimai taip pat buvo aptarti 2009 m. lapkričio 11–12 d. Marakeše įvykusioje ministrų konferencijoje dėl moterų vaidmens didinimo visuomenėje.

5.2 Siekiant prisitaikyti prie klimato kaitos, būtina imtis skubių veiksmų ir tinkamų priemonių, kurios padėtų geriau valdyti riziką žemės ūkyje, išvesti naujas atsparesnes rūšis, suteikti ūkininkams jų kasdieniame darbe reikalingą techninę pagalbą ir, visų pirma, užtikrinti, kad moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra būtų prieinama žemės ūkio sektoriui.

Vandens ir žemės ūkio sąsaja

5.3 Be jokios abejonės, labiausiai klimato kaitos paveiktas elementas ir lemiamas Viduržemio jūros regiono žemės ūkio plėtros veiksnys yra vanduo. EESRK jau anksčiau yra svarstęs sumažėjusių vandens išteklių poveikio žemės ūkiui klausimą ⁽¹⁴⁾ ir dar kartą išpėja apie būtinybę orientuoti viešąją politiką į tausesnį šių išteklių naudojimą. Pagrindinis uždavinys – užtikrinti, kad turint ribotus vandens išteklius ir pasitelkus žemės ūkio gamybą, pridėtinę vertę, užimtumą ir kt. ir toliau būtų kuriamas turtas.

5.4 *Plan Bleu* ⁽¹⁵⁾ jau paskelbta, kad 2025 m. Viduržemio jūros regiono pietinėje ir rytinėje dalyse vandens paklausa išaugs 25 proc. Padidėjusi paklausa turės būti valdoma atsižvelgiant į šių vertingų išteklių stygių ir sumažėjusias galimybes jų gauti. EESRK nuomone, tvari vandentvarka turėtų būti grindžiama ne tik drėkinimo apribojimu, bet ir veiksmingesne kontrolės ir modernizavimo politika.

5.5 Viduržemio jūros regiono žemės ūkyje laistymui tenka strateginis vaidmuo. Egipte visa žemės ūkio paskirties žemė yra drėkinama, Marokas iki 2025 m. ketina 450 000 hektarų padidinti savo laistomos žemės plotus, Izraelis turi didžiausius vandentvarkos žemės ūkyje technologinius pajėgumus pasaulyje, o Tunisui pavyko sėkmingai įgyvendinti drėkinimui skirtą vandentvarkos programą, kurią itin palankiai įvertino FAO ir Pasaulio bankas.

5.6 Tuniso vyriausybė nusprendė paskatinti viešojo ir privataus sektorių partnerystę, kad įgyvendintų savo strateginį planą. Pagal šią strategiją buvo sudaromos eksploatacijos sutartys numatant paskatas ūkininkams, vykdomos drėkinamų plotų tobulinimo programos palengvinant perėjimą prie didelę pridėtinę vertę sukuriančių ir mažiau vandens reikalaujančių kultūrų, skirstomos baseinui skirtos kvotos ir įvesta apmokestinimo sistema, padėjusi padengti sąnaudas. Andalūzijos regionas Ispanijoje – modernizuoto drėkinimo pavyzdys: vos per 30 metų vandens poreikį vienam hektarui pavyko sumažinti 50 proc.

5.7 EESRK pripažįsta, kad reikia skubiai pradėti taikyti naujas technologijas, kurios padėtų ne tik taupyti vandenį, bet ir optimaliai naudoti jo išteklius. Kalbant apie vandentvarką žemės ūkyje, reikėtų išnagrinėti įvairias priemones: lokalizuotas drėkinimo sistemas, vandens valymą ir nudruskinimą, naują infrastruktūrą, prie drėgmės trūkumui genetiškai atsparesnes augalų rūšis, netradicinių vandens šaltinių naudojimą ir kt.

2010 m. vasario 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽¹⁴⁾ Žr. EESRK nuomones *Klimato kaitos ir žemės ūkio sąsajos Europoje* (OL C 27, 2009 2 3, p. 59), *Vandens trūkumo ir sausrų problemų Europos Sąjungoje sprendimas* (OL C 224, 2008 8 30, p. 67).

⁽¹⁵⁾ *Plan Bleu* – tai bendradarbiavimo aplinkos apsaugos ir Viduržemio jūros regiono vystymo srityje centras, įkurtas pagal Jungtinių Tautų Viduržemio jūros regionui skirtą programą (PNUE/PAM).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES ir Lotynų Amerikos santykių socialinių ir ekonominių aspektų skatinimo

(nuomonė savo iniciatyva)

(2010/C 347/07)

Pranešėjas **José María ZUFIAUR NARVAIZA**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. vasario 26 d. plenarinėje sesijoje nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

ES ir Lotynų Amerikos santykių socialinių ir ekonominių aspektų skatinimo

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. vasario 3 d. priėmė savo nuomonę.

460-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. vasario 17–18 d. (vasario 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 110 narių balsavus už ir 2 susilaikius.

1. Rekomendacijos

1.1 Atlikti dvišalės regionų strateginės partnerystės kokybinį šuolį. Pasaulyje susiklosčius naujai padėčiai, EESRK nuomone, būtinas aktyvesnis dialogas ir išsamesnė darbotvarkė, apimanti tiek bendrus tarpusavio priklausomybės aspektus, tiek klausimus, kuriems reikalingas geresnis tarptautinis reguliavimas, pavyzdžiui, aplinkos apsauga, nelygybės mažinimas, migracija, taika ir saugumas. Abiejų regionų lygmeniu turėtų būti veiksmingiau įgyvendinamos aukščiausiojo lygio susitikimų išvados.

1.2 Suteikti naują postūmį tradicinei politikai. Kitaip sakant, migracija turėtų tapti viena pagrindinių dvišalės regionų darbotvarkės temų; socialinei sanglaudai turėtų būti taikomas visuotinis požiūris, apimantis glaudesnę bendradarbiavimą siekiant šio tikslo, struktūrinės konvergencijos mechanizmų sukūrimą, sektorių politikos skatinimą ir tinkamam darbui palankių sąlygų kūrimą. Asociacijos sutartyse reikėtų deramai atsižvelgti į esamus skirtumus naudojant šias priemones: tvarumo įvertinimas, ypatingos ir diferencijuotos mažiau išsivysčiusioms šalims taikytinos tvarkos principo pripažinimas, išimčių ir pereinamųjų laikotarpių nustatymas sektoriuose, kuriems to reikia, ir diferencijuotas požiūris į vystomąjį bendradarbiavimą. Bendradarbiaujant su Lotynų Amerikos šalimis, kuriose gaunamos vidutinės pajamos, reikėtų siekti šių tikslų: užtikrinti makroekonominį stabilumą, sustiprinti institucijas, padidinti konkurencingumą ir prekybinius pajėgumus, atlikti mokesčių reformas, diegti inovacijas ir bendradarbiauti švietimo, mokslo bei technologijų srityje.

1.3 Parengti socialinius inovacijų aspektus apimančią inovacijų darbotvarkę, skatinančią vystymąsi ir gamybos pertvarkymą. EESRK prašo atsižvelgti į įvairius socialinės inovacijų dimensijos aspektus: socialinių ir kultūrinių aplinkybių svarba

technologinių inovacijų procesuose, socialinės kliūtys (pavyzdžiui, skurdas), apsunkinančios inovacijų diegimą, inovacijų politikos socialiniai padariniai, inovacijų gebėjimas kurti socialinę struktūrą, būtinybė atsižvelgti į pačios visuomenės socialines inovacijas, paremtas protėvių, kolektyvinėmis ar praktinėmis žiniomis ir būdingas socialinei, aplinkos bei kitoms sritims, ir įtraukti jas į viešąją politiką, pilietinės visuomenės dalyvavimo svarba siekiant su inovacijomis susijusios veiklos ir politikos pripažinimo bei integravimo.

1.4 Organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimui skirti daugiausia dėmesio vystant ES ir Lotynų Amerikos strateginę partnerystę. Šiuo tikslu EESRK ragina į ES bendradarbiavimo politiką ir atnaujintą programą *EurosociAL* įtraukti šiuos prioritetinius klausimus: Lotynų Amerikos pilietinės visuomenės organizacijų ir joms atstovaujančių įstaigų ar organizacijų stiprinimas regionų lygiu, abiejų regionų organizuotos pilietinės visuomenės atstovaujamųjų organizacijų dvišalio koordinavimo mechanizmo sukūrimas, EESRK dalyvavimas būsimos ES ir Lotynų Amerikos bei Karibų jūros regiono šalių fondo valdyme, organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas įgyvendinant ES ir Lotynų Amerikos asociacijos sutartis sukuriant jungtinius konsultacinius komitetus ir į minėtas sutartis įtraukiant konkrečius socialinius, darbo ir aplinkos klausimus, pilietinės visuomenės dalyvavimo ES ir Meksikos strateginėje partnerystėje įteisinimas, organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas rengiant ir įgyvendinant programą *EurosociAL* bei vykstant Lotynų Amerikos ir ES socialinės sanglaudos forumams.

1.5 Kalbant apie asociacijos ir laisvosios prekybos susitarimus, dėl kurių ES šiuo metu derasi su Lotynų Amerikos šalimis ir regionais, EESRK pabrėžia, kad pagrindinių žmogaus, socialinių ir darbo teisių laikymasis turi būti būtina sąlyga Europos institucijoms pasirašant tokio pobūdžio susitarimus. Komiteto nuomone,

būtina pripažinti šių susitarimų stebėsenos vertinimo ir konsultacinius mechanizmus, kuriuose dalyvautų pilietinė visuomenė. EESRK ypač prašytų Europos Komisijos užtikrinti, kad šių principų būtų laikomasi derybose dėl laisvosios prekybos susitarimų, dėl kurių šiuo metu tariamasi su Kolumbija ir Peru. Komitetas pabrėžia, kad prieš pradėdant derybas dėl susitarimų, nekalbant apie šių susitarimų sudarymą, institucijose turi vykti gilios politinės diskusijos – tai žadėjo ir Komisijos nariu paskirtas Karel De Gucht. EESRK taip pat ragina, kad šiose diskusijose dalyvautų EESRK ir pilietinės visuomenės organizacijų atstovai.

2. Teigiamas ES ir Lotynų Amerikos santykių įvertinimas

2.1 Šeštasis ES ir Lotynų Amerikos bei Karibų jūros regiono šalių aukščiausiojo lygio susitikimas vyks pasaulyje, Europoje ir Lotynų Amerikoje susiklosčius visai kitokioms aplinkybėms nei prieš dešimtį metų, kai 1999 m. Rio de Žaneiro ⁽¹⁾ aukščiausiojo lygio susitikime buvo žengti pirmieji žingsniai kuriant Europos Sąjungos ir Lotynų Amerikos strateginę partnerystę.

2.2 ES ir Lotynų Amerikos santykiai plėtojami jau daugiau kaip tris dešimtmečius nuo tada, kai aštuntajame dešimtmetyje buvo pradėtas vystyti parlamentinis dialogas (EP-Parlatino), vyko San Chosė procesas ar Europos Komisijos ir Rio grupės dialogas. Nors pilietinės visuomenės organizacijos būtų norėjusios, kad šie santykiai būtų labiau pasistūmę į priekį, kad kai kurios asociacijos sutartys jau būtų pasirašytos prieš keletą metų ir kad aukščiausiojo lygio susitikimų išvados būtų įgyvendinamos kur kas veiksmingiau, apskritai iki šiol pasiektas rezultatas yra labai teigiamas. Devintajame dešimtmetyje šie santykiai buvo plėtojami stengiantis užtikrinti taiką ir demokratiją. Europos bendrija labai prisidėjo prie taikos proceso Centrinėje Amerikoje. Vėliau ES davė impulsą regionalizmui ir strateginei dviejų regionų partnerystei atsižvelgiant į kiekvieno subregiono ypatumus, taip pat bendrą dėl globalizacijos atsiradusių iššūkių (pavojaus aplinkai, energetikos, aprūpinimo maistu, migracijos ar atsako į finansų ir ekonomikos krizę) valdymui. Į dvišalę regionų darbotvarkę įtrauktas socialinės sanglaudos ir pasaulinių bei regioninių viešųjų gėrybių tiekimo tikslas. Dvišaliai santykiai, kurių pagrindu buvo remiamas veiksmingas daugiašalis bendradarbiavimas, turėjo įtakos ir pasauliniam valdymui. Kaip nurodyta pastarajame Europos Komisijos komunikate ⁽²⁾, imtasi konkrečių priemonių: pradėti organizuoti aukščiausiojo lygio susitikimai ir inicijuotas asociacijos sutarčių tinklo kūrimo procesas; tokios sutartys jau pasirašytos su Čile ir Meksika. Be to, strateginės partnerystės susitarimai pasirašyti su Brazilija ir Meksika. Sektorių politikai remti sukurtos šios priemonės: programos *EurosociAL*, *EuroCLima* ir kitos, susijusios su švietimu. Be to, įkurta Europos ir Lotynų Amerikos šalių parlamentinė

asamblėja (*EuroLat*). Europos Sąjunga tebėra pagrindinė investuotoja į šį regioną, antroji jo prekybos partnerė ir didžiausia vystomosios pagalbos teikėja.

2.3 Kalbant apie pilietinę visuomenę, sukurtas Lotynų Amerikos subregionus apimantis santykių su organizuotos pilietinės visuomenės atstovaujamosiomis institucijomis tinklas, veiksmingai pagerintas įvairių abiejų kontinentų sektorių – įmonių, profesinių sąjungų, trečiojo sektoriaus – tarpusavio koordinavimas, užtikrintas glaudesnis bendradarbiavimas su regionų parlamentais, EESRK suteiktas stebėtojo statusas *EuroLat*, su kuria jis pasirašė bendradarbiavimo protokolą, sudarantį galimybes analogiškų institucijų Lotynų Amerikoje narystei. ES ir Brazilijos strateginės partnerystės pagrindu sukurtas ES ir Brazilijos apskritasis stalas, susiejantis EESRK ir Brazilijos ekonominio ir socialinio vystymosi tarybą. EESRK padėjo sustiprinti institucijas, įtraukiančias pilietinę visuomenę į subregioninės integracijos procesą Lotynų Amerikoje, imtasi veiksmų (nors dar nepakankamų), kad pilietinės visuomenės organizacijos būtų įtrauktos į derybų procesą, kad asociacijos sutartyse būtų pripažintas stebėsenos ir konsultacijų mechanizmų institucinio įtvirtinimo principas ir būtinybė į šias sutartis įtraukti socialinius, darbo ir aplinkos apsaugos aspektus.

3. Siekiant dvišalės regionų strateginės partnerystės kokybinio šuolio

3.1 Nauja dabartinė politinė padėtis paženklinta pasaulinės ekonomikos krizės, aplinkos apsaugos iššūkio, Azijos šalių ekonomikos augimo, įstrigusiu PPO derybų, suintensyvėjusiu migracijos srautų, visais požiūriais glaudesnių Pietų šalių santykių ir naujų pasaulio lygmens valdymo forumų, pavyzdžiui, G-20, BRIC. Esant tokioms aplinkybėms, kai besivystančios šalys atlieka vis svarbesnį vaidmenį, joms turės būti suteikta daugiau teisių kitose organizacijose, pavyzdžiui, tarptautinėse finansų institucijose ⁽³⁾ ar Jungtinių Tautų sistemos organizacijose. Šiuo tikslu būtina atnaujinti ES ir Lotynų Amerikos santykių darbotvarkę ir nustatyti konkretnesnius bei veiksmingesnius mechanizmus aukščiausiojo lygio susitikimo išvadoms įgyvendinti ir visoms dvišalių santykių sritims plėtoti.

3.2 Tuo pat metu Lotynų Amerikoje kuriami nauji integracijos projektai, pavyzdžiui, Pietų Amerikos tautų sąjungos (UNASUR) atveju akcentuojamas politinis, saugumo ir gynybos aspektai, infrastruktūra, energetikos ar finansų politikos koordinavimas. Be to, vis didėjanti ir krizės metu ypač išryškėjusi būtinybė tarptautiniu mastu įgyvendinti bendradarbiavimo politiką lemia nekomercinių klausimų (pavojaus aplinkai, energetikos, aprūpinimo maistu saugumo ir maisto saugos, migracijos, skurdo ir nelygybės, tarptautinio finansų stabilumo) svarbą dvišalėje regionų darbotvarkėje.

⁽¹⁾ Iki šiol yra įvykę šie aukščiausiojo lygio susitikimai: 1999 m. Rio de Žaneire, 2002 m. Madride, 2004 m. Meksike, 2006 m. Vienoje, 2008 m. Limoje.

⁽²⁾ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Europos Sąjunga ir Lotynų Amerika – pasaulinės reikšmės partnerystė“ COM(2009) 495/3.

⁽³⁾ Žr. EESRK rekomendacijas, pateiktas „Programoje Europai“. ES turėtų „imtis veiksmų, kad besivystančioms šalims būtų suteikta daugiau teisių tarptautinėse organizacijose, visų pirma Tarptautiniame valiutos fonde ir pasaulio banke“ (18.3).

3.3 EESRK mano, kad naujuoju etapu būtinas aktyvesnis politinis dialogas ir atnaujinta darbotvarkė, apimanti tiek bendrus tarpusavio priklausomybės aspektus, tiek klausimus, kuriems reikalingas didesnis ir geresnis tarptautinis reguliavimas, pavyzdžiui, aplinkos apsauga, migracija, didėjanti nelygybė, taika ir saugumas. Šiuo tikslu reikėtų kurti bendrus planus ekonomikos ir finansų krizės socialiniams padariniams šalinti ir stiprinti bendradarbiavimą sprendžiant klimato kaitos ir jos neigiamo poveikio, energetikos modelio keitimo, mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros bei pasaulio valdymo klausimus. Kartu būtina toliau siekti tradicinių dvišalių santykių tikslų: skatinti socialinę sanglaudą, vykdyti regioninę integraciją, išplėsti ir pritaikyti bendradarbiavimo programas, suteikti naują postūmį rengiamų asociacijos sutarčių sudarymui įtraukiant formuluotes, kurios leistų labiau atsižvelgti į skirtumus ir užtikrinti didesnę socialinę sanglaudą. Šiuo požiūriu EESRK teigiamai vertina Komisijos pareiškimą (nors jis dar tobulinginas), kad reikia sukurti Lotynų Amerikos investicinę priemonę (LAIP), kuri sudarytų palankesnes sąlygas regionų integracijai ir tarpusavio ryšiams bei sektorių politikos vystymui, sustiprintų sutarčių socialinės sanglaudos aspektą (kartu su kitomis ekonominio ir socialinio pobūdžio priemonėmis) ir paskatintų sanglaudos fondų kūrimo vadovaujantis veikiančio Mercosur šalių struktūrinės konvergencijos fondo (FOCEM) ar 2007 m. Centrinės Amerikos sudarytoje muitų sąjungos sutartyje įtvirtinto sanglaudos fondo pavyzdžiu iniciatyvas.

4. Siekiant organizuotą pilietinę visuomenę labiau įtraukti į strateginės partnerystės tikslus ir programas

4.1 EESRK, atsižvelgdamas į savo Europos integracijos patirtį, mano, kad norint sustiprinti dvišalės regionų strateginės partnerystės politinius, ekonominius ir socialinius tikslus, būtina kur kas ryžtingiau, organizuočiau ir veiksmingiau organizuotą pilietinę visuomenę įtraukti į visus šio proceso etapus. Visuomenės dalyvavimas yra itin svarbus, kad santykiai taptų atviresni, plačiau žinomi ir skaidresni, kad atitinkamų organizacijų dalyvavimas taptų prasmingesnis ir būtų užtikrintas bendrai priimtų priemonių veiksmingumas. ES ir Lotynų Amerikos bei Karibų jūros regiono šalių (LAKR) santykiai užmegzti jau prieš daugiau kaip tris dešimtmečius politinių judėjimų ir socialinių organizacijų ryšių pagrindu. Todėl norint atnaujinti dvišalį regionų dialogą, nepakanka vien tik į darbotvarkę įtraukti naujus klausimus ar pasirūpinti, kad ji būtų išsamesnė ir veiksmingesnė; įvairiems subjektams ir sektoriams būtina suteikti galimybę dalyvauti šiame dialoge.

4.2 Norint paskatinti ir įteisinti regioninės integracijos procesą, būtinas pilietinės visuomenės organizacijų impulsas „iš apačios į viršų“. Be to, viešajai socialinės sanglaudos politikai įgyvendinti reikia steigti ir stiprinti dalyvaujamąsias socialines institucijas. Šiuo požiūriu EESRK prašo Komisijos atnaujinant programą *EurosociAL* pasvarstyti ir apie pilietinės visuomenės organizacijų ir jas atstovaujančių įstaigų ar organizacijų stiprinimo regionų lygiu programą.

4.3 EESRK visiškai pritaria siekiui sukurti išsamesnę ir praktiškesnę dvišalės regionų strateginės partnerystės veiksmų programą, kurią būtų galima stebėti ir vertinti. Kad ši programa būtų kuo veiksmingesnė, be kitų priemonių, ją įgyvendinant turės dalyvauti įvairios Lotynų Amerikos ir ES organizuotos pilietinės visuomenės atstovaujamosios organizacijos: Mercosur konsultacinis forumas ekonomikos ir socialiniais klausimais, SICA konsultacinis komitetas, Andų darbo ir verslo konsultacinės tarybos, Andų vietinių tautų konsultacinė taryba ir Andų vartotojų biuras, kitos Čilėje ir Meksikoje galinčios iškilti organizacijos ir pats EESRK. Visos šios organizacijos gali teigiamai prisidėti prie socialinės sanglaudos, klimato kaitos, inovacijų, migracijos ir tinkamo užimtumo politikos, kuri gali būti priimta aukščiausiojo lygio susitikime ir įtraukta į dvišalę regionų darbotvarkę. Todėl EESRK ketina padėti sukurti abiejų regionų organizuotos pilietinės visuomenės atstovaujamųjų organizacijų dvišalio koordinavimo mechanizmą, kuris padėtų įnešti minėtą indėlį laikotarpiais tarp ES ir Lotynų Amerikos aukščiausiojo lygio susitikimų.

4.4 EESRK pritaria numatomam ES ir Lotynų Amerikos bei Karibų jūros regiono šalių fondo, kuriam būtų pavesta rengti, stebėti ir, prireikus, vykdyti aukščiausiojo lygio susitikimų įgaliojimus, sukūrimui ir mano, kad įvairių subjektų susiejimo ir įtraukimo funkcija, kurią minėtas fondas galėtų atlikti, šiuo požiūriu gali būti labai naudinga. EESRK, kaip Europos organizuotai pilietinei visuomenei geriausiai atstovaujanti institucija, pageidautų dalyvauti būsimo ES ir Lotynų Amerikos bei Karibų jūros regiono šalių fondo valdyme.

4.5 Kaip buvo reikalaujama visuose ankstesniuose aukščiausiojo lygio susitikimuose, organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas turės atspindėti asociacijos sutartyse jų pagrindu sukuriant jungtinius konsultacinius komitetus, į jas įtraukiant socialinį, darbo ir aplinkos apsaugos aspektą, taip pat įtraukiant pilietinę visuomenę ir su ja konsultuojantis atliekant tokių sutarčių poveikio įvertinimą.

4.6 EESRK ragina pripažinti pilietinės visuomenės teisę dalyvauti Meksikos ir ES strateginėje partnerystėje vadovaujantis ES ir Brazilijos strateginės partnerystės pavyzdžiu, kai buvo sukurtas abiejų šalių pilietinės visuomenės atstovaujamųjų institucijų apskritasis stalas.

4.7 EESRK nuomone, siekiant organizuotą pilietinę visuomenę veiksmingai įtraukti į dvišalę regionų strateginę partnerystę, būtina glaudžiau bendradarbiauti su Europos ir Lotynų Amerikos šalių parlamentine asamblėja. Šiuo tikslu Komitetas sukurs veiksmingą komunikacijos su šia asamblėja sistemą ir, kaip stebėtojos statusą *EuroLat* turinti institucija, perteiks organizuotos pilietinės visuomenės nuomonę asamblėjoje svarstomais ar išspręstais klausimais. 4.3 punkte paminėto dvišalio koordinavimo mechanizmo kūrimas būtų svarus indėlis siekiant šio tikslo.

4.8 Be to, EESRK pageidautų aktyvesnio socialinių ir profesinių organizacijų dalyvavimo nustatant ir įgyvendinant antrąją programos *EuroSociAL* etapą. Komitetas mano, kad jis galėtų veiksmingiau prisidėti prie Socialinės sanglaudos forumo, jei būtų labiau įtrauktas į jo rengimą ir vystymą.

5. ES ir Lotynų Amerikos santykių socialiniai ir ekonominiai aspektai

5.1 Lotynų Amerikos ir Europos Sąjungos imigracijos politika

5.1.1 Dėl intensyvėjančių migracijos iš Lotynų Amerikos į Europą srautų Europos ir Lotynų Amerikos dialogas dėl migracijos turėtų būti viena pagrindinių dvišalės regionų darbotvarkės temų. Dialogo pagrindu turėtų būti sudaryti susitarimai, kuriuose pirmenybė turėtų būti teikiama prevencinės migracijos politikos vystymui pasiūlant teisėtus migracijos būdus ir skatinant tinkamą integracijos politiką. Taigi, migrantams reikėtų užtikrinti pagrindines teises, visų pirma darbo ir socialines, sudaryti susitarimus dėl imigrantų profesinės kvalifikacijos pripažinimo, palengvinti ES gyvenančių darbuotojų migrantų laikinos migracijos ir šeimos susijungimo procedūras, sudaryti susitarimus dėl imigrantų teisės dalyvauti politiniame gyvenime skatinimo. Atitinkamos sąlygos turėtų būti užtikrinamos ir iš ES į Lotynų Ameriką ir Karibų jūros regiono šalis persikėlusiams migrantams.

5.1.2 Kalbant apie laikinus (komandiruoti darbuotojai) ar nuolatinius (tradicinė emigracija) migracijos srautus, reikėtų rasti sprendimus, kad laikinai iš ES į Lotynų Ameriką ar priešinga kryptimi paslaugų teikimo ar verslo investicijų tikslais komandiruoti darbuotojai neturėtų mokėti socialinio draudimo įmokų ir kilmės šalyje, ir toje šalyje, kurioje dirba. Tokio dvigubo socialinio draudimo įmokų mokėjimo būtų galima išvengti dvišalėmis priemonėmis, kurios užtikrintų taikomų teisės aktų vientisumą.

5.1.3 Labiau tradicinės emigracijos atveju nepaprastai svarbu reguliuoti išmokų, ypač pensijų, perkeliamumą. ES ir Lotynų Amerikai priėmus ar pradėjus taikyti minėtus mechanizmus, kokie jau taikomi kitose srityse, tai būtų naudinga abiem regionams ir būtų sudarytos palankesnės sąlygos darbuotojams emigrantams, kurie baigę profesinę karjerą galėtų grįžti į savo šalį ir gauti pensiją, kurią jie sukaupė dirbdami ir mokėdami įmokas.

5.1.4 Kad darbuotojai migrantai nebūtų skatinami trumpalaikiam šeimos susijungimui, kitaip sakant, išsikelti iš kilmės šalies, šeimos išmokos galėtų būti skiriamos ir tais atvejais, kai darbuotojas dirba vienoje šalyje, o jo šeimos nariai gyvena kitoje. Taip būtų sudaryta galimybė perkelti teises užuot vertus keltis šeimas, o tai būtų naudinga visiems. Šiuo požiūriu visų pirma reikėtų dėti pastangas, kad į jau esamas ES ir Lotynų Amerikos bei Karibų jūros regiono šalių asociacijos sutartis arba tas, dėl kurių šiuo metu

deramasi, būtų įtrauktos panašios socialinės apsaugos nuostatos kaip Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių susitarimuose ⁽⁴⁾. Galiausiai, kadangi yra sudarytas Lotynų Amerikos daugiašalis socialinės apsaugos susitarimas ⁽⁵⁾ ir priimtas Reglamentas 883/2004, galima būtų apsvarstyti šių dviejų priemonių derinimo galimybę; tai būtų naudinga darbuotojams ir įmonėms. Be to, tai padėtų pagerinti ES ir Lotynų Amerikos ekonominius ir socialinius santykius.

5.1.5 EESRK nuomone, labai svarbu, kad vienas iš būsimos programos *EuroSociAL II* veiklos prioritetų būtų migracijos tarp ES ir Lotynų Amerikos klausimas. Be to, Komitetas ragina įgyvendinti Europos Parlamento pasiūlymą įsteigti Dvišalę regionų migracijos observatoriją.

5.2 Socialinė sanglauda

5.2.1 Europos patirtis rodo, kad įgyvendinant sanglaudos politiką struktūrinių fondų nepakanka, reikalingas visuotinis ir nuoseklus požiūris, apimantis politiką daugelyje sričių nuo makroekonomikos stabilumo iki kovos su diskriminacija. Sanglauda iš esmės priklauso nuo nacionalinės politikos ir išteklių, todėl Lotynų Amerika daugiau dėmesio turėtų skirti vidaus politikai (fiskalinei, socialinės apsaugos), aktyviai skatinančiai konkurencingumą ir tinkamą užimtumą.

5.2.2 Socialinės sanglaudos skatinimui vykstant regioninės integracijos procesams reikalingas visas priemonių kompleksas. Jis turėtų apimti šalių ir regionų skirtumų pripažinimą ir kitus veiksmus, susijusius su infrastruktūra, sanglaudos fondais, teisės aktų derinimu, reguliavimo politika, veiksmingais ginčų sprendimo mechanizmais, darbo teise, bendru migracijos valdymu, pramonės politika ir gamybos sektorių reguliavimo politika. Be išskirtinai institucinio požiūrio plėtojant dvišalę regionų partnerystę, EESRK nuomone, reikėtų vystyti sektorių dialogą, kol bus parengtas dvišalis regionų veiksmų planas, skatinantis integracijos tendencijas ir prisidedantis prie regiono ekonominės ir socialinės konvergencijos šalinant šalių ir regionų vidaus skirtumus.

5.2.3 EESRK yra įsitikinęs, kad ryžtingas demokratinės darbo santykių sistemos postūmis, tinkamo darbo plėtra, šešėlinės ekonomikos suregulavimas, socialinė apsauga, kolektyvinės derybos ir socialinis dialogas yra esminiai socialinės sanglaudos veiksniai. Todėl prašo *EuroSociAL II* įtraukti socialinius partnerius vertinant, kokia buvo pradinė *EuroSociAL* patirtis šioje srityje, ir rengiant bei valdant tolesnius veiksmus.

⁽⁴⁾ 2000 m. sausio 24 d. Tarybos ir Komisijos sprendimas dėl Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių susitarimo, įsteigiančio asociaciją tarp Europos Bendrijų bei jų valstybių narių ir Maroko Karalystės (2000/204/EB, EAPB), OL EB L 70, 2000.3.18, p. 1. Konkrečiai žr. 64–68 str.

⁽⁵⁾ http://www.oiss.org/IMG/pdf/Convenio_2007_esp.pdf.

5.2.4 EESRK mano, kad siekiant socialinės sanglaudos labai svarbu pripažinti vietinių tautų teises, kaip nustatyta 1989 m. TDO konvencijoje Nr. 169 dėl vietos gyventojų ir genčių nepriklausomose valstybėse.

5.3 Asociacijos sutartys

5.3.1 EESRK požiūriu, siekiant palengvinti šiuo metu dėl asociacijos sutarčių vykstančias derybas ir prisidėti prie abiejų regionų socialinės sanglaudos tikslų, tokiose sutartyse, kurios susijusios su plataus masto ekonomikos liberalizavimo procesais, turi būti tinkamai atsižvelgta į atitinkamų Lotynų Amerikos subregionų ir ES skirtumus. Tuo tikslu reikėtų naudoti šias priemones: tvarumo vertinimas (įskaitant nuolatinio organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimo poveikio tyrimus), specialaus ir diferencijuoto režimo taikymo mažiau išsivysčiusioms šalims principo pripažinimas, išimčių ir pereinamųjų laikotarpių nustatymas sektoriuose, kuriuose to reikia, diferencijuotas požiūris į vystomąjį bendradarbiavimą ir konvergencijos fondų suteiktas postūmis.

5.3.2 Kita vertus, EESRK nuomone, labai svarbu, kad ES ir toliau vykdytų paramos regioninės integracijos procesams Lotynų Amerikoje politiką. Tiek su kai kuriomis šalimis pradėtos daugiašalės derybos, tiek su kitomis užmegzta strateginė partnerystė turi padėti sudaryti regioninius susitarimus ir sustiprinti integracijos procesus. Šiuo tikslu reikėtų taikyti 5.2.2 punkte nurodytą strategiją ir priemones. EESRK nuomone, tai yra dvišalės regionų strateginės partnerystės pagrindas ir svarbiausia sąlyga, kad Europa ir Lotynų Amerika taptų pasauliniais partneriais daugiašalio valdymo struktūroje.

5.3.3 EESRK prašo, kad būtų išplėtos ir pradėtos taikyti ES ir Čilės asociacijos sutarties nuostatos dėl pilietinės visuomenės dalyvavimo. Todėl ragina konsultuotis su EESRK ir Čilės pilietinės visuomenės atstovaujamosiomis organizacijomis. EESRK taip pat prašo ES ir Meksikos asociacijos sutarties tarybos įsteigti jungtinį konsultacinį komitetą, kuris vykdytų stebėseną ir konsultuotųsi su organizuota pilietine visuomene sutarties klausimais.

5.4 Bendradarbiavimas

5.4.1 Pastaraisiais metais įdėta daug pastangų siekiant ES vystomąjį bendradarbiavimą pritaikyti prie pasikeitimų vystymosi darbotvarkėje, įskaitant šalims, kuriose gaunamos vidutinės pajamos, būdingus aspektus. EESRK neprieštarauja, kad ES ir toliau lėšas visų pirma skirtų regiono šalims, kuriose gaunamos mažesnės pajamos, tačiau mano, kad reikėtų tęsti bendradarbiavimą su šalimis, kuriose gaunamos vidutinės pajamos, ir taip siekti strateginių tikslų: makroekonominio ir finansų sistemos stabilumo, institucinių gebėjimų stiprinimo, viešosios politikos veiksmingumo ir efektyvumo, mokesčių reformų, gamybos pajėgumų ir

investicijų į žmogiškąjį kapitalą, inovacijų ir paramos socialiniams subjektams, kaip institucinių ir teisės aktų pokyčių skatintojams.

5.4.2 Sudarius asociacijos sutartis, reikėtų geriau priderinti bendradarbiavimo programas, kad būtų remiama gamybos pertvarkymo ir konkurencingumo didinimo politika ypatingą dėmesį skiriant MVĮ pajėgumams, prekybos sąlygų gerinimui ir realiems rinkų ryšiams.

5.4.3 Taip pat reikėtų sustiprinti prekybinius pajėgumus ir pasiekti priimti bendrą politiką, susijusią su regioninės integracijos procesais, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos socialinei ir teritorinei sanglaudai ir sumažinti vidiniai skirtumai. Bendradarbiavimas švietimo, mokslo ir technologijų srityje taip pat gali sudaryti sąlygas pertvarkyti gamybą ir teikti paramą nacionalinei mokslinių tyrimų, technologijų plėtros ir inovacijų politikai, tiek viešosioms įstaigoms vykdančioms veiklą, tiek įgyvendinant privačiam sektoriui skirtas skatinamąsias programas.

6. Inovacijos, gamybos pertvarkymas ir plėtra

6.1 Rengiantis šeštajam ES ir Lotynų Amerikos bei Karibų jūros regiono šalių aukščiausiojo lygio susitikimui, vyriausybės nusprendė, kad daugiausia dėmesio bus skirta inovacijų klausimui. Inovacijos – tai viena pagrindinių (jei ne pagrindinė) vystymosi varomųjų jėgų ir yra itin svarbios siekiant užtikrinti ilgalaikius ir tvarius augimo ir gerovės ciklus. Nors pramonė tebėra pagrindinis techninės pažangos užtikrinimo veiksnys, inovacijos skverbiasi į kitus gamybos sektorius: paslaugų, žemės ūkio ir energetikos, todėl jos labai svarbios produktyvumo didinimui daugelyje kitų sričių.

6.2 Be to, inovacijos yra dviejų ryškių ekonomikos globalizacijos tendencijų – žinių ekonomikos vystymo ir perėjimo prie tvarios ekonomikos – lemiamas veiksnys. Šiose srityse inovacijų visuotinio ir vietos aspektų sąveika yra būtina sąlyga.

6.3 EESRK pasiūlys atitinkamoms Lotynų Amerikos organizacijoms, kad šeštame ES ir Lotynų Amerikos organizuotos pilietinės visuomenės susitikime būtų aptarta inovacijų svarba gamybos pertvarkymui, plėtrai ir socialinei sanglaudai bei įvairūs inovacijų socialinės dimensijos aspektai. Tai labai svarbu regionų dvišaliams santykiams kaip tik šiuo metu, kai siekiama sukurti asociacijos sutarčių „tinklą“, apimančią laisvosios prekybos zonas. Šiose sutartyse, kurios priskiriamos „PPO plius“ tipui, numatyti aukšti ekonomikos liberalizavimo tikslai pranoksta minėtos organizacijos vedamų derybų tikslus, todėl gali lemti dideles prisitaikymo išlaidas, kurias būtų galima sumažinti vykdančioms aktyvią gamybos pertvarkymo ir modernizavimo bei konkurencingumo didinimo politiką, kurioje išskirtinis dėmesys turi būti skiriamas nacionalinių mokslinių tyrimų, technologijų plėtros ir inovacijų sistemų sukūrimui.

6.4 Technologijų perdavimas dėl jo lemiamo vaidmens inovacijų diegimo procesuose yra ypač svarbus aspektas. Asociacijos sutartyse iškelti aukšti intelektinės nuosavybės teisių apsaugos reikalavimai gali būti paskata arba garantas Europos investuotojams vykdant technologijų perdavimą, tačiau kartu, kaip pažymėjo kai kurios regiono vyriausybės, gali būti didelė kliūtis technologijų ir inovacijų kūrimui bei perdavimui. Todėl labai svarbu užtikrinti didesnį šių sutarčių lankstumą ir į jas įtraukti formuluotes, kuriomis būtų pripažįstami dideli abiejų regionų skirtumai šioje srityje. Kaip jau minėta, šiuo tikslu į jas turėtų būti įtrauktas ES vystomasis bendradarbiavimas.

6.5 ES jau turi daug bendradarbiavimo su Lotynų Amerikos mokslinių tyrimų, technologijų plėtros ir inovacijų srityje priemonių. Visų pirma reikėtų paminėti Septintojoje bendrojoje mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros programoje ir susitarimuose dėl technologinio bendradarbiavimo, pasirašytuose su santykinai labiau išsivysčiusiomis regiono šalimis, numatytas priemones, taip pat dvišales regionų stipendijų ir akademinio bendradarbiavimo programas (Albán, ALFA) bei Europos Komisijos švietimo generalinio direktorato vykdomas programas. Vis dėlto kol kas nėra integruotos strategijos, kuri apimtų visas priemones ir jas susietų su regionų dvišalės partnerystės tikslais. Būtina skubiai išspręsti dabartinę priemonių nenuoseklumo problemą, visų pirma Komisijoje, ir užtikrinti, kad jos padėtų sustiprinti nacionalinius mokslinių tyrimų, technologijų plėtros ir inovacijų pajėgumus. Šiuo požiūriu reikėtų neužmiršti, kad svarbu sukurti ES ir LAKR bendrąją aukštojo mokslo ir inovacijų erdvę, kuri būtų regionų dvišalės strateginės partnerystės ir abiejų regionų inovacijų ir vystymosi darbotvarkės dalis. Bendradarbiavimas švietimo, mokslo ir technologijų srityje gali paskatinti gamybos pertvarkymą ir būti parama nacionalinei mokslinių tyrimų, technologijų plėtros ir inovacijų politikai.

6.6 Inovacijos apima ir daugelį kitų dvišalei regionų partnerystei svarbių sričių, pavyzdžiui, gyvenimo lygio kėlimą ir jo kokybės gerinimą, kadangi daro poveikį maisto produktų gamybos sektoriaus našumo didinimui ir taip padeda užtikrinti aprūpinimą maisto produktais. Taip pat leidžia diegti novatoriškus metodus, technologijas, produktus ir paslaugas sveikatos, švietimo ir socialinės apsaugos srityse. Taip tam tikroms gyventojų grupėms sudaromos palankesnės sąlygos gauti minėtas paslaugas ir panaikinama diskriminacija, kuri pasireiškia naudojant informacines ir ryšių technologijas. Naudos technologijos, skirtos atsinaujinančiosios energijos gamybai, energijos vartojimo efektyvumo didinimui, iškastinių energijos išteklių keliamos taršos mažinimui, taip pat technologijos, susijusios su prieigos prie geriamojo vandens ir dirvožemio dykumėjimo problemų sprendimu, yra kiti inovacijų svarbos siekiant gerinti piliečių gyvenimo kokybę pavyzdžiai ⁽⁶⁾.

6.7 Vieningai pripažįstama, kad trys inovacijų ramsčiai yra žinios, institucijos ir įmonės. Taigi iš esmės pagrindiniai inovacijų proceso dalyviai yra universitetai, viešosios įstaigos ir gamybos

centrai. Vis dėlto inovacijų pagrindą gali būti skirtingo pobūdžio žinios: mokslinės, technologinės, paveldėtos ar sukauptos (pavyzdžiui, vietos augalų savybės žinančių vietos gyventojų, kvalifikuotų įmonės darbuotojų). Taip pat ir kalbant apie institucijas, kurios skiriasi nuo rinkos institucijų, omenyje turimos agentūros ar kitos viešosios įstaigos, tačiau inovacijų skatinimui svarbios ir kitokio pobūdžio institucijos, pavyzdžiui, tos, kurios reguliuoja darbo santykius. Galiausiai, inovacijos susijusios ne tik su gamybos sektoriumi ir įmonėmis, bet ir su socialiniu (sveikata, švietimas, būstas, gynyba, teisingumas, saugumas) ar aplinkos (vanduo, dirvožemis, biologinė įvairovė, miškų naikinimas ir kt.) sektoriais.

6.8 Teorinės analizės srityje pripažinta būtinybė į inovacijas žvelgti iš visaapimančios socialinės perspektyvos ir laikyti jas sistetine visuma, darančia poveikį visai visuomenei ir kartu visiems sektoriams, apimančia daugybę įvairiausių aspektų nuo grynai mokslinių ir technologinių iki socialinių ir institucinių. Todėl nuo dešimto dešimtmečio dėmesio skiriama ir socialiniams, kultūriniais bei organizaciniais inovacijų aspektams, į kuriuos anksčiau buvo mažai atsižvelgiama. Istoriniu požiūriu technologinės inovacijos neatsiejamos nuo socialinių inovacijų arba socialinio inovacijų aspekto ir atvirkščiai. Ryšys tarp socialinių inovacijų ir ekonominės plėtros akivaizdus, todėl socialinis inovacijų aspektas galėtų būti laikomas gyvybiškai svarbiu, ypač pradiname struktūrinio vystymosi etape.

6.9 Dar viena svarbi inovacijų ypatybė – jos padeda kurti socialinę struktūrą mezgant socialinius ryšius tarp asmenų, grupių, kolektyvų ir įstaigų bendro sutarimo dėl esminių dalykų pagrindu (bendras turtas, bendras interesas, bendra ateitis ir kt.). Šie ryšiai gali padėti sudaryti palankias socialines sąlygas inovacijų diegimui, integravimui ir skleidimui.

6.10 Kita vertus, nereikėtų pamiršti, kad tam tikros socialinės kliūtys, pavyzdžiui, skurdas, neabejotinai stabdo inovacijų procesus. Viena vertus, todėl, kad dėl menkos paklausos jos trukdo įsivystinti inovacijų paskatintą gamybos padidėjimą. Kita vertus, todėl, kad trūksta žmogiškojo kapitalo, galinčio skatinti ir vystyti inovacijų procesus.

6.11 Maža to, inovacijos yra sudėtingų įvairaus pobūdžio žinias kuriančių, skleidžiančių ir taikančių subjektų santykių rezultatas. Daugeliu atvejų (pavyzdžiui, kuriant pramonės ir vystymosi centrus ir branduolius) inovacijoms reikalingas stiprus regionų ir vietos lygmens postūmis, kuris neįmanomas be organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimo. Inovacijos lemia esminius kultūrinius pokyčius, todėl joms skiriamas didžiausias dėmesys ekonominėse ir socialinėse strategijose. Įmonių lygmeniu inovacijoms reikalingos brangios ir ilgalaikės investicijos. Tam būtina, kad visuomenė teigiamai vertintų pokyčius ir kad būtų sukurtos derybomis ir bendru sutarimu paremtos darbo santykių sistemos. Be to, reikalinga žmogiškojo kapitalo mokymo įvairiais etapais ir lygiais politika, pavyzdžiui, profesinio mokymo ir mokymosi visą gyvenimą.

⁽⁶⁾ Dokumentas, kuriame pateikiama 2009 m. lapkričio mėn. Estorilyje įvyksiančio devyniolikto inovacijoms skirto aukščiausiojo lygio susitikimo parengiamųjų diskusijų santrauka. Pirėnų pusiasalio ir Lotynų Amerikos šalių generalinis sekretoriatas.

6.12 Iš viso to, kas išdėstyta šioje nuomonėje, galima padaryti išvadą, kad socialinis inovacijų aspektas yra itin svarbus. Kad būtų išvengta pavojaus, galinčio kilti dėl technokratinio požiūrio į inovacijas, reikia pabrėžti visuomenės dalyvavimo šiuose procesuose ir institucinių gairių, skatinančių inovacijas ir sudarančių joms

palankias sąlygas, svarbą. Tai ypač svarbu EESRK, todėl jis ragina socialinius subjektus ir jų atstovaujamas organizacijas konkrečiai dalyvauti rengiant pasiūlymus, susijusius su žmogiškuoju kapitalu ir apskritai socialinio aspekto įtraukimu į inovacijų veiksmų planą, kuris turės būti parengtas aukščiausiojo lygio susitikime.

2010 m. vasario 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Sąjungos ir Maroko santykių**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2010/C 347/08)

Pranešėja **Margarita LÓPEZ ALMENDÁRIZ**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. liepos 16 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Europos Sąjungos ir Maroko santykių.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. sausio 7 d. priėmė savo nuomonę.

460-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. vasario 17–18 d (vasario 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 187 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 8 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas mano, kad Maroko įsipareigojimas įsteigti Ekonomikos ir socialinių reikalų tarybą yra labai svarbus, ir tikisi, kad ši iniciatyva bus sėkmingai įgyvendinta per numatytą laiką, kadan-gi ją įgyvendinant jau nemažai nuveikta: šių metų spalio mėnesį Ministrų taryba pritarė pagrindiniam šios naujos institucijos įstatymui, kuris bus pateiktas Maroko parlamentui patvirtinti. Tikimasi, kad Ekonomikos ir socialinių reikalų taryba pradės savo veiklą artimiausiais mėnesiais. Ją sudarys šalies aktyvių ir gamybinių jėgų atstovai, daugiausia socialinės ir ekonominės organizacijos, įmonės ir atitinkamos asociacijos. Bet kuriuo atveju, kad minėtą tikslą būtų lengviau įgyvendinti, Komitetas siūlo pasinau-doti jo sukauptomis žiniomis ir patirtimi.

1.2 EESRK rekomenduoja valstybių ir vyriausybių vadovams, kurie Ispanijos pirmininkavimo ES Tarybai laikotarpiu pirmąjį 2010 m. pusmetį dalyvaus pirmajame ES ir Maroko aukščiausiojo lygio susitikime, EESRK ir būsimai Maroko ESRT suteikti įgaliojimus pradėti struktūruotą bendradarbiavimą užtikrinant aktyvų organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimą.

1.3 Komitetas džiaugiasi, kad Maroko vyriausybė, nors ši šalis ir nėra ES valstybė narė, sutiko Bendrijos *acquis* perkelti į savo teisy-ną. Dėl to vėliau šaliai bus palankesnės sąlygos aktyviau dalyvauti Europos bendrojoje rinkoje. *Acquis* perkėlimas turėtų sustiprinti konsultavimosi ir derybų struktūrą, grindžiamą atstovaujiamumo ir nepriklausomumo principais, veiksmingumą. Kad šios struktūros galėtų atlikti savo funkciją, joms reikėtų skirti

atitinkamus ir pakankamus išteklius kartu pripažįstant jų teisę susipažinti su reikalinga informacija ir administraciniais dokumentais.

1.4 Kalbant apie Maroko Karalystės veiklą, vykdytą siekiant aukštesnio statuso, kuris suteiktas 2008 m. spalio 13 d. Liuksemburge susirinkusios Asociacijos tarybos sprendimu, Komitetas vertina šios šalies pastangas ir toliau išlikti vienu svarbiausių ES partnerių šiame pasaulio regione. Pokyčiai, įvykę kitose, pavyzdžiui, Europos ekonominės erdvės, šalyse, Maroko valdžios institucijoms galėtų tapti paskata siekti minėto aukštesnio statuso prisiimant didesnius įsipareigojimus ES atžvilgiu ir platesniu mas-tu pripažįstant Bendrijos *acquis* visose srityse, įskaitant socialinę ir žmogaus teisių sritį.

1.5 Nors galima pasidžiaugti Maroke vykstančiomis permainomis, tačiau dar reikia įvykdyti nemažai reformų, kad jis būtų laikomas išsivysčiusia ir visiškai patikima šalimi.

1.6 EESRK mano, kad ES dar pakankamai neišnaudojo visų ryšių su Maroku galimybių ir visų jų aspektų. Plėtojant šiuos santykius visų pirma reikia atsižvelgti į jų naudą Maroko visuomenei. Todėl, Komiteto nuomone, reikia suteikti postūmį reformoms, kurios leistų daugiau sektorių atverti prekybai paslaugomis ir investicijoms. Ir Maroke, ir ES reikia skatinti įmonių įsikūrimą supaprastinant institucinius santykius sudarant palankias sąlygas verslui ir suteikiant galimybes susitikti ir stiprinti dvišalį bendradarbiavimą vykdant bendrus interesus atitinkančias išorės iniciatyvas, visų pirma su kitomis Viduržemio jūros regiono šalimis, siekiant geresnės regioninės integracijos ekonominėje, socialinėje ir aplinkosaugos srityje.

1.7 Be to, ypač svarbu į šių užduočių įgyvendinimą įtraukti pilietinę visuomenę. Tokiomis aplinkybėmis Komitetas, kaip jau minėta, karštai pritaria Ekonomikos ir socialinių reikalų konsultacinės tarybos įsteigimui, todėl ragina Maroko institucijas vykdyti viešas konsultacijas. Atstovaujamumas, nepriklausomumas ir teisėtumas turėtų būti pagrindinės šios institucijos ypatybės. Komiteto patirtis rodo, kad, norint įkurti instituciją, kuriai būtų būdingos pirmiau minėtos ypatybės, ypač svarbu pasiekti skirtingų suinteresuotų pilietinės visuomenės grupių ir Maroko valdžios įstaigų bendrą sutarimą ir užtikrinti, kad apibrėžiant organizaciją, kurios turėtų dalyvauti šios institucijos veikloje, atstovaujamumą, būtų taikomi vienodi kriterijai. Minėtos organizacijos turėtų nevaržomos paskirti savo atstovus. Anaiptol nederėtų, kad Maroke įkurta Ekonomikos ir socialinių reikalų taryba taptų teisėta priežastimi panaikinti šiuo metu veiklą vykdančias konsultavimosi struktūras, kurios jau dalyvauja konsultacijose su pilietine visuomene ir prisideda prie jos brandos. Minėtos tarybos kompetencija iš esmės turėtų apimti visus klausimus, dėl kurių vyriausybė priima sprendimus, įskaitant ir finansinius.

1.8 Galutinis ES tikslas turėtų būti tai, kad Marokas visais dabartiniais ir būsimais aspektais taptų strategiškai svarbiu atskaitos tašku plėtojant Sąjungos santykius su Euromed regionu.

1.9 Todėl Komitetas rekomenduoja įsteigti Darbo rinkos observatoriją, sukurti profesinio mokymo sistemą, socialinės apsaugos sistemą, kuri užtikrintų moterų nediskriminavimą ir aktyvesnę kovą su vaikų darbu. Beje, Komitetas rekomenduoja Komisijai remti socialinio dialogo dalyvius, t. y. socialinius partnerius, siekiančius aktyvesnio ir vaisingesnio socialinio dialogo.

1.10 Komitetas apgailestauja, kad ES ir Maroko asociacijos sutartis sudaryta nepasikonsultavus su abiejų šalių socialiniais partneriais dėl bendradarbiavimo užimtumo ir socialinės raidos srityje.

1.11 Tokiomis aplinkybėmis Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas parengė šią konkrečiai Marokui skirtą nuomonę, kuria siekiama, pasiūlius naują abiejų partnerių pilietinės visuomenės dialogo plėtojimo struktūrą, užtikrinti, kad vystant dvišalius santykius bus atsižvelgta į pilietinę visuomenę.

2. Priežastys

2.1 Europos Sąjunga Maroką laiko privilegijuotu partneriu, kuris pritaria Europos išorės politikos tikslams skatinti demokratiją ir plėtoti ekonominę vystymąsi ir socialinę raidą. Siekdama prisidėti prie šių tikslų įgyvendinimo, Maroko Karalystės vyriausybė deda pastangas plėsti šalyje vykstantį demokratizavimo procesą ir įtvirtinti teisinę valstybę. Šiuo požiūriu Marokas yra pažangiausia regiono valstybė.

2.2 ES strategijos Maroke pagrindas – siekis išspręsti dvi pagrindines šalies problemas, kurioms daugiausia dėmesio skiriama jos

politinėje, ekonominėje ir socialinėje darbotvarkėje, t. y. užtikrinti tolesnį ekonomikos augimą ir užkirsti kelią nedarbiui, skurdui ir emigracijai tuo pat metu išorės santykių srityje stengiantis tinkamai įgyvendinti asociacijos sutartį ir Europos kaimynystės politiką bei atitinkamus veiksmų planus.

2.3 *Ad hoc* darbo grupė dėl ES ir Maroko santykių rekomendavo plėtoti naujų ES ir Maroko partnerystę suinteresuotų šalių, t. y. Europos Parlamento ir Maroko parlamento ⁽¹⁾ bei Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto ir Maroko ekonomikos ir socialinių reikalų tarybos, kuri netrukus bus sukurta, santykius.

3. Politinė padėtis

3.1 Marokas yra konstitucinė monarchija, kurioje karaliaus institucijai suteiktos labai svarbios valdant šalies valdymo galios. 1970 m. priimta dabartinė konstitucija, ji buvo persvarstyta 1991 m. ir 1996 m., įteisina dvejų rūmų parlamentinę sistemą, kuri griežtai draudžia vienpartystę ir užtikrina saviraiškos laisvę.

3.2 Pastaraisiais metais Maroko Karalystė vykdo savo politinės sistemos modernizavimo ir demokratizavimo procesą. Reikia pabrėžti, kad dedamos rimtos pastangos užtikrinti žmogaus teises: priimtas naujas šeimos civilinis kodeksas, politinių partijų įstatymas, stiprinama vietos demokratija, vykdoma teismų ir kalėjimų sistemos reforma ir rengiamas naujas rinkimų įstatymas. *Vis dėlto EESRK mano, kad, nepaisant pasiektos didelės pažangos, socialiniai uždaviniai tebėra didžiuliai ir prireiks ilgalaikių, nuolatinių ir nuoseklių socialinio persikirstymo veiksmų, kurie padėtų iš naujo suderinti žmogaus socialinės raidos rodiklius.*

4. Ekonominė padėtis

4.1 Maroko makroekonomikos sistema buvo stiprinama esant nepalankioms aplinkybėms. Nepaisant to, pastaraisiais metais sparčiai vystosi turizmo sektorius, į kurį daug investuota, ypač šiaurinėje šalies dalyje. Pradėta plataus masto žemės ūkio reforma, kurios tikslas – padidinti šios ūkio šakos našumą ir sustiprinti jos vaidmenį kovojant su skurdu.

4.2 Nors reikia dar daug nuveikti didinant šalies konkurencingumą ir pajėgumą pritraukti investicijas, pastebimas reikšmingas – visų pirma dėl vykdyto privatizavimo – tiesioginių užsienio investicijų (TUI) padidėjimas: 2006 m. jos sudarė 29 250 mln. JAV dolerių ⁽²⁾. Nuo tų metų užsienio investicijų šratų sąsaja su privatizavimo procesu pamažu nyksta ir įvairiuose sektoriuose, pavyzdžiui, turizmo, nekilnojamojo turto, telekomunikacijų, draudimo, bankų, pramonės ar transporto, sudaromi stambūs sandoriai.

⁽¹⁾ Parlamentų bendradarbiavimas visų pirma bus stiprinamas sukuriant Europos Parlamento ir Maroko parlamento jungtinį parlamentinį komitetą, kuriame bus atstovaujama abiem Maroko parlamento rūmams, ne tik Atstovų rūmams.

⁽²⁾ Šaltinis: Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferencijos tiesioginių užsienio investicijų duomenų bazė.

4.3 Maroko ekonomika yra gana diversifikuota, o paslaugų sektorius sudaro svarbią ir vis didėjančią BVP dalį ⁽³⁾. BVP struktūroje antrą vietą pagal svarbą užima apdirbamoji pramonė, nuo jos kiek atsilieka žemės ūkis ⁽⁴⁾, kurio indėlis nuolat mažėja. Kalnakasybos ir energetikos sektoriuose ir toliau sukurama gana menka BVP dalis.

4.4 Turizmas savo ruožtu yra pagrindinis šalies užsienio valiutos įplaukų šaltinis; kiti du svarbūs šaltiniai – užsienyje gyvenančių marokiečių piniginės perlaidos ir fosfato eksportas. Eksportuojant paslaugas gautos pajamos ⁽⁵⁾ sudaro daugiau kaip 80 proc. iš prekių eksporto gaunamų pajamų. Vis daugiau europiečių pasirenka Maroką atostogauti ar netgi apsigyventi.

4.5 Pastaraisiais metais įgyvendintos makroekonominės ir struktūrinės reformos padėjo dar labiau diversifikuoti Maroko ekonomiką ir užtikrinti gerus jos bendrus rodiklius. Minėtos reformos bus įtvirtintos vidutinės trukmės ir ilgalaikiu laikotarpiu vykdant geresnį valdymą, taikant skaidrias konkurencijos taisykles ir įgyvendinant veiksmingą vartotojų ir naudotojų apsaugos politiką. Dinamiška vidaus paklausa ir gerokai išaugusios investicijos lėmė tai, kad 2002–2007 m. laikotarpiu realiojo šalies BVP metinis augimas vidutiniškai siekė 4,5 proc. ⁽⁶⁾. 2008 m. jis pasiekė 5,8 proc., nors ir šiek tiek sulėtėjo dėl tarptautinės finansų ir ekonomikos krizės sumažėjus išorės paklausai ir išaugus kainoms, visų pirma naftos.

4.6 Žemės ūkio sektorius atlieka itin svarbų vaidmenį Maroko ekonominio ir socialinio vystymosi srityje, didesnę nei parodo jo reali dalis BVP rodiklyje ⁽⁷⁾. Ši procentinė dalis kiekvienais metais svyruoja nuo 11 iki 20 proc. atsižvelgiant į meteorologines sąlygas. Sektoriuje dirba 44 proc. šalies dirbančiųjų ⁽⁸⁾, tačiau šis rodiklis siektų 80 proc., jeigu įskaitytume dirbančiuosius kaimo vietovėse, kur stinga ekonominės veiklos įvairovės.

Žemės ūkis tebėra nuo meteorologinių sąlygų labai priklausantis sektorius, nes nepakankamai išvystyta hidrotechninė infrastruktūra. Šis menkai modernizuotas sektorius išlaikė archajišką struktūrą, kurioje didžiausią dalį sudaro smulkūs ūkiai (75 proc. žemės priklauso smulkiems žemės savininkams), kurie neturi daug technikos, taiko pasenusius gamybos metodus ir samdo žemos kvalifikacijos darbo jėgą. Nepaisant to, pastaraisiais metais įvyko aiškių pokyčių, kuriuos iš dalies paskatino vyriausybės ir užsienio investuotojų pastangos, ir šiuo metu likusius 25 proc. žemės valdo

modernūs stambūs, drėkinimo sistemas turintys ūkiai, kurių veikla aiškiai orientuota į eksportą ir kurie pagamina 80 proc. citrusinių vaisių, 35 proc. daržovių ir 15 proc. grūdinių kultūrų. Praktiškai, veiklą vykdo 400–500 stambių gamintojų: didieji gamintojai ir eksportuotojai, Maroko vyriausybė ir keletas kooperatyvų.

Pagrindinės būsimos Maroko žemės ūkio politikos dalys turėtų būti mokymas, technologinė parama ir moksliniai tyrimai. Norint padidinti Maroko žemės ūkio sektoriaus konkurencingumą, būtina įdiegti dinamiškesnę rinkodaros strategiją. Be to, reikalingos naujos struktūrinės priemonės ir paskatos, kurios didintų moterų darbo vertę ir skatintų kurti asociacijas, kaip priemonę verslumui, reikalingam ir žemės ūkio sektoriuje, plėtoti.

4.7 Viena naujosios strategijos dalių galėtų būti kooperatyvai ir kitos gamintojų organizacijos, kurios taptų priemonėmis, leidžiančiomis gamintojams sutelkti dėmesį į pasiūlą ir pagerinti savo poziciją rinkoje. Maroko pieno kooperatyvas COPAG yra pavyzdys, kaip gamintojų jungimasis į kooperatyvus gali užtikrinti pridėtinę vertę ir skatinti verslumą gamybos sektoriuje – silpniausioje tiekimo grandinės dalyje.

4.8 Be to, 2008 m. balandžio mėnesį Maroko parengtas „Žaliasis planas“, kurio tikslas – vystyti šalies žemės ūkį naudojantis privačiomis užsienio investicijomis, yra įdomi ir naujoviška mąstymo lūžį atspindinti Šiaurės Afrikos šalių žemės ūkio strategija. Pagal šį planą per 10–15 m. žemės ūkis, į kurį ketinama investuoti daug viešųjų lėšų, turi tapti svarbiausia šalies ekonomikos varomąja jėga siekiant dviejų pagrindinių tikslų: sukurti didelę pridėtinę vertę turintį modernų žemės ūkį ir užtikrinti didesnes smulkiųjų ūkininkų pajamas. Plane numatyta privatizuoti 700 000 hektarų žemės, kurioje šiuo metu auginamos grūdinės kultūros, ją pradėti naudoti intensyviai vaisių ir daržovių auginimui ir taip paskatinti diegti drėkinimo sistemas. Ateinančių dešimtmetį per Žemės ūkio plėtros agentūrą Marokas skirs apie 150 milijonų dirhamų „Žaliajame plane“ numatytoms priemonėms įgyvendinti. Šiuo tikslu bus pasiūlyta 700–900 projektų, kurių metinė vertė sudarys nuo 10 iki 15 milijonų Maroko dirhamų (MAD).

4.9 Marokas yra vidutinių pajamų šalis: 2008 m. gyventojui tenkanti BVP dalis sudarė 2 580 JAV dolerių ⁽⁹⁾, t. y. beveik du kart daugiau negu 2002 m.

4.10 2009 m. lapkričio mėn. Maroke gyveno daugiau negu 31 650 000 gyventojų, o vidutinis metinis demografinis augimas siekė 1,2 procentų. ⁽⁹⁾ Miesto gyventojų dalis ir toliau didėja: jie sudaro 56,4 proc. bendro gyventojų skaičiaus. 2008 m. buvo 11,5 mln. dirbančių gyventojų ⁽¹⁰⁾; jų skaičius, palyginti su ankstesniais metais, padidėjo 0,7 proc., o užimtumo lygis šiek tiek sumažėjo ir sudarė 36,8 proc. (2007 m. jis siekė 36,9 proc.).

⁽³⁾ Maždaug du trečdaliai.

⁽⁴⁾ Įskaitant gyvulininkystę, miškininkystę ir žuvininkystę.

⁽⁵⁾ 2002–2006 m. laikotarpiu jos daugiau negu padvigubėjo.

⁽⁶⁾ Šaltinis: Tarptautinis valiutos fondas (TVF).

⁽⁷⁾ 2008 m. šis sektorius sukūrė 13 proc. šalies BVP. Šaltinis – FAO (Maisto ir žemės ūkio organizacija).

⁽⁸⁾ 13 734 506 asmenys (įskaitant žemės ūkį, miškininkystę ir žuvininkystę). Šaltinis – FAO (Maisto ir žemės ūkio organizacija).

⁽⁹⁾ Šaltinis: Pasaulio bankas, Pasaulio vystymosi rodikliai.

⁽¹⁰⁾ Šaltinis: OIT-LABORSTA (su darbu susijusių statistinių duomenų bazė), remiantis darbo jėgos apklausa.

4.11 Nedarbas išlieka viena didžiausių šalies problemų. Miestuose nedarbo lygis siekia 14,1 proc., o kaimo vietovėse – 4,7 procentų. Bendrai 2008 m. nedarbo lygis siekė 9,4 proc. ⁽¹¹⁾, t. y. iš viso darbo neturėjo 1 077 800 dirbančiųjų, priklausančių 15 m. ir vyresnių asmenų grupei. Vidutinis darbo užmokestis Maroke sudaro 0,55–0,65 euro už valandą, kai dirbama 9 valandas per dieną ⁽¹²⁾. Sezoniniai darbuotojai neturi jokių darbo teisių, o Maroko šiltnamiuose dirba daug vaikų.

4.12 Iki šiol tarptautinė finansų krizė Maroko ekonomikai beveik neturėjo poveikio, visų pirma todėl, kad šios šalies finansų sektorius beveik neintegruotas į tarptautinį finansų sektorių. Tačiau akivaizdu, kad pasaulinės ekonomikos krizės atgarsiai jau pastebimi kai kuriuose pagrindiniuose šalies ekonomikos sektoriuose, pavyzdžiui, nekilnojamojo turto, turizmo, tekstilės, automobilių pramonės ir eksporto. Savo ruožtu sumažėjo užsienio investicijų srautai ir perlaidų iš užsienio apimtys: į Maroką siunčiama mažiau pinigų negu anksčiau, todėl galima daryti prielaidą, kad šalis krizės padarinius jaučia.

4.13 2009–2010 m. Marokas užėmė trečią vietą (po Pietų Afrikos ir Egipto) tiesioginėms užsienio investicijoms palankiausių Afrikos šalių sąrašą ⁽¹³⁾. Tyrimė pabrėžiama, kad Marokas pasiekė gerų rezultatų įvairiose kategorijose, pavyzdžiui, infrastruktūros, strategijos tiesioginių užsienio investicijų atžvilgiu ir ekonominio potencialo. Tačiau, nors vyrauja palanki investicijų srautų tendencija, ir toliau kritikuojama verslo aplinka. Vis dėlto reikia pabrėžti, kad praėjusiais metais priimtas bendras įmonių valdymo kodeksas ir atskiras MVĮ kodeksas ir akcinių bendrovių įstatymo įvairių dalių pakeitimų vykdomieji įsakymai. 2008 m. spalio mėn. patvirtintas Maroko investicijų plėtros agentūros įsteigimo įstatymo projektas.

4.14 Maroko valdžios institucijos deda pastangas, kad būtų įgyvendinta Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybių įmonių chartija, kurioje pasisakoma už konsultacijas, bendrą sutarimą ir kokybę. Šalyje yra keletas institucijų, kurios skatina investuoti į privačias įmones, visų pirma mažas ir vidutinės įmones, ir sudaro palankias sąlygas gauti kreditą tarpininkaujant *Caisse Centrale de Garantie*.

4.15 Šiaip ar taip, Maroko ekonomikos perspektyvos ⁽¹⁴⁾ ir toliau išlieka labai geros. Šiuo metu Marokas yra iš dalies apsaugotas nuo pasaulio finansų sektoriaus sukrėtimų, kadangi jo išorės skola yra nedidelė ir ilgalaikė. Be to, šalis aktyviau vykdo makroekonominę politiką. Vidutinės trukmės laikotarpiu šalies ekonomikos augimas turėtų ir toliau išlikti gana spartus, o šalies mokėjimų balanso einamosios sąskaitos balansas – teigiamas, nors šiuo

laikotarpiu galimas nedidelis deficitas. Maroko vyriausybė ⁽¹⁵⁾ numatė, kad 2009 m. realus BVP padidės 5,8 proc., t. y. 15 proc. žemės ūkio sektoriuje ⁽¹⁶⁾ ir 4,1 proc. ne žemės ūkio sektoriuje. Už ekonomiką atsakingos šalies institucijos yra pasiryžusios tęsti pastarųjų metų mokesčių konsolidavimo pastangas ir siekti, kad vidutinės trukmės laikotarpiu pirminis biudžeto deficitas neviršytų 3 proc. BVP.

5. Socialinė padėtis

5.1 2008 m. nedarbo lygis siekė 9,4 proc. ⁽¹¹⁾, nors ankstesniais metais buvo sukurta 310 000 darbo vietų, visų pirma statybų ir paslaugų sektoriuose. Per pirmus tris 2009 m. mėnesius iš viso buvo sukurta 40 000 naujų darbo vietų, t. y. miestuose sukurta 76 000 naujų darbo vietų, o kaimo vietovėse prarasta 36 000 darbo vietų. Kalbant apie sektorius, darbo vietų sukurta tik paslaugų ir viešųjų darbų sektoriuose, kuriuose užimtumas atitinkamai padidėjo 5,9 proc. Tuo tarpu likusiuose sektoriuose darbo vietų sumažėjo: pradedant 4,5 proc. pramonės sektoriuje ir baigiant 1,4 proc. žemės ūkio ir žuvininkystės sektoriuje.

5.2 Rimčiausia problema šioje srityje išlieka jaunimo, įskaitant universitetų absolventus, nedarbas ⁽¹⁷⁾, kuris didina protų nutekėjimą. Kartu reikia pabrėžti, kad darbo rinkoje dominuojančią padėtį užima žemės ūkio sektorius, kuriame taip pat yra daug neoficialių darbo vietų. Beje, reikia pripažinti, kad egzistuoja šešėlinė ekonomika, kurios pagrindą sudaro nelegalus darbas. Be to, Maroko darbo rinkai dėl šalyje įvykusio demografinio sprogdimo sunku užtikrinti darbą nacionalinei darbo jėgai.

5.3 Turint omenyje socialinės apsaugos sistemų (draudimo nedarbo atveju, sveikatos draudimo, pensijų draudimo ir kt.) nuolatinių nepriteklių, nedarbo lygis turi tiesioginį poveikį namų ūkių pajamoms.

5.4 Dėl ekonomikos krizės mažėja migracijos srautai, kadangi Maroką paliekantys darbuotojai dažniausiai vyksta į Europos Sąjungą. Reikia pabrėžti teisėtus ir neteisėtus migracijos skirtumus. Neteisėti migrantai priimančiojoje šalyje atsiduria gerokai sunkesnėje padėtyje. Nuolat plečiasi abiejų geografinių vietovių specialistų mainai.

5.5 Moterų užimtumo lygis ir toliau išlieka žemas. Vyrų užimtumas siekia maždaug 80 proc., o moterų – 21 proc. miestuose ir 33 proc. kaimuose ⁽¹⁸⁾. Išskyrus gyvenimo trukmės rodiklius, moterų socialinės raidos rodikliai yra prastesni už vyrų visose kitose srityse, įskaitant veiklos pobūdį, profesinį statusą, atsakomybės lygį, darbo užmokestį privačiame sektoriuje, nedarbo ir socialinės apsaugos lygį.

⁽¹¹⁾ Šaltinis: OIT-LABORSTA (su darbu susijusių statistinių duomenų bazė).

⁽¹²⁾ Šaltinis: Nacionalinė Maroko žemės ūkio sektoriaus federacija (UMT).

⁽¹³⁾ Remiantis Didžiosios Britanijos žiniasklaidos grupei „The Financial Times“ priklausančio padalinio *FDI Intelligence* paskelbtu tyrimu.

⁽¹⁴⁾ Tarptautinio valiutos fondo (TVF) duomenys.

⁽¹⁵⁾ Maroko ekonomikos ir finansų ministerijos prognozės.

⁽¹⁶⁾ Įskaitant žuvininkystę ir miškininkystę.

⁽¹⁷⁾ Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) duomenimis, jaunimo nedarbo lygis septiniais procentiniais punktais viršija ekonomiškai aktyvių gyventojų nedarbo lygio vidurkį. Jaunimas sudaro 39 proc. visų bedarbių.

⁽¹⁸⁾ Šaltinis: „Maroko stebėsenos ataskaita“, dokumentas SEC(2009) 520/2, 2009 m. balandžio 23 d.

5.6 Reikia dėti daugiau pastangų užimtumo ir socialinių reikalų srityje, kad būtų sukurtas institucinis pagrindas, kuris leistų taikyti aktyvias priemones ir teikti viešąsias užimtumo paslaugas, vykdyti darbo rinkos kontrolę, kovoti su šešėline ekonomika, neoficialiu darbu ir nelegaliu užimtumu, padidinti investicijas į žmogiškąjį kapitalą ir galimybes įsidarbinti, sustiprinti socialinę apsaugą ir integravimą į visuomenę ir taikyti priemones, kurios padėtų išvengti diskriminavimo įdarbinant.

5.7 Dauguma Maroko dirbančiųjų neturi tinkamos socialinės apsaugos, todėl daug šeimų atsiduria dramatiškoje padėtyje. Maroko vyriausybė pripažįsta šią problemą ir rodo politinę valią imtis ją spręsti. Maroko valdžios institucijos įsipareigojo sugriežtinti kontrolę, kad apie visus pasamdytus darbuotojus būtų pranešta socialinės apsaugos sistemai. Kalbant apie tai, darbo inspekcija ir Nacionalinė socialinės apsaugos kasa deda daug pastangų, kad būtų užtikrinta geresnė dirbančiųjų apsauga. Tačiau Maroko vyriausybė privalės daugiau investuoti į sveikatos priežiūrą ir sveikatos draudimą, kad Maroko piliečiams būtų užtikrintos geresnės galimybės naudotis visuomenės sveikatos priežiūros sistema.

5.8 Šiuo metu kuriamas trišalio pobūdžio socialinio suderinimo planas, leidžiantis nustatyti, kiek Maroko įmonės atitinka šalies darbo teisės aktus ir jų laikosi. Beje, įgyvendinant naujus Maroko socialinius teisės aktus, pasiekta pažangos vykdant įmonių, kurios veiksmingai taiko darbo standartus, sertifikavimą.

5.9 Neseniai Marokas žengė pirmuosius žingsnius kurdamas centralizuotą pilietinės visuomenės forumą, tačiau pastarasis nebuvo pajėgus iš tiesų atstovauti. Tuomet Maroko vyriausybė įsipareigojo iki 2009 m. pabaigos įsteigti Ekonomikos ir socialinių reikalų tarybą, bet ji oficialiai dar nesudaryta, nors į Maroko konstituciją įtraukta nuo 1997 metų. Komitetas tikisi, kad Tarybos sudėtis atspindės Maroko pilietinės visuomenės asociacinį pluralizmą, kadangi viena pagrindinių Ekonomikos ir socialinių reikalų tarybos veiksmingumo sąlygų yra jos gebėjimas atstovauti, kurį patvirtina aiškūs ir nešališki kriterijai, taip pat jos nepriklausomumas vykdant veiklą ir jai suteikti būtini ištekliai. Ekonomikos ir socialinių reikalų tarybos veikla nebūtų nesuderinama su kitų šiuo metu Maroke veiklą plėtojančių konsultacinių struktūrų veikla, priešingai – ją papildytų.

5.10 Verslo pasaulyje reprezentatyviausias įmones vienijanti organizacija yra Maroko įmonių generalinė konfederacija. Prekybos ir pramonės rūmai taip pat atlieka svarbų vaidmenį teikiant pagalbą verslui, švietimui ir mokymui ir remiant paslaugas įmonėms ir jų veiklos tarptautinę plėtrą. Maroko įmonėms vadovaujančių moterų asociacija, vienijanti daugiau negu 350 narių iš visos šalies ir taip pat turinti regioninius padalinius, stengiasi stiprinti moterų vaidmenį verslo pasaulyje. Asociacija „Maroko verslininkai“ savo ruožtu skatina jaunimą mokytis ir kurti įmones.

5.11 Pagrindinės profesinės sąjungos yra Maroko darbo sąjunga, Demokratinė darbo konfederacija, Visuotinė Maroko dirbančiųjų sąjunga, Demokratinė darbo federacija ir Nacionalinė darbo Maroke sąjunga. Svarbų vaidmenį atlieka ir Nacionalinė Maroko žemės ūkio kooperatyvų sąjunga.

5.12 Nors Maroko vyriausybė jau vykdė su darbo teise susijusias reformas, reikia toliau siekti pažangos darbo teisių užtikrinimo srityje ir imtis atitinkamų Tarptautinės darbo organizacijos konvencijų ratifikavimo, visų pirma – 87 konvencijos dėl asociacijų laisvės.

5.13 Švietimo sistemos tobulinimas ir raštingumo didinimas išlieka pagrindiniai iššūkiai, kuriuos reikia įveikti šaliai norint vystytis. 2008 m. rugsėjo mėnesį Maroko švietimo ministras pristatė skubų planą, kurio tikslas – užtikrinti mergaičių mokymą kaimo vietovėse ir vaikams suteikti galimybes iš tiesų ir vienodomis sąlygomis įgyti privalomą išsilavinimą. Kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas yra viena iš pagrindinių kliūčių, su kuriomis susiduriama Maroke norint įkurti įmonę. Sunkiausia surasti tarpinės grandies techninius darbuotojus.

5.14 Stengiamasi Maroko aukštojo mokslo, mokslinių tyrimų ir profesinio mokymo sistemas labiau suderinti su Europos aukštojo mokslo, mokslinių tyrimų ir profesinio mokymo erdve. Siekiant šio tikslo bus gerinama Maroko studentų kvalifikacija ir jų profesiniai gebėjimai, leidžiantys patekti į darbo rinką. Būtina užtikrinti, kad profesinė kvalifikacija labiau atitiktų darbuotojus samdančių įmonių poreikius. Reikėtų sukurti palankesnes sąlygas gamybinei praktikai įmonėse sudarant universitetų ir darbdavių organizacijų, pavyzdžiui, Maroko įmonių generalinės konfederacijos ir prekybos rūmų, konvencijas.

5.15 EESRK pasisako už tai, kad būtų taikomos sistemos, užtikrinančios abipusį ES ir Maroke įgyto išsilavinimo pripažinimą atsižvelgiant į aukštesnį Maroko statusą. Viena iš pagrindinių šaliai išskylančių problemų – didelis diplomuotų bedarbių skaičius.

5.16 Plėtojant bendradarbiavimą su ES buvo numatyta sukurti darbo grupę⁽¹⁹⁾, susidedančią iš ES ir Maroko įmonių ir verslininkų organizacijų atstovų, kuriai bus pavesta nuolat informuoti Tarybą apie kliūtis prekybai ir investicijoms. Šios struktūros veikloje gali dalyvauti ir profesinių sąjungų atstovai.

(19) Žr. „Bendras ES ir Maroko dokumentas dėl dvišalių santykių stiprinimo ir aukštesnio statuso“, generalinis direktoratas E V, dok. 13653/08, p. 6.

5.17 Kalbant apie demokratijos plėtrą, pažengta į priekį vykdančios reformos: priimtas naujas rinkimų įstatymas, skatinantis moterų dalyvavimą, kovos su korupcija priemonės ir strateginis lyčių lygybės institucinio įtvirtinimo veiksmų planas. Laikydamosi tos pačios pozicijos, Maroko vyriausybė pareiškė, kad atsisako savo abejonių, susijusių su Konvencija dėl moterų visų formų diskriminacijos panaikinimo, tačiau Jungtinėms Tautoms dar nepateikė atitinkamų priemonių ⁽²⁰⁾.

5.18 2008 m. lapkričio mėnesį Socialinės raidos, šeimos ir solidarumo ministras inicijavo savo šeštą kampaniją prieš lytinę prievartą. Dėl šios akcijos specialiu tuo tikslu sukurtu telefono numeriu padaugėjo pranešimų apie smurto prieš moteris atvejus, nors tenka apgailestauti, kad vis dar trūksta prieglobstį smurtą patyrusioms moterims suteikiančių centrų. Be to, dėl su šeimos teisės įgyvendinimu susijusių problemų vis dar nepriimtas už lytinę prievartą baudžiantis įstatymas ⁽²¹⁾.

5.19 Skurdo rodiklis sumažėjo iki 9 proc. ⁽²²⁾, tai reiškia, kad nepriteklių patiria daugiau nei 2 milijonai asmenų. Dėl šios priežasties socialinė padėtis ir toliau kelia nerimą, todėl kova su skurdu yra viena svarbiausių problemų, kurią šalis privalo spręsti. Minėtas vienas gyventojui tenkančio BVP padidėjimas nepadėjo įveikti skurdo, kadangi buvo blogai paskirstytas, todėl žmonių gyvenimo lygis nepagerėjo, kaip buvo tikėtasi. Pagrindinė kovos su skurdu priemonė turėtų būti ekonomikos augimo gerinimas ir našumo didinimas kartu užtikrinant žmogaus teises, kurios neatsiejamos nuo ekonominių, socialinių, kultūrinių ir aplinkos apsaugos teisių; neužtikrinus šių teisių, nepavyks užtikrinti geresnio turto paskirstymo. Būtina geriau koordinuoti tarptautinių organizacijų, pavyzdžiui, Jungtinių Tautų ir Pasaulio Banko, Maroke vykdomas įvairias skurdo mažinimo programas.

5.20 Neteisėta emigracija į ES tai pat yra vienas didžiausių susirūpinimą keliančių klausimų. Manoma, kad be dviejų milijonų ES šalyse legaliai gyvenančių marokiečių, dar vienas milijonas jose gyvena nelegaliai. Kalbant apie migraciją, Marokas yra viena iš nelegalių emigrantų, kurie iš į pietus nuo Sacharos esančių šalių vyksta į ES teritoriją, tranzito šalių. Vyksta derybos dėl ES ir Maroko readmisijos susitarimo.

6. Europos Sąjungos ir Maroko santykiai

6.1 Pirmos Europos Sąjungos ir Maroko sutartys pasirašytos dar 1969–1979 m. Vėliau, 1995 m. prasidėjus Barselonos procesui, buvo pasirašyta ES ir Maroko asociacijos sutartis, kuri įsigaliojo 2000 m. Neseniai – 2005 m. birželio mėn. – įgyvendinant Europos kaimynystės politiką, priimtas ES ir Maroko veiksmų planas,

apimantis penkerių metų laikotarpį ⁽²³⁾. Šiuo metu santykiai su Maroku plėtojami vykdančios Viduržemio jūros šalių sąjungos veiklą.

6.2 Asociacijos sutartimi nustatomas Europos Sąjungos ir Maroko santykių teisinis pagrindas siekiant sukurti laisvos prekybos zoną ir užmegzti privilegijuotą partnerystę kitose srityse: politikoje, ekonomikoje, socialinėje, mokslo ar kultūros srityse.

6.3 Šalies strateginiame dokumente (ŠSD), kuriuo nustatytos ES pagalbos 2007–2013 m. laikotarpiu strateginės gairės, nurodomos prioritetingos bendradarbiavimo sritys, kurių pagrindinės yra šios:

- socialinės politikos plėtojimas,
- ekonomikos modernizavimas,
- institucinė parama,
- geras valdymas ir žmogaus teisių bei pagrindinių laisvių skatinimas,
- aplinkos apsauga.

6.4 Plėtojant Afrikos ir ES strateginę partnerystę, Marokas atlieka aktyvų vaidmenį vykdančios ES ir Afrikos politinį dialogą, kadangi būtent jis yra atsakingas už bendradarbiavimo klimato kaitos klausimu užmezgimą.

6.5 ES ir Marokas, vykdydami asociacijos sutartį, 2008 m. spalio mėn. pasirašė bendrą dokumentą, kurio tikslas – sustiprinti dvišalius santykius, kad būtų įgytas aukštesnis statusas, leidžiantis užmegzti glaudesnius politinius santykius, tęsti vidaus rinkos integraciją, plėtoti sektorių bendradarbiavimą ir žmogiškąjį aspektą.

6.6 ES išlieka pagrindiniu Maroko prekybos partneriu, kadangi daugiau nei pusė šios šalies užsienyje įsigyjamų prekių ⁽²⁴⁾ yra pagamintos Europos šalyse ir beveik trys ketvirtadaliai parduodamų prekių ⁽²⁵⁾ išvežama į Europos Sąjungos valstybes nares. Kalbant apie šių duomenų pasiskirstymą pagal šalis, Prancūzija yra pagrindinis tiekėjas, po jos eina Ispanija, Jungtinė Karalystė, Italija ir Vokietija, kurių klientų pasiskirstymas yra panašus.

6.7 Kalbant apie tai, kokiais gaminiais prekiauja ES ir Marokas, reikia pabrėžti, kad vis didėja Maroko importo įvairovė. Per pastarąjį dešimtmetį smarkiai padidėjo Maroko iš Europos importuojamų skirtingų gaminių skaičius. Pagrindiniai Maroko iš ES importuojami gaminiai yra audiniai, naftos dujos ir kiti angliavandeniliai, mašinos, įvairūs įrenginiai ir cheminės medžiagos.

⁽²⁰⁾ Šaltinis: „Maroko stebėsenos ataskaita“, dokumentas SEC(2009) 520/2, 2009 m. balandžio 23 d.

⁽²¹⁾ Įstatymas rengiamas nuo 2006 m.

⁽²²⁾ Šaltinis: Tarptautinis valiutos fondas (TVF).

⁽²³⁾ Iki šiol parengtos trys stebėsenos ataskaitos: 2006 m. gruodžio mėn., 2008 m. balandžio mėn. ir 2009 m. balandžio mėn.

⁽²⁴⁾ 51,4 proc. Maroko importo sudaro importas iš ES.

⁽²⁵⁾ 71,9 proc. Maroko eksporto sudaro eksportas į ES.

6.8 Tuo tarpu Maroko eksportas į ES yra labiau sutelktas: daugiau nei pusę jo sudaro siuviniai ir mezginiai (jie sudaro daugiau negu trečdali visų eksportuojamų prekių), elektroniniai komponentai, vėžiagyviai, moliuskai bei kiautuotieji vėžiagyviai, elektros laidai ir kabeliai.

6.9 Šiuo metu vykstančiose derybose atsižvelgiama į tam tikrų pažeidžiamų sektorių padėtį numatant, kad susitarimai bus asimetrinio pobūdžio ir įgyvendinami palaipsniui. Visų pirma omenyje turimas prekybos paslaugomis liberalizavimas ir įsisteigimo teisė, taip pat prekybos žemės ūkio produktais, perdirbtais žemės ūkio gaminiais ir žuvininkystės produktais liberalizavimas.

6.10 Dabartinė ekonomikos krizė turi rimtų padarinių Europos žemės ūkio sektoriui: ūkininkų ir ūkininkių pajamos sumažėjo (remiantis Eurostat, 2009 m. jos sumažėjo 12,2 proc.). Naujos Marokui suteiktos prekybos lengvatos, taikomos „jautriems“ produktams, pavyzdžiui, vaisiams ir daržovėms, kurie iš esmės beveik nesaugomi teikiant ES paramą, dar labiau pablogina sudėtingą daugelio ES ūkių ekonominę padėtį. Tai, kad atveriant

ES ir Maroko prekybą nepaisoma vaisių ir daržovių auginimo sektoriaus interesų pirmenybę teikiant kitokiai ekonominei veiklai, turi neigiamų padarinių, kelia grėsmę jų augintojų ateičiai ir didelį ES teritorijų vystymui, todėl reikėtų, naudojant papildomos paramos lėšas, įvesti konkrečias kompensacijas, kurios padėtų pagerinti tokių gamybos vietovių konkurencingumą.

EESRK kelia susirūpinimą tai, kad Europos Sąjunga ir Marokas neseniai užbaigė pagal asociacijos sutartį plėtojamų su žemės ūkio sektoriumi susijusių prekybinių santykių peržiūros procesą, nors nuolat nesilaikoma galiojančios sutarties (nemokamos nustatytos muitų sumos ir viršijamos kvotos), nenustatyti nauji ar iš esmės nepatobulinti esami mechanizmai, kad būtų užtikrintas abiejų šalių patvirtintų nuostatų laikymasis.

6.11 Kalbant apie tiesiogines ES investicijas Maroke, ⁽²⁶⁾ reikia pabrėžti, kad daugiausia investuoja Prancūzija ⁽²⁷⁾, po jos – Ispanija, Jungtinė Karalystė ir Vokietija ⁽²⁸⁾. Pagrindiniai sektoriai, kuriuose sutelktos investicijos: turizmas, nekilnojamasis turtas, telekomunikacijos, draudimas, bankai, pramonė ir transportas.

2010 m. vasario 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

⁽²⁶⁾ Šaltinis: *Office des changes*, finansų srantai (Maroko vyriausybė).

⁽²⁷⁾ 2002–2008 m. Prancūzijos investicijos Maroke viršijo 53 mlrd. dirhamų.

⁽²⁸⁾ Tais pačiais 2002–2008 m. Ispanija Maroke investavo daugiau nei 35 mlrd. dirhamų, o Jungtinė Karalystė ir Vokietija atitinkamai daugiau nei po 6 mlrd. dirhamų.

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

460-oji plenarinė sesija, 2010 m. vasario 17 d. ir 18 d.**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl biocidinių produktų tiekimo rinkai ir naudojimo**

COM(2009) 267 galutinis – 2009/0076 (COD)

(2010/C 347/09)

Pranešėjas **Jean-Marie BIOT**

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2009 m. liepos 17 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl biocidinių produktų tiekimo rinkai ir jų naudojimo

COM(2009) 267 galutinis – 2009/0076 (COD).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. vasario 1 d. priėmė savo nuomonę.

460-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. vasario 17–18 d. (vasario 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 180 nariams balsavus už ir 2 – susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK palankiai vertina dabartinės direktyvos pakeitimą reglamentu, kuris padės geriau suderinti biocidinių produktų pateikimą į rinką, kadangi valstybių narių teisės aktuose jis bus taikomas tiesiogiai.

1.2 EESRK vertina Komisijos pastangas suderinti biocidus reglamentuojančius ES teisės aktus su cheminių medžiagų reglamentu (REACH) ir mano, kad naujajame reglamente būtina suderinti pagal Direktyvą 88/379/EEB ir REACH reglamento 14 straipsnio 2 dalį teiktinus duomenis.

1.3 EESRK palankiai vertina su apibrėžiamąja sudėtimi (receptūra) susijusius pasikeitimus, kurie turėtų padėti plėtoti ir lengviau pateikti į rinką kitokios sudėties biocidinių produktų grupės gaminius. Vis dėlto dar reikia išsiaiškinti produktų sudėties lankstumo galimybes tiek biocidinių medžiagų, tiek jas sudarančių inertinių medžiagų srityje.

1.4 EESRK tenka konstatuoti, kad Europos cheminių medžiagų agentūrai (ECHA) Komisija suteikė tik koordinatoriaus vaidmenį. Ji galėtų nuveikti daugiau ir veiksmingiau prisidėti prie biocidinių produktų autorizacijos liudijimų išdavimo Bendrijos ir valstybių narių lygmeniu. Vis dėlto EESRK nerimauja, ar agentūra turės laiku pakankamai išteklių savo užduotims įvykdyti, jeigu jai bus suteikta daugiau įgaliojimų biocidinių produktų srityje.

1.5 Priimant sprendimą leisti naudoti pasiūlymo I priede nurodytas veikliąsias medžiagas („Veikliųjų medžiagų sąrašas, kuriame pateikiami tų medžiagų naudojimo biocidiniuose produktuose reikalavimai“), EESRK siūlo toliau taikyti rizikos vertinimo principą nagrinėjant kiekvieną atvejį atskirai. Vis dėlto EESRK laikosi nuomonės, kad savavališkai diskriminuojami kai kurie dezinfekantai, kuriuos leidžiama naudoti žmonėms vartoti skirtuose maisto produktuose ir gyvūnų pašaruose ir kuriems netaikomos 5 straipsnio c punkte numatytos sąlygos.

1.6 EESRK džiaugiasi, kad pasiūlyme numatytas įpareigojimas bendrai naudoti duomenis, visų pirma gaunamus atliekant tyrimus su gyvūnais.

1.6.1 EESRK pritaria Komisijos pasiūlymui apdorojant visus gaminius ir medžiagas naudoti leidžiamus biocidinius produktus. Tai teisinga priemonė, privaloma Sąjungos teritorijoje.

1.7 EESRK pritarė pasiūlymui šią priemonę išplėsti ir taikyti medžiagoms bei gaminiams iš trečiųjų šalių, kad būtų užtikrintos vienodos sąlygos rinkoje.

1.7.1 EESRK pabrėžia, kad medžiagų ir gaminių etiketėse būtina nurodyti, jog jie buvo apdoroti, kad naudotojai turėtų būtiną ir tikslią informaciją. Vis dėlto EESRK ragina Komisiją detaliau išanalizuoti šį klausimą, kad būtų galima išsamų ženklinimą taikyti tik tais atvejais, kai tai naudinga vartotojams. EESRK siūlo du informacijos teikimo lygius. Pirmuoju atveju reikia teikti informaciją, būtiną naudojimui ir vartotojų apsaugai. Antruoju atveju reikia nurodyti visą žinomą informaciją, kuri būtų prieinama vartotojui prireikus kreiptis į specialistus (apsinuodijimų centrus, gydytojus ir pan.). Šią informaciją būtų galima teikti duomenų bazėse ir internete.

1.8 EESRK pritaria pasiūlymui suderinti mokesčių sistemas valstybėms narėms ir agentūrai, tačiau prieštarauja nepateisinamam metiniam mokesčiui be jo pagrindimo.

1.9 EESRK mano, kad esant laisvam prekių judėjimui, lygiagrečios prekybos procedūros turėtų būti taikomos tik identiškiems produktams, kurių veikliųjų medžiagų šaltiniai ir bendros medžiagos yra tos pačios, kaip numatyta naujajame reglamente dėl augalų apsaugos produktų pateikimo į rinką.

1.9.1 EESRK vertina tai, kad Komisija pripažįsta „keleivio be bilieto“ reiškinį. EESRK norėtų, kad 83 straipsnis būtų išsamesnis.

1.10 EESRK prašo Komisijos patikslinti, kaip ji padės valstybėms narėms veiksmingai atlikti biocidinių produktų kontrolę rinkoje.

1.11 Kaip numatyta pagrindų direktyvoje dėl augalų apsaugos priemonių ⁽¹⁾ ir siekiant tvariai naudoti biocidinius produktus, EESRK siūlo Komisijai ateityje numatyti galimybę racionaliau naudoti šiuos produktus.

2. Įžanga

2.1 Biocidais vadinamos veikliosios medžiagos arba mišiniai, kurių sudėtyje yra viena arba daugiau veikliųjų medžiagų, tokio pavidalo, kokio jie tiekiami naudotojui, ir kuriais naikinamas, su laikomas, daromas nekenksmingas bet kuris kenksmingasis organizmas, išvengiama jo poveikio arba jis kitaip kontroliuojamas cheminėmis ar biologinėmis priemonėmis. Biocidiniais produktais taip pat laikomos visos medžiagos, mišiniai ir prietaisai, teikiami į rinką veikliosioms medžiagoms gaminti ⁽²⁾.

2.2 Tinkamai naudojami biocidiniai produktai reikalingi kasdieniame civilizuotos visuomenės gyvenime. Jie neleidžia plisti ligoms ir skatina aukštą higienos lygį tankiai gyvenamoje aplinkoje. Biocidiniai produktai naudojami visose kasdienio gyvenimo srityse. Kai kurie šių produktų gali turėti pavojingų savybių, tačiau jie kartu tvariai saugo žmonių ir gyvūnų sveikatą ir higieną bei aplinką.

2.3 Šiuo metu galiojanti Direktyva 98/8/EB ⁽³⁾ nustato suderintą teisinę bazę mažos rizikos biocidinių produktų ir pagrindinių medžiagų autorizacijai ir pateikimui į rinką.

2.4 Šiuo klausimu EESRK parengė nuomonę ⁽⁴⁾, kurioje pritarė pasiūlymui dėl direktyvos, tiek, kiek juo siekiama apsaugoti žmonių ir gyvūnų sveikatą bei aplinką.

2.5 Direktyvoje 98/8/EB numatyta, kad praėjus septyneriems metams po jos įsigaliojimo Komisija parengs ataskaitą, kurią pateiks Tarybai. Ataskaita turėtų būti dėl direktyvos įgyvendinimo ir supaprastintos tvarkos taikymo (dėl apibrėžiamosios sudėties, mažos rizikos biocidinių produktų ir pagrindinių medžiagų).

2.6 Prieš rengiant poveikio analizę buvo konsultuojamasi su įvairiais interesuotaisiais subjektais ir vyko bendros konsultacijos internetu.

2.7 Dėl pasiūlymo taip pat surengta keletas tyrimų, visų pirma Direktyvos 98/8/EB peržiūros poveikio vertinimo tyrimas, kuriuo buvo stengiamasi išanalizuoti įvairių strateginių galimybių ekonomines, socialines pasekmes ir poveikį aplinkai. Šio tyrimo išvados tiesiogiai perkeltos į poveikio analizę.

2.8 Komisijos siūlomą reglamentu norima pakeisti pirmiau minėtą direktyvą.

⁽¹⁾ Direktyva 2009/128/EB, OL L 309, 2009 11 24, p. 71.

⁽²⁾ Direktyva 98/8/EB.

⁽³⁾ OL L 123, 1998 4 24, p. 1.

⁽⁴⁾ OL C 195, 1994 7 18, p. 70.

3. Svarbiausios pasiūlymo nuostatos

3.1 Šiuo pasiūlymu, pakeičiančiu Direktyvą 98/8/EB, siekiama **paskatinti laisvą biocidinių produktų judėjimą Bendrijoje**. Juo stengiamasi ištaisyti teisinės bazės trūkumus, pastebėtus per pirmuosius aštuonerius direktyvos įgyvendinimo metus, patobulinti ir atnaujinti tam tikrus sistemos elementus ir ateityje išvengti numatomų problemų. Pasiūlymas išsaugo Direktyvos 98/8/EB struktūrą.

3.2 Biocidinių produktų **autorizacijos liudijimų išdavimo procedūrų supaprastinimas** valstybėse narėse galėtų padėti sumažinti sąnaudas ir administracinę naštą ekonominės veiklos vykdytojams, nesumažinant saugumo lygio.

3.3 Siekiama pasiūlymo ir kitų Europos Sąjungos politikos sričių ir tikslų **nuoseklumo**. Pasiūlyme atsižvelgiama į:

- naujausius Bendrijos teisės aktus dėl cheminių medžiagų ⁽⁵⁾,
- Reglamentą 1272/2008 ⁽⁶⁾,
- horizontalius šios srities Bendrijos teisės aktus,
- bendrąsias taisykles ir įpareigojimus, tenkančius valstybėms narėms,
- pereinamąjį laikotarpį.

3.4 Pasiūlymu siekiama:

- **supaprastinti duomenų apsaugą** reguliuojančias taisykles,
- išvengti bandymų kartojimo su stuburiniais gyvūnais ⁽⁷⁾ nustatant prievolę dalytis duomenimis,
- labiau suderinti mokesčių nustatymo sistemas valstybių narių ir Bendrijos lygiu,
- nustatyti **lygiagrečios prekybos** taisykles,
- į taikymo sritį įtraukti biocidiniais produktais apdorotus **gaminius** ir medžiagas.

3.5 Įvairiuose pasiūlymo straipsniuose skatinami moksliniai tyrimai ir inovacijos.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Pasiūlymas priimti naują teisės aktą

4.1.1 Biocidų direktyva 98/8/EB bus pakeista reglamentu.

⁽⁵⁾ Reglamentas EB 1907/2006 (REACH), OL L 396, 2006 12 30, p. 1.

⁽⁶⁾ OL L 353, 2008 12 31, p. 1.

⁽⁷⁾ OL C 94, 2002 4 18, p. 5 ir OL C 277, 2009 11 17, p. 51.

4.1.2 Pasiūlymas dėl reglamento atitinka Biocidų direktyvoje išdėstytą požiūrį. Prieš teikiant šį pasiūlymą buvo atlikta **poveikio analizė**, kurioje didžiausias dėmesys skirtas taikymo sričiai, produktų autorizacijos liudijimų išdavimui, dalijimuisi duomenimis, duomenų pateikimo reikalavimams ir valstybių narių renkamiems mokesčiams.

4.1.3 Komisija stengėsi **suderinti** biocidus reglamentuojančius Europos teisės aktus su **cheminių medžiagų reglamentu (REACH)**.

4.2 Autorizacijos liudijimų išdavimo taisyklės

4.2.1 Įvedus sąvoką „**Bendrijos autorizacijos liudijimas**“ ir Europos cheminių medžiagų agentūrą pasirinkus reguliavimo centru, susiklostė palankesnės sąlygos suderintai įgyvendinti teisės aktą visose ES šalyse. Komisija sutinka, kad ši sistema yra veiksmingiausia ir tinkamiausia šių produktų naudojimui gerinti ir paskatas inovacijoms kurti, taigi, ir labiau prisidėti prie žmonių sveikatos ir aplinkos apsaugos. Vis dėlto biocidų rinkos susiskaidymas gamintojų (nedaug pasaulinio lygio įmonių, daug MVĮ) ir produktų bei taikymo požiūriu verčia švelninti šią poziciją. Iš tiesų, kadangi dauguma sektoriaus įmonių veikia tik nedaugelyje šalių, jos prašo **vietinio autorizacijos liudijimo**. Veiklą plečiant į kitas ES valstybes nares būtų reikalingas **abipusis pripažinimas**.

4.2.2 Naujoji Komisijos pozicija dėl **Bendrijos autorizacijos liudijimo mažos rizikos biocidiniams produktams ir naujoms medžiagoms** gali būti nelabai naudinga, kadangi ji būtų aktuali tik nedidelei daliai biocidinių produktų ir dėl to tik šiek tiek sumažėtų administracinė našta įmonėms ir valdžios institucijoms. Taigi, ji neskatintų įmonių siekti daugiau naujovių.

4.2.3 Net pati mažos rizikos biocidinių produktų sąvoka yra minima įvairiose pasiūlymo dėl reglamento vietose. Reikėtų pateikti tinkamesnę mažos rizikos biocidinių produktų apibrėžtį.

4.3 Teiktini duomenys

4.3.1 Kai kurie **kriterijai** mažos rizikos produktams apibrėžti gali pasirodyti pernelyg apribojantys. Prieš įtraukiant šiuos kriterijus į galutinį reglamentą, juos reikia įvertinti pagal jų daromą poveikį. Tyrimas turi būti pagrįstas galimais pavojais, taip pat reikia atsižvelgti į sąlytį su medžiaga, o ne tik į pavojingas savybes. Ši priemonė paskatintų kurti saugesnius produktus naudojant turimas medžiagas. Todėl šiuos kriterijus atitinkantys produktai turėtų būti priskiriami „mažos rizikos“ produktams. Uždrausti platinti šiuos produktus kaip „mažos rizikos“ gaminius būtų neproduktyvu.

4.3.2 Komisijos pasiūlymu neįtraukti mažos rizikos produktų į I priedą skatinamas vystymas ir rinkodara. Tačiau reikėtų išaiškinti ir išanalizuoti keletą punktų, visų pirma reikėtų parengti aiškias rekomendacijas dėl duomenų apie veikliąsias medžiagas ir jų pateikimo pobūdžio.

4.3.3 **IV priede** pateiktas bendrasis **duomenų pateikimo reikalavimų** pritaikymo taisyklės reikėtų iš esmės vertinti teigiamai. Jomis reikėtų vadovautis pasiskirstant reikalingus atlikti bandymus.

4.3.4 Pasiūlymo **II priede** nurodyti **teiktini duomenys apie veikliąsias medžiagas** skirstomi į dvi pakopas (I pakopos duomenys vadinami standartiniais). II pakopos duomenis gali reikėti pateikti priklausomai nuo veikliosios medžiagos savybių ir numatomos paskirties, visų pirma, jei nustatoma, kad medžiaga kelia pavojų sveikatai arba aplinkai.

4.3.5 Kai kurie toksikologiniai tyrimai nebereikalingi I pakopos duomenims, bet jų gali prireikti II pakopos duomenims. Vis dėlto, kadangi remdamosi savo vertinimais valstybės narės nustato reikalingų duomenų spektrą, išlieka pavojus, kad bus reikalaujama pateikti tokius duomenis, kurie nėra moksliskai būtini.

4.3.6 Siekiant užtikrinti konkurenciją, negalima reikalauti pateikti mažiau duomenų apie alternatyvias veikliąsias medžiagas, kol jos yra įtrauktos į I priedą ir nepasibaigė jų apsauga.

4.3.7 **Pasiūlymo 18 straipsnyje dėl duomenų, pateiktinų su autorizacijos paraiška, ir III priede nurodytų reikalingų duomenų apie biocidinius produktus** aukštas lygis nepasikeitė palyginti su dabar galiojančia direktyva. Nėra numatyta įvairių lygių bandymų, o reikalavimai nėra sumažinti iki būtiniausių. Todėl gamintojams sunku kurti specialios paskirties novatoriškus produktus.

4.4 Dalijimasis duomenimis

4.4.1 Pagal dabartinę direktyvą privaloma **dalytis** bandymų su gyvūnais **duomenimis** ir teisingai pasiskirstyti duomenų pateikimo ir naudojimo, siekiant įrodyti produktų saugumą, sąnaudas.

4.4.2 Nors dalijimosi duomenimis koncepcija atitinka REACH direktyvą, to negalima pasakyti apie pasiūlyme numatytą duomenų apsaugą ir apsaugos laikotarpį.

4.5 Supaprastinimo priemonės

4.5.1 Su apibrėžiamąja sudėtimi (receptūra) susiję pokyčiai turėtų padėti lengviau sukurti kitokios sudėties biocidinių produktų grupės gaminius. Vis dėlto dar reikia išsiaiškinti produktų sudėties lankstumo galimybes tiek biocidinių medžiagų, tiek jas sudarančių inertinių medžiagų atžvilgiu.

4.6 Europos cheminių medžiagų agentūros (ECHA) vaidmuo

4.6.1 ECHA yra numatyta tik koordinuoti ir tvirtinti Bendrijos autorizacijos liudijimus mažos rizikos biocidiniams produktams ir naujoms medžiagoms.

4.6.2 EESRK nuomone, ECHA galėtų būti „rūšiavimo centras“, kuris grupuotų panašias paraiškas. Tada jų vertinimą galėtų atlikti viena institucija, net ir tuo atveju, kai dokumentai pateikti keliui valstybių narių.

4.7 Lygiagreči prekyba. Duomenų apsauga

4.7.1 EESRK mano, kad esant laisvam prekių judėjimui, lygiagrečios prekybos procedūros turėtų būti taikomos tik identiškiems produktams, kurių veikliųjų medžiagų šaltiniai ir bendros medžiagos yra tie patys, kaip tai numatyta naujajame reglamente dėl augalų apsaugos produktų pateikimo į rinką.

4.7.2 Vykstant lygiagrečiai prekybai turi būti sustiprinta reikalingų pateikti duomenų apsauga, bent jau biocidinėms medžiagoms, kurios turėtų būti įtrauktos į I priedą.

4.7.3 Kad būtų galima išvengti „keleivio be bilieto“ reiškinių, pramonės atstovai paprašė, kaip būtiną prielaidą duomenų tikslumui ir apsaugai, įtraukti susijusių veikliųjų medžiagų grupę į I priedą. Biocidų pramonės atstovai labai vertina tai, kad Komisija pripažino šį reiškinį. 83 straipsnis turėtų būti išsamesnis, kad būtų galima veiksmingiau spręsti dėl jo susidarancias problemas.

4.8 Apdoroti gaminiai ir medžiagos

4.8.1 Pasiūlyme teigiama, kad visi **gaminiai ir medžiagos** turi būti apdoroti tik biocidiniais produktais, kuriuos tuo tikslu yra autorizavusi bent viena valstybė narė. Pasiūlyme taip pat pritariama šios priemonės taikymui ir kitiems gaminiams bei medžiagoms iš trečiųjų šalių, kad būtų galima užtikrinti sąžiningą ir teisingą rinką visiems.

4.8.2 EESRK pabrėžia, kad medžiagų ir gaminių etiketėse būtina nurodyti, jog jie buvo apdoroti, kad naudotojai būtų informuoti tinkamai ir veiksmingai. EESRK ragina Komisiją detaliau išanalizuoti šį klausimą, kad būtų galima išsamų ženklavimą taikyti tik tais atvejais, kai tai naudinga vartotojams. EESRK siūlo du informacijos teikimo lygius. Pirmuoju atveju reikia teikti informaciją, būtiną naudojimui ir vartotojų apsaugai. Antruoju atveju reikia nurodyti visą žinomą informaciją, kuri būtų prieinama vartotojui prireikus kreiptis į specialistus. Šią informaciją būtų galima teikti duomenų bazėse ir internete.

4.9 Terminai ir įgyvendinimas

4.9.1 Direktyvoje nustatytų vertinimo terminų nesilaikymas kečia didelį susirūpinimą. Šie terminai buvo pratęsti atliekant nedidelę direktyvos peržiūrą, tačiau paaiškėjo, kad nedaug nuveikta išimant iš rinkos neperžiūrėtas medžiagas, kurios gali būti kenksmingos. Vienodai taikant apibrėžtis ir terminus ES procedūra turėtų geriau veikti tarp valstybių narių.

4.9.2 Nevienodas ir neveiksmingas Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas valstybėse narėse kenkia Bendrijos teisėkūrai.

4.10 Mokesčių procedūros

4.10.1 Komisija siūlo suderinti **mokesčių** sistemas tiek valstybėms narėms, tiek ECHA. Naudotojai pastebi, kad mokesčiai už vertinimą labai skiriasi valstybėse narėse. Dažnai visiškai nesuderinami reikalaujami ir realiai panaudoti ištekliai.

4.10.2 Mokesčiai turi būti nustatomi kiek galima skaidriau ir atspindėti įvairius vertinimui reikalingus etapus ir procedūras. Jie taip pat turi būti susiję su pagrįstomis darbo apimtimis ir gali būti reikalaujami tik iškilus būtinybei.

4.10.3 Nepagrįstas metinis mokestis negali būti mokamas jokiais atvejais.

5. Konkrečios pastabos

5.1 Biocidinių medžiagų išbraukimas iš I priedo

5.1.1 Pasiūlymo 5 straipsnio 2 dalyje išbraukiamos I priede numatytos veikliosios medžiagos, priskirtos kancerogeninėms, toksiškai veikiančioms reprodukciją medžiagoms ir mutagenams bei medžiagoms, turinčioms endokrininę sistemą ardantių savybių.

5.1.2 Pasiūlymo 5 straipsnio 1 dalyje nurodytos trys išimtys, bet jos nedraudžia šias medžiagas įtraukti į I priedą, jeigu:

- naudotojų sąlytis su jomis labai mažas,
- šios medžiagos būtinos visuomenės sveikatai,
- šių medžiagų naudos ir pavojingumo santykis yra teigiamas.

— Tačiau šio straipsnio paskutinėje pastraipoje numatyta, kad trečiosios išimtys visiškai negalima taikyti veikliosioms medžiagoms, skirtoms 4 ir 14–19 tipų produktams ⁽⁸⁾.

5.1.3 Kai kurios biocidinės medžiagos gali būti pavojingos dėl savo pobūdžio (tai yra jų paskirties pasekmė, atspindinti veikliosios medžiagos apibrėžtyje), kadangi tai „*cheminė medžiaga arba mikroorganizmas, veikiantis kenksminguosius organizmus*“. Jų naudojimo nauda ir priemonės, mažinančios sąlytį su žmogumi ir aplinka, gali leisti šias medžiagas naudoti kaip biocidus.

5.1.4 Nors dėl atsitiktinio sąlyčio nereikėtų labai nerimauti, EESRK ragina imtis atsargumo priemonių reguliariai dirbantiems su biocidiniais produktais be tinkamos apsaugos.

5.1.5 Vis dėlto EESRK laikosi nuomonės, kad savavališkai diskriminuojami kai kurie pirmiau minėti produktų tipai (4 ir 14–19), kuriems netaikomos 5 straipsnio 1 dalies c punkte numatytos sąlygos. Ši priemonė neskatina inovacijų ir sumažina potencialiai naudingų medžiagų, ateityje galinčių būti biocidais, rinkinį.

5.2 Europos cheminių medžiagų agentūros vaidmens didinimas

5.2.1 EESRK pritaria, kad reikėtų plėsti ECHA kompetencijos sritį. Agentūrai turėtų būti sudarytos galimybės aktyviai valdyti visas biocidinių produktų autorizacijos liudijimų išdavimo procedūras Bendrijos ir nacionaliniu lygmenimis.

5.2.2 Centralizuoto vertinimo privalumai būtų tokie:

- ECHA galėtų vykdyti visas reikalingas paraiškų tvirtinimo procedūras Bendrijos autorizacijos atveju,
- būtų solidžiau, jeigu dokumentus tvirtintų viena institucija, be to, tokiu būdu biocidus reguliuojantys teisės aktai taptų nuoseklesni ir paprastesni,
- valstybės narės galėtų savo išteklius skirti dabartiniam direktyvos taikymo vertinimui,

⁽⁸⁾ 4 produktų tipas: maisto ir pašarų aplinkos dezinfekantai.

14 produkto tipas: rodenticidai.

15 produkto tipas: avicidai.

16 produkto tipas: moliuskocidai.

17 produkto tipas: piscicidai.

18 produkto tipas: insekticidai, akaricidai ir kiti nariuotakojų kontrolės produktai.

19 produkto tipas: repelentai ir atraktantai.

14–19 produktai sudaro 3 grupę „Antiparazitiniai produktai“.

- jeigu tvirtins ECHA, išliks galimybė teikti naujus, vertinimo procese paaiškęs duomenis. Vertinimo procesas toliau priklausys valstybių narių kompetencijai.
- biocidiniams produktams, kurių pagrindą sudaro tos pačios veikliosios medžiagos, arba kurie naudojami tų pačių tipų produktuose, turėtų galioti tas pats paraiškų teikimo terminas,
- 5.2.3 Be to, ECHA atliekant „rūšiavimo centro“ vaidmenį ir kartu atsakant už biocidinių produktų dokumentų tvarkymą
- jeigu pagrindinius šių produktų dokumentų elementus vertintų viena kompetentinga institucija, biocidus reguliuojantys teisės aktai taptų solidesni ir nuoseklesni,
- Bendrijos biocidinių produktų registras, tvarkomas ECHA, būtų puiki tokių biocidinių produktų grupių valdymo priemonė,
- veiksmingo vertinimo procedūros valdymas skatintų naudotojus iniciatyviau rengti dokumentus ir sumažintų pramonei išskylančias kliūtis.

2010 m. vasario 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl gabenamųjų slėginių įrenginių

COM(2009) 482 galutinis – 2009/0131 (COD)

(2010/C 347/10)

Pranešėjas **Antonello PEZZINI**

2009 m. rugsėjo 29 d. Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl gabenamųjų slėginių įrenginių

COM(2009) 482 galutinis – 2009/0131 (COD).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. vasario 1 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas A. Pezzini.

460-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. vasario 17–18 d. (vasario 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 190 narių balsavus už ir 2 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK vertina Komisijos pastangas sustiprinti vidaus rinką ir mažinti biurokratiją suderinant gabenamiesiems slėginiams įrenginiams skirtus Europos teisės aktus su tarptautiniais pokyčiais ir naujausiomis priemonėmis.

1.2 Komisijos pasiūlymas yra nepaprastai svarbus, nes pagal jį į Direktyvą 2008/68/EB jau įtrauktų ADR, RID ir ADN tarptautinių sutarčių taikymo sritis apims ir nacionalinį transportą.

1.3 Be to, EESRK mano, kad priėmus šią direktyvą Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisijos (UNECE) ir Tarptautinio vežimo geležinkeliais tarpvyriausybinės organizacijos (OTIF) rekomendacija taps teisės aktu valstybėms narėms ir bus neabejotinai naudinga vidaus rinkai.

1.4 EESRK primygtinai rekomenduoja visomis procedūromis nuolat siekti svarbiausio tikslo – užtikrinti įrenginių naudotojų ir visuomenės saugumą gaminant, vežant, parduodant ir perdirbant įrenginius.

1.5 EESRK pabrėžia, kad sauga yra svarbus elementas tiek šia, tiek Komisijos pasiūlyme, tiek taikant Direktyvą 2008/68/EB.

1.6 EESRK pabrėžia, kad būtinas mokymas, užtikrinantis ir patvirtinantis darbuotojų gebėjimą valdyti riziką. Komitetas siūlo aiškiai apibrėžti įvairių šalių atsakomybę, nustatant nuobaudas už saugos standartų nesilaikymą ir numatant kompensacijas, į kurias įrenginių naudotojai prireikūs galėtų pretenduoti pasinaudoję rizikos draudimu.

1.7 EESRK teigiamai vertina Komisijos pasirinktą priemonę, suteikiančią nuoseklią teisinę struktūrą pasiūlymui, kuriame numatomas:

- techninių taisyklių sujungimas viename tekste,
- teisinių priemonių, priimtų vidaus rinkai stiprinti, įtraukimas, nustatant aiškesnį notifikuojamųjų įstaigų vaidmenį,
- ES teisės aktų taikymas kitoms, ES nepriklausančioms valstybėms,
- rinkos kontrolės sugriežtinimas.

1.8 EESRK mano, kad tam tikri pasiūlymo straipsniai galėtų būti geriau parengti, kad juos valstybės narės galėtų efektyviau perkelti į savo teisę ir nenukrypti juos interpretuodamos.

1.9 EESRK mano, kad reikėtų glaudesnių ryšių su trečiosiomis šalimis, pirmiausia su turinčiomis bendrą sieną su ES, taip pat su Bendrijos „anklavais“, siekiant pasirašyti sutartis su šalimis, kurių slėginiai įrenginiai tranzitu gabenami per ES teritoriją, ir užtikrinti, kad jos laikytųsi direktyvos reikalavimų.

1.10 EESRK yra įsitikinęs, kad priėmus specialias atsekamumo taisykles, kurios būtų taikomos vykdant gabenamųjų slėginių įrenginių stebėseną, tvarkymą ir kontrolę, būtų galima ugdyti didesnę atsakingumą ir užtikrinti aiškumą bet kokių ginčų dėl žalos įrenginių naudotojams, asmenims ar prekėms atveju. Notifikuotosios įstaigos turėtų prisiimti atsakomybę ištirti ir išanalizuoti įvyki, kurių patyrė naudotojai ir trečiosios šalys, įskaitant ir nelaimingo įvykio atvejus.

1.11 EESRK rekomenduoja remiantis dviem naujais tekstais parengti naujas gaires, atnaujinančias pirma Direktyvoje 1999/36/EB pateiktas gaires, kurios turi būti panaikintos.

2. Bendra informacija

2.1 EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad gabenamųjų slėginių įrenginių saugos didinimas vežant pavojingus krovinius vidaus keliais ir tų įrenginių laisvo judėjimo Bendrijoje užtikrinimas būtini, kad visiškai įgyvendintume Europos bendrąją rinką ir apsaugotume pramonę, tarptautinę prekybą, vartotoją, aplinką ir visuomenę.

2.2 EESRK visiškai sutinka, kad reikia:

- naujų gabenamųjų slėginių įrenginių atitikties vertinimo ir jų sertifikavimo,
- periodiško tikrinimo ir pakartotinio atitikties vertinimo,
- periodiškai tikrinti turimus gabenamuosius slėginius įrenginius,
- ženklinti atitikties ženklais, kurie būtų įrodymas, kad įranga buvo sertifikuota notifikuotųjų įstaigų,
- griežtesnių rinkos priežiūros sistemų, apie kurias EESRK kalbėjo savo nuomonėje ⁽¹⁾ dėl naujos teisinės sistemos, apibrėžtos Reglamentu 765/2008/EB ir Sprendimu 768/2008/EB.

2.3 Jungtinės Tautos (JT) dėl naujų ISO standartų reguliariai teikia specialias (nors teisiškai ir neprivalomas) rekomendacijas, kurios įtraukiamos į „Oranžinę knygą“ – taip užtikrinamas savanoriškų ISO standartų pripažinimas sektoriuje tarptautiniu lygmeniu. Rekomendacijomis atsižvelgiama į technologinę pažangą, naujas medžiagas ir transporto suvaržymus ir tuo stengiamasi užtikrinti žmonių, prekių ir aplinkos apsaugą.

2.4 JT ekspertų komitetas neseniai nusprendė specialiaame skyriuje nurodyti daugelį ISO standartų, taigi JT ženklai tapo teisiškai privalomi.

⁽¹⁾ Žr. OL C 120, 2008 5 16, p. 1.

2.5 JT Europos ekonomikos komisija (UNECE) savo politiką išdėstė:

- Europos sutartyje dėl pavojingų krovinių tarptautinių vežimų keliais (ADR) ⁽²⁾,
- Pavojingų krovinių tarptautinio vežimo geležinkeliais taisyklėse (RID) ⁽³⁾, kurios įtrauktos į Direktyvas 94/55/EB ir 96/49/EB,
- Europos sutartis dėl tarptautinio pavojingų krovinių vežimo vidaus vandens keliais (ADN) ⁽⁴⁾.

2.6 Pagal šias sutartis 2009 m. rugpjūčio 18 d. UNECE pradėjo šešioktąją Rekomendacijų dėl pavojingų krovinių vežimo persvarstymą.

2.7 Persvarstymo objektas:

- klasifikavimas ir atskirų kategorijų apibrėžimas,
- svarbiausių pavojingų krovinių sąrašas,
- bendrieji pakavimo reikalavimai,
- bandymo procedūros,
- pakuočių ir nešiojamųjų cisternų žymėjimas, ženklavimas, bandymas ir tvirtinimas,
- siuntimo procedūros.

2.8 Persvarstymo tikslas – supaprastinti vežimo, tvarkymo ir kontrolės procedūras, sumažinti formalumų kiekį ir apskritai sumažinti kliūčių tarptautiniam pavojingų kategorijai priskiriamų prekių vežimui, tuo pat metu nepamirštant saugos sistemų ir taisyklių įrenginių naudotojams ir visuomenei.

2.9 2008 m. rugsėjo 24 d. Europos Parlamentas ir Taryba priėmė EESRK teigiamai įvertintą ⁽⁵⁾ Direktyvą 2008/68/EB dėl pavojingų krovinių vežimo vidaus keliais. Šia direktyva buvo panaikintos direktyvos 94/55/EB, 96/49/EB, 96/35/EB ir 2000/18/EB ⁽⁶⁾.

⁽²⁾ Sutartis pasirašyta Ženevoje, 1957 m. rugsėjo 30 d. 2009 m. kovo 31 d. ADR sutartį buvo pasirašiusios 45 valstybės: Albanija, Vokietija, Andora, Austrija, Azerbaidžanas, Baltarusija, Belgija, Bosnija ir Hercegovina, Bulgarija, Kipras, Kroatija, Danija, Ispanija, Estija, Makedonija, Rusijos Federacija, Suomija, Prancūzija, Graikija, Vengrija, Airija, Italija, Kazachstanas, Latvija, Lichtenšteinas, Lietuva, Liuksemburgas, Malta, Marokas, Moldova, Juodkalnija, Norvegija, Nyderlandai, Lenkija, Portugalija, Čekija, Rumunija, Jungtinė Karalystė, Serbija, Slovakija, Slovėnija, Švedija, Šveicarija, Tunisas, Ukraina.

⁽³⁾ RID taisyklės pateikiamos 1999 m. birželio 3 d. Vilniuje priimtos Tarptautinio vežimo geležinkeliais sutarties (COTIF) C priede.

⁽⁴⁾ 2000 m. gegužės 26 d. Ženevoje pasirašyta ir vėliau iš dalies pakeista Europos sutartis.

⁽⁵⁾ OL C 256, 2007 10 27, p. 44.

⁽⁶⁾ Direktyva 2000/18/EB (OL L 118, 2000 5 19, p. 41–43).

2.10 Buvo nuspręsta Direktyva 2008/68/EB supaprastinti teisinę bazę priimant „vieną teisės aktą (t. y. vienas teisės aktas visoms trimis vežimo rūšims)“, o nuorodą į tarptautines sutartis ir susitarimus dėl pavojingų krovinių vežimo pateikti tik direktyvos prieduose ⁽⁷⁾.

2.11 Europos lygmeniu dabar šiam klausimui skirta ne tik Direktyva 2008/68/EB ⁽⁸⁾, į kurią buvo įtrauktos ADR, RID ir ADN sutartys, bet ir Direktyva 1999/36/EB dėl gabenamųjų slėginių įrenginių (apie šią direktyvą EESRK jau pareiškė savo nuomonę ⁽⁹⁾) bei „naujojo požiūrio“ teisės aktai, kurie buvo iš dalies pakeisti keletą kartų ⁽¹⁰⁾ derinant juos su technologine pažanga.

2.12 Svarbu patenkinti standartizacijos poreikius slėginių įrenginių srityje: teisės aktus sugriežtinanti ir papildanti standartizacija tapo būtina kokybės ir saugos politikos sąlyga. Būtina pasirūpinti įrengimų pagalbiniais reikmenimis, kaip numatyta ADR, RID ir ADN sutartyse.

2.13 2005 m. rugsėjo 9 d. Komisija paskelbė Direktyvos 99/36/EB taikymui valstybėse narėse skirtą ataskaitą ⁽¹¹⁾, kurioje pažymėjo, kad „...dauguma valstybių narių neleidžia patvirtintoms įstaigoms atlikti atitikties įvertinimo, būtino pateikiant naujus gabenamuosius slėginius įrenginius į nacionalinę rinką“ (nepasinaudoja 4 straipsnyje numatyta galimybe). Pažymėtina, kad patvirtintųjų įstaigų naudojimas yra pasirenkamas, tuo tarpu privaloma naudoti notifikuotąsias įstaigas.

2.14 Be to, atsižvelgdama į Pavojingų krovinių vežimo komiteto nuomonę, Komisija pati atidėjo Direktyvos 1999/36/EB taikymą slėginiams cilindrams, cilindų grupėms ir cisternoms iki 2005 m. liepos 1 d., nes „nėra (...) išsamių techninių specifikacijų ir nėra pakankamų nuorodų į atitinkamus Europos standartus“ Tarybos direktyvos 94/55/EB (pavojingų krovinių vežimas keliais) prieduose ir Tarybos direktyvos 96/49/EB (valstybių narių teisės aktų, susijusių su pavojingų krovinių vežimu geležinkeliais, suderinimas) prieduose ⁽¹²⁾.

2.15 Iš tiesų, Direktyvos 1999/36/EB įgyvendinimas sukėlė nemažą gamintojų, už produktų atitikties vertinimą atsakingų įstaigų, įrenginių naudotojų, profesinių organizacijų ir standartizacijos komitetų, atsakingų už svarbiausių reikalavimų parengimą, susirūpinimą.

2.16 EESRK pakartoja savo ankstesnes pastabas šia tema, teigdamas, „kad nenustačius bendrų Bendrijos taisyklių visam sausumos transportui (kelių, geležinkelio ir vidaus vandenų) sunku užtikrinti geresnes pavojingų krovinių vežimo saugos sąlygas“ ⁽¹³⁾. Šios Bendrijos taisyklės turi atitikti tarptautines taisykles.

3. Komisijos pasiūlymas

3.1 Pasiūlymu, kurį siūloma taikyti ir Europos ekonominei erdvei (EEE), siekiama keturių svarbiausių tikslų:

— panaikinti Direktyvą 1999/36/EB ir direktyvas 76/767/EEB, 84/525/EEB, 84/526/EEB ir 84/527/EEB dėl slėginių balionų,

— kai įmanoma, supaprastinti taisykles, jas pagerinti ir suderinti su šiuo metu galiojančiomis Europos ir tarptautinėmis taisyklėmis,

— atsižvelgiant į Reglamentą Nr. 765/2008/EB ir Sprendimą Nr. 768/2008/EB atnaujinti teisės aktus, kad parduodant gaminius vidaus rinkoje tikrai būtų užtikrintas gabenamųjų slėginių įrenginių laisvas judėjimas ir naudojimas,

— pašalinti taisyklių dėl gabenamųjų slėginių įrenginių (Direktyvos 1999/36/EB) ir tarptautinių teisės aktų dėl pavojingų prekių gabenimo prieštaravimus, supaprastinant galiojančias nuostatas, visų pirma dėl atitikties vertinimo procedūrų.

3.2 Pasiūlymu siekiama transporto saugos ir laisvo gabenamųjų slėginių įrenginių judėjimo, taigi jame tiksliai nustatomos prievolės įvairiems ekonominės veiklos vykdytojams ir už įrangos kasdienę priežiūrą atsakingiems subjektams, įskaitant savininkus ir gabenamųjų slėginių įrenginių naudotojus, taip pat aiškiai ir skaidriai nustatoma minėtų subjektų atsakomybė.

3.3 Pasiūlyme keliami reikalavimai ir nurodomos institucijų, kurioms patikėtas notifikuotųjų ir tikrinimo įstaigų vertinimas, notifikavimas ir stebėseną, prievolės, taip pat numatomas abipusis notifikuotųjų įstaigų pripažinimas.

⁽⁷⁾ OL C 256, 2007 10 27, p. 44.

⁽⁸⁾ Žr. 2, 3 ir 4 išnašas.

⁽⁹⁾ EESRK pareiškė savo nuomonę šiuo klausimu 1997 m. liepos 10 d. (OL C 296, 1997 9 29, p. 6).

⁽¹⁰⁾ 2001 m. sausio 4 d. Komisijos direktyva 2001/2/EB (OL L 5, 2001 1 10, p. 4) ir 2002 m. birželio 6 d. Komisijos direktyva 2002/50/EB (OL L 149, 2002 6 7, p. 28).

⁽¹¹⁾ COM(2005) 415 galutinis, 2005 9 9.

⁽¹²⁾ Komisijos sprendimas 2003/525/EB (OL L 183, 2003 7 22, p. 45).

⁽¹³⁾ Žr. 7 išnašą.

3.4 Komisija pasilieka sau teisę atnaujinti priedus atsižvelgdama į mokslo ir technologinę pažangą pagal komitologijos sistemoje numatytą reguliavimo procedūrą su tikrinimu ⁽¹⁴⁾.

4. Bendrosios pastabos

4.1 EESRK pritaria pasiūlymo tikslams, susijusiems su sauga, įrenginių naudotojų ir valdžios institucijų prievolėmis ir atsakomybe, teigiamai vertina aiškiai suformuluotas procedūras ir kontrolės priemones bei gabenamųjų slėginių įrenginių pateikimo į rinką, jų tiekimo rinkai ir naudojimo reikalavimus, kurie atitinka Sprendimu 768/2008/EB nustatytos bendrosios gaminių pardavimo sistemos ir Reglamentu 765/2008/EB sukurtos rinkos priežiūros sistemos nuostatas.

4.1.1 EESRK mano, kad įrenginių naudotojams tenka svarbus vaidmuo visose procedūrose, susijusiose su gabenamaisiais slėginiais įrenginiais (prašymai dėl pakartotinio atitikties vertinimo, gamyba, vežimas, techninė priežiūra ir perdirbimas), todėl siūlo, kad direktyvos įgyvendinimo priemonėse būtų pasirinkta šiomis svarbiomis užduotimis. Reikėtų reikalauti, kad darbuotojai būtų tinkamai parengti ir nuolat mokomi siekiant užtikrinti patikimą rizikos valdymą. Taip pat būtų naudinga numatyti įrenginių naudotojų rizikos draudimą.

4.2 EESRK yra griežtai pabrėžęs, kad „laisvas prekių judėjimas yra pagrindinė konkurencingumo ir Europos bendrosios rinkos ekonominio ir socialinio vystymosi varomoji jėga ir kad saugių ir kokybiškų gaminių pardavimo reikalavimų sugriežtinimas ir atnaujinimas yra labai svarbūs vartotojams, įmonėms ir Europos piliečiams“ ⁽¹⁵⁾.

4.3 EESRK mano, kad naujus teisės aktus reikėtų susieti su tarptautinėmis taisyklėmis, paliekant galimybę remtis atitinkamomis tarptautinėmis konvencijomis ir sutartimis. Tuo, be kita ko, bus siekiama užsibrėžto techninių nuostatų ir standartų supaprastinimo tikslo ⁽¹⁶⁾.

4.4 EESRK atsižvelgia į tai, kad Komisija „intensyviai konsultavosi su valstybėmis narėmis ir kitomis suinteresuotosiomis šalimis“, bet Komitetui būtų priimtinau, jeigu būtų buvęs atliktas naujosios direktyvos poveikio įvertinimas, ypač reikalingas dėl nuostatų bei techninių specifikacijų, kurių reikės laikytis, sudėtingumo.

4.5 Komitetui susirūpinimą kelia tai, kad direktyvos nuostatos nebus taikomos tiems įrenginiams, kurie naudojami tik pavojingų prekių vežimui tarp EEE ir trečiųjų šalių. Be to, EESRK mano, kad reikėtų glaudesnių ryšių su trečiosiomis šalimis, pirmiausia su tomis, kurios turi bendrą sieną su ES, taip pat su Bendrijos „anklavais“.

⁽¹⁴⁾ Sprendimą 1999/468/EB (OL L 184, 1999 7 17, p. 23).

⁽¹⁵⁾ OL C 120, 2008 5 16, p. 1.

⁽¹⁶⁾ NB. JAV neįsileidžia Jungtinių Tautų (JT) pažymėtų cilindų ir priima tik savo pačios Transporto departamento (DOT) tipo patvirtinimą gavusius cilindrus.

4.6 EESRK yra įsitikinęs, kad būtina priimti specialias nuostatas dėl gabenamųjų slėginių įrenginių atsekamumo – taip būtų lengviau nustatyti atsakomybę. Neseniai įvykusi tragiška avarija Viareggio geležinkelio stotyje, kur sprogo cisterna, parodė, kad galimybės nustatyti atsakomybę yra akivaizdžiai ribotos.

4.7 EESRK taip pat stebisi, kodėl nenumatytos nuobaudos už Direktyvoje nustatytų prievolių, pirmiausia saugos srityje, nevykdymą, ypač, jeigu norima užtikrinti įrenginių naudotojų ir visuomenės saugumą.

4.8 Dėl komitologijos sistemoje numatytos reguliavimo procedūros su tikrinimu taikymo EESRK pabrėžė, „jog svarbu, kad komitologijos procedūros būtų kuo skaidresnės ir suprantamesnės ES gyventojams, visų pirma tiems, kurie tiesiogiai susiduria su minėtais dokumentais“. Komitetas taip pat pabrėžė „būtinybę visapusiškai taikyti Lisabonos sutarties 8 straipsnio a punktą, kuriame numatyta, kad sprendimai turi būti priimami kuo arčiau piliečių užtikrinant jiems ir pilietinei visuomenei galimybę gauti visą informaciją“ ⁽¹⁷⁾.

5. Konkrečios pastabos

5.1 2 straipsnio 14 dalis. EESRK rekomenduoja pasiūlyme aiškiau nurodyti, kad skirtumas tarp komercinės veiklos „už atlygį arba be jo“ yra susijęs su konkrečiais atvejais, kurie nepriklauso notifikuotųjų įstaigų kompetencijai.

5.2 6 straipsnio 6 dalis. EESRK mano, kad reikėtų nurodyti, kam per likusį nurodyto 20 metų laikotarpį pateikti dokumentus tuo atveju, jeigu importuotojas nutraukia savo veiklą. Kadangi Direktyvos 2008/68/EB prieduose numatytas toks scenarijus (1.8.7.1.6 punktas), tikslinga būtų pasiūlyme tai aiškiai paminėti.

5.3 18 straipsnio 5 dalis. EESRK mano, kad tais atvejais, kai reikia užtikrinti svarbios informacijos konfidencialumą, siekiant išvengti klaidų ir neveikimo apie priemones būtina paskelbti viešai.

5.4 29 straipsnis. EESRK mano, kad būtų naudinga patikslinti notifikuotųjų įstaigų prievoles, užduotis ir atsakomybę, kad sudėtingame gabenamųjų slėginių įrenginių sektoriuje būtų užtikrintos vienodos ir griežtos procedūros.

5.5 EESRK mano, kad būtų tikslinga, jeigu Direktyvoje būtų aiškiau nurodyta, kas valstybėse narėse privalo vertinti įrenginių ir prietaisų veiksmingumą ir nustatyti, ar jie jau pasenę, pirmiausia siekiant išvengti pavojaus žmonių sveikatai. Ši informacija jau įtraukta į Direktyvą 2008/68/EB, tačiau būtų naudingiau, jeigu ji būtų aiškiai išdėstyta ir šiame pasiūlyme.

⁽¹⁷⁾ OL C 224, 2008 8 30, p. 35.

5.6 EESRK pabrėžia, kad be slėginių įrenginių yra įrenginiai, kurie dėl tam tikro poveikio tampa slėginiais. Reikėtų atsižvelgti ir į šiuos įrenginius. Be to, reikėtų nustatyti vidutinės trukmės (žr. Direktyvą 2008/68/EB) ir ilgalaikio saugojimo saugos taisykles.

5.7 EESRK mano, kad reikėtų numatyti bet kokių ginčų, kurie

gali kilti tarp savininkų, importuotojų, atstovų ir naudotojų, sprendimo būdą (teisme, arbitražo būdu ir pan.).

5.8 Galiausiai, EESRK rekomenduoja parengti bendras naujosios direktyvos ir Direktyvos 2008/68/EB aiškinimo gaires, panašias į gaires, kurios buvo paskelbtos naikinamai Direktyvai 1999/36/EB.

2009 m. vasario 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento dėl administracinio bendradarbiavimo ir kovos su sukčiavimu pridėtinės vertės mokesčio srityje (nauja redakcija)

COM(2009) 427 galutinis - 2009/0118 (CNS)
(2010/C 347/11)

Pranešėjas **Umberto BURANI**

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 93 straipsniu, 2009 m. rugsėjo 23 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento dėl administracinio bendradarbiavimo ir kovos su sukčiavimu pridėtinės vertės mokesčio srityje (Nauja redakcija)

COM(2009) 427 galutinis – 2009/0118 (CNS).

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. vasario 2 d. priėmė savo nuomonę.

460-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. vasario 17–18 d (vasario 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 203 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Tarybos Reglamentas (EB)1798/2003 dėl administracinio bendradarbiavimo pridėtinės vertės mokesčio srityje įsigaliojo 2004 m. sausio mėn. Europos Komisija įpareigota kas trejus metus pateikti ataskaitą apie jo taikymą. Komisija ne tik įvykdė šį įsipareigojimą ir 2009 m. rugpjūčio mėn. pateikė ataskaitą, bet ir parengė **naują pasiūlymą dėl reglamento** (nauja redakcija). Šiame pasiūlyme Komisija, pasinaudodama pirmaisiais reglamento taikymo metais sukaupta patirtimi, atliko tam tikrus šiuo metu galiojančio reglamento teisinio pagrindo pakeitimus. **Pagrindinis keliamas tikslas** – užtikrinti valstybėms narėms veiksmingesnę **kovos su sukčiavimu priemonę** stiprinant administracinį bendradarbiavimą.

1.2 Komisijos ataskaita padeda geriau suprasti pasiūlymo tikslą: **naujasis reglamentas įgyvendinamas nepakankamai gerai** dėl daugelio priežasčių. Konkrečiai, „**valstybių narių administracinis bendradarbiavimas PVM srityje vis dar nėra pakankamai intensyvus, kad būtų galima kovoti su PVM vengimu ir sukčiavimu Bendrijoje**“. Tokią išvadą nurodė Europos Audito Rūmai ir savo ataskaitoje ją pakartojo Komisija.

1.3 EESRK pabrėžia, kad **priešinimasis pokyčiams** daro neigiamą įtaką valstybių narių ir ES finansinei padėčiai. Akivaizdu, yra praktinio pobūdžio priežasčių, tačiau svarbiausia – **neteisėtas noras apsaugoti tam tikrus interesus**, nepaisant bendrų višumėnės interesų.

1.4 Praktiniu požiūriu tarpvalstybinių operacijų sklandų vykdymą padedantis užtikrinti nuostatos objektyviai gali būti nustatomos vadovaujantis skirtingais požiūriais: **teikti pirmenybę administraciniam bendradarbiavimui** arba **prioritetu laikyti kovą su sukčiavimu**. Kiekvienoje iš šių dviejų sričių Komisija sukūrusi patariamuosius organus: Kovos su mokesčiniu sukčiavimu strategijos grupę (ATFS ⁽¹⁾) ir Administracinio bendradarbiavimo nuolatinį komitetą (SCAC ⁽²⁾) (žr. 2.3 punktą). Jų sujungimas arba bendros ir suderintos struktūros sukūrimas padėtų sušvelninti paslėptą konfliktą tarp šių dviejų sričių.

1.5 Vis dėlto, didžiausia problema – **akivaizdus pasipriešinimas politiniu lygiu**, konkrečiai pasireiškęs užginčijant ES Audito rūmų kompetenciją užtikrinti teisingo reglamento taikymo kontrolę. Viena iš valstybių narių pateikė šį klausimą nagrinėti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui.

1.6 Naujajame pasiūlyme numatyta daug naujovių – pernelyg daug, kad būtų galima išnagrinėti šiame glaustame dokumente, todėl paminėsime tik svarbiausias. Tarp jų – **reikalavimas valstybėms narėms taikyti visą reglamentą ir laikytis jame nustatytų terminų**. Priėmus šį pasiūlymą, Komisijai būtų suteikta labai reikalinga teisė nustatyti sankcijas.

⁽¹⁾ Angl. Anti Tax Fraud Strategy Group.

⁽²⁾ Angl. Standing Committee on Administrative cooperation.

1.7 **Vienos centrinės ryšių įstaigos** kiekvienoje valstybėje narėje sukūrimas leistų supaprastinti ir patobulinti bendradarbiavimo sistemą. Nustatyta **pareiga teikti informaciją** apie susijusioje valstybėje narėje gyvenantį apmokestinamąjį asmenį, o galimybė **atsisakyti vykdyti tyrimą** kito administratoriaus vardu taikoma tik keletu konkrečių atvejų. Šios nuostatos yra ypač svarbios tiriant **nuotolinės prekybos** atvejus. Be to, EESRK mano, kad tokių nuostatų veiksmingumui užtikrinti, būtina, kad būtų visuotinai taikomos IT sistemos. Todėl būtų apdairu privaloma tvarka jas pradėti taikyti tik nuo 2015 m., pasibaigus pereinamajam laikotarpiui.

1.8 Daugelyje straipsnių numatytos įvairios **automatinės procedūros**: automatinis naudingos informacijos perdavimas valstybės narės iniciatyva kitai administracijai, privalomas grįžtamosios informacijos teikimas gavus informaciją, laisva prieiga prie duomenų bazių. Šių priemonių taikymas reikalauja nustatyti **bendras procedūras** – uždavinys, kurio kuo skubiau turėtų imtis Komisija.

1.9 Dėl vienos nuostatos kyla tam tikrų abejonių: **joje numatyta galimybė kitų susijusių valstybių narių tarnautojams dalyvauti tyrime**, įskaitant už priimančios valstybės narės įstaigų ribų. EESRK nepritaria šiai nuostatai, kadangi mano, kad būtina užtikrinti konfidencialios ir neskelbtinos informacijos apsaugą.

1.10 Didžiausia naujovė gali būti pasiūlymas **sukurti bendrą kovos su sukčiavimu PVM srityje struktūrą** (Eurofisc). Ji turėtų padėti užtikrinti **greitą ir daugiašalį keitimąsi informacija**. EESRK visiškai pritaria šiai iniciatyvai, vis dėlto atkreipia dėmesį į vieną jam seniai rūpimą aspektą: **būtinybę užmegzti ryšius ir bendradarbiavimą su kitomis struktūromis, kovojančiomis su sukčiavimu, organizuotu nusikalstamumu ir pinigų plovimu**.

2. Įžanga

2.1 2004 m. sausio 1 d. įsigaliojo Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1798/2003 dėl administracinio bendradarbiavimo pridėtinės vertės mokesčio (PVM) srityje. Dauguma valstybių narių palankiai įvertino šį reglamentą ir pritarė Komisijos ketinimui **tobulinti administracinį bendradarbiavimą reglamentuojanti teisinių pagrindą ir nustatyti kovos su sukčiavimu priemonę** ⁽³⁾. Remiantis 45 straipsniu, Komisija kas trejus metus turėjo pateikti Europos Parlamentui ir Tarybai šio reglamento įgyvendinimo ataskaitą. Atsižvelgiant į šią nuostatą **2009 m. rugpjūčio 18 d.** toliau **ataskaita** pateikta ⁽⁴⁾.

⁽³⁾ Dėl šio reglamento EESRK parengė nuomonę, OL C 267, 2005 10 27, p. 45.

⁽⁴⁾ COM (2009) 428 galutinis. Šiame EESRK dokumente ši ataskaita išsamiai nenagrinėjama. Tačiau Komisijos pateikta vertingą informacija ir pastabas, padedančias suprasti naujajame reglamente siūlomų priemonių svarbą.

2.2 Vis dėlto, per pastarąjį laikotarpį išaugo dėmesys mokestinio sukčiavimo problemoms. Kalbant apie PVM, 2006 m. gegužės 31 d. Komisijos komunikate dėl būtinybės kurti suderintą kovos su mokestiniu sukčiavimu gerinimo strategiją ⁽⁵⁾ pabrėžiama, kad būtina kurti suderintą kovos strategiją, visų pirma su „karuseliniu sukčiavimu“ ⁽⁶⁾ ⁽⁷⁾. Kitame komunikate ⁽⁸⁾ pateiktas trumpalaikių veiksmų planas.

2.3 Dabar Komisija pateikė **pasiūlymą priimti naują reglamentą**, kurio tikslas – parengti ankstesnio **reglamento** ⁽⁹⁾ **naują redakciją**. Šį pasiūlymą Komisija parengė remdamasi savo svarstymais ir įvairiais kitais šaltiniais: valstybių narių ataskaitomis dėl 2004 m. reglamento veikimo, jų atsakymais į specialius klausimus, Europos Sąjungos Audito Rūmų specialiąja ataskaita Nr. 8/2007, 2008 m. rugsėjo 2 d. EP rezoliucija 2008/2033(INI). Be to, Komisija pasinaudojo Kovos su sukčiavimu mokesčių srityje strategijos (ATFS) ekspertų grupės ir Administracinio bendradarbiavimo nuolatinio komiteto indėliu.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Pirmiau minėta ataskaita COM(2009) 428 galutinis padeda geriau suprasti, kodėl siūloma priimti naują reglamentą: joje Komisija reiškia **nepasitenkinimą** dėl galiojančio reglamento taikymo, kurį gerai apibendrina Komisijai pateikta Europos Audito Rūmų išvada, kurioje teigiama: „Nepaisant (...) naujų priemonių, valstybių narių administracinis bendradarbiavimas PVM srityje vis dar nėra pakankamai intensyvus, kad būtų galima kovoti su PVM vengimu ir sukčiavimu Bendrijoje“. Komisija dėjo visas pastangas patobulinti priemones ir užtikrinti paprastesnį jų taikymą, tačiau svarbiausia nesėkmingo proceso priežastis – **kai kurių, netgi daugumos, nacionalinių administracijų pasipriešinimas permainoms**. Nereikėtų slėpti, kad be objektyvių organizacinio ar techninio pobūdžio sunkumų, išskylančių užtikrinant veiksmingą bendradarbiavimą, šiandien taip pat susiduriama su kita kliūtimi: tam tikrų – realių ar numanomų – interesų gynimu. Mokesčių srityje Europos projektas įgyvendinamas sunkiau nei kitose srityse.

⁽⁵⁾ COM (2006) 254 galutinis.

⁽⁶⁾ Kai kuriais atvejais tai virto dingusio prekiautojo Bendrijoje schema, COM(2009) 511 galutinis, p. 3.

⁽⁷⁾ Šį komunikatą EESRK taip pat nagrinėjo savo nuomonėje dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dėl būtinybės kurti suderintą kovos su mokestiniu sukčiavimu gerinimo strategiją, OL C 161, 2007 7 13, p. 8.

⁽⁸⁾ COM (2008) 807 galutinis.

⁽⁹⁾ COM (2009) 427 galutinis.

3.2 Geras **administracinis bendradarbiavimas** yra svarbiausia sklandaus tarpvalstybinių operacijų vykdymo sąlyga ir, be abejonės, atitinka nacionalinių administracijų ir piliečių interesus. Tačiau norint užtikrinti sklandų operacijų vykdymą, būtina, kad jos būtų vykdomos laikantis mokesčių nuostatų. Šie du aspektai yra susiję: **administracinis bendradarbiavimas ir kova su mokesčiniu sukčiavimu sudaro nedalomą visumą**. Komisija sukonkretino šią idėją ir pasiūlė sukurti **bendrą struktūrą** (Eurofisc).

3.3 Komisijoje sukurtos dvi konsultacinės struktūros, vienijančios aukščiausio lygio ekspertus: Kovos su mokesčiniu sukčiavimu strategijos (ATFS) ekspertų grupė ir Administracinio bendradarbiavimo nuolatinis komitetas (žr. 2.3 punktą): jas sujungus į **vieną struktūrą** (arba sukūrus dvi grupes, kurių veiklą koordinuotų viena sprendimus priimanti struktūra) būtų galima padėti iš esmės sumažinti **administracinio ir mokesčių sektorių paslėptus interesų konfliktus**. Kovos su mokesčiniu sukčiavimu taisyklės ne visuomet gerai dera su administracinių procedūrų supaprastinimu ir atvirkščiai. Pasipriešinimą permainoms, bent iš dalies, lemia **su ta pačia problema susiję įvairūs reikalavimai**.

3.4 Vis dėlto atrodo, kad **svarbiausios kylančios problemos yra politinio pobūdžio**: minėtos ataskaitos 2.1 punkte nurodoma, kad surengdama apklausą (žr. 2.3 punktą) Komisija suteikė valstybėms narėms galimybę „pareikšti savo požiūrį, kaip veikia administracinis bendradarbiavimas“. Verčia susimąstyti faktas, kad „**tik dvi valstybės narės išreiškė susidomėjimą surengti atvirą diskusiją šiuo klausimu su Komisija**“. Kitas svarbus faktas yra tai, kad viena valstybė narė apskritai suabejojo Europos Audito Rūmų kompetencija vykdyti reglamento dėl administracinio bendradarbiavimo taikymo auditą. Šią bylą šiuo metu nagrinėja Europos Teisingumo Teismas. Šie iškalbingi faktai neleidžia optimistiškai žvelgti į ateitį.

3.5 Kitas politinio pobūdžio aspektas siejasi su **mokesčių administratorių ir institucijų, kovojančių su pinigų, gautų iš organizuoto nusikalstamumo ir terorizmo veiklos, plovimu, administraciniu bendradarbiavimu**. Tai yra labai svarbus aspektas, į kurį EESRK jau seniai atkreipė dėmesį, tačiau iki šiol, atrodo, nesulaukė pritarimo ⁽¹⁰⁾.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Naujajame reglamente numatyti šie svarbiausi pakeitimai: didesnė valstybių narių atsakomybė bendradarbiavimo srityje,

tikslesnis informacijos, kurią valstybės narės privalo rinkti ir pateikti, nustatymas ir nustatomos prieigos prie informacijos teisės. Be to, reglamentu nustatomas reglamentavimo pagrindas, leidžiantis užtikrinti informacijos kokybę, ir patikslinama valstybių narių atsakomybė skubiai pateikti teisingą informaciją. Galiausiai, reglamentu nustatomas teisinis pagrindas sukurti struktūrai, kurios svarbiausias tikslas įveikti sukčiavimą (Eurofisc).

4.1.1 EESRK **reiškia pritarimą ir paramą** Komisijai: naujasis reglamentas, iš tiesų, yra svarbus žingsnis į priekį šios srities reglamentavimo srityje. Jame numatytų nuostatų įgyvendinimas padės – jei valstybės narės dės pastangų – geriau tvarkyti viešuosius finansus tiek procedūrų supaprastinamo, tiek kovos su sukčiavimu požiūriais.

4.2 EESRK toliau pateiks tam tikras **pastabas dėl svarbiausių naujajame reglamente pasiūlytų naujovių**: šios pastabos pateiktos siekiant bendradarbiauti, taip pat objektyviai įvertinti geram administraciniam bendradarbiavimui vis dar trukdančias problemas.

4.3 **1 straipsnio pirmajame punkte** aiškiai nurodoma, kad vienas svarbiausių naujos reglamento redakcijos tikslų „kovoti su sukčiavimu PVM srityje“, o **antrajame** – nustatomos **sąlygos**, kurių privalo laikytis valstybės narės „siekdamos užtikrinti visų valstybių narių PVM pajamų apsaugą“. Šiuo metu galiojančio reglamento tikslai ne tokio plataus užmojo ir ne taip aiškiai apibrėžti, kadangi jame tik nustatomos taisyklės ir procedūros dėl keitimosi tam tikra informacija.

4.3.1 Tai labai svarbi naujovė, kadangi pareiga imtis bendradarbiavimo veiksmų reiškia, kad valstybės narės **privalo taikyti visą reglamentą ir laikytis jame nustatytų terminų**. EESRK gali tam tik pritariti. Vis dėlto, kyla klausimas, ar valstybės narės galės ir norės praktiškai taikyti naujas taisykles turint omenyje šiuo metu galiojančių nuostatų taikymo vėlavimą ir išimtis. Be to, šios nuostatos bus privalomos, taigi, **Komisija turės teisę** taikyti sankcijas, o Europos Audito Rūmai vykdyti tinkamo jų įgyvendinimo auditą – pasiūlymas, kuriam ne visi pritaria. 2.1 punkte minimoje ataskaitoje Komisija pabrėžia, kad Vokietija užginčijo Europos Audito Rūmų **pažeidimo nagrinėjimo procedūrą** ir kompetenciją vykdyti auditą. **Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas** dėl jam pateikto skundo turės **lemiamos reikšmės** tolesniam administraciniam bendradarbiavimui PVM srityje.

⁽¹⁰⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl komunikato „Gero mokesčių srities valdymo skatinimas“.

4.3.2 Taigi, naujoji straipsnio formuluo­ tė rodo, kad **įvairios Europos politikos tendencijos** pasireiškia ir mokesčių srityje: sutarčių aiškinimas laikantis įvairių požiūrių dažnai verčia Komisiją ginti savo kompetenciją ir suteiktus įgaliojimus, o valstybės narės toliau laikytis savo nacionalinių prerogatyvų. EESRK nema­ no, kad turėtų pareikšti nuomonę šiuo klausimu, tačiau norėtų tik palinkėti, kad naujosios sutarties priėmimas paskatintų kurti naują Europą, kurioje valstybės narės tvirtai pritartų jos pamatiniams principams.

4.4 **4 straipsnyje** nurodoma, kad kiekviena valstybė narė pri­ valo paskirti **vieną centrinę ryšių tarnybą**, kuri būtų atsakinga už ryšius su kitomis valstybėmis narėmis. EESRK pritaria šiam sprendimui, tačiau primena, kad **centrinės ryšių tarnybos sklandus veikimas priklauso nuo periferinių nacionalinių struktūrų veiksmingumo**. Atrodo, kad šios sąlygos laikomasi tikrai ne visur.

4.5 **7 straipsnyje** (ankstesnis 5 straipsnis) nustatoma pareiga valstybei narei teikti informaciją apie jos teritorijoje gyvenantį ap­ mokestinamąjį asmenį, kai tokios informacijos prašo kita valsty­ bė narė. Tam tikrais konkrečiais atvejais ⁽¹¹⁾ institucija, į kurią kreipiamasi, gali atsisakyti atlikti tyrimą, jei mažiau nei prieš dve­ jus metus besikreipiančiam institucijai ji jau pateikė informaciją. Tačiau ji privalo pranešti išsamią informaciją apie operacijas, ku­ rias per dvejus pastaruosius metus atliko apmokestinamasis asmuo.

4.5.1 Naujosios nuostatos ypač svarbios **nuotolinei prekybai** ir yra grindžiamos tinkama administracinio bendradarbiavimo politika. Deja, tokios, kokios numatytos dabar, gali būti taikomos tik iš dalies iš esmės dėl nuolatinių IT sistemų trūkumų. Todėl EESRK mano, kad šioms nuostatomis (kaip ir kitoms) reikėtų tai­ kyti **pereinamąjį laikotarpį ir jas būtų privaloma taikyti tik nuo 2015 m.**, kai įsigalios Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 143/2008 ⁽¹²⁾.

4.6 **15 straipsnyje** patikslinama, kas yra automatiniai informa­ cijos mainai, kurie numatyti ir šiuo metu galiojančio teisės akto

⁽¹¹⁾ Atvejai, kai galima atsisakyti atsakyti į prašymą pateikti informaciją išvardyti reglamento priede (naujosios redakcijos). Jie susiję su nuo­ tolinės prekybos, su nekilnojamo turto, kilnojamo materialiojo turto, pagalbinėmis transporto, telekomunikacijos ir transliavimo paslau­ gomis.

⁽¹²⁾ 2008 m. vasario 12 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 143/2008, iš da­ lies keičiantis Reglamento (EB) Nr. 1798/2003 nuostatas, susijusias su administracinio bendradarbiavimo įvedimu ir keitimusi informacija taikant taisykles, susijusias su paslaugų teikimo vieta, specialiomis schemomis ir pridėtinės vertės mokesčio grąžinimo tvarka OL L 44, 2008 2 20, p. 1.

17 straipsnyje: kiekviena valstybė nedelsdama ir **savo iniciatyva perduoda** kitai valstybei narei informaciją, kuri jai gali būti nau­ dinga siekiant apsaugoti savo mokestines pajamas. Šis patikslini­ mas labai reikšmingas: jei (ir kai) reguliariai bus keičiamasi informacija, greitas kitos valstybės administratoriui naudingos in­ formacijos perdavimas bus ženklas, kad administracinis bendra­ darbiavimas vyksta veiksmingai.

4.7 **17 straipsnis** visiškai siejasi su 15 straipsniu, kadangi jame nurodoma, kad informaciją gavusios institucijos turi užtikrinti **grįžtamąją informaciją** institucijoms, kurios joms pateikė infor­ maciją. Bendradarbiavimui užtikrinti nepakanka apsiriboti infor­ macijos perdavimu: reikia taip pat informuoti instituciją, į kurią buvo kreiptasi, apie **rezultatus**, kuriuos lėmė šios informacijos perdavimas.

4.8 **18 straipsnyje** (ankstesnis 22 straipsnis) patikslinama, ko­ kią informaciją savo duomenų bazėje turi skelbti kiekviena vals­ tybė narė. EESRK mano, kad šios nuostatos turės dvejopos naudos: pirma, leis pagerinti PVM informacijos mainų sistemos (VIES) ⁽¹³⁾ veikimą ir, antra, atkreipti valstybių narių dėmesį į Direktyvos 2006/112/EB taikymą, visų pirma dėl PVM mokėtojo kodo sutei­ kimo, keitimo ir panaikinimo. Tai, kad dauguma sukčiavimo at­ vejų yra susiję su PVM mokėtojo kodu, rodo, kaip svarbu tinkamai taikyti su tuo susijusias nuostatas. Be to, tai bus naudinga naudo­ tojams, visų pirma turint omenyje **23 ir 24 straipsniuose** numa­ tytas naujoves dėl **duomenų bazių būtiniausių reikalavimų**.

4.9 Kyla tam tikrų abejonų dėl **22 straipsnio** nuostatos, kuria nurodoma, kad kiekviena valstybė narė turi suteikti bet kuriai ki­ tai valstybei narei automatinę prieigą prie savo duomenų bazių. EESRK pažymi, kad, nors tam yra būtinas **išankstinis instituci­ jos**, į kurią kreipiamasi, **sutikimas** ⁽¹⁴⁾, naudojimasis tiesiogine prieiga susijęs su kalbos, tinkamo informacijos supratimo ir pa­ naudojimo problemomis. Komisija gerai supranta šią problemą ir 23 konstatuojamoje dalyje nurodė, „kad reikia nustatyti **bendrą tvarką**, skirtą užtikrinti **informacijos palyginamumą**“. Tokia pati mintis pakartota kitame kontekste, 27 konstatuojamoje da­ lyje. EESRK mano, kad nuostatos dėl automatinės prieigos taiky­ mas **turėtų būti atidėtas vėlesniam laikui**, kai valstybės narės patvirtins bendras administracines ir elektronines procedūras.

⁽¹³⁾ VIES (VAT Information Exchange System).

⁽¹⁴⁾ 7 straipsnyje nurodoma „Besikreipiančiosios institucijos prašymu ins­ titucija, į kurią kreipiamasi, *perduoda* 1 straipsnyje nurodytą infor­ maciją“.

4.10 **29 straipsnio**, kuriame kalbama apie **susijusių valstybių narių pareigūnų dalyvavimą administraciniuose tyrimuose**, pirmojoje dalyje numatyta, kad pareigūnai gali būti ne tik administracinėse patalpose, **bet „ir kitoje vietoje“** (vadinasi ir apmokestinamojo asmens, dėl kurio vykdomas tyrimas, administracinėse patalpose). Be to, **antrosios šio straipsnio dalies** nuostata, pirma, panaikinama nuostata, pagal kurią valstybė narė, į kurią kreipiamasi, gali **nustatyti valstybės narės pareiškėjos pareigūno dalyvavimo tyrimo tvarką**, ir, antra, **patvirtinama**, kad besikreipiančios valstybės narės pareigūnas nors ir „nesinaudoja institucijos, į kurią kreipiamasi, pareigūnams suteiktais tikrinimo įgaliojimais (...) **gali patekti į tas pačias patalpas ir susipažinti su tais pačiais dokumentais.**“

4.10.1 Tokių galių ir išimtinės teisės suteikimas yra **neatsargus ir nepagrįstas**. EESRK prašo peržiūrėti ir nuodugniau apsvastyti šią nuostatą. Dėl kitos valstybės pareigūno buvimo apmokestinamojo asmens administracinėse patalpose **gali būti „atskleista komercinė, pramoninė ar profesinė paslaptis (...) arba informacija, kurios atskleidimas prieštarautų viešajai tvarkai“**. Šis paskutinis sakinyss pakartojamas 56 straipsnio 4 punkte, kuriame nurodomi atvejai, kai **gali būti atsakyta teikti informaciją**. Juo labiau nepriimtina, kad būdamas apmokestinamojo asmens administracinėse patalpose kitos valstybės pareigūnas **susipažintų** su tokia informacija.

4.11 **34 ir 39 straipsniuose** numatyta naujovė: sukuriamas **bendra kovos su sukčiavimu PVM ir jo vengimu struktūra**. Šios struktūros, kuri ataskaitoje ⁽¹⁵⁾ vadinama „Eurofisc“, svarbiausias uždavinys – vykdam administracinį bendradarbiavimą rinkti ir skleisti naudingą informaciją ir užtikrinti **greitą ir daugiašalį keitimąsi informacija**. Daugelis straipsnių skirta įvairiems šios naujos struktūros veikimo aspektams. Be to, kol kas neaišku, kokia bus ši struktūra: centralizuota ar decentralizuota.

4.11.1 EESRK palankiai vertina informaciją renkančios ir ją skleidžiančios struktūros sukūrimą. Tačiau šiai struktūrai pradėjus veikti, būtų tikslinga **peržiūrėti tam tikras reglamento dalis** siekiant jas suderinti su dabartine dvišalio bendradarbiavimo tvarka.

4.11.2 Be to, yra dar vienas su Eurofisc sukūrimu susijęs, tačiau nei viename reglamento straipsnyje ar aiškinamajame memorandume nenagrinėtas aspektas – **bendradarbiavimas ir ryšiai su kitomis struktūromis, vykdančiomis veiklą kovos organizuotu nusikalstamumu ir pinigų plovimo srityje**. Daugeliu

atvejų – bent jau pačiais sudėtingiausiais – sukčiavimas PVM nėra pavienis nusikaltimas: jis dažnai susijęs su padirbtų prekių kontrabanda, prekyba narkotikais, ginklais ir kita įvairia veikla, kurią vykdo ir kontroliuoja organizuotos nusikalstamos ir teroristinės grupuotės. Nei teoriškai, nei praktiškai nevykdomas **struktūruotas bendradarbiavimas tarp institucijų, kurios nagrinėja įvairius to paties reiškinio arba skirtingų reiškinių, susijusių su tomis pačiomis organizacijomis, aspektus** ir dėl to dubliuojami veiksmai, trūksta veiksmingumo ir dažnai pasireiškia kompetencijos sričių susidūrimas.

4.11.3 Mokesčių valdymo institucijų ir kriminalinės policijos bei kovos su terorizmu tarnybų bendradarbiavimą EESRK plačiau nagrinėja vienoje savo nuomonių, skirtoje geram mokesčių valdymui ⁽¹⁶⁾. Iš esmės, norint išspręsti šią problemą, būtina **geriau suderinti mokesčių direktyvas ir su pinigų plovimu susijusias direktyvas**. Neleistina, kad būtų keletas tų pačių arba vieno tų tikslų siekiančių struktūrų (pavyzdžiui, už tiesioginius ir netiesioginius mokesčius atsakingos institucijos, muitinės, policija, slaptosios tarnybos), o jų veikla būtų nesusijusi arba nebūtų pasirašyta bendradarbiavimo susitarimų.

4.11.4 EESRK supranta galimas praktinio arba administracinio pobūdžio problemas, kurios galėtų kilti žengiant tokį žingsnį, ir suvokia, kad tai įgyvendinti prireiks daug laiko, tačiau pabrėžia, kad didžiausia kliūtis, be abejonės, yra šiuo metu stebimas valstybių narių **politinės valios** trūkumas. Komisija turėtų atlikti skatinamos vaidmenį ir įtraukti tyrimus vykdančių institucijų administracinį bendradarbiavimą į savo vidutinės ir ilgalaikės trukmės programas.

4.12 Pasiūlyme dėl reglamento neminima jo įsigaliojimo data, o tik nurodoma, kad reglamentas įsigalios dvidešimtą dieną nuo jo paskelbimo Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje. Vis dėlto, **45 straipsnyje** teigiama, kad **elektroniniu bendradarbiavimu grindžiamas procedūras bus pradėta taikyti nuo 2015 m. sausio 1 d.** Šis terminas atrodo realus, jei visos valstybės narės norės ir bus pasirengusios jo laikytis.

4.13 **51 straipsnyje** numatyta, kad kiekviena valstybė narė atlieka bendradarbiavimo priemonės veikimo **auditą** (vidaui). Be abejonės, tai būtina priemonė, kurią, galbūt, padiktavo patirtis, įgyta atliekant nepriklausomą auditą (žr. 3.4 ir 4.3.1 punktus), dėl kurio ES Teisingumo Teismas turi priimti sprendimą. Galiausiai EESRK kyla abejonų dėl **priemonės, kuria valstybėms narėms būtų suteikta galimybė pačioms save kontroliuoti, realaus veiksmingumo**.

⁽¹⁵⁾ COM(2009) 428 galutinis, 2.1 punktas.

⁽¹⁶⁾ Komisijos komunikatas „Gero mokesčių srities valdymo skatinimas“, COM(2009) 201 galutinis.

4.14 **56 straipsnis** (ankstesnis 40) nepakeistas. Jame **valstybėms narėms suteikiama teisė neteikti informacijos** ir nevykdyti tyrimo, jei tai prieštarauja nacionaliniams teisės aktams arba jei tai susiję su **pramoninės ar profesinės paslapties** apsauga. Pridėtoje dalyje patikslinama, kad **tokia galimybė nenumatyta su banko paslaptimi susijusiems atvejams**. Šį klausimą reikėtų

nagrinėti platesniame kontekste, t. y. sprendžiant banko paslapties panaikinimo ir su pinigų plovimu susijusių teisės aktų klausimą. Vis dėlto, išlieka abejonių, ar informacija, kurią turi „įgaliotasis agentas arba patikėtinis“ yra susijusi su banko ar profesine paslaptimi. EESRK mano, kad reikėtų į šį klausimą atsakyti.

2010 m. vasario 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvą 2003/71/EB dėl prospekto, kuris turi būti skelbiamas, kai vertybiniai popieriai siūlomi visuomenei ar įtraukiami į prekybos sąrašą, ir Direktyvą 2004/109/EB dėl informacijos apie emitentus, kurių vertybiniais popieriais leista prekiauti reguliuojamoje rinkoje, skaidrumo reikalavimų suderinimo

COM(2009) 491 galutinis – 2009/0132 (COD)
(2010/C 347/12)

Pagrindinis pranešėjas: **Angelo GRASSO**

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. spalio 14 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvą 2003/71/EB dėl prospekto, kuris turi būti skelbiamas, kai vertybiniai popieriai siūlomi visuomenei ar įtraukiami į prekybos sąrašą, ir Direktyvą 2004/109/EB dėl informacijos apie emitentus, kurių vertybiniais popieriais leista prekiauti reguliuojamoje rinkoje, skaidrumo reikalavimų suderinimo

COM(2009) 491 galutinis – 2009/0132 (COD).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto biuras 2009 m. lapkričio 3 d. pavedė Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyriui organizuoti Komiteto darbą šiuo klausimu.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 460-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. vasario 17–18 d. (2010 m. vasario 18 d. posėdis), priėmė šią nuomonę 156 nariams balsavus už, 1–prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Direktyvos pasiūlymu siekiama į dabartinę Bendrijos teisinę sistemą įtraukti du principus, kuriems iš esmės galima pritarti, nes a) informacijos kokybė yra esminis aspektas, lemiantis ūkio subjektų, ypač mažmenininkų, gebėjimą veiksmingai įgyvendinti savo investicinius sprendimus, o b) atsakius pasikartojančios informacijos ir taip išvengus jos pateikimo sąnaudų galima pasiekti didesnio informacijos valdymo ekonomiškumo.

1.2 Praktiškai taikyti šiuos du principus yra sudėtinga dėl objektyvių priežasčių, nes kokybės įvertinimas jau pats savaime yra sunkus dalykas, o dar sudėtingiau nustatyti informacijos kokybę. Be to, reikia atsižvelgti į tai, kad specifiniai informacijos apie finansų rinkas skleidimo metodai (paremti „osmosinio slėgio“ efektu) ir jų įvairiaaspektis poveikis skirtingiems ūkio subjektams, ketinantiems investuoti (t. y. „signalo efektas“), sukelia kartais net didelius neatitikimus tarp informacijos pateikimo sąnaudų ir tokios informacijos teikiamos (netgi finansinės) naudos.

1.3 Todėl informacijos kokybės ir ekonomiškumo problemos turėtų būti sprendžiamos bendrai, turint omenyje tai, kad didžiausias stimulas vertybinių popierių emitentui parengti kokybišką informaciją yra žinojimas, jog jos finansinė nauda bus bent jau

adekvati informacijos pateikimo sąnaudoms. Įvertinant informacijos ekonomiškumą turėtų būti atsižvelgiama į tai, kad informacijos skaidrumas mažina kapitalo pritraukimo sąnaudas, ir atvirkščiai, jeigu informacija nėra skaidri, kapitalo pritraukimo sąnaudos bus didesnės (t. y. bus mokama priemoka už informacinę riziką). Todėl EESRK rekomenduoja rasti būdų pašalinti tokią informacinę asimetriją, kad būtų sumažintos priemokos už informacinę riziką bei kapitalo pritraukimo sąnaudos, tokiu būdu padidinant Europos įmonių konkurencingumą kapitalo pritraukimo srityje.

1.4 Didžioji informacijos teikimo sąnaudų ir naudos santykio dalis (apie 3/4) priklauso nuo struktūrinių mechanizmų, kuriais informacija skleidžiama rinkos dalyviams, ir tik mažoji šio santykio dalis (apie 1/4) yra susijusi su emitento neatskleista informacija. Direktyvos pasiūlyme pateikiami sprendimai, kuriais siekiama sumažinti pirmąją iš dviejų informacinės rizikos dalių, ir todėl juos reikia vertinti teigiamai. EESRK tik norėtų pabrėžti, kad būtina užtikrinti, jog tokiu būdu gerokai sumažinant sąnaudas nebūtų pakenkiama skelbiamos informacijos kokybei, nes tokiu atveju šia priemone būtų pasiektas priešingas efektas.

1.5 Pasiūlymo nuostatos taip pat iškelia vieną šios problemos aspektą, kuris lieka neišspręstas. Reikalavimas pateikti informaciją ne kvalifikuotiems investuotojams kerta su reikalavimu jiems pateikti visus duomenis, reikalingus investiciniam sprendimui priimti, o tai neišvengiamai reiškia specializuotos terminologijos vartojimą. EESRK rekomenduoja tokį sprendimą: sukurti

„informacijos tarpininkų“ rinką, kuri būti atskirta nuo labiau tradicinių kapitalo ir rizikos tarpininkų (t. y. bankų, valdymo įmonių, specializuotų išvestinių instrumentų tarpininkų ir pan.) rinkos. Remdamasis kitose šalyse ir kitomis sąlygomis sukaupta patirtimi, EESRK siūlo sukurti (net ir platinimo etapuose – tokiu būdu papildant šioje nuomonėje nagrinėjamame dokumente išdėstytus pasiūlymus) specialias teisinės struktūras, atliekančias tam tikras deleguotas funkcijas (panašias į balsavimą pagal įgaliojimą), ir konkrečiais teisės aktais pripažinti finansinės informacijos specialistų (panašių į asmeninio turto valdytojus (angl. *family office*)) statusą.

2. Teisėkūros raida ir temos aktualumas

2.1 Europos Komisija informacijos skaidrumo klausimą laiko itin svarbiu. Tai liudija nuolat rengiamos reguliavimo priemonės. Iš esmės pasiūlymu COM(2000) 126 buvo pradėtas dešimtmetį trukęs procesas, kuriuo siekiama Europos Sąjungoje užtikrinti aiškias ir skaidrias teisinės nuostatas, susisteminančias vertybinių popierių įtraukimą į biržos oficialųjį prekybos sąrašą ir informacijos apie tokius vertybinius popierius skelbimą. Parengus šioje nuomonėje svarstomą direktyvą, šis procesas pasiekė naują raidos etapą, kurio tikslas – geriau taikyti informacijos skaidrumo taisykles sumažinant ir supaprastinant kai kuriuos informacinių prospektų skelbimo aspektus.

2.2 Per pastarąjį dešimtmetį nuo 2000 iki 2010 m. Bendrijos teisinės sistemos dėmesio centras laipsniškai kito.

2.2.1 Direktyvoje 2001/34 visų pirma buvo siekta nustatyti, kiek informacijos vertybinių popierių emitentai privalo pateikti investuotojams, remiantis principu, kad finansų rinkų Pareto efektyvumas yra tiesiogiai susijęs su tokia informacija. Tokiam požiūriui EESRK tvirtai pritarė 2000 m. lapkričio 29 d. priimtoje nuomonėje (pranešėjas Jochen Lehnhoff, priimta 112 narių balsavus už, nė vienas nariui nebalsavus prieš ir nesusilaikius), tačiau jis pabrėžė, kad investuotojams viešai skelbiama informacija privalo būti paprasta ir aiški.

2.2.2 2003 m. dėmesys buvo sutelktas į ūkio subjektų galimybes naudotis informacija ir reguliavimo priemonėmis stengiasi papildyti pradinį direktyvos 2001/34 tekstą. Direktyvoje 2003/6 buvo reglamentuota prekyba vertybiniais popieriais, pasinaudojant viešai neatskleista informacija (angl. *insider dealing*), ypač tokia, kuri gali pažeisti finansų rinkos pusiausvyrą ir tokiu būdu sumažinti vartotojų pasitikėjimą. Tačiau reikia pabrėžti, kad šis teisės aktas taikomas emitentams bei kontrolės įstaigoms ir jame kiek mažiau nagrinėjamas poveikis, kurį toks informacijos naudojimas gali sukelti investuotojų elgsenai. Vadovaujantis tokiu požiūriu, buvo priimta ir direktyva 2003/71, apibūrinanti prospektą, kuris turi būti skelbiamas, kai vertybiniai popieriai siūlomi visuomenei ar įtraukiami į prekybos sąrašą, rengimo kriterijai.

2.2.3 Direktyva 2004/109 iš dalies pakeičiant direktyvos 2001/34 tekstą dėmesys buvo sutelktas į informacijos, kurią emitentai, kurių vertybiniais popieriais leista prekiauti reguliuojamoje rinkoje, teikia investuotojams, techninius aspektus, tam, kad

būtų suderintos ir integruotos Europos finansų rinkos ir jose teikiamos finansų paslaugos. EESRK nuomonėje dėl šios direktyvos, kuri buvo priimta 2003 m. gruodžio 10 d. (pranešėjas Pierre Simon, priimta 110 narių balsavus už ir vienam susilaikius), pritariama dokumente išdėstytiems techninio pobūdžio pasiūlymams, tačiau pabrėžiama, kad pernelyg griežti reikalavimai gali neproporcingai padidinti privalomos informacijos teikimo sąnaudas ir tokiu būdu sudaryti didelių finansinių kliūčių emitentams, ypač smulkesniems, užtikrinti visišką informacijos skaidrumą.

2.2.4 2005 m. buvo reglamentuojamas „rinkų informacijos reguliavimo institucijų“ klausimas taikant priemones, susijusias su finansinių paslaugų komitetų organizacija. Buvo siekiama sudaryti sąlygas Europos teisėkūros ir reguliavimo institucijoms veiksmingiau ir skubiau reaguoti į finansų rinkų raidą (ypač raidą, skatinamą technologinių pokyčių). EESRK šiai Komisijos priemonei pritarė 2004 m. kovo 31 d. (pranešėja Lucia Fusco, 95 nariai balsavo už, du nariai susilaikė).

2.3 Šioje nuomonėje nagrinėjamos direktyvos pagrindinis tikslas – iš dalies supaprastintomis procedūromis pagerinti direktyvų 2003/71 ir 2004/109 taikymą siekiant, kad teikiama finansinė informacija labiau atitiktų mažmeninių investuotojų poreikius ir kad didėtų ES įsisteigusių emitentų veiklos veiksmingumas ir tarptautinis konkurencingumas. Taigi, kitaip nei ankstesnių priemonių atveju, šiame direktyvos pasiūlyme dėmesys sutelkiamas į finansinės informacijos kokybės klausimą.

2.4 EESRK mano, kad „gausios“ informacijos pateikimas ne visada reiškia, kad disponuojama „tinkama“ informacija. Be to, tai sukelia informacijos atskleidimo ekonomiškumo problemų, turint omeny, kad finansinės informacijos sąnaudos gali būti labiau susijusios su parengtinių informacinių prospektų kiekybe nei su jų turinio kokybe. Priėmus šį direktyvos pasiūlymą būtų galima kasmet sutaupyti daugiau nei 300 milijonų eurų, jeigu būtų pakeisti visi mechanizmai, dėl kurių dubliuojasi skirtingi informacijos skleidimo proceso etapai.

2.5 Būtinybė sukurti tokias rinkas, kurios sugebėtų užtikrinti tinkamą informacijos kiekybės ir kokybės pusiausvyrą investuotojams priimtinomis sąnaudomis, yra itin aktualus klausimas. Neseniai Venecijos Ca'Foscari universiteto atlikti empiriniai tyrimai parodė, kad per pastaruosius 15 metų su blogos informacijos rizika (t. y. informacine rizika) yra susiję maždaug 37 proc. visų Europos akcijų rinkų svyravimo atvejų, be didelių skirtumų įvairiuose rinkos sektoriuose. Tie patys tyrimai taip pat netikėtai atskleidė, kad virš 3/4 informacinės rizikos sukelia rinkos veikėjų naudojami informacijos skleidimo mechanizmai, ir tik likusi 1/4 dalis yra susijusi su nesklandumais emitentų informacijos atskleidimo procesuose. Šio fakto esminė priežastis – finansinės informacijos pateikimo sąnaudų struktūra, kuriai būdinga didelės informacijos rinkimo sąnaudos ir žemos jos pateikimo tretiesiems asmenims kainos, tiesiogiai susijusios su tuo, kad naudojant informaciją netaikomos išimtinės abipusio informacijos naudojimo teisės. Šis reiškinys pats savaime prisideda prie informacijos kokybės ir jos skleidimo mechanizmų prastėjimo, tuo tarpu informacijos, kuri dažnai pasikartoja, kiekis didėja.

2.6 Todėl EESRK pritaria veiksams, kuriais siekiama reguliuoti informacijos rinkimo ir platinimo ekonominius procesus, nes jie veiksmingai gali padėti gerinti finansų rinkose disponuojamos informacijos kokybę ir sudaryti geresnes sąlygas investuotojams priimti investicinius sprendimus, tokiu būdu sumažinant vertybinius popierius į prekybos sąrašą įtraukti siekiančių emitentų kapitalo pritraukimo sąnaudas.

3. Pagrindinės direktyvos pasiūlymo nuostatos

3.1 Direktyvos pasiūlymą sudaro penki straipsniai, iš kurių pirmaisiais dviem straipsniais iš dalies pakeičiamas direktyvos 2003/71/EB tekstas (pasiūlymo 1 straipsnis, esminių nuostatų pakeitimas) ir direktyvos 2004/109/EB tekstas (pasiūlymo 2 straipsnis, neesminių nuostatų pakeitimas). Likusieji trys straipsniai yra pagalbiniai, nes jais reglamentuojamas perkėlimas į nacionalinę teisę (3 straipsnis), įsigaliojimas (4 straipsnis) ir adresatai (5 straipsnis).

3.2 *Nagrinėjamo pasiūlymo 1 straipsnio, susijusio su direktyvos 2003/71/EB daliniu keitimu, analizė ir atitinkamos pastabos*

3.2.1 1 straipsnio 2 dalies h ir j punktų ir 3 straipsnio 2 dalies e punkto siūlomi pakeitimai. 1 straipsnio papildymas 4 dalimi

3.2.1.1 Naujame tekste visų pirma patikslinama, kad direktyvoje apribotos visos pasiūlymų apmokėjimo sumos turėtų būti skaičiuojamos visoje Europos Sąjungos teritorijoje sudarytų sandorių pagrindu. Šis patikslinimas yra tikslingas visų pirma siekiant užkirsti kelią mokesčių vengimui, kai iš esmės tas pats finansinis sandoris padalijamas į keletą teisiškai nesusijusių sandorių, įvykdytų skirtingose jurisdikcijose. Be to, EESRK pabrėžia, kad minėtas patikslinimas taip pat yra reikalingas siekiant išvengti galimo informacijos skleidimo iškraipymo skirtinguose teritoriniuose vietuose ir dėl to galinčių susidaryti didesnių sąnaudų, kurios darytų labai didelį poveikį mažesnio masto sandoriams.

3.2.1.2 Pasiūlyme taip pat nurodytos naujos pagal direktyvą taikomos ribos, kurios atspindi dabartinę finansų rinkų padėtį. Kad šios ribos nepasentų, siūloma suteikti Komisijai tiesioginius įgaliojimus jas koreguoti, siekiant suderinti jas su susiklosčiusiomis sąlygomis, būtinomis informacijai finansų rinkose skleisti. EESRK sutinka, kad būtina užtikrinti galimybę paprasčiau pakeisti ribas atsižvelgiant į rinkos sąlygas, tačiau rekomenduoja Komisijai minėtas ribas keisti remiantis rinkų ir finansinių tarpininkų kontrolės ir priežiūros institucijų pateiktais pasiūlymais, kadangi dėl savo veiklos pobūdžio jos turi geriausias sąlygas nuolat stebėti faktinius rinkų poreikius.

3.2.2 2 straipsnio 1 dalies e punkto ir m punkto ii papunkčio siūlomi pakeitimai

3.2.2.1 Pasiūlyme raginama suderinti termino „kvalifikuotas investuotojas“ apibrėžtį su Finansinių priemonių rinkų direktyvoje (MiFID) pateikiama apibrėžtimi. EESRK pritaria šiam pasiūlymui, nes jis padeda suderinti Europos Sąjungos teisinę sistemą.

3.2.2.2 Pasiūlyme nustatyti kriterijai, pagal kuriuos nustatoma ne kapitalo vertybinių popierių, kurių vieneto nominalas yra mažesnis nei 1 000 EUR, teritorinė aprėptis, apribojant ją valstybėmis narėmis, kuriose yra emitento registruota buveinė, kuriose skolos vertybiniai popieriai bus įtraukti į prekybos reguliuojamoje rinkoje sąrašą arba kuriose tie vertybiniai popieriai siūlomi visuomenei. EESRK pritaria teisės akto rengėjų siekiui supaprastinti procedūras ir taip užkirsti kelią sąnaudų didėjimui dėl reikalavimo vienai emisijai sudaryti keletą prospektų. Šiuo klausimu svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad vertybinių popierių rinkos vertė labai skiriasi nuo jų nominaliosios vertės, atliekančios dažnai vien tik teisinę funkciją, kuria nustatoma dalyvavimo sandoryje proporcinė dalis. Todėl ne visi vertybiniai popieriai turi nominaliąją vertę, o kai kuriose teisinėse sistemose leidžiama išleisti vertybinius popierius, ypač ne kapitalo vertybinius popierius, be vadinamojo „nominalo“. Todėl EESRK rekomenduoja patobulinti pasiūlymą pakeičiant terminą „nominalioji vertė“ į „rinkos vertė“ (arba sandorio vertė), kai kalbama apie kapitalo vertybinius popierius, ir į „tikroji vertė“ ne kapitalo vertybinių popierių atveju.

3.2.3 3 straipsnio 2 dalies siūlomi pakeitimai

3.2.3.1 Pasiūlyme numatyta galimybė vertybinius popierius teikiantiems tarpininkams patvirtinti pradinį emitento parengtą prospektą su sąlyga, kad jis atitinka Europos standartus, ir taip išvengti papildomų dokumentų rengimo sąnaudų. EESRK iš principo sutinka su šiuo pasiūlymu ir jo pagrindu, tačiau rekomenduoja tiksliau paaiškinti naujojo teisės akto taikymo nuostatas tais atvejais, kai tarpininko buveinė registruota trečiojoje šalyje ir kai jis vertybinius popierius teikia ne emitento valstybėje.

3.2.3.2 Be to, EESRK rekomenduoja užtikrinti, kad vertybinius popierius pakopomis platinančių subjektų gebėjimo pasinaudoti 3.2.3.1 punkte apsvaistytomis galimybėmis nesuvaržytų greitai senstanti finansinė informacija. Todėl siūloma, kad prospektą skelbimo momentu finansų rinkų kontrolės ir stebėjimo institucija, į kurią emitentas (arba tarpininkai) kreipiasi, nustatytą prospektą galiojimo terminą, kuriam pasibaigus būtų privaloma prospektą atnaujinti, jeigu konkretus sandoris, kurį pagrindė išleistas prospektas, vis dar vykdomas.

3.2.4 4 straipsnio 1 dalies e punkto siūlomi pakeitimai

3.2.4.1 Siūloma išplėsti šiuo metu galiojančioje direktyvoje numatytos išimties taikymą įmonių, kurių vertybiniai popieriai neįtraukti į prekybos reguliuojamoje rinkoje sąrašą (taigi įskaitant ir tas įmones, kurių vertybiniais popieriais prekiaujama ne ES rinkose), darbuotojų akcijų nuosavybės planams. Šis pasiūlymas grindžiamas siekiu pašalinti nevienodas sąlygas, taikomas skirtingoms įmonių kategorijoms (ES biržose kotiruojamoms, nekotiruojamoms ir ne ES biržose kotiruojamoms įmonėms), ir apriboti sąnaudas, patiriamas platinant vertybinius popierius asmenims, kurie jau yra informuoti apie investicinę riziką, kadangi jie yra įmonės darbuotojai.

3.2.4.2 EESRK pritaria sąnaudų mažinimo siekiui, tačiau pabrėžia, kad darbuotojams platinamų vertybinių popierių sandoriai jau patys savaime yra svarbi informacija investuotojams, veikiančiams vadinamojoje antrinėje rinkoje, ypač tarptautinių korporacijų atveju. Todėl EESRK rekomenduoja ne tik plačiau taikyti išimtį, bet ir persvarstyti rinkų skaidrumą reguliuojančias teises nuostatas. EESRK galėtų pasiūlyti skaidrumo direktyvos pakeitimus atskiroje nuomonėje savo iniciatyva.

3.2.5 5 straipsnio 2 dalies, 6 straipsnio 2 dalies ir 7 straipsnio siūlomi pakeitimai

3.2.5.1 Direktyvos pasiūlyme nurodoma, kad prospekto santraukai reikėtų suteikti daugiau svarbos, nes jai investuotojai, ypač vadinamieji „mažmeniniai“ investuotojai, skiria daug dėmesio. Už klaidingai parengtą prospekto santrauką jos rengėją galima patraukti teisinės atsakomybės. Visgi pasiūlyme nurodoma, kad iš anksto nustatytas dokumento žodžių skaičius nėra veiksmingas prospekto santraukos informatyvumo rodiklis ir kad svarbiausia yra jame pateikiamos vadinamosios „pagrindinės informacijos“ vertė.

3.2.5.2 EESRK sutinka, kad žodžių skaičius negali būti pakankamas prospekto santraukos informatyvumo rodiklis, tačiau mano, kad direktyvos pasiūlyme reikėtų aiškiau nurodyti kriterijus, pagal kuriuos nustatoma, kokia informacija yra pati svarbiausia. Atsižvelgiant į investuotojų poreikį įvertinti investiciją remiantis galimos rizikos ir pelno pusiausvyra, pagrindinė informacija turėtų būti ta, kuri daro didžiausią poveikį investicinės rizikos profiliui, o tai yra sunkiai apibrėžiama sąvoka. Todėl siūloma, kad pagrindinė informacija būtų nustatoma remiantis jos potencialiu poveikiu ir taikant standartinius rodiklius, kurie jau yra įteisinti kituose ES teisės aktuose, pavyzdžiui, vertės pokyčio rizikos (angl. *value-at-risk*) rodiklį. Alternatyvus paprastesnis techninis sprendimas, kurį EESRK remia, būtų privalomas reikalavimas prospekto santraukoje nurodyti vertės pokyčio rizikos rodiklį.

3.2.6 7 straipsnio 2 dalies siūlomi pakeitimai

Šiuo siūlomu pakeitimu siekiama užtikrinti, kad prospekto parengimo sąnaudos proporcingai atitiktų emisijos dydį, įskaitant teisių emisijas. Be abejonės, tai tiesa, kad prospekto rengimo

sąnaudos nėra visiškai proporcingos finansinio sandorio dydžiui, o tai reiškia, kad mažesni sandoriai patiria neproporcingai didelį poveikį. Teisų emisijų atveju reikalavimų sumažinimas grindžiamas nuostata, kad „esami akcininkai jau yra priėmę pirminį sprendimą investuoti į įmonę ir ji turėtų būti jiems žinoma“.

EESRK sutinka, kad reikia sumažinti fiksuotų prospekto sąnaudų poveikį finansinio sandorio dydžiui, nes tai objektyviai įvertinamas reiškinys. Tačiau, atvirkščiai, jis mano, kad teisių emisijų atveju reikalavimų sumažinimo pagrindimas yra suvaržantis, atsižvelgiant į tai, kad tokios emisijos dažnai yra parduodamos subjektams, kurie, nebūdami emitento įmonės akcininkais, gali nukentėti nuo neadekvačios informacijos. Abiem atvejais, kaip buvo nurodyta pirmiau, nustatant reikalavimą privalomai skelbti vertės pokyčio rizikos rodiklį būtų galima apriboti prospekto rengimo sąnaudas ir nepadaryti didelio poveikio šio dokumento santaraukoje pateikiamos informacijos vertei.

3.2.7 8 straipsnio siūlomi pakeitimai

8 straipsnio pakeitime siūloma praleisti informaciją apie garantą, jeigu vertybinius popierius garantuoja valstybė, ir taip sumažinti bendras sandorio sąnaudas. EESRK iš principo pritaria šiam pasiūlymui, tačiau rekomenduoja prospekte skelbti bent jau naujaušius garanto reitingus, atsižvelgiant į tai, kad skirtingų valstybių su ta pačia finansinio sandorio nominaliąja valiuta reitingai nėra vienodi ir kad garantijas gali suteikti finansiškai nepriklausomi valstybės subjektai ar netgi specialiai įsteigtos valstybės turto valdymo įmonės.

3.2.8 9 straipsnio ir 14 straipsnio 4 dalies siūlomi pakeitimai

Pasiūlymu prospekto galiojimo laikotarpis išplečiamas iki 24 mėnesių (šiuo metu jis galioja 12 mėnesių). EESRK pakartoja pirmiau minėtus savo argumentus, kad finansinės informacijos pobūdis neleidžia griežtai nustatyti tam tikros informacijos patikimumo laikotarpio. Todėl EESRK rekomenduoja ir toliau taikyti dabartinį 12 mėnesių galiojimo terminą ir suteikti galimybę finansų rinkų priežiūros institucijoms pratęsti jį dar 12 mėnesių remiantis pagrįstu emitento prašymu.

3.2.9 10 straipsnio, 11 straipsnio 1 dalies, 12 straipsnio 2 dalies ir 14 straipsnio 4 dalies siūlomi pakeitimai

3.2.9.1 EESRK pritaria pasiūlymui išbraukti direktyvos 10 straipsnį, nes dėl dabartinio reikalavimo nurodyti visą informaciją, kurią emitentas paskelbė per paskutiniuosius 12 mėnesių, jis patiria nereikalingų papildomų sąnaudų, tačiau iš to reikalavimo jokios naudos negauna investuotojas, kuris šiuolaikinėmis informacinėmis priemonėmis gali lengvai gauti ankstesnius prospektus, ypač atsižvelgiant į 14 straipsnio pakeitimą, kuriame siūloma išplėsti reikalavimą prospektus skelbti tinklalapyje laikantis nustatytų terminų.

3.2.9.2 11 ir 12 straipsnius siūloma pakeisti dėl to, kad išbraukiamas 10 straipsnis, todėl EESRK jų nelaiko kontraversiškais, išskyrus tai, kas nurodyta ankstesniame punkte.

3.2.10 16 straipsnio siūlomi pakeitimai

3.2.10.1 Pasiūlymu visų pirma siekiama patikslinti, kada reikavimas skelbti prospektą nustoja būti taikomas, atsižvelgiant į tai, kad pasiūlymo galutinis uždarymas visuomenei gali nesutapti su prekybos tokiais vertybiniais popieriais reguliuojamoje rinkoje pradžia: siūloma pasirinkti vieną iš dviejų nurodytų momentų, atsižvelgiant į tai, kuris iš jų įvyksta anksčiau. EESRK mano, kad būtų tikslinga į pasiūlymą įtraukti reikalavimą vertybinius popierius teikiantiems tarpininkams skelbti vertybinių popierių sandorių mastą nuo pasiūlymo uždarymo visuomenei momento iki prekybos vertybiniais popieriais pradžios. Duomenis apie šiuo laikotarpiu parduotų vertybinių popierių kiekį (vadinamosios „pilkosios rinkos“ veikimo metu) turės patvirtinti priežiūros ir kontrolės institucija, atsižvelgdama į visus sandorius, sudarytus tarp tarpininkų, platinančių atitinkamus vertybinius popierius.

3.2.10.2 Pasiūlyme taip pat nurodomas vienodas laikotarpis, per kurį investuotojai gali pasinaudoti savo teise atsiimti anksčiau

duotą sutikimą, būtent per dvi dienas nuo prospekto priedo paskelbimo. EESRK pritaria pasiūlymui suderinti sutikimo atsiėmimo teisės pasinaudojimo laikotarpius, tačiau rekomenduoja įvesti reikalavimą apie tai pranešti investuotojams, kurie jau patvirtino prospekto priedą, šiuo tikslu pateiktu elektroninio pašto adresu.

3.2.11 18 straipsnio siūlomi pakeitimai

Šiuo metu galiojančios direktyvos 18 straipsnio siūlomi pakeitimai yra itin techninio pobūdžio ir sudaro sąlygas greičiau pranešti apie parengtų prospektų patvirtinimo pažymą. Tai leidžia sumažinti sąnaudas ir riziką, susijusią su prospektų skelbimo techninėmis klaidomis, ypač šalyse, kuriose bendro paso mechanizmas dar nėra visiškai funkcionalus. EESRK pritaria šiam siūlomam pakeitimui.

3.3 Nagrinėjamo pasiūlymo 2 straipsnio, susijusio su direktyvos 2004/109/EB daliniu keitimu, analizė ir atitinkamos pastabos

Siūlomais 2 straipsnio pakeitimais siekiama suderinti pirmiau nurodytų punktų nuostatas su minėta direktyva. EESRK pritaria šioms pakeitimams, išskyrus šioje nuomonėje išdėstytas pastabas.

2010 m. vasario 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Tarybai ir Parlamentui „2008 m. aplinkos politikos apžvalga“

COM(2009) 304 galutinis

(2010/C 347/13)

Pranešėjas **Daniel RETUREAU**

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. birželio 24 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „2008 m. aplinkos politikos apžvalga“

COM(2009) 304 galutinis.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. sausio 28 d. priėmė savo nuomonę.

460-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. vasario 17–18 d. (vasario 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 118 narių balsavus už, 4 – prieš ir 10 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Apibendrinamas savo poziciją, Komitetas pareiškia manąs, kad Bendrijos institucijos ir valstybės narės labai rimtai vertina klimato kaitos ir tvaraus vystymosi klausimus. Vis dėlto, dar daug ką reikėtų nuveikti, kad būtų patvirtinta bendra pozicija ir būtų vykdomi tarptautiniu lygiu priimti skaičiais išreikšti ir laipsniški išsipareigojimai: reikėtų peržiūrėti pagalbos Afrikos, Karibų baseino ir Ramiojo vandenyno (AKR) šalims ir apskritai besivystančioms šalims politiką. Tas pats pasakytina ir apie mūsų pagrindines prekybos partneres, visų pirma JAV.

1.2 Reikėtų nustatyti būtiniausius reikalavimus bendram ekologiui pėdsakui. Kuriant Europos politiką ir toliau reikėtų teisės aktus derinti su savanoriškomis priemonėmis ir iniciatyvomis. Visa tai padėtų mums keisti savo įpročius ir geriau įsisąmoninti naujas žmonijai iškilusias problemas. Pilietinėje visuomenėje reikia kurti „informavimo“ ir „švietimo“ matmenis.

1.3 Kompleksinė klimato ir energetikos politika jau duoda vaisių. Reikėtų ją tęsti ir pradėti taikyti ir kitoms šiltnamio efektą sukeliančioms dujoms, kitiems sektoriams (visų pirma visų rūšių transportui) ir tarptautiniam bendradarbiavimui skatinti.

1.4 Didelės reikšmės ir toliau turės teisės aktai (pavyzdžiui, Reglamentas (EB) Nr. 1907/2006 dėl cheminių medžiagų registracijos, įvertinimo, autorizacijos ir apribojimų (REACH)) ir su aplinkos apsauga susijusi atsakomybė, taip pat atskirų pramonės šakų, piliečių ir vartotojų iniciatyvos.

1.5 Reikia atidžiai stebėti, ar pastaraisiais metais priimtoms direktyvos yra tinkamai perkeliamos į nacionalinę teisę ir ar nacionalinė teisė yra pakankamai veiksminga, ypač nuostatos dėl nacionalinės teisės įgyvendinimo kontrolės.

1.6 Ataskaita yra labai išsami ir nepaprastai naudinga, bet ar su ja galės susipažinti piliečiai?

2. Svarbiausios Komisijos dokumento nuostatos

2.1 2008 metais europiečiai kaip niekada gerai suprato, jog pasaulis išgyvena klimato kaitos krizę. Šiandien Europos piliečiai kovą su klimato kaita laiko vienu svarbiausių politinių prioritetų.

2.2 Taigi vystymąsi reikia pakreipti mažai anglies dioksido išskiriančios ekonomikos ir išteklių tausojimo link. Šiam nelengvam darbui reikės papildomų pastangų.

2.3 Precedento neturinti krizė smogė ekonomikai. Finansų krizė paralyžiavo investicijas į realiąją ekonomiką ir sukėlė didžiulį nedarbą, o dėl valstybės paskolų ir dalyvavimo bankų ir kredito įstaigų veikloje nepaprastai išaugo valdžios sektoriaus deficitas.

2.4 Komisija savo ataskaitą parengė komunikato Tarybai ir Parlamentui forma. Su EESRK dėl periodinių pažangos ataskaitų oficialiai nesikonsultuojama, tačiau Komitetas paprastai pageidauja jas gauti, nes turėdamas ataskaitas Komitetas gali stebėti, kaip iš tikrųjų įgyvendinami Bendrijos teisės aktai ir gairės.

2.5 2008 m. metinėje aplinkos politikos ataskaitoje apžvelgiamos Bendrijos iniciatyvos ir jų veiksmingumas: visų pirma jos vertinamos pagal tai, kaip vykdomi Kiote priimti išsipareigojimai sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, ir atsižvelgiant į naujus išsipareigojimus, kurie turėjo būti priimti 2009 m. gruodį Kopenhagos konferencijoje. Komitetas šiuo klausimu jau yra priėmęs nuomonę ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ OL C 128, 2010 5 18, p. 116.

2.6 Komisijos manymu, atsižvelgiant į prognozes, ES eina teisinga linkme ir gali pasiekti Kioto protokole dėl kovos su klimato kaita nustatytų taršos mažinimo tikslų. Europos Sąjunga ir jos valstybės narės (bent jau dauguma jų) iš tikrųjų įgyvendina savo įsipareigojimus mažinti taršą. Kai kurios valstybės narės imasi vienašalių priemonių, todėl galima tikėtis, kad tarša bus sumažinta net daugiau nei numatyta.

2.7 Ataskaitoje apžvelgiamos įvairios sritys, kurioms taikoma Bendrijos aplinkos politika, tačiau komunikatas tėra tik ataskaitos santrauka, o visas didelės apimties ataskaitos tekstas, kurį sudaro daugiau kaip 200 puslapių, pridedamas prie komunikato kaip priedas.

2.8 2008 m. birželio mėn., remiantis išsamiais 2006 m. duomenimis, šiltnamio efektą sukeliančių dujų 15-oje ES valstybių narių buvo išmesta 2,7 proc. mažiau nei ataskaitiniais metais 1990 m.), o ekonomika per tą patį laikotarpį išaugo apytiksliai 40 proc. Pasitelkus dabartinę politiką ir turimas priemones 2010 m. (t. y. 2008–2012 m. laikotarpio, per kurį esame įsipareigoję taršą sumažinti 8 proc., viduryje) taršą iš viso būtų galima sumažinti 3,6 proc. palyginti su 2006 metais. Dar 3 proc. (kuriuos pridėjus tarša iš viso būtų sumažinta 6,6 proc.) taršą tikimasi sumažinti perkant kreditus pagal ES nepriklausančių šalių emisijos mažinimo projektus, parengtus atsižvelgiant į Kioto protokolą. Tikimasi, kad dar 1,4 proc. taršą sumažins anglies dioksido absorbentai.

2.9 Visos šios priemonės leidžia tikėtis, kad bus galima įgyvendinti Kioto protokole nustatytus tikslus, o gal net pasiekti daugiau, turint omenyje tai, kad valstybės narės į savo skaičiavimus dar neįtraukė ES prekybos apyvartiniais taršos leidimais 2008–2012 m. laikotarpio viršutinių apyvartinių taršos leidimų kvotų ribų, kurios, tikimasi, taršą turėtų sumažinti 3,3 proc. palyginti su 2006 m. duomenimis.

3. Pastabos

3.1 Komisijos praėjusių 2008 metų ataskaitoje pateikiamos prognozės remiasi palyginti senais išsamiais duomenimis ir ne toliau išsamiais duomenimis, sukauptais nuo 2006 m. Kadangi kitų duomenų 2008 m. nebuvo, Komisija atsižvelgė į visus atitinkamus iki ataskaitos paskelbimo sukauptus duomenis. Nepaisant nuviliančių Kopenhagos konferencijos klimato klausimais rezultatų, Komitetas yra įsitikinęs, kad ES turi įgyvendinti savo nustatytą taršos mažinimo tikslą 2012 m. ir turėtų ryžtingai siekti tolesnių, 2020 m. nustatytų mažinimo tikslų.

3.2 Reikia atidžiai stebėti, ar pastaraisiais metais priimtose direktyvos yra tinkamai perkeliama į nacionalinę teisę ir ar nacionalinė teisė yra veiksminga, ypač nuostatos dėl nacionalinės teisės įgyvendinimo kontrolės. Kai kurioms valstybėms narėms nepavyko įvykdyti joms pavestų tikslų. Ataskaitoje labai aiškiai nušviečiamos dar neišspręstos problemos ir kliūtys, taip pat apžvelgiama

padaryta pažanga. Ataskaita yra išsami ir smulki. Joje skelbiami nauji rodikliai, pagal kuriuos nustatomas bendras ekologinis gaminių ir veiklos pėdsakas. Norisi tikėtis, kad ataskaita bus plačiai išplatinta ir kad ateityje apie tokias ataskaitas bus plačiai informuojama ir jos skatins keisti gamybos, platinimo ir vartojimo įpročius.

3.3 Komitetas nevisiškai sutinka su teiginiu, kad krizė pati savaime gali suteikti galimybę nusistovėjusius gamybos ir vartojimo būdus pakeisti ekologiškesniais. Vis daugiau šeimų kenčia nuo smarkiai sumažėjusios perkamosios galios, kurios priežastys – nedarbas ir įmonių uždarymas (kai kurios įmonės perkelia savo gamybą už ES ribų). Artimiausiu metu būtina spręsti užimtumo ir būsto (visų pirma jaunimo) problemas. Į šiuos svarbius klausimus reikia rasti konkrečių atsakymų.

3.4 Pastebima, kad daugėja neužtikrintų, laikinų, ne visą darbo dieną užtikrinančių darbo vietų, ir tai tikrai nepadaeda keisti namų ūkių vartojimo įpročius ar įmonių veiklos modelį. Kartais įmonės, užuot investavusios į kitus gamybos būdus, savo labiausiai aplinką teršiančią produkciją eksportuoja į ES nepriklausančias šalis, ir tai ypač akivaizdu šiandien, kai paskolos teikiamos itin retai (ypač mažosioms ir vidutinėms įmonėms).

3.5 Ataskaitoje apie krizės pasekmes užsimenama tik paviršutiniškai, o jos šalinamos dar toli gražu ne ekologinėmis priemonėmis. Didelį smūgį patyrė ne tik ES 27 valstybės narės, bet ir kitos, ypač besivystančios šalys. Artimiausiu metu šiose šalyse būtų sunku tikėtis veiksmingos politikos, ypač turint omenyje tai, kad valstybės pagalba ir vystomoji pagalba bei kitokio pobūdžio parama sparčiai mažėja. Norint padėti šalims, kurios kovai su klimato kaita neturi nei lėšų, nei technologijų, reikia nedelsiant ir nuosekliai keisti tokį elgesį.

3.6 Jei ūkinė veikla ir toliau bus plėtojama kaip iki šiol, pagal tą patį ekonomikos modelį, aplinkos saugumas ir kokybė nė kiek nepagerės – dabartinė finansų rinkų ir pramonės padėtis dar toli gražu nekelia pasitikėjimo. Šiuo metu nepaprastai reikalinga tvirta politinė valia, ir būtina kuo labiau suburti Europos piliečius. Be to, norėtųsi, kad žiniasklaida skelbtų objektyvią informaciją, o ne kasdien tuščiai „trimituotų“ apie katastrofišką padėtį.

3.7 Sparčiai augančios ekonomikos šalims (Kinijai, Brazilijai, Indijai ir kitoms) senieji išsivysčiusių šalių rinkos ekonomikos modeliai tebėra geidžiama siekiamybė, todėl šių šalių vyriausybės ir piliečiai sunkiai supranta, kokius apribojimus taršos ir gyvenimo būdo bei vartojimo įpročių srityje jiems norima nustatyti. Įsipareigojimus kovoti su klimato kaita jos vertina kaip istorinę neteisybę jų atžvilgiu, tuo metu kai jos bando padėti savo žmonėms išbristi iš skurdo, o vykdydamos gamybinius tarptautinių bendrovių užsakymus, galėtų paremti švietimą ir sveikatos priežiūrą.

3.7.1 Šios šalys prašo pagalbos ir perduoti joms technologijas, o mes, jei norime ir toliau laikytis klimato kaitos susitarimais nustatytos krypties, turime į šiuos prašymus įsiklausyti.

3.8 Reikėtų apsvarstyti prekių vežimo iš vieno pasaulio krašto į kitą esant suskaidytai gamybos grandinei ir į labai viena nuo kitos nutolusias vartotojų rinkas klausimą ir imtis atitinkamų priemonių. Realų aplinkosaugos ir kovos su klimato kaita sąnaudų reinteralizavimas kol kas kainos ir taršos pavidalu gula ant vartotojų pečių. Todėl Komitetas pritaria tam, kad būtų peržiūrėta Tarptautinė konvencija dėl teršimo iš laivų prevencijos (MARPOL konvencija) ir būtų apribota tarša iš laivų. Be to, finansų rinkose reikėtų visuotinių taisyklių, taip pat taisyklių, užtikrinančių geresnę transporto logistiką ir taisyklių, kurios sudarytų palankesnes sąlygas tvariai gamybai.

3.9 Komitetas sutinka su Komisijos nuomone, kad vyriausybės savo ekonomikos atgaivinimo planais turėtų siekti efektyvesnio energijos vartojimo, numatydamos vystyti aplinkosauginę infrastuktūrą ir sudarydamos palankias sąlygas ekologinėms inovacijoms.

3.10 Turint stiprią aplinkos politiką būtų galima pradėti „ekologiškesnį“ ekonomikos gaivinimą mažinant anglies pėdsaką ir keičiant įmonių bei namų ūkių vartojimo įpročius.

3.11 Visame pasaulyje sparčiai menksta biologinė įvairovė (nyksta daugybė gyvūnų ir augalų rūšių, o kai kurios iš jų, pavyzdžiui, paukščiai ir bitės, yra ypač pažeidžiami, tuo tarpu jie yra itin reikšmingi žemės ūkiui), todėl reikalinga politika rūšių nykimui sustabdyti. Visų pirma reikėtų:

- miškotvarkos priemonių ir užkirsti kelią pirmųjų ir atogrąžų miškų iškirtimui,

- peržiūrėti žemės ūkyje taikomus metodus (nustatyta, kad šiuo metu naudojami augalų apsaugos produktai kenkia bitėms ir paukščių maisto atsargoms).

3.12 Komitetas pritaria naujai inicijuotiems ir Eurostatui pateiktiems kriterijams prioritetinėse Šeštosios aplinkosaugos veiksmų programos srityse, kuriais būtų atsižvelgiama į biologinę įvairovę ir klimatą.

3.13 CO₂ – ne vienintelės šiltnamio efektą sukeliančios dujos, todėl negalime nekreipti dėmesio į NO_x (azoto oksidus) ir visa kita, kas gali turėti įtakos ozono sluoksniui ir skatinti visuotinį atšilimą.

3.14 Komitetas primygtinai siūlo didinti piliečių sąmoningumą ir skatinti juos būti aktyviais – jie turėtų perimti gerąją praktiką produktų vartojimo, buitinių atliekų mažinimo ir rūšiavimo srityse. Labai svarbu, kad sąmoningiau savo veiklą vykdytų ir įmonės ir kad jos kovą su klimato kaita laikytų savo socialinės atsakomybės pareiga.

3.15 Dauguma ataskaitoje minimų programų ir teisės aktų jau buvo apžvelgti ankstesnėse EESRK nuomonėse⁽²⁾. EESRK yra įsteigęs nuolatinę Tvaraus vystymosi observatoriją, kurios veiklos tikslas – kuo labiau prisidėti prie kovos su klimato kaita strategijų, stebėti Bendrijos politiką ir teisės aktus ir kaip jie įgyvendinami.

2010 m. vasario 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽²⁾ EESRK nuomonės: OL C 128, 2010 5 18, p. 122, OL C 318, 2009 12 23, p. 97; OL C 317, 2009 12 23, p. 75; OL C 318, 2009 12 23, p. 92; OL C 306, 2009 12 16, p. 42; OL C 277, 2009 11 17, p. 67; OL C 277, 2009 11 17, p. 62; OL C 318, 2009 12 23, p. 88; OL C 218, 2009 9 11, p. 55; OL C 218, 2009 9 11, p. 50; OL C 218, 2009 9 11, p. 46; OL C 175, 2009 7 28, p. 34; OL C 218, 2009 9 11, p. 59; OL C 306, 2009 12 16, p. 39; OL C 204, 2008 8 9, p. 66.

2010 m. prenumeratos kainos (be PVM, įskaitant paprastosios siuntos išlaidas)

<i>ES oficialusis leidinys</i> , L ir C serijos, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	1 100 EUR per metus
<i>ES oficialusis leidinys</i> , L ir C serijos, spausdintinė versija ir metinis kompaktinis diskas	22 oficialiosiomis ES kalbomis	1 200 EUR per metus
<i>ES oficialusis leidinys</i> , L serija, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	770 EUR per metus
<i>ES oficialusis leidinys</i> , L ir C serijos, mėnesinis kaupiamasis kompaktinis diskas	22 oficialiosiomis ES kalbomis	400 EUR per metus
Oficialiojo leidinio priedas, S serija (Konkursai ir viešieji pirkimai), kompaktinis diskas, leidžiamas du kartus per savaitę	daugiakalbis: 23 oficialiosiomis ES kalbomis	300 EUR per metus
<i>ES oficialusis leidinys</i> , C serija. Konkursai	konkursų kalbomis	50 EUR per metus

Europos Sąjungos oficialųjį leidinį, leidžiamą oficialiosiomis Europos Sąjungos kalbomis, galima prenumeruoti bet kuria iš 22 kalbų. Jį sudaro L (teisės aktai) ir C (informacija ir pranešimai) serijos.

Kiekviena kalba leidžiamas leidinys prenumeruojamas atskirai.

Oficialieji leidiniai airių kalba parduodami atskirai, remiantis 2005 m. birželio 18 d. Oficialiajame leidinyje L 156 paskelbtu Tarybos reglamentu (EB) Nr. 920/2005, nurodančiu, kad Europos Sąjungos institucijos laikinai neįpareigojamos rengti ir skelbti visų aktų airių kalba.

Oficialiojo leidinio priedas (S serija. Konkursai ir viešieji pirkimai) skelbiamas viename daugiakalbiame kompaktiniame diske visomis 23 oficialiosiomis kalbomis.

Pateikę paprastą prašymą *Europos Sąjungos oficialiojo leidinio* prenumeratoriai gali gauti įvairius Oficialiojo leidinio priedus. Apie priedų išleidimą prenumeratoriai informuojami pranešime skaitytojui, kuris skelbiamas *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*.

2010 metais kompaktinius diskus pakeis skaitmeniniai diskai.

Pardavimas ir prenumerata

Įvairių mokamų leidinių, tokių kaip *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, galima užsiprenumeruoti mūsų pardavimo biuruose. Pardavimo biurų sąrašą galima rasti internete adresu

http://publications.europa.eu/others/agents/index_lt.htm

EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu>) – tai tiesioginė ir nemokama prieiga prie Europos Sąjungos teisės aktų. Šiame tinklalapyje galima skaityti *Europos Sąjungos oficialųjį leidinį*, susipažinti su sutartimis, teisės aktais, precedentine teise bei parengiamaisiais teisės aktais.

Išsamesnės informacijos apie Europos Sąjungą rasite <http://europa.eu>

Europos Sąjungos leidinių biuras
2985 Liuksemburgas
LIEUXEMBURGAS

LT